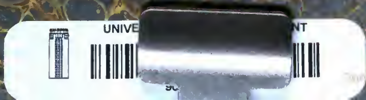
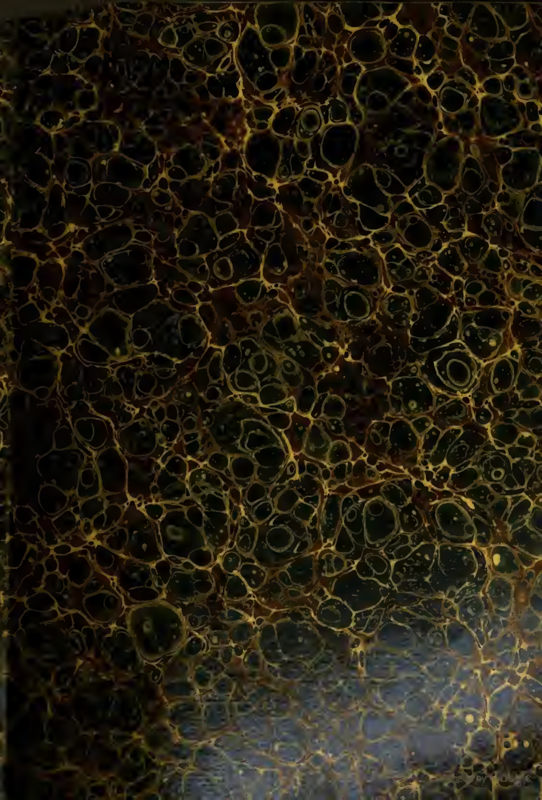

Digitized by Google

UNIVE
NT

Gent. 9150.

Digitized by Google

Ant. Mācinelli Sermonū

Decas: ad Angelum Colotium Aesinatem. Cum argumentorum Epitome subsequenti.

¶ Venundantur Parrhisijs in aedibus Ioannis parui & Iodoci Badij Ascensij.

Digitized by Google

¶ Iodocus Badius Ascensius Ioanni Brucherio adulescenti bonarum litterarum studioso. S.

Ttulisti ad nos pręlo nostro committendam Sermonum Antonij Mancinelli Decadem: quo nomine non solum nos/ quibus rem gratam fecisti/ tibi deuinxisti Ioannes suauissime: verumetiam totius Galliæ litteratos/ quæ plurima turba est: demeruisti. Multum enim eruditionis & non contemnendæ doctrinę in illis inest: plusq̃ farraginis atq̃ materię: vnde luculentam orationem conficias: q̃ solidę eloquentiæ. Vtcunq̃ est opus a nobis excusum tibi nuncupo: vt istac via ad veram gloriam contendas. Vale. Ex ædibus nostris: Iouis sancto sub pascha. M.D.XI.

Digitized by Google

¶ Antonius Mancinellus Ad Angelum Colotium Aesinatem litterarum Apostolicarum maioris Praesidentię Breuiatorem.

SErmonum Decadem Angele mi suauissime cui dedicarem volenti mihi tu quidem in primis occurristi: Norã etenim te studiosorum amantissimum: miraq; probitate clarissimum: comitate iuuenem: grauitate senem: libentissimeq; ocium tuum in litteris collocantem. lectitas nanq;/ & ediscis frequẽter. Quod mihi certe nulli admirationi accessit: Nicolai sed enim patris: & Francisci patrui tui vestigia sectaris. quorum alter plurimum fide & veritate: & cãdore p̃stabat: Vnde in contubernio eius (sicuti & in tuo) nihil vnq̃ nisi sanctũ/ nihil nisi honestum videbatur. Alteri vero ingenium solers & vtriusq; iuris cognitio maxima merant. Qua de re & ferdinando regi Parthenopęo consiliarius astitit. Cum ergo tua fides/ & veritas/ & candor parenti Studiũ & solertia patruo tuo respondeant/ iure Mancinellus & merito suę Decadi pręesse te voluit. Age iam munuscula eius hilari mente/ serena fronte/ manu benigna excipito. Vale. Sed nostri memor.

¶ Modus scribendę orationis. ab Anto. Mancinello traditus.

ADolescens/ quo ritu/ qua ratione valeas orationem per te componere/ vbi opus erit: paucis aperiam. Sunt quidem his decẽ libris sermones. cxxvi. Nolens igitur meis omnino inhaerere vestigijs/ mutato prologo ex omnibus eandem/ (de qua tractare volueris.) materiam continentibus/ eligere tibi clausulas q̃ facilime poteris: eisq; vna compactis orationem conficere. Illud autem erit huic exẽplo. Si de natali xp̃iano/ q̃d dicere/ vel de baptismo/ vel m̃rimõio vel religiõe vel magistratu/ vel in funere de laudibus honoratoꝝ viroꝝ tibi forte acciderit: perlectis eiusdem materię orationibus illa excerpseris quęcũq; videlicet vsui tuo fuerint. Redactaq; simul in corpus vnum nouam tibi orationem conficient: nec tum facile deprẽhẽderis. Si vero vnica erit oratio/ vti illa de Agriculturę laudibus/ de amicitia/ de historia/ verso ordine/ mutatisq; verbis tua fieri poterit. itaq; tuo iam Marte (vt aiũt) sine doctoris ope & adminiculo: quam voles orationem apte confeceris. Hactenus equidem mihi tum Romę: tum Venetijs: tum alibi: saepe acciderat: vti me adeuntibus atq; orantibus adolescentibus orationes aliquas de re illis tũc opportuna ipse componerem: Iã vero aperta is semita est: qua ipsimet nullo duce pergere valeant: nec vlla in re materia ip̃a defuerit. Vale candide lector: & me dilige.

Ant. Mancinellus Veliternus Adolescentulis.

Iuersis Ego temporibus varias rerũ materias: palam vel per me/vel per alios recitandas/iampridẽ scripseram: hac vero ęstate ocium nactus (oues enĩ pestilentia territæ pastorem fugerant) plura composui: præsertim funebria: tristis & enĩ tristia scripsi/tempori suo cõuenientia. Inde collecta omnia in libellos redegi. adolescentuloruꝫ gratia motus: vt quos pręsentis docere nõ poteram: absentis docerem: vt scilicet haberent/quo ipsi per se confugerent: siquando eiusmodi sermone aliquo/opus esset: nec cogerentur amplius ita vt hactenus sępe vidimus doctiores adire. ¶ In omni autem sermone: seu mauis oratiõe/

Tria in oratore.

Ego sermones appello/fere illa tria potissima oratoris seruaui: Tria nãq; sunt efficienda dicendo: vt doceat uris/apud quem dicetur: vt delectetur/vt moueatur. Itaq; hæc legentes multa videbunt/& ad doctrinam/& ad mores optimos facientia. ¶ Funebria maxime vltra sextum de religione & incarnatione libellum: viuendi modum ostendunt: Nam cuiusq; ætatis vel conditionis homines/qualiter viuere debeant/scribo: commemorans quidem eorum erga deum religionem: iustitiam/continentiam virtutesq; cæteras. Aegyptiorum more. ¶ Vbi etiaꝫ quod Platonicus Socrates admonet maxima parte seruaui: hoc est vt funebris oratio defunctos satis laudet. superstites benigne moneat: eorum filios ac fratres ad virtutis ipsorum imitationem hortetur. parentes vero & maiores alios siqui supersunt consoletur. Anteq; omnia generosam illoruꝫ stirpem laudet: deinde educationem & disciplinam: quę etiam omnia/si non cuncta simul quolibet in sermone funebri executus sum: seruaui tamen in multis. ¶ Varias deniq; rerum materias coegi: quoniam iucundum nihil est/nisi quod reficit varietas: Vnde etiam in Cœnis sumptuosissimis sępe accidit: vt cum optimis satiati simus/Varietas tamen nobis ex vilioribus grata fiat. ¶ Pręterea q; quicunq; scribit multos sumit Iudices: aliusq; in alterius liuet ingenium. Qualiacunq; hæc sint/nollem nisi quibus scripta sunt perlegi. Docti doctorum hominum vigilias quęrant. Esurientibus pratulum hoc: farrago hęc virent: non saturis Egentibus non affluẽtibus nostra Arcula pateat. Valete etiam atq; etiam: quibus hęc placuerint. Sed pro nefas: Cur me forsitan canino dẽte quis rodet/palam detrahens/legens in angulis? Hæc Velitris Nonis Sextilibus Anno Christianę Salutis. M. CCCCXCV.

Funebria

Funebris Oratio

Quibus Scribatur

SERMONVM DECAS.

¶ Primus Sermonum Libellus/de Auspicandis Poetis Historicis: Oratoribus. Continet sermones. xiiij.

¶ Secundus Sermonum libellus: de Accipiendo doctrinæ insigni: Continet Sermones Quattuor.

¶ Tertius Sermonum Libellus: de Magistratibus: Continet Sermones vnum & viginti.

¶ Quartus Sermonum Libellus: De Fide publica: de Gratiarum actionibus: Continet Sermones viginti & tres.

Digitized by Google

¶ Quintus Sermonum Libellus/de quarundam celebratione Solennitatum: continet sermones vndecim.
¶ Sextus sermonum Libellus/de religiõe. de Incarnatiõe: de Natali Christiano: Continet sermones septem.
¶ Septimus sermonum Libellus: De sacro Baptismo: continet sermões septem.
¶ Octauus Sermonum libellus/de corpore & sanguine christi: de Presbyteris & sacerdotibus: de Missæ mysterijs: continet sermones septem.
¶ Nonus sermonum Libellus. de Sponsalibus & Matrimonio. continet sermones nouem.
¶ Decimus sermonum Libellus: de laudibus in Funere Honoratorum virorum: continet sermones. Tris & viginti.

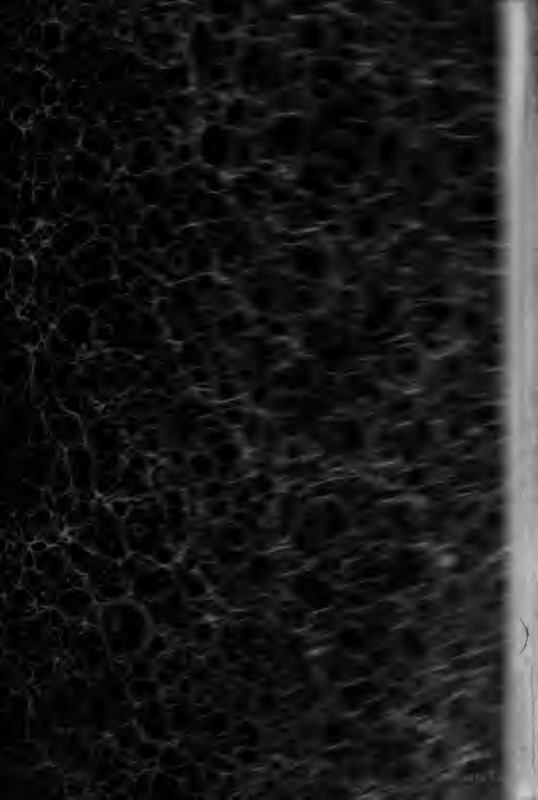
¶ In primo libello sermones quattuor & decem.

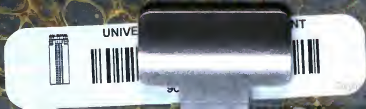
¶ De laudibus Agriculturæ/seu rusticæ vitæ de agriculturæ scriptoribus de inuentoribus & commodis Astronomiæ: Titulo. pmo
¶ De diuersis vitiorum/virtutumq; effectib⁹: in Iuuenalis Satyrici poetæ laudem: Is enim quę mala/qua bona sũt edocens: scribit quid vitia qd item virtutes hominibus pariant. Titulo secundo. Agricultura
¶ Quid historia. quid annales. quid Ephimeris: id est Diarium: qui Scriptorum vetustiores: quę lex: quę ratio quisue Ordo: quænam vtilitas sit. Titulo tertio. Iuuenalis. Historia
¶ Carminum Horatij commoda. Eloquentiæ vis. Fabularum occultus sensus. Historię virtus. Philosophię emolumenta. Oda quit sit. Titulo quarto. Horatius
¶ De orationis origine: deq; eloquentiæ viribus. Titulo quinto
¶ Quid in Somnio Scipionis parte vltima sexti libri de rep. Cicerõis/cõtineatur. Titulo sexto. Orationis origo.
¶ Primi belli Romanorum in Carthaginenses pro Sicilia causæ & exit⁹/ ac temporum spatia: deq; in Hispania bello. Secundi item belli punici eadem: Tertij quoq; belli punici eadem: quid tandem in quoq; volumine Sylij italici potissime contineatur. Titulo septimo. Somnium Scipionis Bella punica. Syllius.
¶ Poetas obesse moribus. Tit. viij.
¶ Poetas eloquentiam: bonosq; mores efficere. Titulo. ix.
¶ Quidnam poetica sit: quod Poetę officium. quid Poema: quid item poesis. quę fuerint scribendæ poesi necessaria. qui poetici furoris effectus: quę nã clarissimo poetæ sint opportuna & necessaria. de carmine postea: eiusq; vario genere/& scriptoribus. de poeticæ facultatis cõmendatione postremo Vergilianæ. Aeneidos. Titulo decimo. Poetæ. Poetica
¶ Amicitia quid: amicitiam morum similitudine maxime contrahi inter bonos tm̃: amicitiam in cõicatione & societate consistere: quantũ sit in amicitia iucunditatis & cõmodi. amicis. quaten⁹ obsequendũ. amicitiam omnibus rebus humanis anteponendam. Titulo. xj. Amicicia
¶ De. C. Lælio. &. C: Fannio. &. Q. Mutio: Scęuola. Deinceps amicitię pcepta seriatim in Lęlio descripta. Titulo. xij.

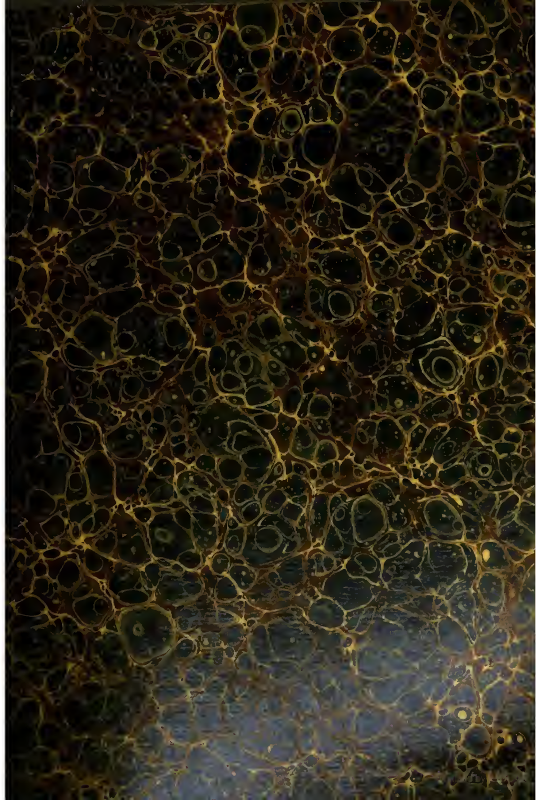
Digitized by Google

nendam: propulsandam iniuriam. Titulo decimo.
¶ Eiusdem concio: vbi scribitur omnium commodis: consulendu3: pra uitati non parcendum. Leges cur factæ. Iustitia quid. Iusiurandum ad qd pertinet. Titulo vndecimo. prętor. ꝓcio
¶ Concio eiusdem. vbi scribitur: in iudicijs, aspiciendam esse nullius gratiam: sed ęquitatem. Iracundiam pellendam: quę sint tria iuris pręcepta. ab auaritia abstinendum iuramenti comites. Titulo duodecimo Prætor. cio.
¶ Eiusdē concio: vbi scribitur. curanda esse quę commodo sint reip. Ciuiles discordias tollendas. flagitiosos puniendos. prętoris domesticos nulli offuturos. Iniustitia & Iustitia quid pariant. Temperantia quid sit. Ab ira cauendum periurium quid. Titulo decimotertio. Prę. concio
¶ Concio eiusdem: vbi scribitur: rectoris pręsentia tutendam ciuitatem: quod est æquum iudicandu3. Dei ministros esse prętorem & iudicem: ꝑncipatum prodesse debere populis. Iudicandum sine personarum acceptione. Ab muneribus abstinendum. Tria iustitiam impedire. periuriū quando committatur. Titulo dicimoquarto Prætor. cō: cio.
¶ Scæptri assignatio: vbi scribitur: quibus est resp. cōmittenda. nulla causa ab æquo discedendum: quattuor causis amore odio timore auaritia iniustitiam committi: concordiam in rep. seruandam: Iniuriam propulsandam: Quibus causis defensiones ꝑtermittuntur. Titulo decimoqnto Scæptri assignatio
¶ Assignatio Scæptri: vbi scribitur. Ignauum prohibēdum ab rep. Sapientem omnia bene curaturum. Reip. commoda conseruāda. Scæleratos puniendos: probos colendos. Iustitię bonum Iracundiam cauendam. sine personarum acceptione iudicandum. Titulo decimosexto. Assignatio Scæptri
¶ Scæptri assignatio: vbi scribitur. Iustitia3 reuocandam facinora expiāda vniuersos sine discrimine iudicandos. lucri cupiditatem fugiendam. Titulo decimoseptimo. Sceptri assignatio.
¶ Assignatio Scæptri: vbi scribitur: e ciuitatib⁹ claris optimos eligēdos ad magistratum. Delicti pœnam non omittendam. Sapientię bona: qui nam iustitiæ ministri. Titulo decimooctauo. Assignatio Scæptri.
¶ De regentium Remp. officio: vbi scribitur: qui ad magistratu3 assumi debent: In Senatus collegio concordiam fore: Iustitiam seruandam. diligentiam pro reip. salute adhibendam: Cui opitulandum. quinam magistratum adipiscantur quales iudices eligantur. Leges seruandas: & iniustitiam repellendam: sic enī ciues pro patrię salute mortē obibunt. Iusiurandi religionem custodiendam: periuros in ægypto capite mulctatos. Titulo decimonono. Rectoris officium.
¶ De officio eorūdem: vbi scribitur: Sapiētię studiosos & vsu peritos nō vulgum insipientem. Reip. pręponendos. Et qui sint imperio digni: qualis iudex eligendus. in consilio doctos adhibendos: vel vsu peritos: bene merentes de repu. & honestis artibus imbutos merito honore afficiēdos: quid prudentia sit. Quid sapientia: Religionis cultum in vrbe non deso re. Finem re icuiuscunq; inspiciendum. Reip. conseruatoribus in Cęlo locum constitui. Quod ex periurio mala eueniunt. Titu. xx. Rectoris Officium
¶ Delⁱberat Senatus an Pontificis legato aduenienti dona mittanť. Ti:

UNIVE
NT

B. 9150
1. Bruges 1840 [illegible] Catal. [illegible] 6101
[illegible]

R. 33,381

Digitized by Google

Gent. 9150.

Digitized by Google

Ant. Mācinelli Sermonū

Decas: ad Angelum Colotium Aesinatem. Cum argu-
mentorum Epitome subsequenti.

Venundantur Parrhisijs in ædibus Ioannis parui & Iodoci Badij Ascensij.

Digitized by Google

¶ Iodocus Badius Ascensius Ioanni Bruchenio adulescenti bonarum litterarum studioso. S.

Attulisti ad nos prelo nostro committendam Sermonum Antonij Mancinelli Decadem: quo nomine non solum nos/quibus rem gratam fecisti/tibi deuinxisti Ioannes suauissime: verumetiam totius Galliae litteratos/quae plurima turba est: demeruisti. Multum enim eruditionis & non contemnendae doctrine in illis inest: plusq; farraginis atq; materie: vnde luculentam orationem conficias: q̄ solide eloquentiae. Vtcunq; est opus a nobis excusum tibi nuncupo: vt istac via ad veram gloriam contendas. Vale. Ex aedibus nostris: Iouis sancto sub pascha. M.D.XI.

Digitized by Google

¶ Antonius Mancinellus Ad Angelum Colotium Aesinatem litterarum Apostolicarum maioris Praesidentiae Breuiatorem.

SErmonum Decadem Angele mi suauissime cui dedicarem uolenti mihi tu quidem in primis occurristi: Noram etenim te studiosorum amantissimum: miraque probitate clarissimum: comitate iuuenem: grauitate senem: libentissimeque ocium tuum in litteris collocantem. lectitas nanque & ediscis frequenter. Quod mihi certe nulli admirationi accessit: Nicolai sed enim patris: & Francisci patrui tui vestigia sectaris. quorum alter plurimum fide & veritate: & candore praestabat: Vnde in contubernio eius (sicuti & in tuo) nihil vnquam nisi sanctum, nihil nisi honestum videbatur. Alteri vero ingenium solers & vtriusque iuris cognitio maxima inerant. Qua de re & ferdinando regi Parthenopaeo consiliarius astitit. Cum ergo tua fides, & veritas, & candor parenti Studium & solertia patruo tuo respondeant, iure Mancinellus & merito suae Decadi praeesse te voluit. Age iam munuscula eius hilari mente, serena fronte, manu benigna excipito. Vale. Sed nostri memor.

¶ Modus scribendae orationis. ab Anto. Mancinello traditus.

ADolescens, quo ritu, qua ratione valeas orationem per te componere, vbi opus erit: paucis aperiam. Sunt quidem his decem libris sermones. cxxvi. Nolens igitur meis omnino inhaerere vestigijs, mutato prologo ex omnibus eandem, (de qua tractare volueris.) materiam continentibus, eligere tibi clausulas quam facilime poteris: eisque vna compactis orationem conficere. Illud autem erit huiuscemodi exemplo. Si de natali xpiano quid dicere, vel de baptismo, vel matrimonio vel religione vel magistratu, vel in funere de laudibus honoratorum virorum tibi forte acciderit: perlectis eiusdem materiae orationibus illa excerpseris quaecunque videlicet vsui tuo fuerint. Redactaque simul in corpus vnum nouam tibi orationem conficient: nec tum facile deprehenderis. Si vero vnica erit oratio, vti illa de Agriculturae laudibus, de amicitia, de historia, verso ordine, mutatisque verbis tua fieri poterit. itaque tuo iam Marte (vt aiunt) sine doctoris ope & adminiculo: quam voles orationem apte confeceris. Hactenus equidem mihi tum Romae: tum Venetijs: tum alibi: saepe acciderat: vti me adeuntibus atque orantibus adolescentibus orationes aliquas de re illis tunc opportuna ipse componerem: Iam vero aperta is semita est: qua ipsimet nullo duce pergere valeant: nec vlla in re materia ipsa defuerit. Vale candide lector: & me dilige.

Iuersis Ego temporibus varias rerũ materias: palam vel per me/vel per alios recitandas/iampridẽ scripseram: hac vero ęstate ocium nactus (oues enĩ pestilentia territæ pastorem fugerant) plura composui: præsertim funebria: tristis & enĩ3 tristia scripsi/tempori suo cõuenientia. Inde collecta omnia in libellos redegi. adolescentuloru3 gratia motus: vt quos pręsentis docere nõ poteram: absentis docerem: vt scilicet haberent/quo ipsi per se confugerent: siquando eiusmodi sermone aliquo/opus esset: nec cogerentur amplius ita vt hactenus sępe vidimus doctiores adire. ¶ In omni autem sermone: seu mauis oratiõe/ Ego sermones appello/fere illa tria potissima oratoris seruaui: Tria nã3 sunt efficienda dicendo: vt doceat uris/apud quem dicetur: vt delectetur/vt moueatur. Ita3 hæc legentes multa videbunt/& ad doctrinam/& ad mores optimos facientia. ¶ Funebria maxime vltra sextum de religione & incarnatione libellum: viuendi modum ostendunt: Nam cuiusq3 ætatis vel conditionis homines/qualiter viuere debeant/scribo: commemorans quidem eorum erga deum religionem: iustitiam/continentiam virtutesq3 cæteras. Aegyptiorum more. ¶ Vbi etia3 quod Platonicus Socrates admonet maxima parte seruaui: hoc est vt funebris oratio defunctos satis laudet. superstites benigne moneat: eorum filios ac fratres ad virtutis ipsorum imitationem hortetur. parentes vero & maiores alios siqui supersunt consoletur. Ante3 omnia generosam illoru3 stirpem laudet: deinde educationem & disciplinam: quę etiam omnia/si non cuncta simul quolibet in sermone funebri executus sum: seruaui tamen in multis. ¶ Varias deni3 rerum materias coegi: quoniam iucundum nihil ẽ/ nisi quod reficit varietas: Vnde etiam in Cœnis sumptuosissimis sępe accidit: vt cum optimis satiati simus/Varietas tamen nobis ex vilioribus grata fiat. ¶ Pręterea 3 quicun3 scribit multos sumit Iudices: aliusq3 in alterius liuet ingenium. Qualiacun3 hæc sint/nollem nisi quibus scripta sunt perlegi. Docti doctorum hominum vigilias quęrant. Esurientibus pratulum hoc: farrago hęc virent: non saturis Egentibus non affluẽtibus nostra Arcula pateat. Valete etiam at3 etiam: quibus hęc placuerint. Sed pro nefas: Cur me forsitan canino dẽte quis rodet/palam detrahens/legens in angulis? Hæc Velitris Nonis Sextilibus Anno Christianę Salutis. M. CCCCXCV.

Tria in oratore.

Funebria

Funebris Oratio

Quibus Scribatur

SERMONVM DECAS.

¶ Primus Sermonum Libellus/de Auspicandis Poetis Historicis: Oratoriibus. Continet sermones. xiiij.

¶ Secundus Sermonum libellus: de Accipiendo doctrinæ insigni: Continet Sermones Quattuor.

¶ Tertius Sermonum Libellus: de Magistratibus: Continet Sermones vnum & viginti.

¶ Quartus Sermonum Libellus: De Fide publica: de Gratiarum actionibus: Continet Sermones viginti & tres.

¶ Quintus Sermonum Libellus/de quarundam celebratione Solennitatum: continet sermones vndecim.
¶ Sextus sermonum Libellus/de religiõe. de Incarnatiõe: de Natali Christiano: Continet sermones septem.
¶ Septimus sermonum Libellus: De sacro Baptismo: continet sermões septem.
¶ Octauus Sermonum libellus/de corpore & sanguine christi: de Presbyteris & sacerdotibus: de Missæ mysterijs: continet sermones septem.
¶ Nonus sermonum Libellus. de Sponsalibus & Matrimonio. continet sermones nouem.
¶ Decimus sermonum Libellus: de laudibus in Funere Honoratorum virorum: continet sermones. Tris & viginti.

¶ In primo libello sermones quattuor & decem.

¶ De laudibus Agriculturæ/seu rusticæ vitæ. de agriculturæ scriptoribus de inuentoribus & commodis Astronomiæ: Titulo. pmo
¶ De diuersis vitiorum/virtutumqȝ effectib⁹: in Iuuenalis Satyrici poetæ laudem: Is enim quę mala/qua bona sũt edocens: scribit quid vitia qd item virtutes hominibus pariant. Titulo secundo. Agricultura
¶ Quid historia. quid annales. quid Ephimeris: id est Diarium: qui Scriptorum vetustiores: quę lex: quę ratio quisue Ordo: quænam vtilitas sit. Titulo tertio. Iuuenalis. Historia
¶ Carminum Horatij commoda. Eloquentiæ vis. Fabularum occultus sensus. Historię virtus. Philosophię emolumenta. Oda quit sit. Titulo quarto. Horatius
¶ De orationis origine: deqȝ eloquentiæ viribus. Titulo quinto
¶ Quid in Somnio Scipionis parte vltima sexti libri de rep. Ciceróis/cõtineatur. Titulo sexto. Orationis origo.
¶ Primi belli Romanorum in Carthaginenses pro Sicilia causæ & exit⁹/ac temporum spatia: deqȝ in Hispania bello. Secundi item belli punici eadem: Tertij quoqȝ belli punici eadem: quid tandem in quoqȝ volumĩe Syllij italici potissime contineatur. Titulo septimo. Somnium Scipionis Bella punica. Syllius.
¶ Poetas obesse moribus. Tit. viij.
¶ Poetas eloquentiam: bonosqȝ mores efficere. Titulo. ix. Poetæ.
¶ Quidnam poetica sit: quod Poetę officium. quid Poema: quid ipse poesis. quę fuerint scribendæ poesi necessaria. qui poetici furoris effectus: quę nã clarissimo poetæ sint opportuna & necessaria. de carmine postea: eiusqȝ vario genere/& scriptoribus. de poeticæ facultatis ꝯmendatione postremo Vergilianæ. Aeneidos. Titulo decimo. Poetica
¶ Amicitia quid: amicitiam morum similitudine maxime contrahi inter bonos tm̃: amicitiam in cõicatione & societate consistere: quantuȝ sit in amicitia iucunditatis & cõmodi. amicis. quaten⁹ obsequendũ. amicitiam omnibus rebus humanis anteponendam. Titulo. xj. Amicicia
¶ De. C. Lælio. &. C: Fannio. &. Q. Mutio: Scęuola. Deinceps amicitię pcepta seriatim in Lęlio descripta. Titulo. xij.

Persij duo.	¶De duobus Persijs. Titulo decimo tertio.
Ouidius	¶Cur in Exilium Ouidius ab Augusto missus. Titulo. xiiij.
	¶In secundo Libello sermones quattuor
Medicina.	¶Medicinę laudes: & Patauini Gymnasij. Titulo primo
Ius Ciuile.	¶Iuris ciuilis praestantia. Titulo secundo.
Legum Latores.	¶De legum latoribus. Titulo tertio.
	¶Litteratorum Catalago ascribendi petitio. Titulo quarto.
	¶In tertio libello sermones vnus & viginti.
Praetoris Officium	¶De praetoris officio: vbi scribitur. cur leges conditae: quid priceps cauere debet. Iniustū iudicem a Cambyse excoriatuʒ. de Iustitię laudibus/ malos puniendos. Inde de iureiurando. Titulo primo.
Rectoris Officium	¶De gubernatoruʒ reipublicę officio: vbi scribitur. quę sint propria munera magistratus: de iustitiae laudibus/ & imagie eiusdem Quales esse debent iustitiae Antistites. honestis rebus studentes honoribus psequendos Quid sit iusiurandum. postremo/ Religionis curam habendam. Titulo secundo.
Rectoris Officium	¶De officio eorundem: vbi scribitur Ciuium vtilitatem tuendam. Totū ꝙ rei pu. corpus curandum ne seditio oriatur: Ignobilium virtutem nobilitatis inertię praeferendam: appetitus rationi obedire: rectoruʒ mores prodesse: & obesse ciuibus: Accusatores in ciuitate necessarios: prauos puniendos: Iustitia quid sit/ & eius partes: Religio: Pietas: Gratia: Tit. iij
Prętor: offi:	¶De praetoris officio: vbi scribitur: prauos et impios puniendos: praetorem & iudicem esse dei ministros: litem non esse prorogandam: Iustitiam omnibus aequaliter ministrandam: Iram & Auaritiam vitandas: Ti. iiij
Prętoris officium	¶De officio eiusdem: vbi scribitur: ne quid temere fiat: claementia nil laudabilius. puniendos ad reip. vtilitatem referendos. in omnibus idem fore. iram in puniendo cauendam. incurabiles exterminandos: singula cuʒ ratione iudicanda. nullius personam accipiendam. Titulo quinto.
Recto. offi.	¶De rectorum reip. officio: vbi scribitur: a magistratu remp. omni cura gubernandam. omnibus eandem vtilitatem cōmunem fore. prauos puniendos. turpia vitanda: nihil iniuste faciendum: gloriam ex tribus constare. qui maxime laudandi: & qui contemnendi. Titulo sexto.
Recto. offi:	¶De offi. eorundem: vbi scribitur: reip. rectores fore sapiētes ciuitas ꝙd sit: arma pro reip. salute tenenda: impios exterminandos: cur principes constituti. iustitię munus: fides quid. Titu. vij.
Praetoris officium	¶De Praetoris officio vbi scribitur: Acuto homīe & callido opꝰ esse reip. gubernandae. hominum vitia cohercēda. Prętori & iudici fortitudineʒ & prudentiam necessarias: qui vere iustus. Lex quid. flagitiosum viruʒ a tribunali arcendum. Leges araneorum telis esse similes. Cōsulenda esse optima. Leges quando sint vtiles: Titulo octauo.
Praetoris officium	¶De officio eiusdem: vbi scribitur. Sapientes naturaliter aliorum rectores/ nihil vtile esse: quod sit iniustum. Equo iure omnes regendos. appetitum rationi obediturum. Titulo nono.
Prętoris Concio	¶Prętoris concio: accepturi Pręturę insignia: vbi scribitur. iustum quid. perturbationes fugiendas. Contumeliam repellendam. pecuniam contē

nendam: propulsandam iniuriam. Titulo decimo.

¶ Eiusdem concio: vbi scribitur omnium commodis: consulendū: pra uitati non parcendum. Leges cur factæ. Iustitia quid. Iusiurandum ad qd pertinet. Titulo vndecimo. prętor. ꝓcio

¶ Concio eiusdem. vbi scribitur: in iudicijs, aspiciendam esse nullius gratiam: sed ęquitatem. Iracundiam pellendam: quę sint tria iuris pręcepta. ab auaritia abstinendum iuramenti comites. Titulo duodecimo Prætor. cio.

¶ Eiusdē concio: vbi scribitur. curanda esse quę commodo sint reip. Ciuiles discordias tollendas. flagitiosos puniendos. prętoris domesticos nulli offuturos. Iniustitia & Iustitia quid pariant. Temperantia quid sit. Ab ira cauendum periurium quid. Titulo decimotertio. Prę. concio

¶ Concio eiusdem: vbi scribitur: rectoris pręsentia tutendam ciuitatem: quod est æquum iudicandū. Dei ministros esse prętorem & iudicem: ꝑncipatum prodesse debere populis. Iudicandum sine personarum acceptione. Ab muneribus abstinendum. Tria iustitiam impedire. periuriū quando committatur. Titulo decimoquarto Prætor. cōcio.

¶ Scæptri assignatio: vbi scribitur: quibus est resp. cōmittenda. nulla causa ab æquo discedendum: quattuor causis amore odio timore auaritia iniustitiam committi: concordiam in rep. seruandam: Iniuriam propulsandam: Quibus causis defensiones ꝑtermittuntur. Titulo decimoqnto Scæptri assignatio

¶ Assignatio Scæptri: vbi scribitur. Ignauum prohibēdum ab rep. Sapientem omnia bene curaturum. Reip. commoda conseruāda. Scæleratos puniendos: probos colendos. Iustitię bonum Iracundiam cauendam. sine personarum acceptione iudicandum. Titulo decimosexto. Assignatio Scæptri

¶ Scæptri assignatio: vbi scribitur. Iustitiā reuocandam facinora expiāda vniuersos sine discrimine iudicandos. lucri cupiditatem fugiendam. Titulo decimoseptimo. Scęptri assignatio.

¶ Assignatio Scæptri: vbi scribitur: e ciuitatibꝰ claris optimos eligēdos ad magistratum. Delicti pœnam non omittendam. Sapientię bona: quinam iustitiæ ministri. Titulo decimooctauo. Assignatio Scæptri.

¶ De regentium Remp. officio: vbi scribitur: qui ad magistratū assumi debent: In Senatus collegio concordiam fore: Iustitiam seruandam. diligentiam pro reip. salute adhibendam: Cui opitulandum. quinam magistratum adipiscantur quales iudices eligantur. Leges seruandas: & iniustitiam repellendam: sic enī ciues pro patrię salute mortē obibunt. Iusiurandi religionem custodiendam: periuros in ægypto capite mulctatos. Titulo decimonono. Rectoris officium.

¶ De officio eorūdem: vbi scribitur: Sapiētię studiosos & vsu peritos nō vulgum insipientem. Reip. pręponendos. Et qui sint imperio digni: qualis iudex eligendus. in consilio doctos adhibendos: vel vsu peritos: bene merentes de repu. & honestis artibus imbutos merito honore afficiēdos: quid prudentia sit. Quid sapientia: Religionis cultum in vrbe non deserere. Finem rei cuiuscunq; inspiciendum. Reip. conseruatoribus in Cęlo locum constitui. Quod ex periurio mala eueniunt. Titu. xx. Rectoris Officium

¶ Delibera Senatus an Pontificis legato aduenienti dona mittant. Ti-

Sponsalia ¶ Vxorem ducendam. Titulo secundo.

Anulus. ¶ In Sponsalibus de Anulo cur in digito qui minimo vicinus est manus præcipue sinistræ: & de quattuor necessarijs sponso & sponsæ Titulo Tertio.

Sponsalia ¶ Sponsalia quid sint: Vnde dicantur: Quãdo contrahi possunt. Et qualiter. Et an ea contracta per parentes efficaciam habeant. Titulo quarto.

Matrimonium. Anul⁹ Spõsi ¶ Matrimonium quid sit: Quæ eius instituendi causæ: Quæ Matrimonij bona. de tribus pueris & quinq; facibus: & de nucibus in antiquorum nuptijs. de Anulo cur in digito sinistræ minimo proximo de Spõsis: quorum cuilibet quattuor sunt necessaria. Titulo. v.

Conuiuiu⁹. ¶ Conuiuium quid. prisci conuiuij consuetudo. conuiuarum numerus Conuiuij res quattuor necessariæ. conuiuarum sermões & lectio. quid ciborum. viniq; varietas noceat: Titulo sexto.

Nuptię prisce ¶ De Priscis nuptiarum moribus: vbi illa narrantur: videlicet Nuptiæ vnde dicuntur. Pudicitiæ simulachrũ. Pueri tres. Nuptæ comites. Cur cerei qnq; in nuptijs. cur nuces. Cur marit⁹ vxori noctu ꝑiungi solet. Cur Sacramento Ignis & Aquæ nuptiarum fœdera sanciuntur: cur vini vsus olim Fœminis interdictus. De sacello Viriplacæ Deę. de Auspicibus: et paranymphis & pronuba. cur limen non tangebatur a nupta cur thalassij nomen repetebatur. cur olim vxores nihil coquebant. cur cingulo noua nupta præcingebatur cur postes Lupino adipe iungebantur. cur naꝫ tris asses ad virum nupta ferret. Tit. vij.

Matrimonium. ¶ Matrimonium quando fuerit institutum: & an id errore aliquo impediatur. Titulo octauo.

Matrimonium. ¶ Matrimonium vnde dicitur: volentibusq; illud contrahere confessionem in primis adeundam. Titulo. ix.

¶ In Decimo libello sermones. xxiij.

Pueri: ¶ In Funere pueri. vbi aliqua de senectæ & vitę longę incommodis: breuisq; vitę commodis. Ti. ꝑmo.

Puella ¶ In Funere Adultę puellę virginis: vbi aliqua de laude virginitatis & cõtinentiæ. de cibi modo. de luxurię damno: & castitatis vtilitate. postremo de vitę huiusce malis. Titulo secũdo.

Vidua. ¶ In Funere Viduę: vbi aliqua de pietate: de elemosynę bono: & pudicitię deq; animæ a corpore exeuntis fęlicitate. Titu. iij.

Nupta. ¶ In Funere Nuptæ: vbi aliqua de Viri honore. de cultus qualitate: de vitę nostrę malis: & incerto hominis statu. de mortis commodis. Titulo quarto.

Maritus ¶ In Funere Mariti: vbi aliqua de innocẽte: & nocente: de obseqo in alios quo pacto loquendum de curis vitæ pręsentis. de pacis bono & fortitudinis. de filiorum educatione: Titu. v.

Vir cęlebs ¶ In Funere Viri cęlibis: vbi aliqua de consolatore. de humilitatis virtute. de diuitijs spernendis. de subeundo iudicio ante Christi tribunal. de cõ

uiuij parcitate. de legis diuinę mandatis. de patientis laude. Titulo. vi.

¶ In funere Vetulæ matronę: vbi aliqua de linguę honestate. de pudoris vtilitate. de vanitate fugienda. de bonis a morte. de dolendis. Titulo. Septimo. Matrona

¶ In Funere vetuli viri: vbi aliqua de morte senibus conueniente. de continentia. de ocio fugiendo. de septem petitionibus dominicę oratiōis. de gaudio seruientium deo. de filiorum instructione. de diebus & annis vitę nostrę constitutis. de vitę miserijs. Titu. viij Vir Vetul⁹.

¶ In Funere Generosi viri: vbi aliqua de misericordię bono: & humilitatis. de superbię malis. de operibus misericordię. de sepultura. de clemētia. de irę comitibus. de pacis bono. quid sit confessio: quid vir sine litteris. de scripturę sacræ virtutibus. quæ mortis commoda. Titu. ix. Vir gnōsus.

¶ In Funere venerandi Episcopi: vbi aliqua de vita iactantia: de Ieiunij bono. de vitandis fœminis. de pastoribus ecclesiæ negligentibus. de orationis frequentia. de cibi modo. quorum libri legendi & qualiter. inimicis cur benefaciendum. qualis Episcopi vita. de ordīe Episcopali. de vitæ malis. de imperitis arrogantibus fortunatis. de peritis infœlicibus. Titulo decimo. Episcopus.

¶ In Funere pij reuerendiq; sacerdotis: vbi aliqua de bonis ecclesiarum. de clerico negociatore. de scientia diuinæ legis. de presbyteri sermone. de salutari sacrificio. de honesta conuersatione. quid sit castitas. de orationis tempore. de inuidiæ malis. Luxuria quid sit. & quæ eius mala. de puro animo sacrificantis. de obedientiæ bono. Titulo. xi. Sacerdos.

¶ In Funere sacri Theologi Pauli Callarij: vbi aliqua de obedientiæ bono. de abstinentiæ virtute & paupertatis. de orationis frequentia. de temperato cibo. de mulierum fuga. de pacis virtute. de resurrectionis fœlicitate. ¶ De Leonardi Coni summi Theologi laudibus. Titulo. xij. Theologus.

¶ In Funere clari præceptoris: vbi aliqua de discipulorum eruditione. de inuidia. de castitate. de repræhēsione. de ira. de cruce. de innocentia. de malorum solatio. de patientia. de Philosophis & Poetis. de tolerantia de vigilijs. de legæ vitæ & mortis. de duabus vitis. Titu. xiij. Pręceptor.

¶ In Funere studiosi discipuli: vbi aliqua de parente. de studiosis. de Luxuria: de pudicitia. de Mundi malis. de sapiente. Tit. xiiij. Discipulus.

¶ In Funere clarissimi Medici: vbi aliqua de morborum causis: de regno cælesti: de ieiunio: de tolerantia: de sapientia: de superbia: de lugēdo mortuo. Titulo. xv. Medicus.

¶ In funere strenui militis: vbi aliqua de militiæ laudibus. De virtute militis. De humilitate. De lingua dolosa. De labore. De mundo. Tit. xvi. Miles.

¶ In Funere causidici: vbi aliqua de simplicitate. De mansuetudine. De diuitijs. De oratione. De confessione. De iustitia. Tit. xvij.

¶ In Funere Prioris publici magistrat⁹: vbi aliqua de magistratu. De beneficio. De pace. De ieiunio. De misericordia. De pœnitentia. De fide: spe charitate. Tit. xviij.

¶ In funere eximij iurisconsulti: vbi aliqua de virtute iureconsulto ne-

cessaria. De patientia sapientis. De iusticia & æquitate. De impietate quorundam. De diuitiarum malo. De paupertatis & misericordię bono. De prauis cogitationibus: De libibine insatiabili. De obtrectatoribus nō audiendis. De malorum tolerantia. De recto vitę itinere. De pœnitentia qd sit. De mortuo non flendo. de morte quid sit. De vere viuis. De mortuis lugendis. Tit. xix.

Prętor. ¶ In funere optimi prætoris: vbi aliqua de virtutibus prætori necessarijs De iustitię commodis. De his qui vrbibus pręesse debent. De iudicandi celeritate fugienda. De vitandis muneribus. De superbiæ malo humilitatisq; bono. De pace. De diuitum iniquitate. De obedientiæ bono. De tribus virtutis gradibus. De mortis impietate. De animæ immortalitate. De morte cuinam bona sit: vel mala Tit. xx.

Domina. ¶ In funere illustris dominę: vbi aliqua de humilitatis virtute. De ieiunio quid sit. De pręceptorum obedientia. De cęlesti aula labore acquirenda. De scientia scripturarum. De Melanię sanctę: & Iob patiētia. De ea qd sit. De ministrorum honestate. De beneficiis conferendis. De lanificij opere. De ocio fugiēdo. De vitę fragilitate. De mortis bono. De doloris malo De Mose moriente. Tit. xxi.

Dominus. ¶ In fun ere illustris & inclyti principis Nicolai: vbi aliqua de eius magnifica domo atq; parētibus. De fratribus item eius atq; de commodis Se. ipsorum Regię. Tit. xxij.

Metellus. ¶ In funere Metelli Badij viri doctissimi. Tit. xxiij.

¶ Finis Tabulæ & Titulorum.

¶ De Liuore per Ant. Man.

Seria Meonidę Liuor detrectat & odit:
Ausonium Vatem nec sine labe canit.
Quid mihi venturum mediter? quid? dum tamen ista
Qualiacunq; legant: quid mihi liuor iners?
Liuidus allatrat passim quoscunq; peritos:
Ast in secessu clam tenet: atq; legit.

ANT.MANCINELLI.

¶Primus Sermonum Libellus/de Auspicandis Poetis; Historicis: Oratoribus: continet Sermones.xiiij.

¶De Laudibus Agriculturę/seu Rusticę vitę: De Agriculturę scriptoribus. De Inuentoribus/& Commodis Astronomię. Titulo primo.

Ellem hodie Carneadis mihi facundiã dari hoĩs quidẽ oĩm in dicendo(vt scribunt)acerrimi & copiosissimi. Plures enim hic adsunt Galbę: plures Aemylij: Crassi mĩti: Gorgiæ ꝙplurimi. Verum illa deficiente fretus oĩm humanitate vbi locum ascendi/aliqua breui oratione expediã. Dicã itaq;(vbi Georgicorũ opus ꝑsteri constitui) Agriculturæ seu Rusticę vitæ laudes aliquas: & eius scriptores non paucos. Inde vero Astroꝝ scientię inuentores/eiusdemq; vires & cõmoda/breui quoq; pstringã: Ea nãq; Agriculturæ adiungiẗ. De qua(vt pollicita exequar)aliqua minime contemnenda memorare incipiã: adeste queso. ¶Cũ duę vitę traditæ sint hominũ/Rustica & Vrbana: antiquior ẽ multo rustica: prius eñ rura coluerunt hoĩes/ꝙ vrbem haberent. Neq; solum antiquior cultura agri: sed etiam melior: Vnde qui eã colerent piã & vtilẽ vitã agere credebant. Omnium siquidẽ rerũ: ex quib⁹ aliquid exquiriẗ/nihil ẽ Agricultura meli⁹: nihil huberius: nihil dulci⁹: nil homine libero dignius. Dirigiẗ ea ad duas metas/ad vtilitatẽ & voluptatẽ: Vtilitas quęrit fructũ: Voluptas delectationem. Hinc Homerus Laerten leniẽtem desideriũ/quod capiebat e filio colentẽ agrum/& eum stercorãtem facit: Agro eñ bñ culto nihil põt esse/nec vsu huberi⁹: nec specie qdem ornatius. Nec vero sine cã olim præponebant rusticos Romanos vrbanis. Quoniã qui in oppido sederẽt/ꝙ q rura colerẽt/desidiosiores putabant. ¶Romulus itẽ: quo tẽperanter oẽs viuerẽt: & iusta poti⁹ ꝙ lucrosa eligerent: tum ad tolerantiã laboꝝ meditandã/nullãq; pecuniã ꝓtiosiorẽ virtute ęstimandã/desides oẽs & sordidas/cupiditatũq; turpiũ allectrices artes vt corrũpẽtes delentesq; corpus & animum exercẽtium: Seruis & aduenis tractãdas exhibuit: durauitq; diutissime probro habita esse apud Romanos hæc opa: neq; ea cuiꝙ Roma oriundo exercita. Duo vero tñ studia reliqt liberis/Agriculturã: & belli artes: videbat eñ q; hac vita hoĩes tẽpatiores fierẽt: atq; venereis illecebris min⁹ caperenẗ. Impfectãq; putãs vtrãq; vitã alterã ab altera sepatã/eosdẽ militarẽ simul & rusticã vitã viuere istituit: vt & pace & bello exercitio nõ carerẽt: Hũc aũt viuendi morẽ: ẽt apud Sueuos legi(Germanoꝝ oĩũ bellicosissimos)q cẽtũ pagos habere dicunẗ: e qb⁹ quotãnis singula milia armatoꝝ bellãdi cã e finib⁹ e ducũt Reliq vero q domi mãserint: se atq; alios alũt: Hi rursus inuicẽ anno

Agricultura Rustica vita

Romuli Institutio

Agricultura Militia

Sueui.

Numae Institutio

Quintius Cincinnatus

Fabritius

Curius

C. Lycinius

Iugera septem

Segnis agrico

Agriculturae Scriptores

post in armis sunt: Illi domi remanēt: sic neq; Agricultura/ neq; ratio atq; vsus belli intermittitur: sed priuati ac separati agri nihil ē. ¶ Numae quoq; Pompilio nō minori curae q̄ Romulo fuisse Agriculturā legim⁹: cōsiderās em ciuitatē necessaria assuetia abūdare oportere: Agru oēm diuisit in eos/ q̄ pagi vocant. Praefecit pagis singulis singulos magistrat⁹/ inspectores & custodes suae quosq; ptis: q̄ circūeuntes assidue/ bonosq; & malos describētes agricultores: regi deferebant: isq; laudibus p̄sequēs diligentes agricolas & comitate cōplectēs/ Segnes autē & ignauos opprobrijs insectās ad colēdos agros meli⁹ quēq; inuitabat. Atq; ita liberati bellis & vrbanis negocijs multū ocij nacti/ coloni oēs fiebāt: Hinc ait ille: Pascebatq; suas ipse senator oues. Vnde & Quintius Cincinnat⁹ obsessi ꝯsulis & exercit⁹ liberator/ ab aratro vocat⁹ ad dictaturā venit: Ac rursus fascib⁹ depositis ad eosdē iuuēcos redijt. Itemq; Caius Fabriti⁹: & Curi⁹ Dentatus: alter Pyrrho finib⁹ Italiae pulso/ domitis alter Sabinis: accepta quae viritim diuidebant captiui agri septē iugera/ nō minori industria coluit/ q̄ fortiter armis q̄sierat: Caius aūt Lycini⁹ Tribunus plē. primus populū ad leges accipiēdas in septē iugera forentia e comitijs eduxerat. Siqs p̄terea agrū suū passus fuerat sordescere/ eūq; indiligēter curabat: ac neq; arauerat neq; purgauerat: Siue qs arborē suā vineāq; habuerat derelictui: nō is sine poena fuit/ sed erat op⁹ cēsoriū. Censoresq; erariū faciebāt: Erat etiā censoria castigatio/ minus arare q̄ verrere: q; sine agricultura nec ꝯsistere mortales nec ali posse manifestū est. Quod Indi intelligentes sinunt belli tēpestate in cāpis op⁹ rusticū exercere agricolas absq; cura ab oī discrimine belli p̄cul: hostes in p̄lijs mutua caede grassantur: agricolis nulla in re nocet: sed itactos relīquūt tanq̄ cōis vtilitatis ministros: Quod quidē si etiā apud Christianos (vti par erat) vsu veniret & ciuibus & agricolis & Militib⁹ ipsis/ ꝙoptime cōlultū esset. At cū bella sint occulte peccatoꝝ & scelerū poene (vt ille inquit) haud eqdē mirū si nulli hoim gnī nulliq; ordini parcit. Iā scriptoꝝ noīa vti pollicitus sum exeq̄mur. ¶ Sunt qui de agricultura scripsere p̄multi: vt legim⁹: Hieron videlicet Siculus: Democrit⁹ Physicus. Xenophō Socratic⁹. Aristoteles. & Theophrastus Peripatetici. Archias Pythagore⁹. Amphiloc⁹ Atheniensis. Appollodor⁹. Antigonus Cynicus. Aristandi⁹ Atheniensis. Bacchius Milesius. Dion Soleus. Chereas Atheniensis. Diodor⁹ Prienne⁹. Bion Colophonius. Epigenes Rhodius. Euphranij duo. Menādri duo. Pythion Rhodi⁹. Androciō Aeschariō Aristomenes. Athenagoras. Crates. Dades. Dionysius. Euphoriō. Lysimachus. Menestarchus. Theophilus. ij omnes & plures qdē soluta oratione scripserūt. Quidā etiā versib⁹: vt Hesiodus ascraeus. Menecrates Ephesi⁹. Nicāder etiā Colophoni⁹. Hesiodus aūt vt legim⁹ p̄nceps oīm de agricultura praecepit: Mago Carthagineñ. poenica linguares dispersas cōp̄hendit libris duodetriginta. quoꝝ Cassius Dionysius vticensis vertit libros viginti Graeca lingua. Hos aūt vtiliter ad sex libros redegit Diophanes in Bithynia quos misit Deiotaro regi.

apud Romanos deniq; de agricultura primus Cato instituit: quam deniq; Marcus Terentius Varro expoliuit: mox Virgilius laude carminum extulit. Nec minus studium habuerunt Cornelius Celsus: & Iunius Moderatus Columella: exinde Plynius maior q̃plurima scripsit. ¶Qui demum se in agricultura perfectum volet profiteri / sit oportet rerum naturę sagacissimus: declinationũ mundi non ignar⁹ vt exploratũ habeat / quid cuiq; plagę conueniat: quid repugnet. Siderũ ortus & occasus / seu maris emersum & occultationes memoria repetat: ne imbribus ventisq; iminentibus opera incohet: laboreq; frustretur. Cæli & anni p̄sentis mores intueat: Quę quidē prænoscere sine lumine animi / & sine exq̃sitissimis disciplinis / quenq̃ nō posse credidetunt. Et q̃a siderũ mentio facta est: par esse videtur: vt de Astronomia aliqua referant: sine cuius scia manca foret agricultura: de qua dixit ille: Temp⁹ in agrorũ cultu consumere dulce est. ¶Astrorum itaq; scientia inuenta est secundum Origenem seu longa obseruatiōe / seu demonũ quidem solertia qui ordinē suũ transgressi / multa hominibus suggesserunt. Sunt tamen qui deorũ beneficio inuentā putent: Manilius primo libro: Mercurium inuentorem asseruit: dixit enĩ. Tu princeps authorq; sacri Cyllenie tāti: per te iam cęlũ in terris / iam sidera nota. Iosephus vero aliter sentit: nā scribit Adam duas Colũnas reliquisse / vnam Aeneā alteram Lateritiā: in quib⁹ Siderũ motus descripserat: Ne per aquæ & ignis diluuia: quę futura esse cognouerat: ea scientia quādoq; p̄deret. Lactantius aũt secundo libro inquit: olim primi qui Aegyptum occupauerant cęlestia suscipere / atq; adorare cœperũt: & quia domicilijs nō tegebant p̄pter aeris q̃litatē: nec vllis in ea regione nubibus subtexit cęlum: cursus siderũ & defectus notauerunt: dũ ea sępe venerātes curiosius atq; liberius intuerent. Diodor⁹ in quarto / Athlātē Astrologiæ pitissimũ scribit / de Sphęra primũ iter hoīes disputasse: qua ex re visum esse orbē suis humeris substinere / locũ p̄bente fabulis sphęrę inuētione. Plynius. libro. septimo Athlātē libyę filium Astrologiā inuenisse ait: Alij dicũt Assyrios: sphærā vero in ea Milesiũ Anaximandrũ: siderũ obseruationem in nauigando Phœnices. ¶Hęc aũt solis ac lunæ varios cursus: hæc meatus siderum: hæc rationem temporum deprehendit. Hac item pendentia fata discerni possunt: hac cuiq; nascendi dies qualis fuerit / & qualis vita ostendit: Vñ Mālius. lib. iij. Fata quoq; & vitas hoīm suspēdit ab astris: Sic fęlix aut triste venit p̄ singula fatũ: hac hoīæ p̄spæ & infęlices iudicant: hac optim⁹ q̃sq; astrolog⁹ multa mala p̄hibere pōt: quæ scđm stellas ventura eēnt. Nā cũ earũ naturā p̄rescierit / sicuti p̄muniet / cui mala vētura sũt / vt cũ venerint possit illa pati: qđ etiā asserit Ptolemæus. Hac etiā (vti aiũt) ad hũanarũ diuinarũq; rerũ notitiā puenim⁹: hæc oīm salutē cōseruare oñdit: hui⁹ deniq; opis vires Aegyptij maxīas demōstrarũt. In oībus enĩ libris medēdi sciētiā stellarũ p̄gnosticationibus cōiunxerũt: eo scilicet vt existentium complexionũ qualitates: per stellas depræhenderent: necnon & accidentia corpori euentura.

Agricolis necessaria

Astronomiæ Inuentio

Cyllenius

Adam

Aegyptij

Athlas

Astronomiæ commoda

Fata

Medico necia Astronomia

Est itaq; Syderū sciētia quodāmodo necessaria & putilis. Iam qdē opę preciū esset: vt de poetica aliqua diceretur. Verū qa paruo libello iam edito. Cuius titulus est de poetica virtute: q̄ plurima ostendimus: su peruacuū hoc loco repetere visum est. De poeta quoq; omniū summo

Maronis gl'ia. aliquid dicerem. Sed quia (vt ait Symmachus) Hęc est Maronis gloria vt nullius laudibus crescat: nullius vituperatione minuatur: Silendum censeo: Finēq; orationi impono. Dixi.

¶ De diuersis vitioꝝ: virtutūq; effectibus / in Iuuenalis Satyrici poetę laudē. Is eñ quę mala: q̄ bona sint edocens: scribit qd vitia: quid itēm virtutes hominibus pariant. Tit. secundo.

Vanto mihi ingenio: quanta itē rerū doctrina: facundiaq; opus esset: quo plane oībus satisfieret viri clarissimi. Quis nō viderit? Sed quāq̄ minima oīa: nō ꝓpter id ab virtutis officio cessare visum. Itaq; diuersos vitioꝝ virtutūq; effectus exponā. Haud ab re ꝑfecto. Sum nāq; Iuuenalis elegātissimi satyras annuēte deo expositurus. Vbi qdē: q̄ mala / q̄ bona sint edocebimur. Scribit eñ qd vitia / qd item virtutes hoībus pariant. Ideoq; ab

Impius. deoꝝ immortaliū neglecto cultu incipiā. Quicūq; et eñ impius / deosq; negans / ad omne scelus paratū sese ostendit. Quid nāq; bonos a malis segregat / nisi deoꝝ metus atq; religio? quos plures esse participatione: nec sancti viri negarunt. Poetæ etiā deū vnicū omniūq; re-

Deus. ctorē asseruerunt: atq; omnipotentē. Sineq; eo bonū aliquē virū esse

Gigantes. q̄plurimi: iure negant Hinc Fabulati antiquitus Gigantes a cœlo deos pellere voluisse. quosdā eñ fuisse deos negātis accepim⁹. Hinc primęscelerū causę mortalib⁹: q̄ sane oēs ꝑditū eūt: vt passiꝫ videre licꝫ.

Dionysius. ¶ Impietate quippe Dionysiū illū Syracusiū regno eiectū scripsere: de eo nāq; legitur. Ille Syracusia modo formidatus in vrbe. Vix humili durā reppulit arte famem. Coactus siqdē Corinthi pueros (quo

Honor. victū caperet) edocere: q; nec dignus honore est: prauus. Cū honor ꝑ-

Superbia. miū sit virtutis: ac bonis hominib⁹ tribuatur. Superbia Tyberium Gracchū & Caium fratrē: Catilināq; etiā / turpi & sæua cæde obijsse.

Auaritia. Auaritia Mariū illū priscum / damnatū & vrbe pulsum: q; hæc illis semp accōmodatur: q magis q̄ oportet pecunijs studēt: quāq̄ senect⁹

Luxuria. etiā & imbecillitas omnis / auaros videtur efficere. Luxuria Romanos regibus exiliū indixisse / & vrbe omnino fugasse. Hęc eñ maxime impedimēto prudētiæ: nemo nāq; dū est in illa / mēte quicquā ꝓspi-

Ira. cere potest. Iræ Thyesten Exitio graui strauere: & altis vrbibus vltimæ stetere causæ / cur perirēt: funditus: imprimeretq; muris Hostile aratrū exercitus insolens. Iræ deniq; sunt: q̄ corpus etiā manifeste ꝑmutāt nōnullosq; in furorē ac insaniā adigunt. Et ipsi etiā homines a quū irascuntur / dolent. Qui vero ꝓ quibus: & quū oporet irascitur: laudatur. At qui nō irascuntur / ꝓ quibus / & quādo fuerit opus / fatui

Gula. eē videnł. Gula / primos omniū parētes / fęlici & quasi cęlesti vita pri

Inuidia. uatos. Inuidia / sapiētissimū Socratē nostriq; decus eloquij Ciceronē:

Veneficium. vitales a uras morte fœdissima reliquisse. Veneficio Claudiū eiusq;

Britannicum filium obijsse: Quę quidem scelera omnia talem euentũ minime sortita essent: quum eorum quisq; (vti par fuerat) poetaq; noster Satyricus admonet Cęlicolum metu Religioneq; non caruissent.

¶ Si vero virtutis opera perscrutabimur: quisq; profecto animaduertet: sine illa beatã fęlicemq; vitam constare nõ posse: Fęlicitas eñ consistit in opationibus: quę ab virtute pficiscunt. de qua scire nõ satis est: sed enitendũ ipsam habere ac vti: Sola nanq; vitia fugat: Vñ q̃ optie scribit: Virtus est vitium fugere: Virtus Affectio est animi cõstãs cõueniẽs: q̃ Laudabiles efficiens eos in qb⁹ inest: bonũ aũt mẽtis virtus est. Hinc oĩa quæ pulchra honesta pręclara sunt: Et qđ per virtutem efficitur afficit voluptate. Quis igitur ad eã capessendã totis viribus non enitat? Quo aũt pacto haberi possit: Quis nã Musarũ Sacerdos aperuit vti noster? Hinc merito Vatũ Sanctissimus appellari potest: Itaq; eius dogmata atq; pcepta intellecturi cognoscẽt. quę certe haud in oĩbus vires habere poterũt: ni prius auditorum animi morib⁹ culti fuerint ad recte gaudendũ ac ad horrendũ qui nãq; pturbatione degunt minime ea verba audient: q̃ dehortãtur neq; intelligent. Idcirco bene institutũ morib⁹ eũ eẽ oportere qui de honestis & iustis & oĩ ciuili ratione est sufficienter auditur⁹. Quę autem moribus instituãt Poeta ipse ostendet: Prudentię siquidẽ effectus habebim⁹: Cui⁹ finis ẽ quidnam sit agendũ aut non agendum pręcipere: pateatq; prudentem neminẽ esse posse nisi bonũ: & q nos̃at ea quę sibi ipsi bona fuerint: & in illis versaf. Sed quid de Fortitudine dicã? Nõne plenissime edocet Iuuenalis quæ sint agenda vt fortes magnanimiq; efficiamur? Sunt enim proprie fortes seu magnanimi qui circa honestam mortem & ea omnia quæ repente eueniunt atq; afferunt ipsam interriti manent: q nec vehementer in psperitate lętantur: nec nimiu; in aduersitate dolebũt: Nec etiã fuerint memores sibi illati mali: q nõ est Magnanimi meminisse pręsertim mala: sed despicere potius: Nec vt laudetur ipse Nec vt alij repręhendanf est illi curę. De Continẽtia vero idẽ quoq; q̃plurima nos admonebit: quam quidem in superãdo consistere dicunt: vti Constantiã in resistendo: Ipsamq; Temperantiã circa Corporis voluptates non Animę versari notarunt. Vnde abstinendo ab voluptatib⁹ efficimur tẽperati: Nos eñ ipsi quia magis ad voluptates sumus pcliues Facilius ad Intemperantiam q̃ ad Modestiam inclinamur. Iustitię quoq; in eo varijs sæpe locis exempla seu pręcepta inueniuntur: quę sola (vt aiunt) perfecta est virtus: atq; propterea iustitia ipsa præclarissima virtutum esse videtur: Vnde q̃ optime dici potest Iustitia in sese virtutes continet omnes. Est enim natura contentio in adiutorium multorum inuenta: Seu secundum Philosophum: Iustitia virtus est animi cuiq; secundum merita distribuens. Vtq; iustus habearis non solum non nocebis: sed etiam nocentes prohibere curaueris. Siquis itaq; Iuuenalem ipsum Diuinum sane Poetam Morumq; Censorem q̃ optimum non amauerit amandoq; intelligere & discere non curarit quãtum ab ipso Virtutis Vesti

Virtus

Virtus quid.

Morari

Prudentia

Fortes Magnanimi

Continentia Constantia Temperãtia

Iustitia

buloseu Fonte aberret/omnium sit Iudicium. Dixi.

¶ Quid Historia. Quid Annales. Quid Ephimeris. id ē Diariū: Qui Scriptores vetustiores: Quę Lex. Quę Ratio: Quisue ordo: quęnam vtilitas sit historiæ. Tit. iij.

Alerij Maximi Electorum Cōmentarios/omni virtutū gñe
pbatissimos/expositurо mihi viri pstãtes/de Historia pri
us aliquid dicere/visum ē operæptiū. Qua de re/qd histo=
ria: qd Annales: qd Ephimeris id ē Diariū differã. Exin ve
Historia ro scriptorum vetustiores. Posthęc/quę Lex: quę Ratio: quisue ordo: quę
nã vtilitas sit historię breui expediã. Quisquis ades attendito curiosi
us. ¶ Historiam qdem esse aiunt/Rerū gestarum vel expositionē/vel
Historeo demonstrationē/vel narrationē. Earum tñ pprie rerū esse historiã: qui
Annales bus rebus gerēdis interfuerit is: q narret hic ab Historeo verbo greco
dictã volunt/qd est video/cognosco/narro. Annales vero proprie li
bri dicunt: vbi res gestæ plurimū annorū/obseruato cuiusq anni ordi
Ephimeris ne deinceps componunt. Quū tamen non p annos/sed p dies singu=
Diarium los res gestę scribuntur. Ea historia greco vocabulo Ephimeris, id est
Diarium dicitur. Cæterū legimus Annales omnino id esse/quod hi
storię sint: historias nō omnino esse id qd annales sicuti quod ē homo
id necessario animal ē: quod ē animal/nō id necesse ē hominem esse.
Historia ¶ Sed erat olim historia nihil aliud/nisi annaliū cōfectio: Nam ab ini
tio rerū Romanarū vsq ad P. Mutiū pōtificem maximū res oēs sin=
Annales gulorum annorum mandabat litteris pontifex maxim9: efferebatq in al=
Maximi. bum/ac pponebat tabulã domi: potestas vt esset pplo cognoscendi:
Cato. Iiq Annales Maximi dicebant: quasi a pōtificib9 maximis facti: vel
cōsecrati: vt ille inqt: sic Cato/sic Pictor/sic Piso/sic multi alij scripse
runt. Qui certe sine vllis ornamentis monumenta solū temporum/ho=
Pherecides minū/locorū/gestarumq rerum reliquerūt. Itaq qualis apud Græcos
Prosa oratio Pherecydes Syrus/qui psam orationē cōdere instituit tpe Cyri Regis
Cato qualis Hellanic9/& Acesilas fuit/alijq pmulti. Talis noster Cato/&
Pictor Pictor/& Piso qui neq tenebãt/qb9 rebus ornetur oratio: & dū intel=
Piso ligeret/qd diceret vnã dicendi laudē putabãt esse breuitatē. Paulum se
erexit, & addidit historię maiorē vocis sonū vir optim9 Crassi orato=
L. Cœlius ris familiaris. L. Cœli9 antipater Apud grecos aūt/eloquētissimi ho
Antipater mines ad scribēdã historiã maxime se applicauerunt: vt Herodot9 qui
Herodotus princeps gen9 hoc ornauit. Et post illū Thucydides q oēs dicēdi artifi
Thucydides cio facile vincit: ita eīm ē creber rerum frequētia: vt verborum ppe numerum
sententiarum nūero sequat. ita porro verbis est apt9 & pressus/vt nescias
vtrū res oratione/an verba sententijs illustrēt. Hunc consecutus ē Syra
Philistus cusi9 Philist9 Dionysij tyrãni familiarissim9: maximeq Thucydidē
ē imitat9. Postea vero quasi e clarissima Rhetoris officina duo pstan=
Theopōp9 tes ingenio: Theopōpus & Ephor9 Socrate magistro impulsi se ad hi
Ephorus storiam contulerunt. De qbus qdem aiunt dixisse Socratem: se calca=
rib9 in Ephoro/cōtra aūt in Theopōpo frenis vti solere: Alterum eīm ex=

ultantẽ verboꝝ audacia: reprimebat: alterũ cũctãtẽ & q̃si verecũdũ in
citabat. Deniq; ẽt a philosophia pfect⁹ prĩceps Xenophõ: Socratic⁹ Xenophon
ille: Post ab Aristotele Callisthenes, comes Alexãdri scripsit historiã Callisthenes
& is qdẽ rhetorico pene more: Ille aũt supior, leuiore q̃dã sono ẽ vsus.
Minim⁹ natu hoꝝ oĩm Timeus lõge eruditissim⁹: & reũ copia & sniarũ Timęus
rũ varietate abũdantissim⁹ & ipsa ꝯpositiõe verboꝝ nõ impolit⁹ ma
gnã eloquẽtiã ad scribendũ attulit. Cadmus aũt Milesi⁹ historiã pm⁹
oĩm cõdere instituit. Possem & plures tũ Gręcoꝝ: tũ Latinoꝝ scripto
res enumerare: sed ista satis, vt ad reliq̃ pgã. ¶ Pria igit historię lex: ne
qd falsi dicere audeat: Deinde neq̃d veri tacere: neq; suspicio grę sit in Historię lex
scribẽdo: neq; simultatis: q̃ fundamẽta nota sunt oĩb⁹. Itaq; nõnũq̃ sũ
mis laudib⁹ extollere inimicos debet: quũ res gestę eoꝝ ita exigere vi=
dent: interdũ amicos necessariosq; rephendere quũ errores eoꝝ digni
sũt: q rephẽdantur. Ac veluti siquis oculos aĩanti effoderit: qcq̃d sup=
est corpis inutile sit: ita dẽpta ex historia veritate narratio oĩs ĩutilis
ẽ. quã ob rẽ neq; a rephẽsiõe amicoꝝ / neq; ab inimicoꝝ laudib⁹ (cum
ita res ferat) abstinẽdũ. ¶ Ipsa vero exædificatio posita ẽ: in rebus & Reru; Ratio
verbis. Reꝝ rõ: odinẽ tpm desiderat: Regionũq; descriptionẽ. Vult ẽt
in reb⁹ magnis / meõriaq; dignis: vt Cõsilia primũ / deĩn acta explicẽ
tur: postea euẽt⁹ expectẽtur. Nã pmo cõsulit: inde agit: deĩn actionẽ
seqt euent⁹. Dicetq; pmo: qñ: deĩn vbi queq; res gesta fuerit. In ꝯsilijs
significet: qd scriptor pbet vel vitupet: in reb⁹ gestis declaret qd actũ
aut dictũ sit: quũ de euẽtu dicet: causę explicent oẽs vel casus: vel sapi
entię: vel temeritatis: qcq̃d eñ euenit vel casu accidit: vel ratiõe: & cõ
silio gerit: vel temeritate admittit. Hoĩmq; ipsoꝝ nõ solum res gestæ Homines
narrent: Sed ẽt / q fama ac noĩe excellat: de cuiusq; natura: ac vita scri
bat. vt laudent q laudãdi sunt: q vituperent vitupãdi. Verboꝝ aũt ra Verboꝝ ratio
tio: & gen⁹ orõnis fusum planũ & sine aspitate vlla: atq; tractũ & con
tinuũ: & cũ lenitate & suauitate quadã ęq̃biliter pfluẽs psequẽdum ẽ
Tractent & disertissimę cõciones / & cohortationes Impatoris ad Mi
lites: Cõsolatiões doloris: Præcepta bñ viuendi. Admonita bñ insti=
tuẽdi: Pugnaq; ipsa ordine describat. Sed nihil ẽ in historia pura & il
lustri breuitate dulci⁹. ¶ Ad vitę deniq; institutionẽ vtilissima histo= Historiæ vti-
ria cẽsenda ẽ: nã mores nr̃os effingit ad virtutẽ: ad honestũ impellit: litas.
detestat vitia: pbos extollit: deprimit ĩprobos: ac reꝝ: q̃s describit ex=
pimẽto plurimũ cõfert ad rectã vitã: ostẽdit eñ legẽtib⁹ pteritoꝝ exẽ=
plis. quid nobis appetendũ sit: q due fugiẽdũ. Hinc puatos viros im
perio dignos efficit: Impatores ob immortalẽ gloriã ad pręclara faci=
nora impellit. Milites ppter laudẽ: quę mortuos seqt: prõptiores effi
cit ad picula p patria subeũda. Improbos timore infamię ab malis fa
cinoribus deterret. Deniq; omniũ rerum: quib⁹ fęlicitas hominis pa
ratur / laudem pręcipuã causamq; historię tribui decet. Est. n. eoꝝ cu=
stos / q̃ cũ ꝟtute acta sũt testẽ se malefactis: bñficãq; erga oẽ genus ho=
minum prębens. Et eñ cętera monimenta paruo tempore durant va
rijs casibus disturbata: historiæ virtus per vniuersum orbem diffusa

Eloquentia historiæ materia.

ipsum quod cætera consumit tempus custodem sui habet. Affert prætererea multum opis. Eloquentiæ:qua nil ferme ẽpclarius repitur. Cum nihil sit Eloquẽtia/nisi copiosę loquens Sapientia. Debet autẽ Historicus/primũ quidẽ materias eligere pulchras & excellentes:Plurimã q̃ Vtilitatem his/qui lecturi sunt afferentes. Deinde parare cõgruas scribendę materiæ facultates multa cum diligẽtia atq̧ industria. Quę sane omnia Valerius Maximus ad vnguẽ executus est. Quocirca nullius historia vlla est/quæ plus hominibus iucunditatis & commodi exemplorum numero afferre possit. Ideoq̧ eius electorum commentarij interdiu ac noctu manibus versandi sunt. Deq̧ ijs agẽdum/qđ de Homero Arcesilaus Philosophus in dicẽdo grauissimus/& in scribendo satis exercitatus/agere solebat: Homeri eñi adeo studiosissim⁹ erat/vt semper ante somnũ eius aliquid legeret. Dixi.

Homerus. Arcesilaus.

¶ Carminũ Horatij ꝓmoda. Eloq̃ntię vis. Fabularũ occultus sensus. Historiæ virtus. Philosophiæ emolumẽta. Oda quid sit. Tit. quarto.

Dicturus hodie hoc in loco præstantissimi viri/diu sane fui cogitabundus:quid potissimum reiq̧ consentaneum afferre possem. Illud demũ occurrit (Cum Horatij Flacci Odas præsenti anno expositurus sim) vt illarum commoda aperirem:sunt enim q̃plurima scitu ꝑfecto dignissima & cognitu necessaria/indeq̧ perutilia. ¶ Delectant primũ Carminũ varietate/artificio magno & cultu amplissimo:propter quæ omnia inter Lyricos vates e latinis videlicet/solum Horatium dignum lectu existimant.

Eloquẽtię vis

¶ Delectant itidem ac prosunt eloquentiæ lepore summo qua certe fruentes tenere possunt hominũ cœtus:mentes allicere: voluntates impellere quo velint: & vnde velint deducere. Hæc enim efficit vt ea quæ ignoramus discere: & ea quæ scimus alios docere possimus. hac cohortamur/hac persuademus/hac consolamur afflictos: hac ducimus perterritos a timore/hac cupiditates iracundiasq̧ restingimus: hęc nos vrbium societate deuixit: hęc a vita immani & fera homines segregauit. Tanta deniq̧ oblectatio est in ipsa facultate dicendi: vt nihil hominũ aut auribus/aut mẽtibus iucundius percipi possit. Qui enim cantus moderata pronunciatione dulcior inueniri potest? quod carmen artificiosa verborum constructione aptius? Quid autem subtilius/q̃ crebræ acutęq̧ sententię? Quid admirabilius/q̃ res splẽdore illustrata verborum? Oblectant iuuãtq̧ etiam eruditione copiosa & varia: fabularum siquidem/Historiarũq̧ & locorum notitiam ꝑbent q̃plurimã. Continent etiam philosophię partẽ illam de vita & moribus edocentem. ¶ A Fabulis abhorrere nullus hominũ debet. Non enim omnibus fabulis repugnat philosophia. Nam aut tantum cõciliandæ auribus voluptatis gratia repertæ sunt: aut adhortationis quoq̧ in bonã frugem: vt illę Aesopi fabulæ. Est eñi fabula exẽplaris: seu demõstratiua sub figmẽto locutio: cui⁹ amoto cortice patet fabulantis occultus sensus. Hinc fabulant poetæ Vulturẽ Tityi iecur immortale depasci. Nihil aliud intelligi volẽtes q̃ tormẽta cõsciẽtię ob-

Fabulæ cur repertæ.

Fabula quid

Fabularũ occult. sensus.

Tityus.

Digitized by Google

noxia flagitio: q̄ viscera interiora rimatur: nec de se suā pōt vitare sen
tētiā. Hinc ait ille/ Cur tñ hos tu euasisse putes: quos diri cōscia facti
Mens habet attonitos: & surdo verbere cędit. Occultū quatiente aīo
tortore flagellū. Stulti em̄ maloꝝ memoria torquent̄. Sapiētes bona
ꝑterita/ grata recordatōe renouata delectāt. Tātalū epulis āte ora po Tantalus.
sitis excruciari fame/ & inedia tabescere dictitarūt. Per id q̄dē intelli=
gētes: ꝙ magis magisq; acq̄rēdi desideriū cogit p̄sentē copiā nō vide=
re: & in affluētia inopes/ egestatis mala in hubertate patiunt̄: nesciē=
tes parta respicere/ dū egēt habēdis. Saxū ingēs voluere Sisyphū/ q̄d Sisyphus.
denotat/ nisi terētes vitā conatib⁹ laboriosis & inefficacibus? Rotaꝝ
radiis pēdere Isiona q̄d itelligeres? nisi q̄ nihil ꝯsilio ꝓuidēt: nihil rōe Ision
moderant̄/ nihil virtutibus explicāt/ se & actus suos oēs fortunæ ꝑ=
mittētes/ casib⁹ & fortunis semꝑ rotari? Atrā vero Silicē lapsurā semꝑ Silex lapsura.
& cadēti similē illoꝝ capitibus iminere: q̄d itē significabit: nisi q̄ ardu
as potestates/ & infaustā ambiūt Tyrānidē/ nunq̄ sine timore victu=
ros? Hęc ita ꝓ nosse/ nōne multū hoībus cōferūt ad pietatē ac iusti=
ciā seruandā? Saturnū ꝑterea filios suos solitū deuorare/ eosq; rursus
euomere: q̄d diceres itelligi voluisse: nisi Saturnū tēp⁹ eē/ a quo vici= Saturnus in
bus cūcta gignant̄/ absumātur q; & eo denuo renascant̄? Eūdē quoq; filios.
a filio pulsū: q̄d aliud ē: q̄ tp̄a senescētia: ab his q̄ post sunt nata depel Satur. pulsus
li? Vinctū etiā ab eodē finxere: q̄a certa lege naturę ꝯnexa sint tēpora. Satur. vinct⁹.
❡Historiaꝝ quoq; notitia lōge lateq; oblectat & iuuat: q̄m historia ē Historię virt⁹
testis tp̄oꝝ: lux veritatis: vita memorię: magistra vitę: nūtia vetusta=
tis: Nec vlla ꝑfectio hoīb⁹ facilior ad vitæ istitutionē: via ē q̄ rerū añ
gestarū cognitio: ea nāq; sola ob exēpla alienoꝝ icōmodoꝝ magistra
est: vt q̄s possit fortunę varietatē æquo aīo ferre. ❡Restat vt philoso= Philosophiæ
phię emolumēta in mediū ꝓferā: q̄ sane multa habent̄. Medet̄ em̄ ani emolumēta.
mis Philosophia: inanes sollicitudines detrahit: cupiditatib⁹ libe=
rat: & pellit timores. Est itaq; philosophia dux vitę: virtutis indaga Philosophia
trix: expultrixq; vitioꝝ. Hęc vrbes pepit. Hęc dissipatos hoīes ī vitæ quid.
societatē ꝯuocauit. Hęc Legū inuētrix. Hęc magistra moꝝ & disciplīa
fuit. ❡Prędicta oīa cōmoda/ hoc est Carminū varietatē: artificiū in=
gēs: & cultū āplissimū. Eloquētię itē summū leporē: Eruditionē copi
osam & variā Fabularū: Historiarum: Locoꝝ moralis Philosophię:
Poeta nr̄ in Odis imiscuit: quo q̄dē lectores: auditoresq; ipsos: varia
rerū doctrina maxime oblectaret: iuuaretq; maxime. Cui igit̄ modu
latus Horatij sermo (nihil em̄ est aliud Oda) placere non poterit nisi Oda quid
ignauissimo cuiq; & ab oī ꝟtute alienissimo? ❡Vos itaq; hortor mo
neo atq; obsecro inclyti ꝓbādiq; adolescētes: q̄ ꝓprias domos acq̄rē
dę ꝟtutis & reꝝ notitię grā reliq̄stis. nullo pacto velitis fugiēdi studii
laborisue cā: tot tātaq; horatianaꝝ Odaꝝ ꝯmoda amissū iri Pręsertī
cū illis interꝑtādis diligentia/ labore/ studio cura igēti/ & opa ꝑtinaci
fuerim vsus. Hinc illud fateri audeo in Odis ipis ꝑ me enucleādis ni
hil defore ad rerum aut sensuū cognitionem. Sed ea omnia/ verissima
fore propediem aduertetis. Dixi.

Digitized by Google

¶ De Orationis origine: Deq; eloquentiæ viribus. Tit. v.

Xpositurus hoc anno Rhetoricen ad Herenniũ pſtantiſſimi viri: tria potiſſimũ pſenti ꝓludio exequar. Illa ſane/ q̄ pſtare debet orator q̃ſq;: vt doceat/ delectet/ moueat. Exordiar autẽ prius ab orationis origine. Inde ab eloquẽtię viribus. Deinceps ad reliqua pergã. ¶ Oris ſonus ab initio olim ꝯfuſus erat: qui tandẽ paulatim vocem diſcernẽs: res omnis ſuo nomine appellauit. Mercurium aiũt apud Aegyptios primũ verba in ordinẽ redegiſſe: multiſq; rebus impoſuiſſe nomina. Fuiſſe quoq; litterarũ inuẽtorẽ. Athenis autẽ primũ ſe orator extulit: primũq; etiã monimẽtis & litteris oratio eſt cœpta mãdari. Hęc vero omniũ regina rerũ. Nam nõ modo inclinãtẽ erigere: aut ſtantẽ inclinare: ſed etiã aduerſantẽ & repugnantẽ: vt Imperator & fortis & optimus capere poteſt. Cũ duæ ſummæ ſint in oratore laudes. Vna ſubtiliter diſputandi ad docẽdũ. Altera grauiter agendi ad animos audientiũ pmouendos. ¶ Ipſius autẽ eloquẽtiæ tanta vis eſt/ vt omniũ rerum virtutũ: officioꝝ/ omniſq; naturæ: quæ mores hominũ/ quę animos: quę vitã cõtinet originẽ: vim mutationeſq; teneat. Eadẽ mores: leges: iura deſcribat: rẽ publicã regat. omniaq; ad quãcũq; rem pertineãt: ornate copioſeq; dicat. Eloquentia ꝓbamus vera eſſe: quę defendimus. Eloquentia conciliamus nobis eos: qui audiũt. Eloquentia eoꝝ animos ad quẽcũq; motum cauſa poſtulabit vocamus. Ea eĩ apud Romanos adeo floruit: vt nonnulli ex infima fortuna in ordinẽ Senatoriũ: atq; ad ſummos honores proceſſerint. Cęterũ quia res nulla apud animos hominũ pluſq̃ ordo & ornatus orationis valet & vt terra cultu: ſic animus diſciplinis melior/ huberiorq; efficitur. Nec vnq̃ ſolida atq; robuſta fuerit eloquẽtia/ niſi multo ſtilo vires acceperit. Vos vos inquã adoleſcẽtuli hortor/ vt oratorię pcepta ediſcere/ & noctu atq; interdiu manu verſare: exercereq; etiã debeatis. Sed quoniã nulla facultas in litteris ſine interpte haberi poteſt: vt ille inqt: ad Rhetores: hoc eſt artificioſę eloquentię doctores: cõfugiendum cenſemus. Dixi.

[Margin: Orõnis origo · Mercurius · Litteræ · Orator. · Oratio. · Eloquẽtię vis · Facultas lr̃is · Rhetores]

¶ Quid in ſomnio Scipionis parte vltima ſexti libri de rep. Ciceronis: contineatur. Tit. ſexto.

Vm rerũ varietate viri clariſſimi ſenſus oẽs reficiant: obleꝯtenturq; plurimũ. Nõ ab re viſum eſt: diuerſum a ſupiori lectione opus: hic hodie interptari. Quocirca vti heſterno die/ ita nũc obſecro: & intẽti & ora tenẽtes (nã breui expediã qd in ſomnio Scipionis parte vltima ſexti libri de rep. Ciceronis: cõtineat) qualiacũq; dixero audiatis. Marcus Tullius de diuinatione ſecũdo volumĩe: meminit de rep. ſex edidiſſe libros: quos q̃dẽ quũ reip. gubernacula teneret: ſcripſiſſe ait: magnũ pfecto locũ: philoſophię q; ꝓpriũ: a Platone: Ariſtotele: Theophraſto: totaq; peripateticoꝝ familia tractatũ hubertime. Verum maioꝝ incuria & neglig ẽtia apud nos pars vltima tãtũ de ſomnio Scipionis extat: vbi q̃dẽ ſcribit quomodo Scipio maior apparẽs dormiẽti nepoti ſuo Scipioni minori p=

[Margin: Libri ſex De rep. · Somnium Scipionis]

dicit ab eo Carthaginẽ euersum iri: atq; Numãtiã Hispaniȩ vrbem. Hortaturq; eũ ad tutãdã rẽp. Cũ oibus: q patriã cõseruauerint: adiuuerint: auxerint: certus in cælo locus sit diffinitus: vbi beati sempiter no æuo fruãtur. Scipio vero minor inde Lælio amicissimo suo somniũ ipsm aperuit: vti ĩ Lælio Cicero asserit. Scribit eñ Lęliũ Scæuolæ & Fannio generis suis recitasse/Scipionẽ p paucis ante mortẽ dieb⁹: cũ & Philus & Manilius adessent: & alij plures: ac etiã Scæuola cum ipso Lælio pfect⁹: disseruisse triduũ de rep. Cuius disputatõis fuit extremũ fere de imortalitate aioꝝ: q̃ se in qete viso ex Aphricano audisse dicebat. Eius itaq; ppositũ eo ptinet: vt nos doceat animas benemeritoꝝ de rep. post corpora cælo reddi & illic frui beatitudinis ppetuitate. Superest explanatio: de qua mox puinciã sumã. Dixi.

Patrię adiuto res

Animę reip. fauentium.

¶ Primi belli Romanorum in Carthaginenses p Sicilia causæ & exitus ac tempoꝝ spatia: Deq; in Hispaniã bello. Secũdi itẽ belli Punici eadẽ. Tertij quoq; belli Punici eadẽ. Quid tãdẽ in vno quoq; volumine Syllij Italici potissimũ cõtineatur. Tit septimo.

Rincipio qdẽ ignoto: vel subobscuro incilyti viri. ea q̃ sequũtur: neq; psuadere neq; facere fidẽ possunt. Expositurio igit mihi Syllij carmen: vbi de bello Punico secũdo tractat. In prim: s: tãgiturq; aliquãdo primi Punici belli portio aliq. Necessario eoꝝ causæ & tẽpoꝝ spatia explicãda vident. Cũ etiã nihil vel magis necessariũ: vel tãtopere q̃rẽdũ sit/q̃ causas rerũ omniũ: quę accidunt nosse. Quid postea quoq; volumine potissimũ cõtineatur: paucis aperiã. ¶ Campani igit (vt Polibij primo legimus) sub Agathocle in Sicilia militãtes Mesanæ vrbis ciues partim vrbe eiecerũt: partim trucidarũt. Capta Mesana se Mamertinos nũcupauerũt: Mamertũ qppe oppidũ nobile in Brutijs: vt Strabo docet. Post hęc Mamertini ab Syracusanis obsidionẽ passi sunt: & ab Hierone illoꝝ duce graui pslio affecti: plęriq; igit ad Carthaginẽses cõfugerũt: qbus sese & arcẽ dedere. Alij ab Romanis subsidiũ postularũt: qui metuẽtes Carthaginẽsiũ ditionẽ in Siciliã: alterũ ex cõsulibus Ap. Claudiũ cũ exercitu in Siciliã ad Mamertinos iuuãdos miserũt: q sudfidij certiores facti Carthaginẽsiũ pręfectũ partim terrore: partim dolo ex arce & vrbe eiecerũt: Carthaginẽses repẽte terra & mari coactis copijs Mesanã obsidebãt. At cõsul p noctẽ nõ sine piculo, traiecto freto Mesanã puenit: primũq; cũ Hierone Syracusanoꝝ rege certãs: eum dissipat. Ipse Mesanã se recepit. Hieron pxima nocte Syracusas pperat. Cõsul deinde iterũ cũ hostibus pugnãs victor extitit: obseditq; Syracusas. Primũ igit hoc Romanoꝝ cũ Carthaginẽsibus p Sicilia bellum fuit. ¶ Successerũt Appio cõsules declarati .M. Valerius &. C. Octacilius tunc Hieron legatos ad cõsules misit: q de pace atq; amicitia tractarent: Romani tunc pacẽ cũ Syracusanis his fere conditionibus firmauerunt. Vt rex captiuos quos in vinculis habebat: Romanis sine pcio restitueret. Argẽti insup talẽta cẽtũ pẽderet: & vt deinceps Syracusani socij ac amici popli ro. appellarẽt. Vbi id resciuere Carthagineñ

Principium

Causæ rerum

Agathocles.

Mesana

Mamertum

Hieron.

Ap. Claudius

Primũ bellũ cũ Carthagi.

M. Valerius

C. Octacilius

Syracusanoꝝ pax cum Ro.

Digitized by Google

Acrigẽtum Acrigentinoꝝ vrbem hostib⁹ oppositaȝ veluti quandã belli Arcem &
L. Posthumi⁹ copijs & commeatu munierunt/Post hæc. L. Posthumius &. Q. Ae
Q. Aemili⁹ milius consules creati in Siciliã cũ exercitu veniũt: Hostesq̃ȝ dissipãt
L. Valerius potiti etiã eorum reb⁹ cum vrbe ipsa. Igitur expugnato Acrigẽto. L.
T. Octacili⁹ Valerius &. T. Octacilius cõsules in Siciliã missi: inde Romani Cᵗũ
C. xx. naues & viginti nauium classem ędificari curarunt: qb⁹ perfectis. C. Corne=
C. Corneli⁹ lius consul/qui paucis ante diebus classi prępositus fuerat/oibus na
uibus ad fretum perductis. Ipse cum decem & septem Mesanam profi
ciscitur: reliquas iuxta Italiæ oram reliquit. Tãdem cum illis paucis
C. Duillius Nauibus ab Hostib⁹ circũuent⁹ & captus est. Qua dere. C. Duellius
alter Cõsul/quippe pedestrib⁹ copijs pręerat Pedestreȝ exercitũ Tribu
nis Militum relinquens/ad Classem venit. Pugnatũqȝ est cum hosti=
bus: quorum Annibal idem qui ex Acrigento fugerat/dux erat. a Ro=
Carth. clades manis captæ sunt ea pugna naues. l. reliquis in fugaȝ versis. Post hęc
Anni. xxiiij. plures cõsules/plura pręlia/plures anni interiecti: Durauit ẽm hoc
primi belli primũ bellũ Carthaginensiũ cum Romanis continuos quattuor &
L. Luctati⁹. viginti annos. Lucius quippe Luctati⁹ Carthaginensium classem vl
timo anno/cui Hanno præfectus erat apud Egusã Insulã/ q̃ nõ lõge
Egusa abest ab lilybęo clade affecit. Plyni⁹ vero li. iij. de Sicilia loquẽs Ethu
Ethusa sã appellat quã alios Egusã scripsisse ait. Liui⁹ li. xix. scribit. C. Lucta
Egades tiũ Cõsulẽ victa ad Egades insulas classe Pœnoꝝ finẽ bello ĩposuisse.
Ptolemę⁹ ẽt li. iij. iter ĩsulas iuxta Siciliã Egusã ponit. Tũc aũt Car=
Naues carth. thaginensiũ naues. l. vł fractę vel submersę: Septuaginta plenę captę:
Hieronesas reliq̃ fugerant ad Hieronesum insulam. Cõsul post pręlium cum om
Insula ni classe Lilybęum reuersus prædam & captiuoꝝ corpora inter suos
diuisit: Fuerant ẽm e Carthaginẽsibus viui capti pręter eos q inter cer
Cartha. capti tandum perierant: vltra decem milia hoĩm. Carthaginenses ea clade
x. Milia. pcussi/misso ad Amilcharẽ nuntio: (is enim alteri classi etiã in Sicilia
Amilchar. prærat/qua Romanos mari valde infestabat: q Erycem montẽ custo
diebant) potestatem ei tradunt/quicquid e Rep. visum fuerit faciendi
Fœdus cum Amilchar igit legatos/q de fœdere agerẽt ad Consulẽ misit. Luctati⁹
Carthagineñ. conditionem fœderis nequaq̃ aspernatus/hoc pacto cœgit: amicitiã
esse Romanis/Carthaginensibusq̃ȝ/si id populo Ro. videatur: Exce=
dere prorsus omni Sicilia carthaginenses. Sine prætio captiuos om=
nis reddere. Insuper Talenta Argenti Euboica/duo Milia & Ducenta
Romanis annos viginti pendere. Has conditiones Romã missas po
pulus ro. comprobare noluit: Verum in Siciliam decemuiros cuȝ au
ctoritate publica legatos misit: Ii in Siciliaȝ delati/summã rei haud
quaq̃ immutarunt: Tempore pendendi argenti dumtaxat coarctato
ac mille insuper talentis additis. Id prætereaconditionibus addide=
re: vt non solum Sicilia/sed etiam omnibus insulis quę inter Siciliaȝ
atq̃ Italiã mediæ sunt/carthaginenses excederent. per hunc itaqȝ mo
dum primo bello/quod Romani aduersus carthaginenses ꝑ Sicilia
gesserunt finis impositus. quod (vti superius dictum est) durauit con
tinuos quattuor & viginti annos. Id autem fœdus latius scribitur ab

eodem Polybio.li.tertio: vbi docet ſex fœdera icta fuiſſe cum Carthaginenſibus: idq; fuiſſe quartum: Vltimū vero illud, Aſdrubalis vſq; ad initiū ſecūdi belli Punici. ¶ Idem quoq;.li ſecūdo ſcribit: vbi Carthaginenſes Aphricæ res cōpoſuere (nā cum illis tribus fere annis & quattuor menſibus pugnarāt) cōfeſtim Amilcharem cum exercitu in Hiſpaniā mittunt: qui cū omnibus copijs ꝓfectus Annibale filio comite tum ferme nonū ætatis ſuæ annū agente, ſuperatis colūnis Herculis magnā Hiſpaniæ partē Carthaginenſibus recuperauit. In ijs locis annos circiter nouem cōmoratus, multis Hiſpaniæ ciuitatibus bello ſubactis mortē obiit. Carthaginenſes autē exercitui Aſdrubalē Amilcharis generum ꝑfecerūt: qui quidē incredibili virtute imperiū Carthaginenſiū in Hiſpania adauxerat: vbi & vrbē cōdiderat: q̄ a quibuſdā Carthago: ab alijs noua ciuitas appellatur: ob loci oportunitatē: & ad res Hiſpaniæ & Aphricæ cōmodiſſimā. Romani vero quū intelligerent vires Carthaginenſiū vſq; adeo in Hiſpania creuiſſe: ne eā quidē partē negligendā putauerūt. Verū mouere aduerſus Carthaginenſes bellum nō audebant: veriti Romanæ vrbi īminentē Gallorum multitudinē: quā ob rem cōponere primū cū Aſdrubale de reb9 Hiſpaniǫ ſtatuerūt: Miſſis igitur ad Aſdrubalem in Hiſpaniā legatis percuſſum cū Carthaginenſibus fœdus fuit. Vbi inter cętera cautum ne liceret Carthaginēſibus Iberum flumen cū armis traijcere. Per reliquam Hiſpaniā impune ꝓgredi valerent: Liuius vero in ꝓlogo tertię decadis ait: vt finis imperij eſſet Iberus amnis: Saguntiniſq; medijs inter imperia duorū populorū libertas ſeruaretur. de quo fœdere lati9 Polybius.li.3. ¶ Vbi etiā inquit: de ſecūdo bello Punico. Cauſa quidē q̄d Romani cum Carthaginenſibus geſſerunt. Prima exiſtimari debet. Indignatio Amilcharis: cui Barcæ cognomē erat. Fuit autem Annibalis pater: q in bello Siculo haudquaq̄ ab Romanis victus eſt: nā exercitum omnē cui p̄erat iuxta Erycem, ſingulari virtute ſeruauit incolumē. Sed quū Carthaginenſes nauali ꝓlio ꝓfligatos cerneret, tēpori cōſulēdum ratus, pacē cum Romanis inijt: nequaq̄ tamē indignatiōe depoſita: quin cōtinue oportunitatē aliquā p̄ſtolabatur: qua Romanos vlciſci poſſet. Extitit etiā ſecūda & maxima cauſa, q Sardinia Romanis ceſſerat q; tributo, de quo primo egerant, mille & ducenta talenta addiderāt. Vbi autē Amilchar res patrię cōpoſitas ſe dataſq; intellexit: bellum in Hiſpania aggreſſus eſt: ſtudēs hac veluti p̄paratione vti ad bellū cōtra Romanos gerendum. Hæc vero tertia cauſa eiuſdē belli exiſtimari debet, ideſt fœlix Carthaginēſiū in Hiſpania ſucceſſus eo enim aucti Carthaginenſiū animi, audacius poſtea huic bello incubuerūt: q autē Amilchar maxima cauſa extiterit ſecūdi belli punici: quāq̄ decennio ante mortuus: multis quidē teſtimonijs cōprobari poteſt. Sed ſatis in p̄ſentia fuerit: q̄d ſequitur retuliſſe. Nā quo tēpore victus ab Romanis Annibal relicta Aphrica curſum ad Antiochum direxerat. Verū interiecto tēpore cum rege loquens: hęc ait. Quo tēpore pater meus Amilchar exercitum in Hiſpaniam

Fœdera ſex.
Bellum cum Aphris.
Amilchar in Hiſpaniam.
Annibal.
Aſdrubal in Hiſpaniam.
Cartha. noua.
Fœdus cum Aſdrubale.
Saguntus.
Bellum puni. ſecundum.
Amilchar.
Barca.
Annibal.
Cauſa ſecūda.
Amilchar in Hiſpaniam.
Cauſa tertia.
Amilchar cauſa belli.
Annibal ad Antiochum.
Annib. ānorū nouem.

traiecturus erat, annū ætatis agebā fere nonū: tunc patre Ioui sacrificante altaribus adhærebā. At pater meus sacrificijs rite peractis, secedere parūper ab aris cæteros iussit: meq̧ solū ad se vocatū perhumaniter & blandiēti similis, an vellē in expeditionē duci rogauit: q quū id nō solum libenter annuissem, verūetiā pueriliter depcatus essem.

Annibal iurat in Romanos.

Pater capta Dextra mea & altari admota, voluit vt tactis sacris iure iurando assererem, me quū primū per ætatem liceret hostem populi Romani futurum. Itaq̧ q̄diu hostis Romanis eris o rex: licet in tuto credas omnia, nec quicq̄ de Annibale suspiceris: simulatq̧ vero vel fœdus cū Romanis pcusseris: vel in amicitiā redieris: tūc noli expectare aliū de me calumniatorē: sed statim veluti hostē populi Ro. cauendū puta: semp em̄ quātū in me erit: illis aduersus ero. Hoc itaq̧ apertissimū testimoniū est inimicitiarū. Amilcharis infestiq̧ aduersus Romanos animi. quāq̄ id ex ipsis rebus ītueri liceat. Eiusmōi em̄ hostes populo Ro. reliqt: Asdrubalē filiæ suæ virū, & Annibalē filiū: vt nihil eis ad cumulū iniuriarū potuisset accedere. Verum Asdrubal (qui vt scribit Liuius octo ferme annos imperiū obtinuit) morte īter ceptus suū aduersus Romanos animū ostēdere nō potuit: Annibalis vero tēpora cōcesserūt: vt factus voti cōpos paternū odiū lōge lateq̧ diffunderet. Nā Asdrubale perēpto ipse ab exercitu Impator appellatus est: a senatu Carthaginensiū cōfirmatus. Inde pluribus Hispaniæ oppidis in potestatē redactis: Carthagine noua cū oībus copijs pfectus: nā ibi hyemarat; Saguntū petit. ¶ Ciuitas ea vltra Iberum sita est in radicibus mōtis: q Hispanos a Celtiberis diuidit: circiter mille passus a mari distās. Cuius incolæ & copia terrestriū fructuū: & multitudinis incremēto: & virtute militari: cęteris Hispaniæ populis pstant. Huius fines infesto exercitu ingressus Annibal: puastatis passim agris: ad obsidionē vrbis oīs machinas adhibet: primū em̄ ablaturū se Romanis spē gerēdi in Hispaniā bellij aīaduertebat. Deinceps q̧ se tuto ad reliqua pgredi posse intelligebat: nullo hostili loco post se relicto. Per hūc modū octo cōtinuis mēsibus aīo & corpore fatigatus tādē Saguntū vi cæpit. Vbi maxima pecuniaꝝ copia parta: multisq̧ captiuis in potestatē redactis: illā qdē in necessarios belli vsus: vbi statuerat: seruauit: hos vero inter milites p dignitate cuiusq̧ partit9 ē. Hæc ex Polybio. Sequit Liuius Li. xxi. q̧ capta Sagunto Annibal Carthaginē nouā in hyberna cōcesserat. Nouo deinde vere Annibal Gadis pfectus Herculi vota exoluit. Inde relictis in Aphrica pſidijs: & Asdrubale fratre in Hispania: ipse exercitū ad Iberū duxit: illūq̧ traiecit: Subactaq̧ regiōe Pyreneis mōtibus subiecta: ibi pfecit Hānonē. Ipse demū alpes superās Italiā aggredit: primūq̧ Romanos vincit apud Ticinū amnē. P. Scipione duce. Inde apud Trebiā. Inde apud Trasimenū Perusiæ lacum. Postea apud cannas Apuliæ vicum. Demū iuxta Carthaginem ipse debellatus est a. P. Cornelio Scipione: & capta Carthago tributum soluit Ro. populo. Conditiones autem pacis legito Liuij. li. xxx. vbi etiam scribitur Annibalem tunc natū an=

Asdrubal. — Annibal imperator. — Sagunti situs — Annibal in Saguntiñ. — Sagūt9 capit. — Annibal. — Asdrubal. Hanno. Annibal in Italia.

nos.xlv.Et bellum Punicum secundũ durasse annis.xvij. Florus vero annis.xviij.scribit durasse. Liuius li.xxx. asserit Annibalẽ ab Italia anno decimosexto discedẽtẽ in Aphricã traiecisse. ❡Florus idẽ scribit Tertium in Aphrica bellum & tẽpore exiguũ fuisse: nã quadriennio peractum est. Causam vero huius belli fuisse: ꝙ contra fœderis legẽ aduersus Numidas quidẽ semel parasset Carthago classem & exercitũ. Freques autẽ Masinissæ fines territabat. Scipio itaqꝫ minor illã cepit: arsitqꝫ diebus cõtinuis.xvij. Liuius pterea.li.li. asserit Carthaginẽ dirutã a Scipione fuisse anno septingẽtesimo, suę originis. Hæc de bellis. ❡Iam vero quidnã potissimũ volumine quoqꝫ Syllij Italici cõtineatur breui aperiã. Primo volumine Saguntũ aggreditur Annibal. Secundo capit. Tertio trãscẽdit alpes. Quarto pugnaẽ ad Ticinũ. Inde ad Trebiam. Quinto ad Trasimenũ certatur. Sexto Annibal in Vmbriã, Picenũ, & Campaniã fertur. Septimo dictator Fabius Annibali fit ꝓpior. Octauo Romanoꝝ & socioꝝ Catalogus habeẽ. Nono pugna fit apud Cannas: & Varro fugit. Decimo clade Romani afficiunẽ ad Cannas: & Paulus ibidẽ ceditur. Vndecimo Annibal intrat Capuã. Duodecimo Annibal ad tertium lapidẽ Romæ iminet. Tertiodecimo Romani Capua potiunẽ: Publius & Cneus Scipiones in Hispania cadunt. Quartodecimo Marcellus in Siciliã ꝑfectus Syracusas expugnat. Quĩtodecimo Scipio Carthaginẽ nouã expugnauit. Marcellus cõsul in Brutiis cadit. Et Asdrubal ad Metaurũ cædiẽ. Sedecimo Scipio ex Hispania rediẽs cõsul creatus est. agitqꝫ de traiiciẽdo exercitu in Aphricã. Decimoseptimo: qđ ẽ vltimũ vinciẽ Annibal a Scipione. Iis cognitis reliqua postea lõge facilius ꝑcipiẽtur. Quęqꝫdem qualia sint me interprete cognoscetis. Dixi.

Bellũ pu. scđi anni.xvij.

Belli pu. tert.

Carthaginis ætas.

Syllij poetæ materia.

❡Poetas obesse moribus. Titulo octauo.

Quid obsint poetę moribus egregij viri q̃so animaduertite: Lamẽtãtes ẽm inducunt fortissimos viros: molliunt aĩos hominũ & neruos omniũ virtutũ elidunt. Amorẽ flagitij & leuitatis authorẽ, in cõcilio deoꝝ collocãdũ putãt. Ira inflãmatos & libidine furẽtes induxere deos: feceruntqꝫ: vt eoꝝ bella ꝑlia, pugnas, vulnera videremus. Odia pterea: dissidia, discordias: lamẽtationes in omnẽ effusas intempantiã. Cum genere humano cõcubitus mortalisqꝫ ex ĩmortali ꝓcreatos. Recte igiẽ a Platone pelluntur ex ea ciuitate: quã finxit: quũ mores optimos: & optimũ reip. statum exq̃reret. Recte Lacedæmonij libros Archilochi regnãte Romulo e ciuitate sua exportari iusserũt: ꝙ eoꝝ paruꝫ verecundã ac pudicã lectionẽ arbitrabanẽ. Noluerũt ẽm ea liberoꝝ suoꝝ animos imbui: ne plus moribus noceret q̃ ingenijs ꝓdesset. Itaqꝫ maximũ poetã: aut certe sũmo ꝓximũ carminũ exilio mulctarũt. Recte etiã Caligula imperator cogitauit de Homeri carminibꝰ abolẽdis: cur ẽm sibi nõ liceret dicẽs: qđ Platoni licuisset: q cũ e ciuitate quã cõstituebat, eiecerit. Recte quidem Romani serius poeticam acceperunt: annis enim fere cccccx. post Romã conditã Liuius fabulam dedit: anno ante natum

Poetæ a Plat. repulsi.

Archilochi carmen.

Caligula in Homerum.

Poetica q̃n Romanis.

Liuij fabula.

Poetis null⁹ honor.

Ennium: q fuit maior natu q̃ Plautus & Neuius: recte honorē huic generi nō fuisse declarat oratio Catōis: in q̃ obiecit vt Probrū Marco nobiliori: q̄ is in puinciā poetas duxisset: duxerat aūt cōsul ille in Etholiam Ennium. Qua de re pbi adolescentes infaustos poetaꝝ libros abijcite: flammis exurite: ventis eorum cineres fundite. Eos eñi habere domi/ eos legere/ eos etiā vllo mō conspicere: exitiale est crimē pnitiosissimi nanq; sunt: & hostes diuini noīs: qbus nulla bonaꝝ artiū cura: nulla pietas: nulla sanctitas sit: cū suis lasciuijs hominum mores inficiant: i taq; merito & Ouidius ipse inquit: An populus vere sanos negat esse poetas: Sunt q; fides huius maxima vocis ego. Iure etiam Hieronymus ait: Dęmonum cibus sunt carmina poetaru; & Cicero portenta a poetis & flagitia dici scribit: Fugiendi sunt ergo poetarum errores/ fugiendę illecebræ: Nā ita sūt dulces/ vt nō legantur modo sed etiam edificantur in morum iacturam. Dixi.

Poetaꝝ carīa dęmonū cib⁹.

¶ Poetas Eloquentiam/ Bonosq; Mores efficere. Tit. ix.

Poetar: lectio oratori cōfert

Paucis equidē in psentia: prestantissimi viri: duo expediam: poetas videlicet Eloqntiam/ bonosq; mores efficere. Plurimū nanq; oratori confert poetaꝝ lectio: nec ab re: cum pximus sit oratori poeta: ab eo siqdem in rebus spūs: in verbis sublimitas: in affectibus motus omnis: in psonis decor petitur. Vnde Homerum omnibus eloquentiæ partibus exemplum & ortum dedisse constat. Quis. n. Homero pstantior ad eloquēdum? quis item aptior ad docendum delectandū: mouēdū? quæ sane tria orator etiam optimus q̄q; efficere d ebet. Poetę ptrea: priusq̄ oratores fuere: apud Græcos. n. antiquissimū e doctis est genus poetarum siquidem Homerus fuit & Hesiodus ante Romā conditam. Sūmiq; oratores veterum poemata vel ad fidem causarum: vel ad ornamētum eloquentiæ assumpserunt. Vtq; dicebat Cleantes: quēadmodum spūs noster clariorem sonum reddit quum illum tuba p longi canalis angustias tractū patēti ore nouissime exitu effudit. Sic sensus nostros clariores carminis arcta necessitas efficit. Eadem negligentius audiunt: minusq; pcutiunt: quādiu soluta oīone dñr: vbi accessere numi: & egregiū sensum astrinxere certi pedes: eadē illa sententia velut lacerto excussa retorquet. Facilius etiam in hærēt audientium memorię versus numerosi & ornati: & carmen compositum & oīo cum suauitate capit mentes: & quo noluerit impellit. Iure igit Socrates cōsulebat: Homeri poetaꝝ oīm optimi diuinissimiq; studiosos non carmina solum. verum etiam sensa pdiscere. Omnes. n. poetę insignes non arte sed diuino afflatu pclara poemata concinūt. Neq; poeta prius canere potest: q̄ deo plenus/ & extra sepositus: & a mente alienatus fuerit. Nam q̄diu mēte quis valet: neq; fingere carmīa: neq; dare oracula potest. po: tæ aūt nihil aliud sunt q̄ deorum interptes: dum sunt furore correpti. Vergilius queq; nō minus orator/ q̄ poeta habendus: in quo & tanta ornādi disciplina/ & tam diligens obseruatio Rhetoricæ artis ostenditur. Est. n. facundia Mantuani multiplex & multiformis: & dicendi gen⁹

Homeri. facundia

Oratoris tria Poetę anteq̄ orateres

Homeri. & hesiodi ætas

Carminū sen.

Homero studendum.

Poetaꝝ furor

Vergilij facundia

omnecompleċtit. Eius qppe eloquentia nunc breuis/nunc copiosa/ nunc sicca/nūc florida est: nunc leuis/aut torrens. Optime igitur Socrates in Minoe Platonis sic loquit. Si modo sapitis diligenter cauere debetis ne poeticum hominem infensum aliquem habeatis: Poetę nanqȝ vim maximā in vtranqȝ ptem & ad laudandū & ad vituperandū habent. hactenus de Poetarū facundia. ¶ Sed quid de moribus? q̄ multa poetæ dicunt/quæ a Philosophis aut dicenda/aut dicta sunt? merito igit multi homerū philosophum fuisse psuadent. Nā mō stoicū illū faciunt: virtutē solā pbantem/ & voluptates refugientē/& ab honesto ne immortalitatis quidem ptio recedentem: mō epicuræ laudātem statum quietæ ciuitatis: nec inter cōuiuia cātusqȝ vitā exigentis. Mō pipateticum bonoruȝ tria genera inducentē. mō Academicū omnia incerta dicentem. Optime igit antiq/ primā quandā phiam/ poeticam esse asseruerunt quæ ab ineunte nos ætate/ad viuendi rationes adducat. quę mores/quę affectiones edoceat: quæ res gerendas cū iucunditate præcipiat. Poetę deniqȝ Philosophis priores multo fuerunt: & ante natū Philosophię nomen p sapientibus habebantur: Lactantio referente. Posteriores etiam Strabone teste solum Poetam ipsum sapientem esse dixerunt: Quāobrem Grecorum ciuitates ab ipso primordio/eorum liberos in poetica erudierunt: nō nudę vtiqȝ voluptatis: sed castę moderationis grā. Multum & enim poetarum auditoribus confert ad virtutem/vt locorum multorum & militię & agriculturę gnari existant. ¶ De Deo prętere (sine quo bonus esse nemo potest) Poetę quid sentiunt? profecto quod nostra catholica fides: Ait nanqȝ Homerus: Deus æquus vtrūqȝ respicit. Et Virgilius/Rex Iupiter omnibus idē. Et Syllius/Mite & cognatuȝ est homini deus. De Deorū etiā cultu quidnā poetæ docent? Nonne illud homer' ait? Contemni numē olympi. Haud impune sinūt superi: scelera impia q̄q̄ distulerint: culpas hominum grauiora morantur Supplicia. Et illud: Dignus honos superū. Et illud: Nam vereor mādata Iouis. Iure igit Plato Homerū diuinissimū sapētiss mūqȝ poetā appellat. Iure Arcesilaus philosophus in dicendo grauissim' Homeri adeo studiosus erat vt semper ante somnū eius aliquid legeret. Sed qd maro? In primis venerare deos. Et illd: discite iustitiā moniti & nō temnere diuos. Quæ qdem verba non aurelius/nō hieronymus melius sanctiusue explicuissent. Si tibullum inspicias: nōne illa & optima & sanctissima verba leges? Luce sacra requiescat hum' requiesat arator: Et graue suspēso vomere cesset opus: omnia sint operata deo. Constat igitur eloquētiam bonosqȝ mores poetas efficere: itaqȝ toto pectore illis incumbite adolescentuli. Sic enī & Oratores & Philosophos hoc est sapientiæ studiosos euadere dabitur Unde & Socrates in Lyside Platonis ait: sed iter/quod nunc ingressi sumus/poetarum adminiculis peragēdū ii nanqȝ nobis tanq̄ patres atqȝ duces sapientiæ sunt: hęc ille: quibus & ipse plurima adderem ni stultissimum quidem esset docere quod nouerit ille quem doceas. sit ergo finis. Dixi.

Homer. Phs multiplex
Stoicū dog.
Epicuri. dog.
Peripateticuȝ dogma
Academ. dog.
Poetica pria quędam phia
Poeta solus sapiens
Deū iustū esse
Dei iussa non spernenda
Arcesilaus Homeri stud.
Deos venera.
Festa celebra.
Phūs. i. sapīæ studiosus

¶ Quidnam Poetica sit. Quod Poetę officium: Quid Poema: qd item Poesis: quę fuerint scribendę poesi necessaria: qui poetici furoris effectus. quęnam clarissimo poetę sint opportuna & necessaria. De carmie postea: eiusq3 vario genere/& scriptoribus. De poeticæ facultatis commendatione: postremo Vergilianæ Aeneidos Titulo. Decimo.

Iuinam Maronis Aeneida interprętaturus viri clarissimi: Quidnam poetica sit: quidue poema: quid item poesis: quę fuerint scribēdę poesi necessaria: qui poetici furoris effect⁹: quęnam clarissimo poetę sint opportuna & necessaria: pri⁹ apęriā. De carmine postea eiusq vario gñe/& scriptorib⁹: De poeticę facultatis commendatione: postremo Vergilianę Aeneidos nō iniucunda/si vos & auribus & mente attendere non piguerit/ dicam.

Poetica quid. ¶ Poetica igit est fictę veręq3 narrationis congruenti Rhythmo vel pede cōposita metrica structura/ad vtilitatē voluptatēq accōmodata: Ideoq ait ille: aut pdesse volunt: aut delectare poetæ. Eoꝝ aūt officium est in eo: vt ea/quæ gesta sunt vere/in aliquas species obliqs figu

Poema quid. rationibus cū decore aliquo cōuersa traducāt. ¶ Poema vero ps opis est: vt tragoedia: seu inuētio parua: q̄ paucis vbis exprimit: vt in lu

Poesis quid. dis homeri. ¶ Poesis est cōtextus/& corp⁹ toti⁹ operis effecti: vt Ilias

Poesi quæ necessaria. Odyssea/Aeneis. In poesi furor qdā requirit: exqsite inueniendi/ atq dicendi: seu scribēdi: quod inueneris: q mirabilis: qm̄ paucis mentib⁹ a natura ipsa cōcedit: rarissimi semp fuerūt poetæ. Hinc negat sine furore Democrit⁹/quēq̄ poetā magnū eē posse: appellat aūt furor/ quū a corpe anim⁹ abstract⁹ diuino instinctu concitat: Naȝ ipsa musa (vt platonicus socrates inquit) Poetas diuino instinctu cōcitat. oēs itaq carminū poetæ insignes nō arte/sed diuino afflatu pręclara poemata

Poetici furoris effectus canunt. ¶ Eius deniq poetici furoris sunt sublimes effectus: vt puta mentē in desiderium dicendi cōpellere: peregrinas & inauditas inuentiones excogitare: meditatas ordine certo componere: ornare cōpositum inusitato quodā verboꝝ atq sententiarum contextu: velamento fabuloso atq decenti veritatē cōtegere. Præterea si exquirat inuentio/reges armare/in pugnas deducere/e naualib⁹ classes emittere: Cęlum/terras/& æquora describere. Actus hoim pqualitatib⁹ designare Irritare torpētes: Desides animare: Temerarios retrahere: sontes dānare: egregios meritis extollere laudibus: Cæli siderūq meatus: ventorū fragores & impetus: flammaꝝ crepitus sonoros: vndarum murmura/mōtiū celsitudines/nemoꝝ vmbras/fluminūq discursus celebri carmine ita apte describere/vt ea ipsa oculis apparere videantur.

Poetæ quænā necessaria ¶ Huic aūt Grāmaticę pcepta/atq Rhetoricæ maxie necessaria: quo laudabilis poeta existat: huic & liberaliū aliaꝝ artiū/ & moraliū atq naturaliū saltē nouisse principia est necesse: Necnō vocabulorum valere copia: vidisse monumēta maioꝝ: ac etiā meminisse nationū historias: & regionū orbis/æquoꝝ/fluminū/& montiū dispositiones. Sūt ptera delectabiles naturę artificio solitudies opportunę. Hinc ait

ille Scriptoꝝ Chorus oīs amat nem⁹:& fugit vrbē. Oportetq3 alȝ an
xietate carere: oīsq3 acerbi expertē esse: Neq3.n.paup & egen⁹ sub ātro
pierio cātare pōt/atq3 æris inops: quo noctu atq3 īterdiu corp⁹ eget:
vn̄ tūc solū loc⁹ingenio est: quū solo carmine mens ipsa vexaṫ nec du=
plices curas admittit. Ideoq3 optīe scribiṫ: Sint Mecœnates nō deerṫ
Flacce marones. Natura nāq3 ipsa nō est ad contēplādū sufficiens (vt Naturę nccīa
phūs inqt) sed & corp⁹sanū esse oportet: & alimēta/reliquūq3 famula
tū adesse: ijs absolutis/de carmīe iā/& reliqs differā. Attēdite igiṫ vti
hacten⁹ viri pstātes. ❡ Carminū studiū ātiqus apd̄ Hebręos fuisse ap Carminū stu.
paret/q̄ apud Gētiles: siqdē Iob labores suos/atq3 patiētiā hexame= quando
tro versu Dactylo Spōdęoq3 decātat: Et Dauid lyrico carīe vtebaṫ. Si
do aūt Ponti filia nerei neptis/neptuniq3 soror. cuius ab ore sonora
suauissimaq3 vox pfluebat/pria hymnos carminib⁹ cōposuit. Recte
igiṫ Cicero de illa: Nec dubitari debet qn fuerit aň homeꝝ poetę: qđ ex
his carmīb⁹intelligi pōt: q̄ apd̄ illū/& in pheacū/& in pcoruȝ epulis
canunṫ. Lactāti⁹etiā scribit poetas multo ātiqores fuisse q̄ historici/
& oratores: & cęteragn̄a scriptoꝝ fuerint. Et Plyni⁹ de poematū origi
ne inqt magna q̄stio est: aň Troianū bellū pbāṫ fuisse: psam orōnē cō Prosę inuētio.
dere pherecydes Syr⁹instituit tpe Cyri regꝭ. Historiā cadm⁹milesius.
versum aūt heroicū pythio oraculo debem⁹: nā cū Appollo pythona
delphis pp vitionē nr̄is necasset: Accolę carmē heroicū hexametruȝ Versus heroi.
initio sex spōdęis ppositū texuerūt: deiň soluta spōdei altera syllaba/
sine dāno tpis dactylū suscepit. Carmē hexametrū latine prim⁹ digne Carmē hexa.
scripsit/Liui⁹is q Ro.gesta decē & octo cōplex⁹ ē libris: q & ānales scri Liuius poeta.
būt: q3 fere singuloꝝ ānoꝝ act⁹ cōtineāt. Carmē aūt dr̄ qcqd pedib⁹cō Annales cur.
tineṫ: a cano q̄si canimē appellatū. ❡ Elegiā pcipue scripserunt apud Carmen quid
ro. pperti⁹ Tibullus: & gall⁹/imitati grecos Callimachū & philetā: & Elegia
q3 elegia carmē cōpositū hexametro ꝟsu/pētametroq3 ad inuicē posi
tis. ❡ Iābicū carmē maledicū ab lābiȝin/q3 ē maledicere/inuenit Ar= Iambicum
chiloc⁹cōtra Lycābē soceꝝ suū. Cōponiṫ ꝟo Iābicū carmē plęruq3 tri carmen
metro ꝟsu/& epodo seq̄nte: Epodos.n.ppe dr̄ ꝟsicul⁹ seq̄ns: ab epo= Archilocus
do: q3 ē accino licet Epodi ꝟsus dicanṫ metro q̄libet scripti & seq̄ntes Epodos
Clausulas habētes pticulaꝝ ipsoꝝ versuū q̄les sūt epodi horatij vbi Epodi
singulis ꝟsib⁹singulę clausulę adijciunṫ: dicunṫq3 epodi Synecdochi
cōs a ptib⁹ ꝟsuū: q̄ legitimis & integris ꝟsib⁹Epadontę.i.accinūtur.
❡ Satyrā carmē apd̄ Ro.maledicū: & ad carpēda hoīm vitia ppositū: Satyra
Scripserūt Lucili⁹/Horati⁹/Persi⁹/Iuuenalis. Olim etiā carmen qđ
varijs poematis pstabat satyra vocabaṫ: q̄les scripserūt Pacuui⁹: En
ni⁹: Varro: Erat aūt satyra tota nr̄a fabij tpe. ❡ Bucolica q̄ dicūṫ poe Bucolica
mata carmīe pastorali cōposita/digne scripserūt Theocrit⁹& Virgi=
li⁹. ❡ Tragœdiā/q̄ est heroicæ fortunę in aduersis pphēsio: prim⁹ in Tragœdia
lucē Aeschylus ptulit: sed lōge clari⁹illustrauerūt id opus Sophocles
atq3 Euripides: Thespis aūt gn̄e Atheniēsis primus inuenit Tragœ Thespis
diā: Ait.n.Horati⁹: Ignotū tragicę gen⁹ inuenisse camœnę dr̄: & plau=
stris vexisse poemata Thespis. Plato autem in Minoe sic Tragœdia

vero hic est antiqssima: nec (vt plerique putāt) a Thespide: aut a Phrynico sumpsit initiū. Sed si pscrutari volueris, reperies tragœdiā lōge antiquius huius ciuitatis inuētum. Hęc autē ex vniuersa poesi populū vehementer oblectat: atque allicit auditores. Tragœdiā e Latinis scripserunt Actius, atque Pacuuius clarissimi grauitate sententiarū verborūque pondere. Vari Thyestes Græcorū cuilibet cōparari poterat. Scripsit & Medæam Ouidius magno ingenio: qua caremus. ¶ Comœdiā, quę est priuatæ ciuilisque fortunę sine periculo vitæ cōpręhensio: primi scripsere Susarion & Magnes. Secūda ætate Aristophanes: Eupolis, Cratinus. Tertia Menander. e latinis postea decē: quorum Plautus & Terentius ad nos venerunt. ¶ Nouē vero Lyricorū apud Græcos lōge Pindarus princeps: apud Latinos Horatius fere solus legi dignus: nā insurgit aliquādo: & plenus est iucunditatis & gratię. Hæc de vario carminū genere, & scriptoribus. ¶ Q vero poeticæ facultas laudabilis sit & verecunda philosophorū etiā studio liquet. Cōstat eīm Solonē ex amplissimo legū latore scripsisse de Salamina Atheniensiūque rep. ad quinque milia versuū: Iambos quoque, & Epodos. Aristotelē artis poeticæ duos libros de poetis tres cōposuisse: Elegias itē & carmina multa ad Democritum. Et Platonis etiā nūc epigrāmata extāt. Arcesilausque phus itē cū in dicēdo grauissimus eēt: & in scribēdo satis exercitatus poeticę quoque operā dedit. Amplectebaturque Homerū maxime ex oībus. Cuius adeo studiosissim⁹ erat: vt semp ante somnū ei⁹ aliqd legeret. Pindarū quoque dicebat eē in primis idoneū implere vocē: verborūque ac nominū copiā pbere. Legim⁹ & Chrysippū qngentos versus quotidie scribere solitū. Scripsit & Cicero noster Eloquētię fons perennis carmina plura. Ait eīm ad Lentulū. Scripsi etiā carmina qdā: nā ab orationib⁹ disiungo me, referoque ad mansuetiores musas: q me maxime: sicut iā a prima adolescētia delectarunt. Et infra. Scripsi etiā versibus tres libros de tēporibus meis: quos iā pridē ad te misissem si eē edēdos putassem. Sūt eīm testes & erūt sempiterni meritorū erga me tuorū: meæque pietatis. Patet ijs igit: q laudabilis & venerāda sit ipa poetica facultas. Quā qdē sapiētissimi: qui de poeticis quicq elocuti sunt: primā quādā philosophiā eē asserūt. Nos eīm ad viuēdi ratōes adducit: mores & affectiones edocēs: resque gerēdas cū iucunditate pcipiēs. Merito ergo posteriores solū poetā ipsum sapientē eē asseruerūt. Inde Græcorū ciuitates ab ipso primordio eorū liberos in poetica erudierūt: nō nudæ vtique voluptatis. sed castæ moderatiōis gratia. Sūmique oratores veterū poemata: vel ad fidē causarū: vel ad ornamētū eloquētię assumūt. Libri etiā philosophorū sentētijs poetarū refertis sunt passim: p & Philomythes id est fabularum amator: est aliqualiter philosophus: qa fabula ex mirabilibus cōstituitur: Aristotelis quoque sententia. Itaque optimi adolescentuli velis & equis (vt aiūt) haurieda sunt poetarū sensa: & eloquētia: psertim Vergilij latinorū poetarū principis: q ingenio nō minor Homero: nā illi maxime accedit: tū rerū copia, tū eloqntia: q nūc breuis: nūc copiosa

Comœdia.
Pindarus.
Horatius.
Poeticæ cōm.
Solō. carmia.
Aristoteles de poetis.
Arcesilaus Homeri studiosus.
Pindarus.
Ciceronis carmina.
Poetica prima phia.
Poeta solus sapiens.
Philomythes
Fabula ex qb⁹
Vergilij eloquentia.

nunc sicca: nunc florida: nunc simul oĩa / interdũ lenis aut torrẽs ꝛ. Sicut & terra ipsa: quę hic lęta segetibus & pratis: ibi siluis & rupib⁹ hispida: hic sicca arenis: hic irrigua fontibus. pars vasto aperit mari: nõ mortali ergo sed diuino ingenio ipsam rerũ oim matrẽ naturã ducem secutus est. ¶ Aeneidẽ ipsa3 ab homero sibi mutuat⁹ est: errorẽ primũ ex Odyssea: deinde ex Iliade pugnas. Sed cũ apud homerũ prius iliacum bellũ gestũ sit: Deinde reuertẽti de Troia error contigerit Vlyssi: apud maronẽ vero Aeneę nauigatio ꝓcesserit bella / quæ postea in Italia sunt gesta: operis ordinẽ necessario rerum ordo mutauit. Rursus Homer⁹ quum vellet iniquũ Gręcis Apollinẽ facere / causam struxit de sacerdotis iniuria. Hic vt troianus Iunonẽ faceret infestã / causarũ sibi congeriẽ comparauit. Nec illud ꝓtereundũ ꝙ cum primo versu ꝓmisisset ꝓducturũ se de Troiæ littorib⁹ Aeneã: Troię q̃ pm⁹ ab oris Italiam fato ꝓfugus / lauinaq; venit Littora: vbi ad ianuã narrandi venit: Aeneæ classe3 non de Troia: sed de Sicilia ꝓducit: Vix e conspectu siculæ telluris in altũ vela dabãt læti: Quod totũ homericis filis texuit. Ipse enim vitans in poematę historicorũ similitudinẽ: quib⁹ lex est / incipere ab rerũ initio / & continuã narrationem ad finem vsq; ꝓducere: Ipse poetica disciplina / a rerum medio cœpit: Et ad initium post reuersus est. Ergo Vlyssis errorem non incipit ab troiano littore describere: sed facit eum primo nauigantẽ de insula Calipsonis: & ex ꝑsona sua ꝓducit ad Phæacas. Illic in Alcinoi regis cõuiuio narrat ipse quẽadmodum de troia ad Calipsonem vsq; peruenerit: post phæacas rursus vlyssis nauigationẽ vsq; ad Ithacam ex persona ꝓpria describit. Quẽ secutus Maro Aeneam de Sicilia ꝓducit: cui⁹ nauigationem describendo ꝓducit ad Libiam. Illic in cõuiuio didonis narrat ipse æneas vsq3 ad Siciliã de Troia nauigationem suam: & addidit vno versu / quod iam copiose poeta descripserat. Hinc me digressum vr̃is deus appulit oris. post Aphricã quoq; rursus poeta ex ꝑsona sua iter classis vsq; ad ipsam describit Italia3: Interea mediũ æneas iam classe tenebat certus iter. Omne deniq; op⁹ Vergilianũ velut de quodã homerici operis speculo formatũ est. Locos vtriusq; qui volet conferat: Acriter eñ in homerũ oculos intendit / vt emularetur eius non modo magnitudinẽ sed simplicitatem & ꝓstantiã orõnis & tacitã maiestatẽ. Qui vates venerabilis varie: modo verba: modo sensus figurãdo multũ latinitati leporis adiecit: Multiplicẽq; doctrinã in ope suo miscuit vt etiã ipsemet asserit: Ipsius. n. Maronis epistola / qua cõpellat augustum ita incipit. Ego vero frequẽtes a te lĩas accipio: & infra de ęnea q̃dẽ meo si me hercle iam dignũ auribus haberẽ tuis / libenter mitterẽ: sed tanta inchoata res est: vt pene vitio mẽtis tãtum op⁹ ingressu3 mihi videar. Cum pręsertim (vt scis) alia quoq; studia ad id opus / multoq3 potiora impertiar. Nec his Vergilij verbis copia rerum dissonat quã plęriq3 pedib⁹ illotis prætereũt: tanq̃ nihil vltra verborũ explanationẽ liceat nosse grãmatico. S3 nos minime patiemur abstrusa eẽ adyta sacri poematis: arcanorũ eñ sensuum penetralia recludemus. Dixi.

Aeneidos textura.

Historiarũ lex

Poetarũ lex.

Vlyssis error.

Aenæ error.

Aeneidos speculum

Maronis epl̃a ad Augustum

¶Amicitia quid? Amicitiā morum similitudine maxime contrahi in
ter bonos tantum. Amicitiam in cōmunicatione & societate consiste
re. Quantū sit in Amicitia iucūditatis & cōmodi. Amicis quatenus
obsequendū Amicitiā oībus rebus humanis anponēdam. Tit. xi.

Aelium. M. Tullij De Amicitia disputantē expositurus pſ
stantissimi viri: Quid de amicitia sentiā pri⁹ in mediū fer
re cōstitui: quo cognito/ ardētius qlibet opus ipsum iucū
dū simul & vtile/ audire & intelligere studeat. Quo in opere
Ciceronē nrm Theophrastū maxime imitatū esse cognoscite: Virū q
dē in phīa pipatetica modestissimū & doctissimuȝ. Intendite obsecro
Res eñi erit cognitu necīa: & auditu dig~issima. Primū vero qd ami
citia sit vobis aperiā: Deinde moꝝ similitudine maxime cōtrahi in
ter bonos tantū: Eamq; in cōicatione & societate consistere: Posth ęc
quātū sit in amicitia iucunditatis & cōmodi: Postremo amicis quate
Amicitia qd. nus obsequēdū: Amicitiāq; oībus reb⁹ humanis anponēdā. ¶Est igi
tur Amicitia volūtas erga aliquē bonaꝝ reꝝ/ illi⁹ ipsi⁹ cā quē diligit
cū eius pari volūtate. Vel sic: est Amicitia nihil aliud nisi oīm diuina
rū humanarūq; reꝝ cū beniuolētia & charitate summa cōsensio: mu
Amor. tuā nāq; beniuolētiā amicos hre oportet. Inde Chrysippus amorē esse
Amicus quis. aiebat amicitię nodū: Inde etiā legim⁹: Amicū eē: qui mihi vsu vitę si
Similitudo milis pio ac fidei amore coniungitur. ¶Similis aūt ppterea qm̄ nihil
ē/ quod ad se rē vllā tā alliciat atq; attrahat: q̄ ad amicitiā similitudo.
Hinc Empedocles/ Simile appetere simile dicebat: & æqualis æqualē
delectat: Et simile simili necessario semp amicū est: authore phō. Bo
ni aūt tm̄modo similes sibi sunt & amici: nō improbi: cū ij sæpe per
turbent: & instabiles sint. Sapientes vero semper qeti sunt: pturbatio
Bonus soli ne vacātes. Solus ergo bon⁹/ soli bono amicus: Malus aūt nec bono:
bono amicus nec malo vnq̄ re vera amicus efficitur Ex conuenientia deniq; cōple
Amicitia vn xionū & moꝝ inter mortales amor & amicitia generat. Quę quidē ve
de fit. ra (vt diximus) pterq̄ inter virtute pditos esse non potest. Bonorū ita
q; amicitia/ similiumq; virtute/ perfecta est amicitia quos sibi inuicē
Amicitia va studiorū similitudo deiq; timor cōciliat. At vana est illa: quā vtilitas
na. rei familiaris/ quā præsentia tantū corporis/ quā subdola & palpans
adulatio cōciliauit. Qui eñi sunt ob vtilitatē amici: ij simul cū vtili
tate dissoluunt: q sese nō mutuo/ sed vtilitatem amant vulgi more &
meretricū qui eos amicos eē putāt/ q vtiles fuerint. Sed reuera nego
Amicoruȝ be ciatio nō amicitia est: quę ad cōmodum accedit. Qui vero sunt ob vir
neficia. turē amici pximi sunt ad Beneficia sibi mutuo conferenda/ id enim ē
& virtutis & amicitię. Ad amicum nanq; & bonuȝ spectare cēsent/ egē
tibus opem ferre: q inopi bñficiū bis dat: qui dat celeriter. Vtq; alma
vna & amicoꝝ oīa sunt cōmunia. Quodquidē pythagoras prim⁹ oiȝ
dixit: Nā erat conciliādæ amicitiæ in primis studiosissim⁹. Itaq; ami
ci est conferre potius/ q̄ accipere beneficia: Magisq; honestū amicis q̄
alienis largiri: beneficiaq; conferre: pſertim in eos/ qui indigent: & an
tea q̄ illi requirant: q bis est gratum quod opus est/ si vltro offeras.

Amicos qꝫ res optimæ parant: aduersę ꝓbant: Nec licet, sibi diuites eē, amicis pauperes: Cū idcirco amicitiæ cōparentur: vt cōmune cōmodū mutuis officijs gubernet. Nec solū nobis diuites eē volum⁹ sed liberis, ꝓpinquis, amicis: Ideoqꝫ Diogenes aiebat: Man⁹ ad amicos non complicatis digitis extendi oportere. Cęterū vti neqꝫ sine amicis esse conuenit: ita neqꝫ nimium multos habere amicos: multis.n. vicissim succurrere laboriosum est: neqꝫ ad hoc agendū facultates ipæ sufficiunt. Optime igit Anacharsis melius est inqt amicum vnum egregiū q̄ gregarios multos possidere. Qui.n. multos amicos habēt, & omnibus sese familiariter offerunt: ij nemini amici esse vident: nisi ciuiliter, quos & placidos appellant. ¶ Congressiones aūt ad amici tiam maxime spectare, & ipam efficere videntur: Nihil est.n. tam proprium amicoꝝ q̄ conuersari, simulqꝫ viuere. Neqꝫ est vllum certius amicitiæ vinculum q̄ consensus & societas consiliorum & voluntatū Amicitia igit in cōmunicatione, societateqꝫ consistit: Itaqꝫ si diuturna absentia fuerit, amicitiæ quoqꝫ videtur obliuionem efficere: Propterea dictum est: Taciturnitas amicitias cōplures dissoluit. Propterea quoqꝫ Amicorum præsentiū & absentiū æque memores debere eē aiebat Thales. Quorū qdem pñtia iucunda est in vtraqꝫ fortuna: nā leuant ipsi dolentes cōdolentib⁹ ipsis amicis: Est igitur amicos aspicere iucundum præsertim ei, qui calamitatib⁹ ꝑmit. In prosperis etiā voluptate afficimur: ꝙ in ipsis bonis vna lętāt. Verū dicebat Democrit⁹ amicos secundis in reb⁹ adesse aduocatos: In calamitatib⁹ autē sua spōte atqꝫ inuocatos. Id vero ꝙ omni tempore diligit q amic⁹ est, syncerǽqꝫ fidei: isqꝫ ꝑcipue in aduersis rebus cognoscit: in qbus qcqd ꝑstatur, totū a cōstanti beniuolētia ꝓficiscitur: Constanti aūt, q a beniuolētia amicitiæ qdē est similis: nō tñ est amicitia: fit eñ beniuolētia & ad ignotos, & latēs: Amicitia vero nō fit. Cui⁹ sane vinculū potēs est & ꝑualidū: neqꝫ vlla ex parte viribus sanguis inferi⁹. Quātiqꝫ est sine anima corp⁹: Tanti est sine amicis homo: Nā sine illis, omis cogitatio tędiū, omnis opatio labor, omnis vita tormētū foret: Et sine amicoꝝ solatio viuere, esset mori, nihil eñ ęque oblectat aīm q̄ fida & dulcis amicitia. Hinc secūdus phūs ab Hadriano Cęsare interrogatus, qd eēt amic⁹: Rñdit: desiderabile nomē: infęlicitatis refugiū: amanda fęlicitas. Sūmuꝫ quippe genus fęlicitatis est hr̄e amicos: vt habeas cui pectus tuū apias: cui arcana cōmunices: cui cordis secreta cōmittas. Qui in ꝓsperis gratulet: in aduersis cōtristet: solamēqꝫ ferat. Amicitia siquidē ꝓpria qdā suauitate aduersa tēpat, tristia, iucūda reddit. Vñ excepta sapiētia, nil meli⁹, nil huberi⁹, nil iucūdius: Amicitia datū ē hoī ex oīb⁹ reb⁹: qs ad beate viuendū: sapiētia cōparat. Ideoqꝫ recte scribit: Solē e mūdo tollere videri: q amicitiā e mundo tollūt. Cū res sit in vita sūme necessaria: nemo.n. habēs cætera bona sine amicis expeteret viuere: Et locupletes, & in principatu potestateqꝫ cōstituti plurimū amicis indigere vidēt. Quo nāqꝫ pacto sine amicis custodiri cōseruariqꝫ possent: q quo magis abūdāt, eo magis

Amici sunt pauci.

Amicitia cōsistit societate

Taciturnitas

Amicorū præsentia.

Beniuolentia

Amicitię vinculum.

Amicus quid.

Amicitię bonum.

Digitized by Google

Amicus quid periculis subiacet? Fidus vero amicus protectio fortis ꝙ amicus est alter ipse/vt ille inqt. Idcirco q̃ veri amici sunt/libenter cōueniūt:familiariter cōuersant:vtq; ait Xenophon: quoties verus amicus aut noctu aut interdiu vocat: nunq̃ neq; negocij excusatiōe vtit neq; pedetētim vnq̃ paret: sed semp cursim. Qua de re vt alibi legimus. Neq; exercitus/neq; thesauri sunt regni ꝓsidia: sed veri amici: quos neq; armis cogere/neq; auro parare queas: sed officio fideq; parant. Itaq; quoniā res humanę fragiles sunt & caducę: semp acqrendi sunt: quos diligamus & a qbus diligamur. Charitate eñ beniuolētiaq; sublata: ois est sublata iucūdias. ¶ Cūq; sit ꝓstāda amicis fides: oibus vero eq̃tas. Sit etiā bonoꝝ hominū: neq; ipsos delinqre: neq; amicos pmittere praua opari. Et amicus si verus ē: nihil occultat. Debet amicus

Amicum monere. amicū monere clam tamē: laudareq; palā. Est & obiurgationi semp aliqd blāde admiscēdū: ne iactantię studio: sed charitatis affectu fieri videat: itaq; nec aspera sit admonitio: nec sit obiurgatio cōtumelijs

Amicis q̃ten⁹ obsequendū. sed beniuolētię charitate referta. ¶ Sed nec debet amicus turpia petere & inhonesta: nec illi obseq̃uēdū est vllo pacto quū in amicitia q̃ honesta nō sunt postulabunt: qa religio & fides anteponēda ē amicitię. Qd̄ certe. P. Rutilius maxime indicat. Cū eñ amici cuiusdā iniustę

P. Rutilius. rogatiōi resisteret. Atq; is p summā indignationē dixisset. Quid ergo mihi opus est amicitia tua: si q̃ rogo nō facis? Respōdit. Immo: quid

Pericles. mihi tua: si ꝑpter te aliquid inhoneste facturus sum? Et Pericles ille Atheniensis egregius vir ingenio bonisq; oibus disciplinis ornatus. Quū amicus eū rogaret. Vt ꝓ re causaq; eius falsum deieraret. Eiusmodi ad eū verbis vsus est: Opus ē me amicis cōmodare: sed vsq; ad

Amicis q̃ten⁹ obsequēdum. aras. Verūtamē vt alij scribūt: Parua & tenuis vel turpitudo: vel infamia: subeūda est. Si ea re magna vtilitas amico q̃ri potest. Repēdit quippe & cōpensat leue damnū delibatę honestatis. Maiore alia grauiore ꝙ in adiuuādo amico (si amicus est) honestate. ¶ Deniq;/ꝙ nihil est. tā naturę aptū: tāq; cōueniēs ad res vel secūdas vel aduersas: q̃ amicitia. Quę videntur vtilia: honores: diuitię: voluptates: cęte-

Amicitiā omnibus antepo nendam: Socrat; dictū raq; generis eiusdē amicitię nūq̃ anteponēda sunt. Qd̄ qdē & Socrates edocet: vbi ait. Quidā equos desiderāt: aliq canes: alij aurū: honores alij: hęc eq dē paruifacio: nec multū ista me mouēt. Acquirendoꝝ autē amicoꝝ desiderio flagro: quare amicum bonū habere malim q̃ Darij aurū. Hęc hactenus de amicitia diximus: vt breuius noscerent: quāta sit vis illius. quā Lælius profusius disputādo lōge maiorē ostēdet. Audiēda ē igit attētis auribus ac mēte illius tota de amicitia disputatio: vt quisq; in ea re: & cautior: & diligētior fiat: ꝙ nulla pusilla damus: quę multos recipit amicos vt ille inquit. Dixi.

¶ De. C. Lælio: &. C. Fānio: &. Q. Mutio Scæuola. Deinceps amicitię pręcepta seriatim in Lælio descripta. Tit. xij.

Lælius Scipio Aius Læli⁹: &. P. Aphrican⁹ in primis eloquētes fuerūt: quoꝝ qdē extabāt olim orationes. Dicēdi aūt laus fuit in Lęlio illustrior: q certe delectabat magis antiqtate: & ꝟbis

priscis, q̃ Scipio. Utq; ex bellica laude aspirare ad Aphricanũ nemo potest: in qua ipsa egregiũ viriatico bello repimus fuisse Lælium. Sic ingenij, iſarũ, eloq̃ntię, sapiẽtię deniq;, & si vtriq; primas, priores tñ deferũt Lælio. Hęc & plura de Lælio scribit Cicero i libro de claris oratoribus. ¶ Cur aũt Lęlius sapiẽs pcipue appellat⁹ fuerit: nõ ab re hic quoq; apiendũ mihi ẽ videt. Romani q̃dẽ quãtũ vicini agri hostib⁹ adimebãt: partim venũdare. ptim in publicũ redigere ac egenis ciuibus p modica pẽsione vtẽdũ tradere cõsueuerũt. Sed cũ incœpissent diuites eas pẽsiones augere: pauperesq; excludere. Lata ẽ lex: q̃ supra qnquaginta agri iugera ciuẽ Romanũ hr̃e phibebat. At ea res paucos annos aduersus locupletes auxilio fuit. Nã primo subditis ad cõducẽdũ psonis fraus legi fiebat: deĩde apte iã p se ipos diuites pprijs noĩbus occupare agros cœperũt. Ita ergo exagitatis hoĩb⁹ ne; militię dare noĩa: neq; filios extollere cura erat. eoq; pcessura videbaẽ res: vt breui exhausta liberoꝝ multitudine seruis ac barbaris: p quos diuites colebãt agros: tota Italia cõpleret. In hac igiẽ parte reip. prim⁹ C. Lælius Scipionis amicus succurrere instituit. Sed aduersante locupletũ factiõe veritus turbationẽ atq; discordiã ciuitatis, ab incœpto destitit. Ob eãq; rẽ sapiẽs ẽ postea vocitatus, At vero Tyberius Gracchus, vt primũ tribunus plębis creatus ẽ: eam actionẽ suscepit. Hęc Plutarchus in vita Gracchoꝝ. ¶ De Caio aũt Fannio: & Mutio Scæuola Cicero quoq; de claris oratorib⁹ meminit. legimus itaq; ibi duos fuisse. C. Fannios: quoꝝ. C. Fãnius Caij filius: q cõsul cũ Domitio fuerat: vnã orationẽ de socijs & noĩe latino cõtra Gracchũ reliq̃t: sane & bonã & nobilẽ. nec vnq̃ habitus ẽ elinguis: nã & causas defensauit: & tribunatus ei⁹ arbitrio & auctoritate. P. Aphricani gestus non obscurus fuit. ¶ Alter aũt. C. Fãnius Marci filius Lælij gener: & moribus & ipo genere dicẽdi durior soceri instituto. Quẽ socerũ: qa cooptatus in Augurũ collegiũ nõ erat: nõ admodũ diligebat, pseртim cũ ille. Q. Scæuolã sibi Fãnio minorẽ natu generũ ptulisset. Cui tñ Lælius se excusans: nõ genero minori dixit: se illud: sed maiori filiæ detulisse. Is tñ Fannius instituto Lælij Panætiũ audierat. Eius oĩs ĩ dicẽdo facultas: historia cui⁹ nõ inelegãter scripta pspici potest: q̃ neq; nimis est infans: neq; pfecte diserta. ¶ Mutius vero augur oratoꝝ ĩ numero nõ fuit sed iuris ciuilis intelligẽtia atq; oĩ prudẽtię genere pstitit. ¶ Fuit eodẽ tpe. P. Mutij filius &. P. Crassi oratoris frater. P. Scæuola: Iuris quoq; ciuilis pitissim⁹. ¶ Reliquũ est: vt amicitiæ pcepta seriatim in Lælio a Cicerone descripta hic referanẽ. Scribit igiẽ in Lælio. M. Tullius: vt amicitia oĩbus rebus humanis ãteponaẽ: q nihil est tã naturę aptũ, tã cõueniẽs ad res: vel secũdas: vel aduersas. Nec posse nisi in bonis amicitiã ẽ. Diffinit inde q̃d sit amicitia: inq̃t eñ Est autẽ amicitia nihil aliud: nisi omniũ diuinarũ humanarũq; reꝝ cũ beniuolẽtia & charitate summa cõsensio. Scribit itẽ q virtus amicitiã gignit & cõtinet. Nec sine virtute amicitiã esse vllo pacto posse. Ostẽdit & multas in amicitia ẽ opportunitates seu cõmoditates &

Lælius cur sapiens.
Agri hostium
Iugera. D.
Lælius cur sapiens.
C. Fãnij duo.
C. Fannius gener.
Mutius.
Scæuola.
Amicitiæ pcepta in Lælio.
Amicitia in bonis.
Amicitia q̃d.
Virtus.
Amicitiæ cõmoda.

Digitized by Google

fructus tũ in ꝓſperis rebus: tũ aduerſis. Nã quoquo te verteris ꝓſto
eſt: itaq; nõ aqua nõ igni nõ aere (vt aiũt) pluribꝰ locis vtimur q̃ ami
citia. Quocirca & abſentes abſunt: & egẽtes abũdãt: & imbecilli va=
lẽt. Remota aũt ex natura rerũ beniuolẽtię cõiũctõe: nec domus vlla
nec vrbs ſtare poterit. Nec agri qdẽ cultus ꝑmanebit. Qd ſi minus q
dẽ intelligiť quãta uis amicitiæ / concordięq; ſit: ex diſſenſionibꝰ atq;
Odia. diſcordijs ꝑcipi poteſt. Quæ ẽm domus tã ſtabilis / q̃ tã firma ciuitas
Amicitia cur optanda. eſt: q̃ non odijs atq; diffidijs funditus poſſit euerti? ¶ Explicat inde:
Nũ ꝓpter imbecillitatẽ atq; inopiã / & indigẽtiã deſiderãda ſit amici=
Amor. tia: vt in dãdis recipiẽdiſq; meritis. Aſſeritq; amorẽ: ex quo amicitia ẽ
Amicitia ab natura. noĩata: principiũ eẽ ad beniuolẽtiã cõiũgẽdã: in qua nihil fictũ: nihil
ſimulatũ: ſed oĩa vera eẽ debẽt. Quapꝓpter a natura potius q̃ ab imbe
cillitate & cũ vtilitatis orta videť amicitia. primũ ex ea charitate: q̃ ẽ
inter natos & parẽtes: deinde quũ moꝝ ſimilitudo & virtutis / & ꝓbi
Virtus. tatis lumẽ aliquod apparuerit. Nihil ẽ ẽm amabiliꝰ virtute: nihil qd
magis alliciat hoĩes ad diligẽdũ. Vnde & ꝓpter virtutẽ: quos etiã nũ
Amoris robora. q̃ vidimus / quodãmodo diligimus. Cõfirmať aũt amor & bñficio ac=
cepto: & ſtudio ꝑſpecto / & cõſuetudine. ¶ Narrat poſtea qbus cauſis
Amicitiæ Diſſolutio. amicitia diſſolui ſolet. Sũt. n. plures: nã vel idẽ vtriq; nõ expedit: vel
de rep. nõ idẽ ſentiũt: vel aduerſis rebus: vel ætate creſcẽte hoĩm mo=
res mutanť vel honoris cõtẽtiõe: pecunięue cupiditate. Aut quũ ali=
quid ab amicis / qd rectũ nõ eẽt poſtularet vt, ſcilicet aut libidinis mi=
Amico petenda. niſtri: aut adiutores eſſent ad iniuriã: qd qdẽ iniquũ eſt. Ab amico ẽm
petere nihil debemꝰ vnq̃: qd cõtra fidẽ: cõtra iuſiurãdũ cõtra rep. eẽt.
Itaq; neq; rogare res turpes: neq; facere rogari debemus. Sed ab ami
cis honeſta petamus. Amicoꝝ cauſa honeſta faciamꝰ: Neq; expecte
mus qdem dum rogemur: ſed ſtudium ſemper adſit: cunctatio abſit.
¶ His latius diſputatis arguit Lælius illos: q dicebãt fugiẽdas eẽ ni=
Amicitias nõ fugiendas. mias amicitias: ne alienis curis implicaremur: ſed animꝰ ſecuritate
fruať: q̃ caput eſt ad bñ viuẽdũ. Cõcluditq; nihil eẽ tã abſurdũ / q̃ dele
ctari multis inanibus rebus vt honore: vt gloria: vt ędificio: vt veſti
tu: cultuq; corporis. Amico aũt virtute ꝑdito: eo qui vel amare / vel
Amicitia vtilitatis. redamari poſſit / nõ admodũ delectari. ¶ Damnat etiã illos: q vtilita
tis gratia amicitias appetẽdas cẽſent. Cũ potiꝰ natura ipſa / & virtutis
apparẽtia ſint appetendæ. Nec ẽm tã vtilitas parta ꝑ amicũ / q̃ amici
Amoris termini. amor ipſe delectat. ¶ Conſtituit inde q ſint in amicitia fines: & quaſi
termini diligẽdi: itaq; ijs finibus vtẽdũ arbitrať: vt cũ emẽdati mo=
res amicoꝝ ſint: tũ ſit inter eos omniũ rerũ cõſilioꝝ & volũtatũ ſine
vlla exceptiõe cõmunitas. ¶ Iubet poſtea firmos & ſtabiles & cõſtan
Amici eligẽdi tes in amicitia eligẽdos. Cuiꝰ ſtabilitatis cõſtãtięq; firmamẽtũ fides
Crimina. eſt: nihil. n. ſtabile eſt qd infidũ eſt. ¶ Addit ꝑdictis: ne criminibꝰ aut
inferẽdis delecteť amicus: aut credat oblatis. ¶ Sit ẽt cũ amico ſuaui=
Sermones noui. tas qdã ſermonũ: atq; moꝝ. triſtitia in oĩ re & ſeueritas abſit: nec no=
ui amici veteribus anteponãť: vt æqs vetulis teneros anteponere ſo
lemus. nõ. n. amicitiarũ eẽ dẽt / ſic aliarũ rerũ ſatietates. nec tũ noui

amici amore digni repudiãdi sunt: sed vetustas suo loco ꝯseruãda est. ¶ Dẽt itẽ amicus supior par eẽ inferiori: vt se nũq̃ inferioris ordinis amicis anteponat. Sed illoꝝ augeat opes. Eisq; honori sit & dignitati. Nec inferiores dolere debẽt: se a suis amicis/aut ingenio/aut fortuna/aut dignitate superari. ¶ Quũ vero amicus ipse turpia infamiã cõtrahẽtia cõmisit: eius amicitia leuãda est remissione vsus. Cauẽdũ ꝙ erit ne nõ solũ amicitię depositę: sed inimicitię etiã susceptę eẽ videanẽ. Nihil'ẽm turpius: q̃ cũ eo bellũ gerere: qui cum familiariter vixeris. Quã ob rẽ primũ dãda opera est: nequa amicoꝝ dissidia fiãt. Sin tale aliqd euenerit: vt extinctę potius amicitiæ/q̃ oppressæ eẽ videanẽ. ¶ Arguit inde illos: q amicos cõmodi qdẽ & vtilitatis gratia q̃runt: carent. n. illa naturali & ꝑ se expetẽda amicitia: ꝙ naturaliter in homine sit: vt & se ipse diligat: & alterũ acqrat: cuius animũ cũ suo cõmisceat: vt efficiat pene vnũ e duobus. ¶ Damnat etiã qui amicũ habere talẽ volũt: quales ipsi eẽ nõ possunt. queꝙ ipsi non tribuũt amicis hæc ab ijs desiderant. ¶ Iubet deinceps ꝙ nũq̃ nisi honestũ & rectum alter ab altero postulet: nã maximũ ornamẽtum amicitiæ tollit. q ex ea tollit verecundiã. ¶ Docet postea sine amicitia vitã esse nullã: hinc etiã immanissimus pati nõ possit: vt nõ acquirat aliquẽ apud quem euomat virus acerbitatis suæ. Et siquis cælũ ascẽdisset syderũq; pulchritudinẽ ꝑspexisset: insuauis illi admiratio illa fuisset: nisi aliquẽ: cui narraret habuisset: Sic natura solitariũ nihil amat. ¶ Sunt ꝑterea & monẽdi sępe amici: & obiurgãdi: & hęc accipiẽda amice. quũ beniuole fiũt. ¶ Damnanẽ illi: q & veritatẽ aspernãtur: & in fraudẽ obsequio impellũtur: Assentationẽq; & blãditias atq; adulationem recipiũt: qbusquidẽ nulla pestis in amicitia maior eẽ põt: q̃ tota veritate perpendiẽ. Nec qd turpius q̃ illudi: qd ne accidat lõge cauendum est. ¶ Cõcludit inde virtutẽ & cõciliare amicitias & ꝯseruare. Maximeq; optãdũ esse: vt cũ ęqualibus possis viuere: qbuscũ tãq̃ a carceribus emissus sis cũ iisdẽ ad calcẽ vt dicit/ꝑuenire. Et qm̃ res humanæ fragiles: caducæq; sunt: semꝑ aliquos acqrẽdos: quos diligamus: & a qbus diligamur: ꝙ charitate/beneuolẽtiaq; sublata/oĩs est e vita sublata iucunditas. hęc & plura in Lælio. M. Tullius.

Superior. Inferior. Turpia. Inimicitiæ. Commoda. Ima vt ameris. Honesta. Vita solitaria. Monita. Adulationes. Virtus. Aequal[i]s. Acquirendi amici.

¶ De duobus Persiis. Titulo decimotertio.

Persius Flaccus Satyricus poeta Volaterris natus ẽ: anno dñicę salutis trigesimosexto. Anno vero Tyberij vigesimo primo obijt tamẽ anno ætatis suę. xxix. Neronisq; ãno. ix. sequẽti vero ãno Lucanus poeta in Pisoniana cõiuratiõe dephẽsus brachiũ ad secãdas venas medico ꝑbuit. Quæ certe omnia Eusebius memoriæ tradidit Quintilian⁹ item libro. x. & illa scribit. Multum quoq; & verę glorię: q̃uis vno libro: & Persius meruit. Martialis etiam ad Pudẽtem. libro quarto. Sæpius in libro memoratur Persius vno. Quam leuis in tota Marsus Amazonide. Vtꝙ ipsemet Satyra quinta testatur: & purpura & bulla depositis in morali philosophia. Romæ Cornuto ꝑceptore vsus est. Scribit autem illa. Quum

Persius Satyricus. Lucanus. Persius. Cornutus.

primum pauido custos mihi purpura cessit: Bullaq; succinctis lari=
bus donata pepēdit: & infra: Me tibi supposui teneros tu suscipis an=
nos: Socratico cornute sinu. &c. ¶ Fuerat autem longe prius & alter
persi⁹ vetusti. Persius suæ ætatis hominū doctissimus. Crassus enim orator in pro=
logo libri secundi de oratore Ciceronis ad. Q. Fratrem: sic loquit̄ Ca=
tulo. Id me non modo non hortatur ad disputādum: sed etiā deterret.
C. Lucilius. Nam vt Caius Lucilius homo doctus & perurbanus dicere solebat:
ea quæ scriberet: neq; se ab indoctissimis: neq; ab doctissimis legi vel=
le: q alteri nihil intelligerent: alteri plus fortasse q̄ ipse: de quo etiam
Persius scripsit: Persium non curo legere hæc: fuit enim vt noramus omniu;
Lælius de. fere nostrorum hominum doctissimus: Lęlium decimum quē virum
bonū: & non illiteratū: sed nihil ad persiu;. Sic ego (si ia; mihi dispu
ta ndu; sit) de his nostris studijs nolim equidem apud rusticos: sed
m ulto minus apud nos. Malo enim non intelligi orationem mea; q̄
repræhendi. &c: Hec hactenus de duobus Persiis.

¶ Cur in Exiliū Ouidius ab Augusto missus. Tit. xiiij.

CVit Ouidius ab Augusto Cęsare in exilium missus duplici
quidē causa: Et q amandi artē ediderat: Et q Augustū ocu
lis offenderat. Ait enī. li. ij. de Tristib⁹: Perdiderint cū me
Carmen duo carmina carmē: & error Alterius facti culpa silenda mi
Error hi: Nā nō sum tanti renouē vt tua vulnera cæsar: Quē nimio plus est
indoluisse semel. Altera pars supeēst: qua turpi crimīe lęsus Arguor ob
scæni doctor adulterij. Et lib. iiij. de ponto. Carmia nil psunt: nocue
rūt carmina quondā: Primaq; tā miseræ cā fuere fugæ. Et li. ij. eiusdē
opis ad Macrū: Naso parū prudēs artē dū scribit amandi: doctrinę p̄=
tiū triste mgr̄ habet. libro etiā iij. de tristib⁹ ait: Deniq; nō possū nul=
lā sparesalutē: cum nō sit pœnæ cā cruenta meæ. Nō aliqd dixi: violē
taq; lingua locuta est: Lapsa ve sunt nimio verba pfana mero. Inscia
Oculi q crimē viderūt lumina plector: Peccatūq; oculos est habuisse meos.
Nō eqdē totā possū defendere cu'pā: Sed ptē; nr̄i crimis error habet.
Nec breue nectutum est, quo sint mea dicere casu Lumina funesti cō
scia facta mali: Mēsq; reformidat veluti sua vulnera tēpus Illd: & ad
monitu fit nouus ipse dolor. Et q̄cunq; adeo possint afferre pudorē:
Illa tegi cæca cōdita nocte decet. Nil igitur referā: nisi me peccasse: sed
illo Præmia peccato nulla pet ta mihi. Stultitiamq; meum crimē de
Exilij causa bere vocari: Nomina si factis addere vera velis. hæc naso. ¶ Vera de
niq; Exilij causa fuit illa q viderat ipse Augustum cęsarem cū Iulia fi
lia quid turpe agere: vt. n. Suetonius scribit in Caij caligulæ vita: qui
filius erat agrippinę filię Iuliæ natæ ab augusto: pdicabat matrem su
am ex incesto (quod Augustus cum Iulia filia sua admisisset) pcreatā.
Quęcūq; i gif añ hac qdā ancupati sūt vana fuerint. Idq; ēt Ouidi⁹ ip
se innuit ibi vt patuit: & q̄cūq; adeo possint afferre pudorē: Illa tegi cę
ca pdita nocte decet: Nil igit̄ referā nisi me peccasse: s; illo pmia pecca
to nulla petita mihi. Quibus ostēdit casu incidisse in augusti puden=
dum facinus. Idq; suetonij verba augusti incestum cū Iulia ostēdūt.

¶ Secundus Sermonum libellus de accipiendo doctrinæ insigni: Continet sermones quattuor.

¶ Medicinæ laudes/& Patauini gymnasij. Tit. primo.

Duertenti mihi dignissime rector/doctoresq; ꝑclarissimi: & maxima & infinita valdeq; necessaria medicinæ commoda humano generi esse. Visum est illi potius q̄ ceteris alijs disciplinis: summa diligētia/summa cura/multis vigilijs operā studiūq; impēdere. Ea nāq; furorē/insaniā/phrenesin. Sensuū deniq; omniū morbos curat. Ea sola vigorē hoibꝰ & salutē ꝑstare pōt. Ea viuaces sumus: caremus langore: lætitia fruimur & mente sana. Quid igit medicina hoibꝰ dari a supis meliꝰ potuisset? pfecto nihil. ¶ Plura de hac re: & inuētoribꝰ eiꝰ: nisi apud doctissimos oro haberet. In mediū ferrē. Dicerē quoq; Patauinū gymnasiū cæteris ꝑstare oibꝰ: tū loco/tum ordine/tū lectoꝝ doctrina & sapiētia: nisi hoc ipm pateret oīz aribꝰ atq; oculis. ¶ Sed qd de rectore in oēs studiosissimo referā? Cū ita sit vita ꝓbissimꝰ: doctrina īsignis/genere nobilissimꝰ: virtutūq; oim cumulo refertissimꝰ? Quocirca illiꝰ vestigia doctores alij & auditores sectātes: his moribꝰ degūt oēs: qbꝰ Socratē vixisse accepimꝰ: & Aristidē cognomēto iustū appellatū. Gratulor igit sūmo deo ꝙ huc me ꝯtuli: hoc Patauino gymnasio studui: hoc & pfeci. Laudant Athenę oim bonaꝝ artiū iuētrices. Ibi. n. pħoꝝ studia viguere. Quū aūt Patauini gymnasij doctores: pħosq; eximios mēte ꝯcipio. Illis minime inuidendū eē facile aīaduerto. Hic eñ rhetores optimi. Hic viri ꝓbissimi. Hic oīm disciplinarū magistri. Hic ad hūani generis ornamētū & decus plurima Cōmoda passim repiunt. Nā ꝑstātissimus vicariꝰ noster & venerādus Rector inclytꝰ & q̄optimꝰ. Prior itē insignis & sapiētissimꝰ: cęteriq; doctores excellētissimi. Nō Theophrasto: nō Aristoteli: nō diuino Platoni. nō ipsi Soloni: aut Thaleti sapiētissimo/vita/moribꝰ/facūdia/doctrina/sapiētiaq; vlla cederēt. Qua de re ex oibꝰ terrę partibus nō imerito huchuc studēdi: discēdiq; gratia innūeri cōfluūt: vt tot tātaq; bona in patriā referāt. Hac igit fama pculsus ego: Perusia/Sena/Pisis/Bononia: & alijs cūctis vrbibꝰ In quibꝰ studia disciplinęq; vigēt: relictis. Vos vos inquā Patauino gymnasio ꝑsitentes adiui: celebraui: colui: audireq; & dies & noctes conatꝰ suz. Itaq; optatū finē ex sentētia attigi. Viderūt eñ & audiere prudētię vestrę mei diuturni laboris & studij ꝓuētū & opꝰ. Quā ob rē ducē & auspicē meū Nicoletū: nulli qdē tū antiquoꝝ tū recētiū pħoꝝ posthabēdū & fama sup æthera notū. Vosq; alios oro ac obsecro: vbi ꝓbatꝰ suz/mihi artiū & medicinæ īsignia: vestra summa auctoritate tradere nō dedignemini. Qđ vos agere cū sit æquissimū. & mihi ꝑgratū erit: & cūctis debere oibus: dū vita fruar: nō desinam. Dixi.

Medicinæ cōmoda.

Rectoris laudes.

Aristides.

Athenæ.

Patauini Gymnasij laudes.

Digitized by Google

¶ Iuris Ciuilis præstantia. Titulo secundo.

Facultas ciuilis.

Voniam doctores inclyti: Facultas ciuilis honorabilior ẽ: atq̧ pſtantior medicina teste philosopho Ethicoꝝ primo. Et enim sine controuersia & magna est/ & late patet: .& ad multos pertinet: & summo in honore semper fuit: & clarissimi ciues ei studio & semper præfuerunt: & hodie præsunt. Cnm ius ciuile sit: qđ in legibus senatusconsultis rebus iudicatis: Iurisperitoꝝ auctoritate: edictis magistratuũ/ more/ æqtate constat: vt Cicero scribit, Omnisq̧ lex inuentio & donũ dei sit: vt digesłis de legibus habeť. Meo quidẽ sedit animo Iuri ciuili potius q̃ medicinæ: alteriusue sciẽtiæ facultati operã summo studio tradere. Itaq̧ Perusiæ annos quatuor pſtãtissimos legum doctores: & Philippum Corneum: & Baldũ audiui summa cum diligentia. Postea vero tres annos Pisis Bartholomæi Sozini doctrinam hausi. Cũq̧ laborum insigne sumere decreuissem: a parentibus reuocatus in patriam vrgente causa: voto obsequi minime potui. Venio igitur hodie/ vt studij vigiliarũq̧ testimonia referã. Qua de re scientissimi doctores. Dignemini etiã atq̧ etiam oro. Iuris ciuilis insigne mihi tribuere Dignissimi/ qb⁹ si ego nõ possim. Dij pro me gratiam referant: & me Hercule referent. Dixi.

Ius ciuile qđ.

Lex quid.

¶ De legum latoribus. Titulo tertio.

Vm nulla in me dicendi facultas benignissime pater vicarie/ doctores eximij: studiosa iuuentus. Et timor hominibus mentem cõsiliũq̧ eripiat/ & membra debilitet. Haud equidem mirũ/ si forte huic pſtantium viroꝝ concilio oratione aliqua minime satisfecero. Omnino tamẽ cunctos oro ac obsecro attentis auribus diligenter me audiatis: Dicam et enim breuiter quis nam gentiliuz sanctissimis legibus principia olim dederit. ¶ Diuinas igitur leges primus hominũ Moses Hebræis explicuit: quas ille a deo accepisse fatebatur: quo citius populi ob rei excellẽtiã legibus obtẽperarent. Phoroneus rex Argiuis: Mercurius Trismegistus Aegyptijs. ¶ Non habentibus leges Spartanis Lycurgus instituit: non inuentione earumq̃ exemplo clarior. siquidem nihil lege vlla in alios sanxit: cuius non ipse primus in se documenta daret. Dicebatq̧ Apollinem suarum legum authorẽ extitisse vt Minos Iouem/ quũ Cretensibus leges dedit. ¶ Solon Vir iustitia insignis Atheniensibus/ cum nullæ essent leges: quia regum libido pro legibus habebatur: tã pclaras tãq̧ vtiles tulit leges: vt si ijs ppetuo vti voluissent: sempiternũ habituri fuerint imperiũ. ¶ Numa Pompilius iustitia/ religioneq̧ inclytus/ omnis diuini atq̧ humani iuris vir cõsultissimus/ qui Romulo successit in regno Romanis iura/ leges: ac mores cõdidit & plures & vtiles. ¶ Missi deinde legati Athenas: iussiq̧ inclytas Solonis leges describere: & aliarũ Grętię ciuitatum instituta moresq̧ noscere. Anno itaq̧ trecentesimo altero q̃ condita Roma erat. Creatis decemuiris omisso consulum magistratu/ legibus cõdẽdis opa data est. Ingentiq̧ hominũ expectatiõe ppositis. Decẽ tabulis populũ ad con-

Moses.

Phoroneus.
Mercurius.
Lycurgus.

Solon.

Numa p.

Decemuiri.
Decẽ tabulæ.

cionem aduocauerunt. Et qđ bonū faustū/fęlixq̧ reip. ipsis/liberisq̧ eorꝫ esset: ire & legere leges ꝓpositas iussere. Sequantū decē hominū ingenijs ꝓuideri potuerit/oibus summis infimisq̧ iura æquasse. Et quia plus polleret multorꝫ ingenia consiliaq̧: versarēt in animis secū vnā quāq̧ rē: agitarent deinde sermonibus: atq̧ in mediū qđ in quaq̧ re plus minusue esset conferrē ſt. Eas leges habiturū populū Ro. quas omniū cōsensus nō iussisse latas magis/q̄ tulisse videri posset. Adiectæ igit postea due sunt tabulæ. Itaq̧ leges decemuirales: q̄bus tabulis est nomē/in æs incisis in publico ꝓposuerūt. Quæ quidē in immēso aliarū sup alias aceruatarū legū cumulo fons omnis publici priuat i q̧ iuris fuere. Paulatim postea antiquę leges vetustate atq̧ incuria exoluerunt. Nouę aūt a Cōstātino Cęsare cœperūt: & reliquis posteris. Erātq̧ ꝑmixtę atq̧ inordinatę. Quarū prolixitas: q̧ nimia erat/ mirabili breuitate Iustiniano impatore correpta fuit: vt passim videre licet. Lucius vero Crassus summę dignitatis & eloq̄ntię vir prius: Post hūc etiā Iulius Cęsar dictator Ius ciuile ad certū modū redigere: atq̧ ex immēsa diffusaq̧ legū copia: optima q̄q̧ & necessaria: in paucissimos cōferre libros destinauerant. Quod tamen Iustinianus egit. ¶Ipsę denique leges viri egregij quātum in se & pōderis: & cōmodi: & honoris habeāt Philosoph⁹ ample ostēdit his verbis. Sicut optimū animaliū est homo lege fruēs: ita pessimū aīaliū est homo ab lege & iustitia separatus. Et illis. Meli⁹ ē iudicare scđm leges q̄ ꝓpria scīētia. De legibus hacten⁹. ¶Iā vero opæpciū videret: vt de huiusce ꝓclarissimę ciuitatis Perusinæ laudib⁹ ego differerē. At ne lōgior eēt oratio: silere melius puto q̄ parū dicere: vt ille de Carthagine inq̄t. Itaq̧ clarissimi patres & domini. Cunctos oro exorēq̧ opto. Tuā potissimū pietatē atq̧ clęmentiā Venerande pater vicarie: vt mihi tādē Cæsarij iuris insignia cōcedātur. Quo sane beneficio: dum spiritus reget hos artus cunctis ero & deditus & deuotus cliens. Dixi.

Tabulæ duæ
Lex. xij. tabu.
L. Crassus.
Iul. Cæsar.
Lex.

¶Litteratorꝫ Catalogo ascribendi petitio. Tit. quarto.

Vm moris sit hac vrbe inclyta/illustriq̧ patria nostra: viri præstantes: qui litteris operam dederint: vna conscribi. Et ego grammatices: oratoriæq̧/& poetices documenta perceperim. Optarem equidem litteratorum Catalogo iā ascribi: vt quæ exigit Tabellionatus officium & facultas. Hinc hauriam: Vbi ea viget: & celebratur. Agitedum patres optimi/ obsequimini voto meo probabili. Ipse etenim velis & equis: vt in prouerbio est: nitar id exequi: vbicunq̧ fuero: quod honori & laudi vestro insigni collegio possit accedere. Legitur mediusfidius in Platone: illum esse virum bonum: qui cuicunq̧ potest: fauere nititur: nocetq̧ nemini. Si ergo boni estis: vt omniū est opinio: totiusq̧ ciuitatis vno id ore canitur Me recipite. Me apud vos degere/ cōuersariq̧ passim velitis Oro ac obsecro etiam atq̧ etiam patres inclyti. potestis enim. Eo aūt peracto/ gratiam cuicunq̧/& agere/& habere/& referre pro facultate assidue conari non desinam. Dixi.

¶ Tertius Sermonum Libellus de Magistratibus / continet Sermones vnum & viginti.

¶ De Prętoris officio: vbi scribitur: Cur leges cōditę. Quid princeps cauere debet. Iniustum iudicem a Cambyse excoriatum. De iustitiæ laudibus. Malos puniendos. Inde de iureiurando. Titulo Primo.

Equeo mente concept[illegible]m: ore pferre sermonem & cordis lętitiam lingua non explicat prętor egs sime. Video siquidem / quanta innocentia / quā tadeinceps omnibus in rebus temperātia / quā ta fide / quanta facilitate / humanitateq3 / & iusti tia / erga remp. nostram vti possis: Cu3 animad uertam te fortem / iustum / seuerum / grauē / ma gnanimū / largū / bñficū / liberalē fore. Vnde spe ro te potius optima facturum q̄ pmissurū: / ser

Leges cur. uando potissimum eges Constat. n. ad salute3 ciuium / ciuitatumq3 incolumitatem: vitamq3 oim qetam & beatā conditas esse leges. Sed melius profecto est ciuitate3 regi viro optimo: q̄ lege optima: vt inqt

Princeps phūs. Quomodo eñi impabit vrbi: q nō pōt cupiditatibus impera re? Refrenet ergo princeps libidinem: ſpnat voluptates: iracundiam caueat: auaritia3 coerceat: cęteras animi labes repellat. Nisi & enim

Caput caput sanū fuerit omnia membra erunt in vitio: Vnumq3 exemplum

Exemplum aut luxurię: aut auaritię: mltū mali facit. Hinc optime Cicero inqt:

Iustitia plus q̄ exemplo q̄ peccato nocent. ¶ Horum vero nihil in te veremur ptor illustris: Nam p te fers virtutes omnis: psertim iustitiam: sine q

Cābysis iudex impossibile est habitari ciuitatem. Hinc Cābyses: vt legitur: iniustu3 iudicē Sisannē excoriari fecit: & sup iudiciariam sellam pellem ei9 ex tendi: Filiumq3 eiusdem Othanē p iudice sedere iussit: vt iniuste iudi care metueret: ne simile facere iudicium pateret. tunc aūt potissimu3 iudex integer ac bonus dicit: cum malefacta vindicat: bonorum eñi salutē custodit: q malos punit: & peccata non coercere peccatum est.

Iustitię laus Sed quid demū pstantius q̄ intelligi nos ad iustitia3 eē natos? Hęc. n. pfecta est virtus: atq3 obid ipsum / iustitia pclarissima virtutum eē vi detur: qua quidem neq3 est Hesperus neq3 Lucifer admirabilior. Inde

Malos puniendos. puerbio dicere consueuimus: iustitia in sese virtutes continet omnis. ¶ Cęterum quia impunitatis spes: maxima est peccandi causa: pœnā semper ante oculos versari putent: qui peccauerint: ne vno inconue nienti dato multa: contingāt: Idcirco castigandum & temperandu3 est / id omne quod turpia cōcupiscit. Multitudo siquidem necessitati potius q̄ rationi: & pœnis q̄ honestati paret. Hinc aduersus inobe dientes: & hebetiores ingenio: castigationes pœnasq3 instituere legū latores. Vestrum itaq3 est: vt voluntatem sequatur effectus: seruan do (vt diximus) innocentiam: temperantiam. fidem: facilitatem: hu manitatemq3 in remp. nostram: Coercendo voluptates: iracundia3:

auaritiam: & cæteras animi labes. Seruataq; virtutū regina iustitia prauos puniendo: id defendas: qđ esse optimū sentias. Homines em̄ ad deum nulla virtute ꝓpius accedūt q̄ salutem hominibus dando. ¶ Sed quoniā nullum vinculum ad astringendā fidē iureiurando maiores arctius esse voluerūt: qđ indicant leges in duodecim tabulis: indicant sacratæ: indicāt fœdera: quibus & cum hoste deuinciturfides: Iureiurando ꝓmittes reip. nostræ Mores & Leges/instituaq; omnia/ & iura cuncta/seruare: tutari/defendere. Dixi. Iusiurandum

¶ De Gubernatoꝝ reip. officio: vbi scribitur/quę sint ꝓpria munera Mag'strat⁹. De Iustitię laudibus & imagine eiusdē. Quales eē debēt Iustitiæ Antistites. Honestis rebus studentes honoribus ꝓsequēdos: Quid sit iusiurādū. Postremo Religionis curam habendam. Tit. ij.

Credo equidem patres optimi admiratione vos affici: cum tot summi viri/sedeant: Ego maxīe locū ascenderim: q neq; ætate neq; ingenio/sum his qui sedent: cōparādus. Oro tñ ac obsecro (& si plus oneris sustuli q̄ ferre me posse intelligo) attente me audiatis: Cum ad dicendum impedimento sit ætas: & pudor q ornat ætatem: Attenditeque so. audire em̄ est operæpᵗiū. Qđ aut in pn̄tia dicā/nil aliud erit q̄ magistratus officia continens. ¶ Est itaq; ꝓprium munus magistrat⁹/intelligere se gerere personam ciuitatis: Quę nihil est aliud q̄ cōcors hoim̄ multitudo. Debereq; eius dignitatē & decus sustinere: seruare leges: iura describere: & ea fidei suæ cōmissa meminisse: Vrbis etiā tēpla/vias/aquas/ærariū/vectigalia tueri atq; defēdere. Referreq; leges oīs ad reip. cōmodū Nā sicut medicina corpori ꝓdest vt aiūt: ita reipublicę leges. cogitare quoq; quid vtilitas ciuitatis/quidnā cōis salus exqrat: Seruādo iustitiā ꝑpetuæ cōmendationis & famę fundamentum: sine qua nihil potest esse laudabile: Vnde sicut optimū aīalium est homo lege fruens: sic pessimū aīalium est homo ab lege & iustitia separatus. Ex q̄ quidē vna virtute viri boni appellanᵗ. Et sine iustitia impossibile est habitari ciuitates: Hinc eius imaginē & pictores & rhetores/forma atq; filo virginali/ aspectu vehemēti/& formidabili lumīb⁹ oculoꝝ acerb⁹s: neq; humilis neq; atrocis sed reuerēdæ cuiusdā tristitiæ dignitate finxerunt. Per quod intelligi voluerūt: eos q iustitiæ antistites eēnt oportere eē graues: sanctos: seueros/incorruptos: ꝯtraq; improbos nocētesq; immisericordes atq; inexorabiles. ¶ Cęteꝝ nulla re cōciliare facili⁹ beniuolentiam multitudinis pn̄t hi: q reip. ꝑsunt: q̄ abstinētia & cōtinentia. Nullū em̄ vitiū tetrius q̄ auaritia ꝑsertim in principibus/& remp. gubernātib⁹: Conciliabitur & ciuiū beniuolētia/si quoscūq; vr̄a magnificētia viderit honestis rebus/bonisq; studere/eos honorib⁹ ꝓseqꝫtur: aliter. n. artes (quas bonoꝝ fontes eē aiunt) corrūpenᵗ. Dicerē in hac re plā: ne tñ diffusa oratio tędiū generet/ꝑtereo. ¶ Itaq; rectores magnifici: hodie magistratū inituri vos hortor ad ea seruanda/& illa cuncta q̄ institutis morib⁹/& legibus huius inclytæ ciuitatis continenᵗ: vti & ꝑcedentes defuncti magr̄atu rite & optie cūcta ad vnguē

Magistratus munus
Ciuitas quid.
Iustitię laus
Iustitię imago
Iustitię ꝑsides
Cōtinentia
Auaritia.

seruauere. Adhibitoq; Iureiurando (id enim est affirmatio religiosa quod aūt affirmatiue quasi deo teste ꝓmittitur: id tenēdū est) tota mēte reip. onus suscipite: Nihil eñ est: quod vobis maioris fructus gloriæq; esse possit: Nec quicq̃ ex oībus rebus humanis est pręclarius aut pstantius q̃ de rep. bene mereri. Nā verū decus in virtute positum est quę maxime illustratur magnis in remp. meritis. ¶ Et quoniam deorum immortaliū numine omnia regi gubernariq; perspeximus: adhibenda diligentia est: vt in cogitatione legis diuinæ/ in cultu pietatis in sacrarum virtutū exercitio populus ipse versef. Nam quum doctrina minime erit in deorum templis: intelligimus perire pudicitiam castitatem mori/iustitiam/& omnes obire virtutes. Dixi.

Cultus diuinus.

¶ De Officio eorūdē: vbi scribif: Ciuiū vtilitatē tuendā Totūq; reip. corpus curandū. ne seditio oriatur. Ignobiliū virtutē nobilitatis inertię pferendā. Appetitus rationi obedire. Rectorum mores ꝓdesse & obeē ciuibus. Accusatores in ciuitate necessarios. prauos puniendos. Iustitia quid sit & eius partes Religio/Pietas/Gratia. &c. Tit. iij.

Nituris hodie nouū ꝓ rep. gubernanda magistratū viri pstantes: ꝓ reipublicæ vtilitate/proq; illorum fama & gl'ia (qd enim homini dari potest maius q̃ gloria & laus) q̃dam seruanda apiam: si me diligenter audiri videro: Incipiā; itaq; vbi cunctos me attendere aīaduerto. ¶ Quicūq; reip pſunt: Duo maxime seruare debent: Vnu; est/ vt ciuiū vtilitatē sic tueanf: vt quicq̃d agunt/ad eam referant: obliti cōmodorum suorum: Nā vt tutela sic ꝓcuratio reip. ad vtilitatē eorum/q cōmissi sunt: nō ad eorum/q̃bus cōmissa ē gerí debet. Alterum vero/vt totū reip. corpus curent: ne dū ptem aliquam tuenf: reliq̃s deserāt. Qui. n. parti ciuiū cōsulunt: partem negligunt: rem pniciosissimā in ciuitatē inducunt: Seditionē atq; discordiā. Quę oīa grauis & fortis ciuis in rep. dignus principatu fugiet: atq; oderit. Totāq; eam sic tuebif: vt oībus cōsulat. Hoīmq; ignobilium virtute; pśpe nobilitatis inertiæ pferat: q; solus bonus honorandus ē. Et dū ciuitatis salutem conseruet/mortem oppetat potius q̃ deserat illa/q̃ dixi. Decetq; in omnibus ratione vti/ atq; orone prudenter: Idcirco vtēda diligētia/vt ne qd temere ac fortuitu/inconsiderate/negligenterq; agatur. q; nihil agendum est: cuius nō possit causa ꝓbabilis reddi. Omniq; in re/qd sit verum videre & tueri oportet: nam falli/errare/labi/decipi/ tam dedecet/quā delirare/& mente captū eē. Nec agendū est/quicq̃: quod dubites ęquū sit an iniquū: æquitas enim lucet ipa p se: dubitatio aūt cogitationē significat iniuriæ. Et q̃a haud negligēdū est: queadmodū reip. rector sese gerat aduersus ciues: puidēdū rite primū: ne cui noceaf: Deinde vt cōi vtilitati seruiaf. Efficiendūq;: vt appetitus rationi obediāt: sintq; tranq̃lli: atq; omi pturbatiōe animi careāt. Inde. n. elucebit oīs cōstātia/oīsq; moderatio: Appetitꝰ igitur oēs ꝯtrahēdi/sedādiq; s̄ t: vt honeste: parce/cōtinēter/seuere/sobrieq;: nō turpiter/nō delicate/nō molliter ab aliquo vr̄m vita viuatur. Nā q̃lescūq; reip. rectores fuerint: tales ēt ciues. Et quæcunq; muta=

Ciuium vtilitas tuēda

Tota resp. curanda.

Ignobilium virtus

Aequitas

Appetitus

Rectorum vita.

tio morū in principe extiterit/eadē in populo sequet:qa vt cupidita=
tibus principū vt vitijs infici solet ciuitas:sic emēdari & corrigi con
tinentia:Recta em̄ viuēdi ratio meliores efficit. Quocirca etiam. Ac= Accusatores
cusatores esse multos in ciuitate vtile est:vt metu contineat impioꝝ
ac sceleratoꝝ audacia:Nā sunt quidā hoīes nō re/sed noīe. Verūtamē
hoc ita est vtile:vt ne plane illudamini ab accusatorib⁹:qd̄ sepe acci=
dit. Oportet igit bonos ꝓuocare ad ꝟtutē p pręmia:Malos aūt p pœ= Boni
nā insanabiles penitus extirpare. Nā bonis nocet/q pcit malis. Magi Magistratus
strat⁹ aūt custos ē iusti:Omī ergo ratione colenda & retinēda Iustitia
est. Tum ꝓpter se ipsam:tū ꝓpter amplificationē honoris & glorię.
Qui igit adipisci verā iustitię gloriā volet:iustitię fungant officijs: Iustitię partes
Quę quidē est habitus animi cōmuni vtilitate cōseruata suā cuiq; tri
buēs dignitatē. Eius partes Religio:Pietas:Gratia:Vindicatio:Ob
seruantia:Veritas:Religio diuinoꝝ curam cerimoniamq; affert:quę Religio
nullo pacto in ciuitate deesse debet:Pietas est p quā sanguine coniun Pietas
ctis:patrięq; beniuolis:officiū & diligens tribuitur cultus. Gratia ē Gratia
in qua officioꝝ alteri⁹ memoria & remunerādi voluntas continetur.
Vindicatio est p quā vis aut iniuria:& om̄ino oē quod obfuturum ē Vindicatio
defendendo aut vlciscendo ꝓpulsant. Obseruātia est:p quā hoīes ali= Obseruantia
liqua dignitate antecedentes cultu quodā & honore dignantur. Veri= Veritas
tas est:per quā dicuntur immutata ea:quę sunt:aut fuerūt. aut futu=
ra sunt. Quę oīa cum prędictis seruantes vrbium pręsides:& ipsi glo=
riam consequent:& ciues oēs concordia fruentur:quod in vna quaq;
ciuitate potissimum. Cōcordia nanq; simile quid amicitię esse videt: Concordia
sine qua respublica nulla erit. Vt ergo quisq; mag? ac magis ad reip.
salutē inuigilet:Iureiurando(quod inuiolatum sanctumq; eē debet) Iusiurandum
ꝓmittet ea oīa pro rep. se facturum:quę ad toti⁹ populi cōmoda sint:
& patrię perpetuo ꝓfutura. Verumtamē ante omnia curandū erit vt Dei cultus
deus verus iusto ac pio cultu in vrbe ab omnibus honoretur: Nam
Pythagorę quoq; ꝑceptum est. Deo semp qdem cum laudibus ami=
ctuq; cādido:& casto corpore honores adhibēdos. Dixi.

¶ De Prętoris officio:vbi scribitur. Prauos & impios puniēdos. Prę
torē & iudicem esse dei ministros. Litē non esse ꝓrogandam. Iustitiā
omnibus ęqualiter ministrandam. Iram & Auaritiam vitandas. Ti
tulo quarto.

Ptatus aduenis reip. nostrę Prętor insignis:nulli em̄ in=
certum est:semper apud te plus ęquitatē valuisse:q̄ sum=
mę iustitię rigorē:Esse optimum:& syncerū:& fidum iuris
interpretem:ꝙ nullus tibi improb⁹ dn̄atur affectus. Itaq;
totius noīe ciuitatis oro:vt solito more & in hac vrbe recte iudices iu
stitię legem custodiens/vel potius ęquitatis(qua semper in bonos
vteris)prauos & impios acriter puniendo:qui sine regentium:erro=
re/sine legum seueritate contineri non possunt: Vnde etiam inuiti a Impij
prętore cogendi sunt ad recte viuendum. Prętor enim est dei mini Prętor
ster:a quo iustitia iudiciumq; suę commissum & creditum est fidei.

Ea igitur exercenda sunt maxima atq; optima fide: ne falsa ꝓ veris: aut iniqua ꝓ æquis accipiant. Iudex etenim inter homines cõstitut⁹ est: vt recto iudicio & legũ peritia reddat: qđ suũ est vnicuiq;. Ideoq; priusq̃ iudicet: libẽter audiat/nec oĩa facile credat: ingratq; illa: e qb⁹ veritatis fulgor emanet: sic quidẽ nũq̃ errabit nũq̃ labetur. Veritate demũ reperta: cognitaq; iustitia illico iudicabit: ne lis ꝓgetur: ob qđ sæpissime hominũ animi odio maximo incẽduntur: curis molestijs/anxietatibus plenã vitã agentes: ob absumpta litigio patrimonia. Quoꝝ certe omniũ: plęrũq; prætor & iudex est causa: q iustitiæ locũ nõ dedit/verũtamen iniquitati potius adhęsit: vel ꝑtio ductus: vel gratia quadã & beniuolentia. qđ nefas a ꝑtore & iudice procul ab esse debet. Non. n. anteferẽdus est diues pauperi: nõ ciuis aduenę vel peregrino: non amicus ignoto. Sed qđ æquũ est sine alicuius delectu iudicãdũ: cũ iudex sit ius spirans: Lexq; loquẽs. ponatq; ꝑsonã amici quũ induit iudicis. Cauẽdũ igitur/ne coruis venia detur: colũbas cẽsura vexet. Est & ira prętori vitãda: qua anim⁹ ꝑcipitatur: cũ qua nil recte fieri potest: cũ sit inimica cõsilio. Vitetur & auaritia/ne iustitia ne fas & honestũ ꝓstituãtur quo nihil grauius/tetrius/horribilius. Nã vtilitas anteferturr honestati: & ꝓ sonte insons damnaẽ: ꝓ pio impius munerũ gratia iustificatur atq; absoluiẽ. Nec vllo metu terrore ve aut minis trahi debet vllus vt iustitiã deserat (pro qua exequenda iam venit ad nos tua prudẽtia) sed forti animo legũ sanctitas custodiatur: Mori. n. ꝑstat q̃ turpia ppetrare. Hæc eq̃dẽ omnia ꝑtor insignis nõ alia causa cõmemoro: nisi vt currẽti equo calcar adhibeatur. Scimus eñ tua egregia ꝓbitate & animi magnitudine patrię nostrę libertatẽ & cõmoda cũcta tutabeiis/semꝑ honestũ & ꝓbabile sequẽs: quę prima sunt & potissima in omni rep. Scimus item vnicuiq; nostrum fidem/pietatẽ/cõsilium/operã tuam ꝑsto fore/& ꝓfuturam. Deniq; vt ciuitatis cõsuetudo seruetur iureiurando dignatio tua ꝓmittet: ea omnia totius officij tẽpore hic seruare: quęcunq; nostris & morib⁹ & legibus & institutis continentur. Dixi.

Iudex — Lis. — Aequius est iudicandum. — Iudex. — Ira. — Auaritia.

¶ De officio eiusdem: vbi scribitur. Ne quid temere fiat. Clęmẽtia nil laudabilius. Puniẽdos ad reip. vtilitatẽ referendos. Ius oĩbus idẽ fore. Irã in puniẽdo cauendã. Incurabiles exterminãdos. Singula cũ ratione iudicanda. Nullius personam accipiendã. Titulo. v.

Laetantur oẽs tuo aduẽtu prętor magnifice. Mihi vero exultant ꝑcordia: ꝑsagiunt eñ/qualis in rep. nostram ꝑtor esse iãdudum statueris. Nec verẽtur quin cõsilijs & diligentia tutaberis ciuitatẽ omnẽ. In quo multũ operæ multũq; studij pones. Cauebisq; ne aliquid cõmittatur: vt aliquãdo dicendũ sit: non putarã. Hinc illud in primis cõsiderabis: ne quid temere, ne quid crudeliter fiat. Quoniã nil laudabilius/nil magno & ꝑclaro viro dignius placabilitate atq; clęmẽtia. Quę tamẽ ita ꝓbãda ẽ: vt adhibeaẽ reip. causa seueritas: sine qua administrari ciuitas nulla potest. Omnis autẽ animaduersio & castigatio contumelia vacare debet. Neq;

Placabilitas. — Clęmentia. — Seueritas. — Aiaduersio.

Digitized by Google

ad eius/q puniet aliquē/aut verbis castigat/sed ad reip. vtilitatem referri. Cauēdū etiā ne maior pœna q̄ culpa sit Et ne iisdē de causis alii plectanť: alii ne appellenť qdē. Prohibēdaq; est maxime ira in puniēdo: nunq̄. n. iratus/q accedet ad pœnā/mediocritatē illam tenebit: q̄ est inter nimiū & parū. Debent itaq; hi q̄ psunt reip. Legū similes esse quæ ad puniendū nō iracundia: sed equitate ducunť. Verum oportet eos/q curari ac emēdari nequeūt/extrudere atq; exterminare: Quia non tales sunt/vt ob pudorē obtempent: sed ob metum: Nec vt a prauis ob turpitudinē abstineāt rebus: sed ob pœnā. Oportet item inquisitores veritatis non esse inimicos: Et in obscuris apertis testimoniis vti: q; bonus singula cum ratiōne iudicat. Nec vllius psonā accipiet: sed equo iure nobilē & humilē/potentē & imbecillum si peccauerint corripiet & damnabit. Qui enim magistratu fungiť: Cōmuni semper vtilitati summo studio & prudētia cōsulere debet. Hinc ait Bias/Magistratus virū ōndit. Hęc oia psagiunt mihi pcordia psantiā tuā in oēs ciues executurā: Merito ergo exultāt/& ciues omnes lætanť. Age iā iureiurādo/quod fit deo teste/pmittas id agere qd̄ Reip. nr̄æ/faustum & optimū fore videbitur. Dixi.

Pœna
Ira
Pręsides reip.
Leges
Scelerati
Inquisitores
Bonus
Magistratus

¶ De Rectoꝝ reip. officio: vbi scribiť a Magistratu remp. omni cura gubernandā. Omnibus eandē vtilitatem cōmunē fore. Prauos puniendos. Turpia vitāda. Nihil iniuste faciendū. Gloriā ex trib⁹ ɔstare. Qui maxime laudandi: & qui contemnendi. Tit. Sexto.

Visa eiusmodi viroꝝ psantiū corona decreueram nullo pacto hic orōnem habere colendi patres: Vbi tamē summam in oibus māsuetudinē esse aiaduerti/mutata sententia locū inii: Vt quęcūq; de magistratu prius excogitaueram Cū ōis aperirē. Attendite igitur q; paucis absoluam. ¶ In republica patres optimi: Ante oia/Ois vr̄a cura: cogitatio: opa poni debet: Quæ qdē honestis ɔsiliis. Iustisq; factis gubernāda est/ad qd̄ iō. vtēdū ē moderatione/modestia/cōtinētia/tēperātia: q̄ ē libidinū iimica libidies aūt voluptatis cōsectatrices. Debet & vnū eē oibus ppositū/: vt eadē sit vtilitas vniuscuiusq; & vniuersoꝝ hoc. n. spectāt leges: hoc volūt incolumē esse ciuiū cōiunctionē Quā qui dirimūt/ii morte/exiliis vinculis/damno coercendi: q; nō licet cuiq̄ sui cōmodi gratia nocere alteri Idq; cōmittere lege naturæ phibemur: Ea nanq; nō patitur, vt alioꝝ spoliis, nostras facultates: copias: opes augeamus: Nec mag̃ est cōtra naturā morbus: aut egestas: aut qd huiusmodi q̄ detractio atq; appetitio alieni. Intelligēdūq; est: vbi turpitudo sit: ibi vtilitatē esse nō posse: ad honestatē eñ nati sumus: eaq; sola expetenda est. Ergo ea deliberāda omnino non sunt: in quibus est turpis ipsa deliberatio: Idcircoq; nihil auare/nihil iniuste/nihil libidinose/nihil inconti nenter faciendum est. Ac neq; cōtra remp. Neq; cōtra iusiurandu; ac fidem/amici sui causa vir bonus faciet: Nam ratio hoc postulat ne qd insidiose: nequid simulate/nequid fallaciter agať: itaq; scelus absit: In quo gloria esse nō potest: Quæ summa & perfecta constat ex tri-

Reip. cura
Praui
Naturæ lex
Turpitudo
Honestas
Amicorū grā.
Glia ex trib⁹.

bus: Si diligit multitudo: Si fidem habet: Si cum admiratione quadā honore nos dignos putet. Tūc aūt diligit: quum beneficijs illa affici tur: quūq; mouetur ipsa fama & opinione liberalitatis/iustitiæ/fidei. Iustis aūt & fidis hoībus: id est bonis: ita fides habetur: vt nulla sit in ijs fraudis: iniuriæq; suspicio. Eos vero suspiciunt: Maximisq; efferunt laudibus: in quibus existimant se excellentes quasdā & singulares virtutes perspicere. Despiciunt eos & cōtemnunt: in qbus nihil virtutis: nihil animi: nihil neruorū putāt: Quāobrē cōtemnunt hi: qui nec sibi: nec alteri prosunt in qbus nullus labor: nulla industria: nulla cura inest. Maximeq; admirant eū: q pecunia non mouet. Male enim se res habet: quū quod virtute effici debet: id ten tatur pecunia. Vt ergo respublica optime gubernet. Vos aūt gloriā cō sequamini patres optimi/Omni studio conari debetis: vt Iustitia: vt Tēperātia: vt Cōtinentia: vt Fides: vt Charitas in rempublicā nunq̄ a vobis discedant. Sic namq; eadem erit vtilitas vniuscuiusq;: & vniuersorū. Sic vos diliget/vos admirabitur/vos laudibus efferet multitudo. Rogo iam/quo promptior quisq; sit ad reip. cōmoda nō solū seruanda/Sed etiā multo magis augenda: quo sit etiā pronior ad iustitiæ præcepta obeunda: Iureiurando pmittat quilibet p viribus secundum leges & instituta patriæ nīę & regere & gubernare ciuitatem. Prætera qa Religione sublata: nec sapientia teneri potest/nec iustitia: authori rerum deo parentiq; communi honos veneratioq; in ciuitate non desint. Nam scientia est deum nosse: virtus colere: in illo Sapiētia/in hoc iustitia continetur. Dixi.

Dilectio

Fides

Virtus

Ignaui

Pecunia

¶ De Officio eorundē: vbi scribitur reip. rectores fore sapientes. Ciuitas quid sit. Fauere alijs regiū esse. Arma p reip. salute tuēda. Impios exterminandos. Cur principes constituti. Quod iustitiæ munus. Fides quid. Quę sint tres furiæ. Titulo Septimo.

Non equidem sponte mea/verūtamen aliorum hortatu huc veni viri sapientissimi Vt quę de publici magistratus officio legeram/palam eloquerer. Incipiā igitur cunctorū fret⁹ humanitate. ¶ Negat Plato remp. posse consistere: nisi is/qui imperat habeat sapientię studiū. Aut is/ad imperandum eligat: quē esse inter oēs sapientissimum constet. Nam male imperādo summū imperium amittitur. Et loco ignominiæ est apud indignū dignitas. Qua de re gratulor hodie patriæ: Cū electi fuerint viri prudētissimi/& rerum vsu sapientissimi: quales fortasse nunq̄ alias ad regendam ciuitatem. Quāquidem esse dicunt/coniunctionē hominū plurimorū: in qbus sunt alij regentes/alij citeriores/coniuncti inter se cōcordia: & inuicē sibi opem atq; auxiliū deferētes: ijsdē legib⁹ rectis tamen officia sua temperantes: ijsdē mœnibus vna degentes: Quorū mens eadem velit & nolit Cęteras vero/quę ad hunc modū ciuitates nō erūt constitutę sanas esse non arbitrantur. Regentium itaq; prudētia agendū est: Vt ea cuncta in ciuitate sint: quo oēs & pace fruant: & legibus ijsdem obtemperēt sibi vicissim opitulantes: q nihil est tam

reip. rectores.

Ciuitas quæ

regium: tam liberale: tam magnificum: q̄ opē ferre supplicibus: Excitare afflictos: Dare salutem: Liberare periculis: Retinere homines in ciuitate: Quæ ipsa vt tutior sit ab improbis & intus & extra rectores ipsi curare debent. Sed nihil est neq3 firmius, neq3 fęlicius, neq3 laudabilius reip. q̄ tenere semper arma: quibus vel tectus ipse esse possis: vel ꝓuocare improbos, vel te vlcisci lacessitus: Nō enim vestium nitor, vel argenti, vel auri, gemmaꝝ q3 copia, hostes aut ad reuerentiā nr̄aȝ aut ad gratiam inclinant sed solo terrore subiguntur armorum. Est & illud omnino curandū: vt pestiferi & impij homines ex hominum cōmunitate extermineni: Nā vt membra quædam amputātur: si sanguine & tanq̄ spiritu carere cœperunt: & nocent reliquis ptib⁹ corporis. Sic illa in figura hominis feritas & immanitas bæluæ a cōmuni hominū cœtu segreganda sunt: principes enim sunt constituti: vt populū foueant & protegant. Qui ergo non defendit iniuriam: neq3 propulsat a suis: quum potest iniuste facit: Et viri boni splendorem & nomen amittit. Quod ne in vobis eueniat patres sapiētissimi cauere debetis: Conariq3 vt æquo iure & summo & infimo iustitia seruetur: Iustitia nanq3 societas hominum continetur: Cuius munus est, vt quisq3 cōibus pro cōmunibus vtatur: priuatis aūt vt suis. Cuius etiā fundamentum ē fides idest dictorum conuentorumq3 constantia & veritas. Ante omnia tñ vitādi sunt rēp. gubernātibus tres illi effectus: qui hoīes in oīa facinora ꝑcipites agūt: ira, cupiditas libido. Propterea enim poetæ tres furias esse dixerunt: quæ mētes hoīm exagitēt. Ira vltionē desiderat. Cupiditas opes. Libido voluptates. Ex ira diffidia, expulsiones bella contra iustitiam nascuntur. ex cupiditate ad congerendas opes, fraudes, latrocinia, oīa scelerum genera oriūtur. ex libidine q̄ vtunē ad capiendas voluptates, strupra, adulteria, corruptelæ omnes eueniunt. Deniq3 vt ad calcem orationis deueniam: Vestraq3 in memoria, quæ dixi tenacius affiganē: breuius omnia repetam: Curabitis itaq3 rectores magnifici vt ciues omnes concordes sint & vnanimes: vt alter alteri opem ferat: vt arma in vrbe ꝓ cunctoꝝ salute & milites eruditi non desint: vt impij ac scelerati a bonorum cōsortio excludanē: vel exilio: vel morte: Vt omnibus æquitas ipsa seruetur: Vtq3 a vobis, radix maloꝝ omnium auaritia ꝓcul absit: & ira atq3 libido. Sic enim & reip. cōmodis, & vestrę gloriæ cōsuletis. Ad quæ peragenda Iusiurandum adhibere non pigeat quenq̄. In primis tamē curabitis vt summi & veri dei cultus in ciuitate celebretur: Nā ideo mala omnia rebus humanis quottidie ingrauescunt: quia deus hui⁹ mundi effector & gubernator iam derelictus est. Dixi.

Fauere alijs.

Arma tenēda.

Impij excidāē

Princeps, cur.

Iustitia,

Fides

Furiæ tres

¶ De Prætoris officio vbi scribitur acuto homine & callido opus reip. gubernandæ. Hominum vitia cohercenda. Prætori & iudici fortitudinem & prudentiam necessarias. Qui vere iustus. Lex quid. Flagitiosum virum a Tribunali arcendū Leges Aranearum telis esse similes. Consulenda esse optima. Leges quando sint vtiles. Titulo octauo.

Emo est/cui nō placeat virtus & sapiētia tua prætor amātissime:q acuto homine nobis ē opus:& natura vsuq callido:qui sagaciter perruestiget.quicquid reip. nostræ conducat/& pstet. Ad quę agenda te neminē aptiorem habere possemus:tenes enim qbus rebus vtilitas reip.paratur:augeturq.Quapropter ad eā moderandā vsum & scientiā: & studium tuū conferas cūcti oramus. Vt te verū reip. rectorē: cōsiliiq authorē publici habeamus. Tua igitur auctoritate nutuq legū:vt bonos ptegas. Coerceas hominū vitia atq fraudes/damnis/vinculis/ignominijs/verberibus/exilijs/morte mulctādo. Nullo terrore:nullis minis exterritus. Nā & prudentiæ & fortitudinis ptorē & iudicē oportet esse participes:prudentię quidē:quia nō debet verus iudex quę determinādaiudicio sunt:ab alio discere. Fortitudinis vero:q pro seruanda iustitia omnis timor abigendus est procul. Sed ille vere iustus habetur. qui suis contentus:aliena non affectat: quiq ab alienis mētem/oculos/manus abstinet. Qđ & tu facere solitus prætor inclyte:Legē:quę est recti pręceptio:prauiq3 depulsio seruando:q quasi dux vitæ & magistra officiorum sit. Idcircoq3 Pisistratus Atheniensium tyrannus Solonis licet aduersarij sui leges. quas ille Atheniēsibus dederat:seruari atq secundū eas viuere iubebat. Inter quas Solon ipse. eum qui nequitia ac flagitijs insignis esset, Tribunali publicisq3 suggestis arcēdū statuit. Principēq3: si ebrius dephensus esset: morte mulctādū. Dicebat etiā leges Araneorum Telis eē simillimas. Illis nāq3 siquid leue & imbecillum inciderit: inuolui ab eis: atq3 ptegi: siquid maius aut grauius perrumpi ac perire. Aiebat item cōsulenda esse:non quę sua uissima:sed quę optima essent. Animū ac rationē ducem sequēdo. Quæ vitia quantū a tua prudētia absint.nemo est qui nesciat. Nullæ enim in te nequitiæ:nulla flagitia:nulla crapula dephensa est,vnq: Legesq3 infimis ac summis æquas esse voluisti semper. Velisq3 etiam apud nos idem oro. Deus enim ac legum latores nō soli iuuare ciuitates possunt:sed qui multitudinē agunt:in quācūq3 sententiā volunt. Ii nāq3 si recte rem administrent. Deus ac leges vtiles sunt. Sin autem male:nihil prosunt. Quæso itaq3 iureiurando vti & consuetū ē apud remp. nostram: pollicearis ea omnia protegere: atq3 defendere:& seruare:quęcunq3 nostri mores:nostręq3 leges & instituta maiorum admonent ac iubent. Dixi.

Reip. rector. Sceleratos puniendos. Iudex. Iustus. Lex quid. Pisistratus. Solonis. leges. Leges Araneorum telæ. Consulendū quid. Leges quādo vtiles.

¶De officio eiusdem: vbi scribitur. Sapientes naturaliter aliorū rectores. Nihil vtile esse:quod sit iniustum. Aequo iure omnes regendos. Appetitum rationi obediturum. Tit.ix.

Orrore quodam/& stupore ingenti afficior tanti viri psentia & amplitudine ciues optimi. Quapropter vnde incipiā nescio nec video. Verū vbi omnino aliquid dicendū ē:ne frustra venisse huc videamini: si attentos animaduertero: pauca de multis differam. Adeste igitur tu potissimū pretor insignis: ad quem tota mea se vertet oratio. Quippe reipublicæ nostræ rector

aduenis iure optimo: omnes enim ratione & intellectu vigentes na=
turaliter domini sunt: & rectores aliorũ. quos ordinare non ordinari
oportet: idest regere & non regi. Suscipereq3 onus officij: qđ se putent Sapiẽtes dñi aliorum.
sustinere posse. Vt tua prudentia facit: quæ nisi cognosceret & doctri=
na & moribus & consilio profuturam se huic ciuitati nullo pacto hu
iuscemodi onus susciperet. Cogitabis ergo quid vtilitas ciuitatis: qd
cõmunis salus reip. postulet: idq3 ante omnia. Nam principia maxi Principia.
me valent ad consequentia. Illudq3 semper ante oculos habeto: nihil
nec expedire nec vtile esse/ qđ sit iniustum. Quotiesq3 sententia ferẽda
est: semper secũdum legem feratur: quoniam id demũ est iustum: qđ
legitimũ sit: qđ vero sit contra legem: id est violentum. Omnis itaq3
adhibẽda est cura: meditatio: diligentia: vt æquo & pari iure omnes
regantur. Tum in rep. ea velis: quæ tranquilla & honesta sint: vt ꝓ=
beris & ab his quibus cum & apud quos viuis. Cogitatio in vero ex=
quirẽdo maxime versetur. Inde curandum est vt cogitatione ad res q̃
optimas tua vtatur excellentia. Appetitũq3 rationi obedientẽ ꝑbeat:
quo nihil ẽ ad officia cõseruanda: accõmodatius. Ad summã (ne agã Appetitus.
de singulis) cõmunẽ totius ciuitatis cõciliationẽ & societatem ama=
re tueri/ seruare debebis: sic tibi laus & gloria nobis vero summa fęli=
citas erit: hortor igiť atq3 obsecro dignatio tua iureiurando adhibi=
to ꝓmittat ea cũcta in reip. nostrę salutẽ & ꝯmodũ seruare. qua nostra
iura municipalia/ diuina humanaq3 causa cõstituta iubent. vitabiť
autẽ periuriũ eo nãq3 ꝓuocatur deus ad indignationem & iram: vtq;
inuocantes nomen eius protegit: & defendit ita illud contemnentes
obhorret. atq3 persequitur. Dixi.

¶ Prætoris concio accepturi præturæ insignia: vbi scribitur. Iu=
stum quid. Perturbationes fugiendas. Contumeliam repellẽdã.
Pecuniam cõtemnendam. Propulsandam iniuriam. Tit. x.

Licet potuerim ego. Prætor adire alias vrbes magnifici do=
mini: volui tñ hanc cũctis ꝑponere/ tũ rerũ copia: tũ ciuiũ
clarissimoꝝ frequẽtia. Itaq3 dabo operã vt & amicos: & iu=
uẽtutẽ: & maxime rẽp. cõsilio & prudẽtia q̃plurimũ adiu=
uẽ. Bonos & vtiles amore ꝑsequar. Malos & inutiles odio: id em̃ est
viri magnanimi punire sontes: multitudinẽ cõseruare: in omni fortu
na recta atq; honesta retinere. Qua de re debitum vnicuiq3 reddã: qđ
cuiq3 cõuenit tribuẽs: id nãq3 iustũ appellãt. Ad quascũq3 res aptissi= Iustum.
mus ero: in ijs potissimũ elaborabo. In cũctis oĩbus ꝑstãs (q̃ in mea
sunt potestate) iustitiã, fidẽ/ liberalitatẽ/ modestiã/ tẽperantiã. Fugiã
vero motus animi nimios: rationi nõ obtẽperãtes: idest ꝑturbatio= Perturbatiões
nes: q a q̃ cũ aliq̃ ꝑturbatiõe fiũt: neq3 ea cõstãter fieri possunt: nec ab
his: q adsunt approbari. Pręterea q; obiurgatiões nõnũq̃ incidũt: ne= Obiurgatiões
cessarie id agã: vt ira ꝓcul absit: grauitate tũ adiũcta: vt seueritas ad
hibeať: & cõtumelia repellať. Pecunię quoq; cupiditas a me lõge ab= Pecunia.
erit: q; nihil ẽ tã angusti animi tãq; parui q̃ amare diuitias: nihil ho=
nestius: magnificẽtiusq3 q̃ pecuniã cõtẽnere: si nõ hẽas/ si habeas ad

Iniuria. beneficētiā liberalitatēq; cōferre. Iniuria nemini p me fiet: qm̄ fortes & magnanimi sunt habēdi: nō q faciūt: sed q ꝓpulsant iniuriā. Semp denicq; aliquid ad cōe reip. vestrę vtilitatē afferā: & mores & leges & instituta ciuitatis vestrę inclytę pro viribus tutans custodiens atq; obseruans etiam iniuratus. Dixi.

Eiusdem concio: vbi scribitur omniū cōmodis consulendum. Prauitati non parcendum. Leges cur factæ. Iustitia qui d. Iusiurādum ad quid pertinet. Titulo. xi.

COgnita mihi iāpridē huius vrbis & ciuitatis inclytę ꝑstantia ineundę ꝑturæ desideriū attulit sapiētissimi dominii: ad uenit tādē optata dies: qua qdē ex animi sentētia ostendere possim: quanta in rēpublicā vestrā charitate semp affectus fuerim. Ea eīm ratōe huc me ꝑtuli: vt nō solū huic ciuitati præsim: sed etiā prosim. Ac quātū in me fuerit omniū cōmodis cōsulā. Itaq; prudētia humanitate & innocētia ꝑtoriā dignitatē ornabo. Eoq; animo: eo cōsilio: ea ratiōe munus & officiū meū administrabo: vt obsit nemini: prosit oībus. Ac prauitati nō est venia danda: nec illoꝝ cuiquā quę vituperabilia sunt: q nō ē crudelitas apud deū punire sontes: sed pietas. Legesq; ideo factę sunt: vt earū metu humana coerceatur audacia: tutaq; sit inter improbos innocentia: & Iustitiæ locus non desit. Quę certe habitus est tribuēs vnicuiq; suā dignitatē. Deo religionē: Parētibus obedientiā: Paribus cōcordiā: Minoribus disciplinā: sibi ipsi castimoniā. Itaq; summū bonū est in terris iustitiā colere: q virtus apud me semp potissima fuit: & esse debet apud oēs: secus eīm nulla quies: nulla pax: nulla salus reip. eēt. In dicēdo iure seueritate vtar: quā scilicet neq; gratia: neq; odiū mutare possit. Cui & grauitatē adijciā: & facilitatē in audiendo. E meis vero comitibus nemo erit: quem quæstus vllus: aut priuatū cōmodū a recto possit auertere. Nec aliqd mihi gratius erit vnq̄: q̄ vt vestri mores, vestrę leges, & instituta seruētur vel iniurato. Verū vt maioꝝ cōsuetudinē & nos sequamur: adhibebimus iusiurandum: in quo sane non qui metus: sed quæ vis sit debet intelligi: nam pertinet ad iustitiam & fidem. Qui igitur iusiurādum violat: is fidem violat. A quo scelere semper alienus fui: & ero semper. Dixi.

Prauitas.

Leges cur.

Iustitia quid.

Iusiurādum.

Concio eiusdem: vbi scribitur. In iudicijs aspiciēdā esse nullius gratiam: sed æquitatem. Iracundiā pellendā: quę tria iuris præcepta. Ab auaritia abstinendum. Iuramenti comites. Tit. xij.

NIl mihi ꝑfecto iucūdius hoc tēpore euenire potuit priores optimi, q̄ publico munere vestra in vrbe fungi: quoniā in ea est summa tēperies, summa rerū omniū affluētia, summa viarū & domuū species: & qd̄ ꝑcipuū magna inter ciues cōcordia: quā qdē seruare totis viribus semp enitar. Nā in iudicijs nō gratiā, nō metū, nō vllū cōmodū: nō meā: nō alienā opinionē: sed iura leges & æquitatē respiciā: vt a recto nūq̄ recedam. Nec me trāsuersum traxerit quispiā, iuris & æqtatis inoffensam formulā ser-

uantẽ. Suppliciũ de aliquo sumpturus (mortales.n.ꝓcipites labũtur in vitiũ) iracũdiã lõgius pellã: ꝙ impossibile ẽ indignãtẽ opari bona. Vacabo igiť omni pturbatõe: vt tranqllitas adsit. Honeste viuã. Alterũ nõ lędã: Ius suũ vnicuiqȝ tribuã. Queꝗ tria sunt iuris ꝓcepta: cuilibet vbiqȝ seruãda: ptori maxime ac iudici. Et q̃uis oẽs expetimus vtilitatẽ: ad eã qȝ rapimur: (quis.n. est q̃ vtilia fugiat: aut qs potius q̃ ea studiosissime nõ ꝓsequať) Ego tñ ab omni auaritia alienus ero. Nã si qui pp suũ emolumẽtũ spoliẽt aut violẽt alios societas hominũ: comitasqȝ euertať necesse est. Ad quã seruãdã id faciã: vt leges/vt mores vt instituta reip. vestrę ad vnguẽ oĩbus summis & infimis æque seruẽtur. qđ sane & iuramẽto pmittã. Cuius sunt comites veritas iudiciũ & iustitia vt fiat cũ veritate/vt discrete: vt de re iusta & licita. Dixi.

Indignans.
Iuris ꝓcepta tria.
Iuramenti cõmunitas
Iustitia.

¶ Eiusdẽ Concio: vbi scribitur. Curãda esse/quę cõmodo sint reip. Ciuiles discordias tollendas. flagitiosos puniendos. ptoris domesticos nulli obfuturos. Iniustitia & iustitia quid pariant. Temperantia quid sit. Ab ira cauendum. periurium quid. Tit. xiij.

Vellem mihi eã inesse facundiã magnifici domini: qua possem mei in hãc ciuitatẽ pectoris votũ/studiũ/ & volũtatẽ ostẽdere: est eñ eoꝝ quodlibet summũ. Verũ qđ verbis explicare nõ possum/re & effectu ĩ dies magis ac magis ostẽdero. Nã curabo maxime id exequi: qđ & gloriæ & emolumẽto accedat huic inclytæ reip. & mihi honori maximo. Quapropter omnes intelligent me vt custodem non vt tyrannũ: vt hospitem non vt exploratorem venisse: & publice & priuatim omnibus satisfacientem: vt optimi prætoris fungar officio. Inde ciuiles discordias aut imperij maiestate tollam: aut prætorio edicto ad tempus sopire cogam. Siquis vero a flagitijs non abstinebit: impunitus non erit. Erũt & mihi domestici omnes huiuscemodi: vt bonis omnibus placere potius q̃ displicere possint. Nulli enim conuicium facient: nullã humilitatẽ contemnent. Tam diuiti q̃ pauperi ad me aditum patefacient: quo iustitia præsto sit omnibus semota iniustitia. Ea nãqȝ seditiones/inimicitias/contentionesqȝ parit. Iustitia vero concordiam & amicitiam. Constatqȝ profecto iustos ad agendũ esse sapientiores/meliores/potentioresqȝ q̃ iniustos: ꝙ iustitia virtus animę est. Iniustitia vitium: itaqȝ si iusti simus: quęsitus qui per iniustitiam cõparãtur respuemus: & illęsi a superis erimus. Iniusti autem diuitias parabimus: sed etiã apud inferos pœnas dabimus eoꝝ: quę hic iniuste cõmiserimus vel nos vel nati natoꝝ. Vtar & temperantia: cũ sit illa ornatus quidã & a voluptatibꝰ cupiditatibusqȝ quibusdã (vt perhibẽt) abstinẽtia. Nec ira me vlla ꝓcipitabit: imo omnia summa cũ mansuetudine exequar. Sic enim ego meæ tranquillitati & quieti: vestræqȝ omniũ paci & æqtati rectius consulam. Vestri etiam mores & leges & instituta: cũ optima sint/a me in omnibus & singulis custodientur. Quod & iureiurando promittere/ me non pigebit. Nec vnq̃ periurium/ idest iuramenti transgressionem committam. Dixi.

Discordiæ.
Domestici.
Iniustitia.
Iustitia.
Iniusti.
Tẽperantia.
Periurium.

Digitized by Google

¶ Concio eiusdem: Vbi scribitur Rectoris presentia tutandam ciuitatem. Quod est Aequum iudicandū. Dei ministros esse Pretorem & iudicem. Principatū pdesse debere populis. Iudicandū sine psonarū acceptione. Ab muneribus abstinendū. Tria iustitiam impedire. Periurium quando committitur/ Titulo. xiiij.

SIcuti nauis gubernator sui pñtia est illius salutis causa sui:
q3 absentia perditionis eiusdē priores inclyti: ita quidem re
Rector — ctor in ciuitate/ cuius est semper grauissima & maxima gu
bernatio. Si enim affuerit/ illa3 tutabitur & fouebit: Si erit
absens/ a prauis ea & improbis opprimetur. Ne igit id reip. vrę am
Ciuitas — plissimę euenire posset/ placuit dño nño vt huc Pretor accederet: Quo
authore vniuersę ciuitati cōsuleret: Neq3 enim ciuitas/ neq3 hō vnq̃
fę lix erit/ nisi & cum prudētia & cū iustitia vixerit. Quod vt vrę reip.
Gladius — minime desit/ Audiā ego oēs ęquo & benigno animo: & quod iustū:
Pretor — quod ęquū est iudicabo: q2 nō sine causa gladius prefertur: Dei mini-
ster est ptor & iudex ad iniquorū punitionē instructus. Nō me delecta
Principatus. — bit iniquitas/ non cupiditas vlla accendet. Nanq3 pdesse debet popu
Iudex — lis principatus/ nō obesse: nec dñando pmere/ sed consulere/ ptegere/
fouere. Bonusq3 iudex sicut nocere cuilibet nescit: ita pdesse oībus no-
uit. Iudicia igitur sine personarū acceptione suscipiā: Nec studebo au-
ferre alteri/ quod mihi accedat: Nec iustitiam munere aliquo ductus
opprimā: Munerū nāq3 acceptio veritatis puaricatio est: Ideoq3 excu
tiā manus meas ab omni munere hoc est non amicitię gr̃a nō laudis
adulatio/ nō rerum oblatio (iis enī tribus cōtra iustitiā hūana vani-
tas militat) a bono & ęquo me auertent: sed cunctis idem & ęquus fue-
ro: vt publicę vtilitati deseruiā. Illud ergo in primis curabo: Vt vrę
sanctissimę leges/ vestrę cōstitutiōes inuiolatę seruent. Cum sint oēs
honestę iustę & secūdū naturā & secūdū prię consuetudinē/ nullo pri-
uato cōmodo sed cōmuni ciuiū vtilitate scriptę. Cumq3 iurato mihi
Periurium — dicenda sententia fuerit/ meminero semp cauere periurium: quod q-
dē quoties iureiurando pmissa non seruant cōmitti solet. Dixi.

¶ Sceptri Assignatio: vbi scribit: quibus est resp. cōmittenda. Nulla cā ab ęquo discedendum. Causis quattuor amore: odio: timore: auaritia iniustitiā cōmitti. Concordiam seruandā in rep. Iniuriam propulsandam. Quibus causis defensiones pretermittuntur. Tit. xv.

Rectores q̄nā — Voniā Pretor inclyte: illis reip. gubernacula sunt cōmitten
da: qcunq3 custodire leges possunt: & ciuitatis officia: ma-
xime gaudemus oēs prudentiā tuā ad nos venisse cūcti. n.
noscimus: quāta in illa prestantia: quāta auctoritas: quāta
sapientia: virtus atq3 iustitia regnet. Speramus igit reip. nrę optime
cōsultū fore: q2 te pretorem sortita fuerit. Quē nō amicitia: nō odiū:
Iniustitię cā. — non terror vllus: non auaritia aliqua poterunt ab recto & ęquo auer-
tere. His enim causis sępe ęquitas violatur: sępe innocentia leditur:
Amore: dum amico: vel ppinquis placere cōtendimus. Odio/ cū ꝯtra
aliquē aduersari molimur. Timore/ dū alicuius metu potētis veritatē loq

pauescimus. Cupiditate dũ alicuius p̄mio muneris corrumpimur. A quibus vitijs aliena dignatio tua æquo iure oĩbus cõsulet. Conabiturq; toto pectore ciuitatis nostrę cõcordiã: qua nil melius reip. cõseruare. Improbos puniẽdo. ij nãq; dirimũt ꝯmunẽ humani generis societatẽ. Estq; iniustitiæ genus/ si non ꝓpulsaƭ iniuria ab his: q̃bus infertur: quũ q̄s potest id agere. Nec est in minori vitio/ q̃ si parẽtes: aut amicos: aut patriã desereret. Prętermittunƭ autẽ defensiones ab aliq̄bus: aut negligẽtia: aut pigritia: aut inertia. Aut suis studijs: q̄busdamue occupatiõibus sic impediunƭ: vt eos: quos tutari debeãt desertos eẽ patianƭ: q̃d gen⁹ hoim est iniq̄ssimũ. Vt ergo toti⁹ patriæ nostrę & saluti & cõmodis cõsulat sapiẽtia tua. Sceptrũ hoc iustitię & æquitatis Regimen fausto fęliciq; omine accipito.

Iniuriam ꝓpulsandam.
Defensio cur p̄termittitur.

¶ Assignatio Sceptri: vbi scribitur. Ignauũ prohibendum ab rep. Sapientẽ omnia bene curaturũ. Reip. cõmoda cõseruãda. Sceleratos puniẽdos. Probos colẽdos. Iustitię bonũ. Iracũdiã cauendam. Sine personarum acceptione iudicandum. Tit. xvi.

Epicurus ille prætor illustris ignauũ ꝓhibebat accedere ad rẽp. q; rudes hoïes/ & veritatis ignari/ illã administrare/ sine mẽte/ ratõe/ cõsilio nõ possunt. Sapiẽs aũt: cũ acute vi deat: celeriterq; discernat/ sufficienter rẽ oẽm curabit. Bene igiƭ patrię nostrę successit: q; te ꝓuidũ/ sagacẽ/ acutũ/ plenũq; ratiõis & cõsilij ꝓtorẽ accepimus. A quo ꝓpterea nihil iniquũ/ nihil indecoꝝ sed æqua omnia & honesta in nostrũ quẽlibet expectamus. Obseruabis eñ bonũ & æquũ/ idest vtilitatẽ & æquitatẽ/ in singulis rebus recte diiudicãs causas: sineq; ꝑsonarũ acceptione vel districtione cuilibet ius suũ tribuẽs. Et q̃a maius dedecus est parta amittere/ q̃ oĩno nõ parauisse. Conabitur prudẽtia tua reip. nostræ: q̃ nũc habemus: quietẽ/ pacẽ/ cõcordiã/ & alia bona & cõmoda: seruare/ tutari: defendere. Q̃d q̃dẽ fieri nullo pacto poterit: si iproboꝝ scelera ipunita erũt. Si q̃ q̄sq; pessime fecerit: tã maxime tutus erit. Nec hi nõ colenƭ: q̃ ornati erũt modestia: tẽperãtia: ac ipsa iustitia. Quę virtus oĩm est dña & regina virtutũ: q; ei⁹ officia ꝑtinẽt ad hominũ vtilitatẽ: qua nihil homini debet eẽ antiquius. In rebus itaq; dubijs ꝑstãtia tua cauebit ne absolutũ ferat iudiciũ: q; graue est in re dubia certã ferri sentẽtiã. Caue bit etiã ab iracũdia: q̃m iracũdus iudex iudicij examẽ plene cõsiderare nõ valet: cũ furoris caligine ꝑssus videre nõ possit q̃d decoꝝ vel in decoꝝ sit: q̃d æquũ aut iniquũ. Nec est ꝑsona in iudicio obseruanda: sed causa. sic eñ scriptũ est. Nõ accipias ꝑsonã in iudicio. Et iterum. Nõ misereberis pauperis in iudicio. Nã q̃ cõsanguinitatis vel amicitiæ fauore/ siue inimicitiarum odio iudiciũ ꝑuertunt sine dubio in Christũ qui est veritas & iustitia peccare noscũtur. Q̃d facinus: quoniã a tuo sanctissimo pectore procul absuisse semper agnouimus. Id circo iã puris istis manibus tuis sceptrũ hoc accipias: quo potestas onus & imperiũ totius reip. nostræ tibi traditur & cõceditur: vt oẽs iudices & protegas & defenses. Dixi.

Ignauus. Rudis. Sapiens.
Parta.
Iustitia.
Iracundus.
Persona in iudicio.

¶ Sceptri assignatio: vbi scribit: Iustitiã reuocãdã. facinora expiãd. Vniuersos sine discrimĩe iudicãdos. Lucri cupiditatẽ fugiẽdã. T. xvi

Erebat sapiẽtia tua ꝑtor iustissime/ maiori & digniori magistratui ꝑesse. Cũ doctrina/ ꝯsilio/ eloq̃ntia excellat. Verũ sũma illi⁹ erga nos charitas & beniuolẽtia: ciuitatẽ hãc Velitemã cũctis ꝑposuit alijs: vt salutare vniuersi & optabile regimẽ haberem⁹. tu. n. euersã sublatãq; iustitiã nobis reduces: teterrimũ iniquoꝝ facin⁹ expiabis. Quo circa ꝯferet tibi de⁹ fęlicitatẽ ꝯtutẽ: diuturnitatẽ: quo sis aduersus ĩpios rectissim⁹ iudex: quoꝝ scelere hacten⁹ innocẽtiã min⁹ tutã vidim⁹: ꝙ ĩpune facinora ꝯmittebant. Per te ergo nrę reip. iustitia restituet: vniuersos sine vllo discrimine iudicãtẽ. ꝙ nõ cupid⁹: nõ auarus: nõ tenax: sed oĩ lucri studio remot⁹: ꝙ semp inops est qcũq; cupit: ab oĩ volũtate & causa fallendi alienus. Sublato igit ex vrbe nostra oĩ malo (nã pietatis gen⁹ ẽ in hac re eẽ crudelẽ) aureũ seculũ (vt poetę vocãt) idest iustũ ac pacificũ tẽpus orietur. Idcirco age iã sceptrũ hoc manu accipito: quo ciuitatẽ regas & moderetis Minois more: is eñ Iouis sceptro vtebatur: idest Iouis doctrina qua ciuitates moderaretur: vt Plato scribit.

Aureũ sęculũ.

Sceptrum Minois.

¶ Assignatio sceptri: vbi scribit e ciuitatibus claris optimos eligendos ad magistratum. Delicti pœnam non omittendã. Sapientiæ bona. Quinã iustitię ministri. Tit. xviij.

Aegyptioꝝ iudices.

Eegyptij ꝑtor humanissimę e ciuitatib⁹ clarioribus viros optimos eligebãt: quos iudicijs ꝑficerẽt. apud eos. n. iudicia nõ casu fiebãt: sed rõne qa existimabãt rite facta: multũ vitę mortaliũ ꝓdesse. Et punire nocẽtes: auxiliũq; ferre opꝑssis ad ꝓhibẽda scelera optimã viã putabant. pœnã vero delicti: aut pecunia aut gratia tolli existimabãt cõfusionẽ vitę cõis fore. Sapiẽter illi quos q̃dẽ & summ⁹ põtifex in re ꝑtorẽ imitatus est: qa elegit eũ ex vrbe Roma: Qui prudẽtia: modestiaq;: & tẽperãtia: & iustitia cũctos exuperat. Aduertẽs prudẽtẽ & iustũ virũ scire: q̃ erga deũ & homines agere atq; dicere debeat. Et sapiẽtia duce negocia recte atq; bene ꝓcedere: ꝙ vt sol oculoꝝ/ sic sapiẽtia lumen ẽ cordis humani. Sed prim⁹ sapiẽtiæ gradus est: falsa intelligere. Secũdus vera cognoscere. q gradus ambo in te maxime vigent: quoniã acutissime verũ a falso discernis. Itaq; p tuã prudẽtiã malitia oĩs abolebit: vt ꝯuertat vnusq̃sq; ab via sua mala/ & neq̃ssimis affectiõibus. Docebitq; iustitia: quã ꝑfidi abiecerũt: ꝙ amara sunt vitiosis: & male viuentibus ꝑcepta iustitiæ. Sed vbi ius rõq; pit/ illic habitãdũ nõ ẽ. Iustitię ꝟo ministri sunt ipsi sapiẽtes: q lites dirimũt. discordias sedãt: iras ꝯponũt: hoĩesq; hoĩm vtilitati cogũt īseruire. Quę oĩa executuram dignationẽ tuã: nemo ẽ: q nõ arbitret. Iudicabit. n. illa oĩs causas nõ casu: sed rõne. puniet sontes & improbos: fauebit oppꝑssis. Delicti pœnã aliquo mõ tolli nõ sinet. Discordes ad pacẽ reducet. Iratos cõponet: omni cupiditatis ac fraudis suspitiõe remota. Trado igit hilari fonte: libẽtiq; aio sceptrũ hoc/ tã digno: tãq; ꝑstanti viro: patrię nostrę tutori ac patri.

Pœna.

Prudens.

Sapientia.

Iustitia.

Iustitiæ ministri.

¶De Regētiū rēpublicā officio. vbi scribit. Qui ad magistratū assumi debēt. In senat⁹ collegio cōcordiā fore. Iustitiā seruādā. Diligētiā p reip. salute adhibēdā. Cui opitulādū. Quinā Magistratū adipiscant. Quales iudices eligant. Leges seruādas & iniustitiā repellēdā: sic em ciues p patria salute mortē obibūt. Iurisiurādi religionē custodiēdā. Periuros in Aegypto capite mulctatos. Tit. xix.

Vm ad magistratū assumi debeāt senes, prudētes, & publici amatores boni, atq in hoc ipso p experiētiā comprobati magnifici dñi. Laudo eoꝝ prudētiā: q eiusmodi elegerunt. Quo circa ad vnū oēs oro ac obsecro: vt ante omia e vestro collegio odiū atq simultas & inimicitiæ tollant. Nihil em concordi collegio firmius ad remp. tuendā. Qd Liuius Salinator & Claudius Nero cōsules declarati intelligentes, statim deposito acerrimo odio in amicitiā redierunt. Ne forte dissidētibus ipsis: patria cuius charitas summa eē debet: incōmodi aliqd & calamitatis subiret. Agite q̄so & vos vnanimes sitis ad cōmune cōmodū & reip. salutē tutandam: omni ābitione deposita. Sic. n. nullæ inter vos inerūt seditiones: sed summa tranqllitas. Nec vos muneribus corrūpi oportet: vt iustitia cūctis seruet: q̄ auro violari solet: ppter qd pauper nō solū audiri cōtēnit sed etiam reprobat: & reus nullā ptimescit culpā: quā redimere nūmis existimat: qd nefiat: oīno cauere debetis. In cōsultatiōibus & iudicijs ab odio amicitia, ira, atq mia vacuos eē decet: qm haud facile anim⁹ verū puidet: vbi illa officiūt. Diligēter pspicietis: qd, ī qua q re verū sine qrūq sit: qd cōsentaneū cuiq qd cōseqns: q̄ cuiusq rei sit causa: q paruus error in principio maxim⁹ ē in fine. Hinc sapiens nūq̄ potētiū iras puocabit. Sed declinabit non aliter q̄ in nauigādo procellam. Debent & illi omnes qui remp. gubernant & moderantur id agere: vt earum rerum copia sit: quæ sunt necessariæ. Debent & ciuiū cōmoda defendere: non diuellere. Debent & in rep. defendēda cōferre multū studij, multum operæ, multū etiam facultatum si opus fuerit. est & paci semper cōsulendum: quę nihil habitura sit insidiaꝝ. Tribuendum cuiq pro dignitate. Id enim ē iustitiæ fundamentum. Illudq maxime officij est: vt q̄sq maxime opis indigeat: ita ei potissimū opitulari. Qd contra fit a plerisq: nam a quo plurimū sperant: ei potissimū inseruiūt. Vtq ciuitas hæc nostra optime regi possit. Curare obsecro: vt his: qui habent a natura adiumenta rerum gerendarum: abiecta omni cunctatione magistratū adipiscant: ad reip. commoda seruanda atq augenda: aliter enim omnia in peius ruent. Vestri aūt iudices sint, nō stulti: nō improbi. Nam stultus per ignauiā ignorat iustitiā: improbusq p cupiditatē corrūpit, ipsam: quā didicit veritatē. Grauiusq lacerant pauperes a prauis iudicib⁹ q̄ a cruētissimis hostibus. Nullus nāq pdo tā cupidus in alienis, q̄ iudex iniqu⁹ in suis. q sępe cupiditatis causa: aut differt aut puertit iudicia: quū. n. iudicat: nō causam sed dona cōsiderat. Iustus aūt iudex recte iudicās statherā in manu gestat ī vtraq lāce iustitiā & misericordiā habens.

Rectores q̄les

Concordia.
Salinator.
Nero.

Iustitia.

Iudicia.

Potenti. iræ.

Reip. cura.

Cui opitulandum.
Resp. quibus tradenda.

Iudices q̄les.
Iudex iniquus

Iudex iustus.

Sed p iustitiã reddit peccati sententiã: p misericordiã peccatis tẽpat pœnã: vt qdã p eqtatẽ corrigat: quędã ꝓo p misericordiaȝ indulgeat. Igit sic reip. capessenda vobis ẽ cura: vt leges imutabiles pseuerent: iiusti tia malorum turpissimum repellatur Quod si fiet nos ciues amabimus patriam/parebimusq; senatui: Et licet chari sint parentes/chari liberi/ppinq/familiares qm̃ tamẽ omnium charitates patria vna complexa est: pro ea nemo bonus dubitabit mortẽ oppetere/si ei sit p futurus. Vti & Menœceus egit: q oraculo edito largitus ẽ priæ suum sanguinẽ: Nam quũ resciuisset p Thyresiã Vatẽ Thebas semp fore li beras: & nunq̃ posse capi: si illic ipse occubuisset/ Vbi cauerna & cubile draconis erat: Libens gladio incubuit clã patre: vt morte sua libertatem patrię daret. Multi ergo Menœceat similes e nostris ciuib⁹ erũt si vos rectores magnifici curabitis (vti iã diximus) in vr̃o collegio cõcordiam esse omni fugata seditione: nec munere aliquo iustitia deprauabitur. Si optime cõsultabitis: Nam cõsilium scientia est/ inspiciendi quęnam & quo pacto gerentes vtiliter operemur. Si reꝝ copia necessariarũ in vrbe affuerit. Si ciuium & reip. commoda defendentur: si vnicuiq; pro dignitate tribuetur: maximeq; eg enti fauebitur. Si deniq; sa pientes rerum gerendarum curam in magistratu accipient. Si iudices pbi/non improbi fuerint: quo iustitiæ loc⁹ nõ desit: Tũc tunc patrię charitas cunctis alijs a ciue quolibet pponet. Vt ergo hęc oia p cõmuni bono seruẽtur: Iureiurãdo se quisq; astringat. Quod olim Aegyptij veluti religiosam rem magni ęstimabant: Vnde periuri capite mulctabant: vt qui & pietatem in deos violarent: & fidem inter homines tollerent: maximum vinculum societatis humanæ. Sȝ quãto magis christianis iusiurãdũ inuiolatum esse debet/ & periurium caueri dicerem/nisi prudentioribus oratio habenda esset. Dixi.

Patriæ charitas. Menœceus. Epilogus. Consilium. Iusiurandum. Periuri. Fides.

¶ De Officio eorundem: vbi scribitur. Sapientię studiosos & vsu peritos: non vulgũ insipientẽ reip. pponendos Et q sint imperio digni. Qualis iudex eligendus. in cõsilio doctos ad hibendos /vel vsu peritos. Bene merentes de rep. & honestis artibus imbutos merito honore afficiendos. Quid prudentia sit. Quid sapientia religionis cultum in vrbe non defore. Finem rei cuiusq; inspiciendum Reip. conseruatoribus in cælo locum constitui. Quot ex periurio mala eneniunt. Titulo. xx.

NIsi philosophi/ideſt sapientiæ Studiosi/& veritatis. suspiciendę cupidi/ciuitatibus dominẽtur patres optimi: nõ erit ciuitati/& hominum generi requies malorum vlla. Phũs aũt vulgus esse non põt: quin etiam necesse est ab eo philosophantes vituperari: vt Plato scribit. Nõ poterit ergo vulgus remp. gubernare: cum neq; sciat/neqȝ scire se cognoscat: Sapiens vero acute videt/celeriterqȝ discernit. Qȝ pessime igitur faciant illi: qui studiosis omissis & idiotis & illiteratis dumtaxat reip. onus cõmittunt: Ecclesiastes ostendit: Legitur em̃ ibi Rex insipiens pdet

Phi rectores. Vulgus. Sapiens. Rex insipiens.

populum suũ. Ostendit & vegetius de re militari ita scribens: Nullus est, cui sapientia magis congruat, q̃ principi: cuius doctrina omnib⁹ debet ꝓdesse subiectis. Cicero quoq; sic: Non est enim consiliũ in vulgo, nõ rõ, nõ discrimẽ, nõ diligẽtia: Quocirca & Hieronym⁹ sanctus inquit, nihil em̃ impudentius arrogantia rusticorum qui garrulitatem authoritatem putant: & parati semp ad lites in subiectũ sibi gregem tumidis sermonibus tonant. Et Claudianus: Asperius nihil est humili cum surgit in altum. Sed quid Aristoteles? Rogatus is, Quo differrent docti ab indoctis: Respondit quo viuentes a mortuis. Gloriosa est enim scientia litteratũ: quoniã quod primum est in homine mores purgat: quod secundum: verboꝝ gratiam subministrat. Qua de re optime Strabo inqt: Oẽs idiotę & doctrinaꝝ expertes quodam modo pueri appellandi sunt: Qui ergo stultus est & imprudẽs vt vulgus ipse, qd sit bonũ ac iustum & quid sit loq̃ndũ nescit. Maturi certe senes & studiosi habent iudicium & vnusq̊sq; bene iudicat, q̃ bene cognorit. Qua propter qui meliores sunt, ij subditis imperent: Naꝫ hominibus imperare neq; factu difficile est si q̃s prudẽter id agat. ¶ Hęc in mediũ attuli patres ãplissimi vt ciuitates illæ, q̃bus omnino insipientes non sapientes dominanẽ, a praua consuetudine diuertãt. Velint q; eiusdem platonis sententia seniores ac sapiẽtiæ studiosos reip. curam gerere. Nam senatũ maiores nr̃i appellarunt quia in senibus esset consilium, ratio sententia. Cuiusq̃dẽ platonis sanũ consiliũ ciuitas hæc magna ex pte seruat: Nã licet idyotę ad reipublicæ regimẽ admittanẽ recipiuntur tamen & sapientes: quibus vt illorum ducib⁹ res omnes prospere succedunt: q; ipsi prudentes agenda dicendaq; cognoscunt. ¶ Iudex etiam eligendus ingenio bonus, prudens, multos homines, & bonos & malos expertus. Iniqui enim iudices errant in veritate sententię: dum intendunt in qualitatẽ personæ: & exhulcerãt sępe iustos, dum improbe defendunt iniquos. ¶ Nec vero alienum erit ad ea eligenda quæ dubitationem afferunt, adhibere doctos homines vel ẽt vsu peritos: & qd ijs de vno quoq; genere officij placeat exquirere. Maior enim pars eo fere deferri solet, quo a natura ipsa deducitur: Aliorumq; iudicio permulta nobis facienda, & nõ faciẽda, & imitanda & corrigenda sunt. ¶ Debetis etiam rectores inclyti colere, & aliquo digno honore afficere eos ciues: quoꝝ vita ꝓspecta in rebus honestis, atq; magnis est: de rep. benemeritos aut merẽtes. Quo quisq; libentius virtuti operam impẽdat: nam honos & præmium alit artes Et quo audentius vbi opus fuerit, ꝓ patriæ salute om̃e periculum subeat. Si enim virtute doctrinaq; inclyti huius seculi ciues cculti & honorati non fuerint: Minores postea & ab virtute & doctrina velut a lupis agnæ abhorrebunt: & merito: Cur nãq; studiosi efficiantur: si pluris ignaui habentur q̃ ipsi? Quis ue est tam ineptus, tã ociosus, vt aggrediaẽ facere aliquid frustra: Ex quo nullaꝫ vtilitatẽ nullũ commodum speret. Danda est igitur opera: vt cuiq; pro dignitate satisfiat: Nam sic in ciuitate prudentia rerum expetendarum fugienda

Princeps
Vulgus
Rustici.
Hũilis in altũ
Docti indocti
Impio digni.
Sermones in reip.
Senatus cur.
Prudenter
Iudex qualis
Aliorum consilium.
Ciues honorãdi, qui
Spes virtutis
Prudentia

Sapientia rumq; scientia vigebit: Et sapientia quæ est intelligentia vel ad bonū rectūmq; faciendum: vel abstinentia delictoꝝ factorumq; improborum: Et rerum diuinarū humanarūq; scientia: In qua continet: deorum & hominū communitas/& societas inter ipsos. Quæ duę virtutes nullo pacto aliqua in ciuitate erunt: nisi earum studiosi fuerint ab reip. rectoribus merito affecti honore. Id igitur etiā atq; etiam repeto (ne Resp. sine prudentiū consilio ruat): Doctoꝝ & sapiētū ingenia fouenda esse: Cum sit (vt etiam Lactanti⁹ inquit) plus momēti in paucioribus doctis: q̄ in pluribus imperitis. Iis omissis ad ea quę restant pergamus.

Docti

Cōmeatus ℂ Commeatus & vrbis munitio cogitanda est vobis priores sapientissimi pacis tempore: Et in ocio tractanda quia tunc male quæritur quando necessaria iudicatur:

Speculæ ℂ Speculæ prętere a belli tēporibus opportunis locis statuēdæ. Exploratores ad pſentiendos futuros hostium motus: destinandi: omniaq; impigre prouidenda/ quæ ad cōmissę reip. salutem pertinere videbuntur.

Religio ℂ Illudq; ante oīa/quoniam exorabiles conuertibilesq; dei sunt/si sacrificijs votis/libationibus placentur: vt veri dei cultus in vrbe nostra continue vigeat q̄ religione sublata/nec sapientia teneri potest nec iustitia: ꝑpterea phūs inquit/oportet in ciuitate aliquos esse/curam deorum habentes/idē sacerdotes. Quod si fiet/pro nostra rep. augenda custodienda q; pertinax ipsius dei indulgentia semper excubabit: Nec in difficultatib⁹ solum dei reminiscendum est: sed etiam in rebus secundis assidue. Nec solum in magnis rebus sed etiam in prauis semper ab immortali deo initium faciendum: quod & Cyrus ille quis a catholica fide alienus agere solitus/vt Xenophō scribit.

Magistratus. ℂ Præterea quoniam magnas voluptates/maximaq; bona præbet obedientia: agendum est vt ciues omnes magistratui sint obedientes. Siquis autem in magistratu fuerit & errarit/alius Cyri sententia eius loco constituat.

Princeps Danda igitur opera est/vt futuri sitis q̄ optimi: Nam labi & errare/nescire & decipi/& malum & turpe ducimus. Nec decet principem se bonum pſtare dūtaxat/verum etiam pro subditis diligentiam gerere/ vt & ipsi q̄ optimi sint futuri.

Finis ℂ Cumq; finis sit optimum cuiusq; rei/q̄ ab eo pendēt cætera omnia/idcirco Solonis quoq; philosophi sententia/ omnis rei oportet inspicere exitum/quo sit euasura. Idq; solum bonum iudicandum est: quod honestū sit: secus enim contra remp. fiet: quæ debet esse charissima. Vitandū etiā in reip. rebus agendis/ne quis inuidię metu reticeat quod sentit: Fabij more/qui patrię saluti nullius rumores præponebat.

Reip. conseruatores ℂ Demum quo sitis ad tutandam remp. alacriores/sic habete/vt ciceronis verbis vtor: omnibus qui patriam conseruauerint adiuuerint/auxerint/certum esse in cœlo diffinitum locum: vbi beati sempiterno æuo fruantur. Colite igitur iustitiam & pietatē: quę cum magna in parentibus & propinquis tum in patria est maxima: de salute cuius optimæ sunt curæ. Curat aūt quisq; maxime/id quod maxime diligit Sed quid magis q̄ patria diligēdū: profecto nihil: Itaq; summa diligentia conari debetis/vt mansuetudo/& pietas/& m=

nocentia/& ęquitas/& temperantia/& fides nostra in vrbe morentur. ¶ Reliquum est/quoniam iureiurando promittetis omnia,reip.iura custodire atq; defendere: vt caueatis ab omni periurio. Naꝫ propter id fit homo similis ꝓditori: propter id nutriuntur fraudes: deceptiones/simulationes/& iniustitiæ: propter id opprimuntur pauperes: vexantur viduæ: pupilli & orphani fraudantur. Dixi. Periurium

¶ Deliberat Senatus an pontificis legato aduenienti dona mittantur. Titulo xxi.

Sententiæ Suasoriæ.

SOlebant olim Romani dando potiusq̃ accipiendo externorum beniuolentiam sibi allicere ciues optimi: hinc non solum officij gratia illis aduenientibus obuiam ire: sed in vrbe ipsa & hospitium q̃ optimum/& rerum necessariarum copiam parare: quæ illis publice præberentur: & quenq; pro dignitate donis honestare. Quod quidem (vt alios taceam) in legatis Masinissę regis apparuit: in singulos enim dona collata sunt: Nec in legatos tā tum/sed in comites etiam. Pyrrhus quoq; epirensium Rex Romanorum legatis ad redimendos captiuos castra sua petentibus quo honoratius exciperētur: ipse cum ornatu equitum extra portam occurrit. Quibus sane exemplis impellor optimum factu credere/aduenienti legato rectores iudicem/prætoremq; simul/ꝓcerum comitatu stipatos extra portam occurrere: hospitium moliri condecens: victum parare,pro facultate. Sic enim gratior apud pontificem summū/apud cardinalium cœtum nostra ciuitas erit: & legato pręsenti potissimū. Is nanq; officij erga se collati non immemor vbicunq; reipub. nostrę fauere auxiliariq; poterit/vigil erit & promptus. Naꝫ quis est tam demens/cui non sit exploratum passim & continue pr̄ię nostræ iminere ęrūnas? Quas equidē eijcere ceruicibus nostris haud facile nos poterimus: Ni summi viri patrociniū nr̄m susceperint; Optime em̄ historicus ait: præsidia regni non aurum non arma: veruꝫ amicos esse. PARS/ALTERA. Laudanda est liberalitas viri præstantes: sed quæ circa vires erogata fuerit. Sępenumero memini/quod est cousultum non legatis modo/verum & priuatis hominibus actum fuisse. Tunc autem ęrarium pecunia affluens: Nunc,vero temporum culpa/nec aureus inest: nec quadrans. Egenti ergo reip. æs alienum conflandū esset: quo munera legato darentur: Quod certe iniquuꝫ esset & stultū: Itaqꝫ suadeo/parandum duntaxat hospitiuꝫ publice: Adeundumqꝫ magistratu legatum vbi aduenerit comitato proceribus vrbis. Illiqꝫ nuntiata pace cum gratia/inopię nostrę difficultatem aperiēdo/prōptos reip. animos ad ei munera danda significabunt: verum ęgestate ꝓssos nunc votuꝫ exequi non valere. Idqꝫ omnibus summo dolori accedere. At cum alias/quę nunc omissa/liceat emendare venia ab illi⁹ & humanitate & clęmentia exorabitur. offeretur qꝫ: patriam nostraꝫ pro viribus paratam ad libita dignationis suæ. Dixi.

Romani liberales.

Pyrrhus in Ro.

Amici

Liberalitas

QVARTVS Sermonum libellus de fide publica. De gratiarum actionibus. Continet sermones. xxiiij.

❡Fides publica prætoris optimi Titulo. j.

Vm inclytus & generosus vir Ioannes baptista Roman⁹ ciuis q̃ optimis veliterna in vrbe ꝑtor æq̃ssim⁹: fortiter: iuste: modeste: prudẽter: magistratũ suũ per annũ gesserit. Eo etiã abnuen: e voluimus Veliterni priores fidẽ ꝑsentibus literis gestoꝝ suoꝝ oĩbus facere: eo em̃ aĩo: ea mẽte: cõsilioq; & labore summo ꝓ reip. nostrę salute inuigilauit: vt nihil supra in nostrũ poterit cõm odũ fieri. Nã puniẽdo mãsuetudine: iudicãdo æqtate: gubernãdo moderatione & diligẽtia maxima: ꝓfusaq; liberalitate vtebatur. Vnde veliternoꝝ omniũ animos ita sibi asciuit: vt omnia ꝓ eius cõmodis onera subire quisq; nõ solũ nõ renuat: verum maxime optet. Gratias igitur omnipotenti deo: summo põtifici: nostroq; benignissimo protectori Iu. sancti Petri ad vincula Cardinali: atq; eius ipsius virtutibus agimus: & habere non desinemus. Assiduis etiam ꝑcibus deũ exorare conabimur. Vt qualẽ prætorẽ ostẽdimus. Reipublicæ nostræ iugiter habere cõtingat. hæc velitris anno Christianæ salutis. M. cccc xciiij. pridie calendas Nouembres.

Fides publica notarij diligentis. Titulo. ij.

Vicunq; has viderit litteras animaduertat: inclytũ omni ꝙ virtute ornatũ Ioannẽ Pasinũ Choranæ vrbis ciuẽ nostra in ciuitate Veliterna Semestrẽ maleficioꝝ officiũ tam opportune: tã diligẽter. tã placide executũ esse. Vt in ei⁹ ꝑconia laudũ referẽda disertissimi eloquẽtia opus eẽt. Est em̃ ad oẽs res aptus/patiens/liberalis/modestus/tẽporibus callidissime seruiens. Itaq; merito has sibi litterulas per celeberrimũ virũ Dominicũ ciuẽ Alatrinatem/& iam nõstrũ: nostræq; reip. scribã fecimus exarari Veliterni priores. Magnoq; nostrę reip. sigillo muniri. Anno Christianę salutis. M. cccc. xciiij. Idibus Nouemb.

Fides publica ꝑdicatoris egregij. Tit. iij.

Idem facimus Veliterni priores hæc inspecturis: qualiter Reuerendus theologiæ magister Stephanus Ferrariensis ordinis beati Dominici. Anno pręsenti. M. cccclxxxxv. sanctissimę quadragesimæ tempore. Velitris q̃ optime: q̃ diligentissime: q̃ acutissime prędicauit: adeoq; honeste vixit: & rite, & decẽtissime passim apud nos sese gessit: ꝙ ꝑsenti quidẽ sęculo Veliternis omnibus/eius insignis & grata memoria nũq̃ delebitur. Itaq; nos probitati suę obnoxios reddimus. Atq; vt summæ facundię summæ virtutis eius appareat testimoniũ: hęc nostro perpetuo & antiquo sigillo notari fecimus. Velitris Aprilis tertio Idus.

Digitized by Google

¶ Fides pu. grati predicatoris. Tit. iiij.

Ateat/constetq; omnibus: quoquot p̄ntes litterulas videre cōtigerit: vti. D. Ant. de. P. dignissimi Domini. I. Cardinalis sancti petri ad vincula Vicarius veliternus in spiritalibus/testimonium p̄bet/prestantem & reuerendum patrem Magistrum paulum ordinis minorum hoc anno. M.cccclxxxxv. Sanctissime quadragesimæ tempore predicasse: & plurimorum confessionem audiuisse Velitris in cathedrali ecclesia beati clementis. Fuisseq; oibus adeo gratos/salubrisq; etiam eius sermones mellifluos & vitā sanctissimam: q eius sane digressu non parū veliterna ciuitas condolet & tristat. Summa nanq; vir laude dignus: & quo p̄stantiorē pluribus annis nec vidimus/nec audiuimus christi p̄conē. Qui aūt hæc asserit testimoniū phibet: proprioq; sigillo ipressit Aprilis p̄die Idus.

¶ Fides pu. Summi predicatoris. Tit. v.

Ignissime pater & dñe/Cum prius multa p̄pter & maxima in me beneficia excellētiæ tue deberem: vlterius tamē onus accessit. Habuimus enim velitris tua agente benignitate diuine scripture preconē peritissimum quidem: Episcopū lauellensem/omni virtute & doctrina exhuberantem: omni honore & laude dignissimum. Qua de re non solum dilectus sed amatus/cultus & veneratus fuit a cūctis. Nec iniuria. Virtus etenim allicit oēs ad se amandū: nec tantū p̄ntes: sed quos etiam nunq̄ vidimus. Multos antea diuersis tēporibus insignes & eloquentissimos viros palam concionantes habuit nostra ciuitas: sed qui magis omnibus satisfecerit neminem præter laudabilem & eximium lauellensem epm. Quidnam igitur tue benignitati p̄ tanta gratia precer ac optem ignoro: nisi vt Deus bonorum author omnium tua vota sanctissima secundet vbiq;: Viue & vale sapientissime domine/Meq; summum decus honor. spes: tutela: & laus patrie. Velitris. M.cccclxxxxv.

¶ Fides pu. Disertissimi predicatoris. Tit. vi.

Apientissime pater & dñe: Sepius predicatum est apud nos apte: distincte: ornate: facundeq; etiam: Vti vero p̄nti āno vix vnq̄: lauellensis enim epūs sanctarum virtutum præcones omnis excelluit. Quocirca nostra in vrbe nomenq; decusq; eo pacto adeptus est vt diutius eius memoria veliternis animis commoretur. Agimus igitur gratias immortales amplitudini vestre q talem tantūq; virum nostram in patriam miserit. Cuius profecto ciuibus quanta sepissime de vestra benignitate retulerit/eā plurimum laudans: in primisq; de summa in nostram patriam beniuolentia: nullo pacto exponi posset. Itaq; pro huiusmodi meritis iugiter in vestre salutis gratiam deum orare non desinemus. Cōmendamus interim plurimum sapientie vestre Lauellensem episcopum: Cū vir sit tanta virtute: facundiaq; ornatus: Viue & vale nostre patriæ: nostri cleri portus: & aura. Velitris. M. cccclxxxxv. Aprilis Idibus.

¶ Gratiarum actio conuiuis habenda. Tit. vii.

Egitur Magnifici dñi: Euandrum arcada suscepto in hospitium hercule, maximo quidem gaudio: sūmaq; hilaritate affectum esse: hercules.n.heros, Euandri humilem domū ingredi, colereq; etiā dignatus erat, haud aliter meo dño accidisse conspitio viri egregij. Tota enim mens eius, animusq; exultat: & domus: vt ita dicā: ridere passim videtur. Cum tanti viri hoc suum qualecunq; contubernium adire dignati fuerint: Conuiuioq; interesse: in quo certe ciborum apparatus non opimus: ministriq; non satis idonei affuerunt. Non defuit aūt meo dño vultus hilaris & iucundus: non læta frons: benignusq; animus. Quę sane omnia (& si cętera desint) potissima in conuiuio requiruntur. Siquidē inter amicos non ciborū elegantia regifico luxu apparata: Verūtamen vultus ipse iucūdus, benignusq; animus (que pfecto hic minime defuerūt) inesse debent. Itaq; eius animum præstātissimi viri conspicientes, facile tali conuiuio veniam tribuetis. Dixi.

¶ Actio gratiarum comitantibus & officiosis habenda. Titulo. viij.

SI cuncta mei corporis membra verterenť in linguas: & oēs artus humana voce resonarent: non propter id penitus vestrę satisfieret benignitati venerādi patres, & optimi ciues. Semper enim vestra in me grā: vestra beniuolētia, vr̄a charitas prompta fuit: quotiescūq; oportuit vel me vel meorū aliquē celebrari & honestari. Qua de re prius incipiēt colūbę vitare turres, & feræ antra: pecora herbas, & mergi aquas, q̄ meritorum obliuio meum subeat animum. Cum q; ego nec in præsentia, nec etiam vnq̄ tanti esse possim, vt tot meritis satisfacere queam: Superos oro ac obsecro vt & mihi & cunctis agnatis & affinibus item meis concedant, posse vr̄m cuilibet debita præmia reddere. Oro etiā vt vestræ humanitates ęquo animo ferant prandiolum, qualecunq; parauimus: Cōsiderentq; nō res appositas, sed mentem potius & animum nostrū erga omnes & singulos merito benignissimum. Sciteq; nos ipsos, nostra: p bona si qua erunt perpetuo cuiusq; vestrum oportunitati & commodis parata esse. Dixi.

¶ Gratiarum actio comitantibus & officiosis habenba. Tit. ix.

SI quis ingenio facili, copioso, suaui, eēt: & ornatus in loqndo facilis in explicando potens in persuadendo viri pstantes: nullo quidem pacto posset ille tāto officio gratias agere: quāto in hoc die vsi estis. Quomodo igitur ego id exequi potero: cuius sermo ieiunus est, neq; habens vim persuadendi neq; subtilitatem argumentandi. Quali certe hocī loco in presentia mihi opus esset cum vestrum quilibet promptissimus fuerit ad me comitādum & honorandum ac in re mihi longe gratissima. Denıq; qm̄ ipse non possum nec agere gratias decenter neq; referre aliqua via: dum

referant. Ego habebo semper q̄ vestri immemor haud vnq̄ ero: necq̄s q̄ arguet me ingratum sui non meminisse. Vos ergo velim vt nullam rem neq̄ tam magnam neq̄ tam paruã putetis: quę mihi aut difficilis aut parum me digna videatur: Omnia quę vestris in rebus agam non laboriosa mihi sed honesta videbuntur. Nam & vos omnia rediquisitis quum vestra opera vti volui. Dixi.

¶ Actio gratiarum conuiuis habenda nuptiarum tempore. Tit. x.

NOn minus interdum oratorium est tacere q̄ dicere patres optimi: æquius itaq̄ esset me hic silentio vti q̄ oratione. Quid enim laude dignum exprimere valeo deficiens orandi vsu assiduo: qui vt legitur vni rei deditus & ingenium & artem sępe vincit? Impulsus tamen & vestra benignitate fretus, hic adsum: Vbi nimihi vere constaret vestras humanitates matrimonij totam materiam q̄ optime nosse aliqua dicere non refugerem. Nũc ergo alio tendam præclarissimi ciues non Liuij, non Ciceronis facũdia non græci poetæ homeri qui cunctis eloquentiæ partibus exemplum & originem dedit, posset digne ac plene vestris humanitatibus agere gratias consideratis grata societate & omnium beniuolentia erga hodiernum sponsum. confugio igitur ad summi dei clæmentiam oroq̄ vt tum patrui mei q̄ optimi sacerdotis, canoniciq̄ reuerendi Leonardi tum charissimi patris nomine tum mei dulcissimi fratris hodierni sponsi: dignetur omnibus gratias referre & digna pręmia. Cumq̄ pręsens conuiuium non amplum, non affluens, non lautum, non diligẽter paratum fuerit, vti decebat. a v̄m quolibet veniã petimꝰ: V̄ro cõmodo nos: nr̄aq̄ oĩa: & om̃i loco: & omni tẽpore offerentes. Dixi.

¶ Gratiarum actio comitantibus & officiosis habenda per clericum nouo beneficio honestatum. Tit. xi.

LEgeram viri sapientissimi: diuinę legis caput esse primũ: deum nosse: Soli obtemperare: solũ colere: Nec posse quẽq̄ rationẽ hominis obtinere: qui parentẽ aĩæ suę deũ nesciret: quod est summũ nefas. legerã quoq̄ inutilẽ esse deo: q fide ac deuotione careret: Atqui deũ honorauerit, hoc affici p̄mio: vt sit in ęternum beatus: sitq̄ apud deum, & cũ deo semper. Vt ergo deũ cognoscerem, illiq̄ obtemperarem, rationemq̄ hominis optinerem & fide ac deuotiõe magis afficerer, quo essem in ęternũ apd̄ deũ beatꝰ ad sacerdotiũ mẽtẽ & aĩm direxi: nõ aũt lucri & auaritiæ cã, vt multi solẽt: Sz tñ qa & sapiẽs & iustꝰ & cęteri rebꝰ his ĩdigẽt, q̄ neccessarię sũt ad vitã scribẽte phõ: Idcirco bñficiũ hoc a piẽtissimo dño mihi collatũ libẽtiꝰ accepi: sz eo aĩo: eaq̄ mẽte, vt ex hoc ipso egẽtibꝰ portionẽ suggerã: hęc hactenꝰ, ne q̄s me habẽdi cupiditate duci existiaret. Reliquũ ẽ: v̄ris gr̄as agẽr prudẽtijs: cũ tã erga me officiosę benignęq̄ fuerit: Sz cũ dicẽdi mihi facultas desit, fateor me id implere nõ posse: Assero tñ mei ipsiꝰ añ me oblitum q̄ meo pectore tãta benignitas & hũanitas excidat: Et priꝰ aĩa hęc in auras ibit: q̄ gr̄a v̄ri meriti vana fuerit. Dixi.

Deum noscẽs

Deus honorandus.

Diuitię necessarię.

¶ Actio gratiarum per eundem habenda. Tit. xij.

Tsi omni genere litterarū peritus eēm/ & in eloquēdo facilis & cōptus viri clarissimi: haud vnq̄ id efficere possem vt tāto cœtui tāq̄ digno satisfacere valerē. Oīno tñ voti mei rationē ostēdere nō pigebit. Erit aūt huiusmodi. Q̄m iust⁹ ac sapiēs nemo ē: nisi quē dñs pceptis cęlestibus erudiuit. Et q̄sq̄s rectū vitę iter tenere nititur: nō terrā debet aspicere: sed cælū. Et deo seruire cęlesti: nō ad corp⁹ referre oīa: sed ad mētē: nō huic vitę dare operā: sed ęternę. Iā multis elapsis mēsibus decreuerā ego viā excogitare: qua & iustior/ & sapiētior/ & deo gratior fierē. itaq̄ nihil potius mihi occurrit: q̄ religioni: idest sacro veri dei cultui/ me penit⁹ tradere. hac re igit̄ toto aīo pnus ad sacerdotiū venire cōstitui: nulla impulsus argēti vel auri cupiditate: sed mera in deū ipm oīm patrē & dñm pietate. Q̄d vt mihi ad corporis & aīę salutē accedat. pedibus & manibus: corde & ope nitar. At diceres. Si nulla rerū cupiditate moueris ad dei cultū: cur nā bñficio gaudes? hinc illud respondeo/ q̄d & phs scribit. Virtutē ad beatā vitā minime sufficere: q̄m ea corporalibus bonis exterioribusq̄ indiget. Et miser atq̄ infęlix erit sapiēs: siue doloribꝰ afficiat̄/ siue inopia & cęteris huiusmōi incōmodis pmat̄. Ego aūt solo victu & vestitu cōtētus: reliqua oīa paupibus impertiar. Non. n. me latet: ecclesiarū bona pauperū patrimoniū esse. Apta sacerdotij mei: acceptiq̄ bñficij rōne patres inclyti. Iā ad grarū actionē venire operæ ptiū eēt. Nā video cūctoꝝ aīos omni honore meo & cōmodo mirifice exultātes. Video mei honoris grā/ sine mora vnūquēq̄ ad beneficij possessionē accipiendā: me comitatum esse pro quibus meritis vt referatur gratia/ non est opis nostræ: Me tamē vestrū fore mancipium in omne tempus polliceor. Nā prius flumina in fontes supino cursu redibunt q̄ gratia vestri meriti possit a me abire. Dixi.

Iustus. Sapiens. Deo seruiēdū

Diuitię necessarię sunt.

Ecclesiarum bona.

¶ Gratiarum actio habenda per eundem. Tit. xiij.

Vm solus homo pter cæteras animantes rectus corpore ac statu sit Reuerēdi patres: vt ad cōtēplationē parētis sui excitatus eē videat̄. deoq̄ sermonē solus acceperit: ac linguā cogitatōis interpte: vt enarrare maiestatē dñi sui posset: q̄ dei timor solus ē: p quē vita ipa sustinet̄: munit̄: gubernat̄. Solusq̄ ēt deus ē: q̄ æternę vitę pmiū largit̄. Visum ē mihi & honori & cōmodo corporis & aīę fore: si ad cōtēplationē veri dei accederē. Cui⁹ Eucharistia & ordo sacerdotalis gratia & virtute nos fulciunt. Sed q̄a altari seruiēs altaris oblationibus viuere debet. Ne ego egestate pssus lucra sęculi in Christi militia q̄rerē/ beneficiū psens honestioris vitę gratia cōsecutus fui. Et q̄uis nemo tam prudens/ tā circūspectus esse pōt: vt nō aliquādo labatur. Conabor tamē verus dei cultor esse. Cuius q̄dē sacrificia sunt. Mansuetudo animi & vita innocēs/ & actus boni. Cęterum animaduertens ego maxima erga me vestra officia/ beneficia/ merita/ & honores summū deum oro: exoroq̄ opto: vt & cunctis & singulis digna pmia reddat: E diuerso autē & me & meos omnes: ac

Homo cur rectus. Lingua cur.

Dei timor.

Labens. Dei sacrificia.

Digitized by Google

domū/& quicquid ineſt/veſtris prudentijs offero ac trado: ita q̄dem vt voluntatem ſequatur effectus. Dixi.

¶ Actio gratiarum per eundem habenda. Tit. xiiij.

Etiam oratoria virtute eminētiſſimus Reuerēdi patres & domini: veſtro in me officio dignas agere grās nō valeret. Quāto min⁹ igit̄ ego: in quo nulla eloquēdi facultas/nulla narrādi iucunditas/nulla ingenij hubertas/nullū mentis acumen ineſt. Deniq̧ ne penitus ingratitudinis arguar. In primis deo ipſi optimo maximo grās ago: q̄ venerabili ſacerdoti patruo meo digniſſimo Archipr̄ſbytero mētē & animū inſpirauit: vt hoc ipm̄ beneficiū mihi renueret & largiret. Inde vero eidē archipr̄ſbytero: qm̄ huiuſmōi animi ſui cōceptū ē executus. rogoq̧ ſummū deū cōtinue illi cōcedat vt plurimis maximiſq̧ muneribus me afficere valeat. Ago etiā grās piētiſſimo dn̄o Cardinali/q̄ noſtræ certiſſima ſalus patriæ. Cū is patrui mei honeſtiſſimę volūtati & deſiderio obſeq̄ ſit dignat⁹. agimus idē & venerādo pr̄i vicario nr̄i Cleri maximo ornamēto: qm̄ mihi ſūmo ſtudio/curaq̧ diligēti collati in me bn̄ficij poſſeſſionē tradidit. Poſtremo & vobis alijs ſacerdotib⁹ reuerēdis: vobiſq̧ ciuibus p̄clariſſimis. Oīa.n.a vobis in me pfecta ſunt: q̄ meū cōmodū/q̄ ad honorē/q̄ ad dignitatē ptinerent. Itaq̧ dei numina rogo/vt mihi/& meorum cuilibet dent & concedant poſſe dignaſ præmia, veſtræ humanitati reddere. Dixi.

¶ Gratiarū actio electi p̄ceptoris Senatui populoq̧ mittēda. Tit. xv.

Erudētiſſimo ſenatui populoq̧ Veliterno Antonius Mancinellus. Accepi hodie. V. D. lr̄as qb⁹ plectis cognoui quātā in me beniuolētiā illę afficiant. Nullis eīn p̄cib⁹/nullo ambitu p̄cedēti ſpōte electus ſum & cōfirmat⁹ public⁹ litterarii ludi p̄ceptor. Qd̄ ſane mihi lōge iucūdius/q̄ ſi vltro id petijſſem itaq̧ ppetuo tāti in me officij memor/talis ero vt nulli⁹ vnq̄ ingratitudinis argui poſſim. Conaborq̧ in cōmunicādis doctrinę pręceptis ſumma vti facilitate: ſummaq̧ diligētia. Ad eaq̧ tradēda prōptus occurrā. parētis loco ſuccedā. laboris patiētiſſim⁹ libēti aīo/fidoq̧ pectore/ſiqd in me doctrinæ fuerit: V enietib⁹ tradā. Quātoq̧ ſciēdi cupidiores videro/eo prōptior ad docēdū. Stipēdij vero/vt in lr̄is patet: cōdit iōes accipio libētiſſime. Valete prī ę certa ſalus. Hęc Velitris, xv. cal. Iul. M. cccc. xciiij.

¶ Actio gratiarū electi pręceptoris. Tit. xvi.

Senatui populoq̧ Fulginati. Ant. Mācinell⁹. Nonis Octobribus litteræ. V. D. mihi plateę fuerūt: qbus qdē publicus veſtra in vrbe āpliſſima ludi lr̄arij p̄ceptor deſignatus erā. placet vrbs ager/ciuitas: itaq̧ plibēti aīo iſtuc aduolaſſem niſi pr̄ia me iāpridē irretiuiſſet. Die.n. q̄ntodecimo ante Calē. Iul. me Senatus populuſq̧ velitemus pædotriuen elegerūt. Cū triduo prius Venetijs redięs: eo appuliſſem. Cōferūt autem ppterea mihi aureos octoginta. Cuilibet argēteos decē a Carolo cognomē ſortitos/ānume

rantes. Cōditionem accepi libētius, q̄ in patria. Et si mihi Venetijs adhuc morāti Sibnicenses Dalmatiæ populi Venetos aureos cētū cū domo & schola obtulissent. hęc hacten⁹. Reliquū ē: vt. V. D. gratias agā, & habere nō desinā: eo maxime. q̄ me id etiā nō petētē inter candidatos vltro elegerūt. Q̄d munus iccirco lōge gratissimū. Nō. n. is solū gratus esse debet: q̄ accepit beneficiū: verū etiā is, cui potestas accipiēdi fuit. Dolore inde afficior voto inclytæ ciuitatis obsequi nō valere. At vbi primū occasio dabitur alias velis & equis (vt aiūt) obsecuturū cognoscite. Interim viuite: Valeteq̧ fęlicissimi semper. Velitris octauo Idus Octobris. M. cccexciiij.

¶ Gratiarum actio Electi præceptoris. Tit. xvij.

INclyto senatui: populoq̧ Veliterno Antoni⁹ Mancinellus. Aristoteles ille philosophorum summ⁹ dicere solebat amicis atq̧ discipulis. Aspectū q̄dē a cōtinēti aere lumē accipere. Animū aūt a disciplinis liberalibus. Rogatus etiā, quo differrēt docti ab indoctis: quo inq̄t viuētes a mortuis. Cum itaq̧ magnificētiæ vestrę, id curare nō desināt: vt iugiter atq̧ assidue insignis Veliterna ciuitas p̄ceptorē habeat: inde pueri atq̧ adolescētes animi lumē: hoc est prudētiā bonorum malorūq̧ scītiā: & sapientiā humanarū diuinarūq̧ rerū cognitionē haurire possint: habeāturq̧ viui nō mortui: id est sagaces & p̄uidi: nō demētes, nō stulti. Laudādæ sunt maxime: q̄d em̄ ciuitati cuiq̧ honori est: atq̧ saluti: nisi optimorum, studiosorūq̧ ciuiū cœtus? p̄fecto nihil. Curabo igit: vbi me tali p̄uinciæ pesse decreuistis. Siq̄d in me virtutis, doctrinæue fuerit id oē summa diligētia oibus impriri. Omnisq̧ labor & oē studiū mihi oblectamēto erit: dūmodo me audiētibus p̄desse valeā: ipsisq̧ p̄ficere. Ad q̄d ego q̄dem manibus & pedibus (vt in p̄uerbio est) noctu atq̧ interdiu nitar. Ero q̧ idē minimis. Idēq̧ summis. oēs & em̄ pari amore p̄sequar: in oēs pari diligētia vtar. Et q̄a vestrę placuit benignitati me potius q̄ alium quēq̧ scholasticorum disciplinę adhibere: gratias ago etiā atq̧ etiā tāto officio, tātisq̧ meritis: nec vnq̄ obliuioni tradā: quot quantaq̧ ego a senatu populoq̧ Veliterno hactenus beneficia multis p̄teritis annis habuerim. Itaq̧ paratus ero: dū vita fruar: p̄ tali rep. vitā quoq̧: nō solū fortunæ bona fundere. Mercedis deniq̧, docēdiq̧ operę & laboris cōditiōes prōptissimo pectore ānuo atq̧ recipio: nil em̄ mihi gratius esse pōt: q̄ & ciuiū, & magistratuū obsequi desiderio atq̧ mēnti. Deū q̄so optimū, maximū, tū mihi tū reip. nostrę fęlix: faustūq̧ fuerit. Valete iā: Viuiteq̧ fortunatissimi patres optimi: patriæ decus atq̧ pręsidiū. hęc Velitris. xij. Cal. Iulias. M. cccexcvij.

¶ Responsio Electi pręceptoris docendi onus ineūtis. Tit. xviij.

MAgnificis, sapiētissimisq̧ pacis cōseruatoribus Oruietino populo p̄sidentibus Ant. Mancinellus. Prouidētiæ vestrę litteras (quæ. vi. Maij Cal. Oruieti scriptæ fuerant) Maij quarto nonas in patria recepi. Quib⁹ sane plectis: aduenti

oblatos mihi per annũ aureos centũ: & domũ/ & scholã/& hypod i=dascalũ: aduenarũq3 discipulorum mercedem. Quocirca istuc accedere q̃primũ, summo studio conabor: nõ tantum mediusfidius stipendio ductus q̃ tã summa in me Oruietenæ ciuitatis inclytæ: meaq3 in illã beniuolẽtia. Erit aũt accessus ad idus Iunias: vel citius si fata dabũt: & iter. E patria vltima q̃ dẽ Maij hebdomada Romã versus migrabo: vbi paulum moratus: habitoq3 tutiori comitatu: me Oruietum cõferam. Nulliq3 tędio fuerit meus serior aduentus. Quid enim refert mense citius vel serius venisse? profecto nihil: nihil inquã: quia amissi mensis vsuram diligentia mea resarciam. quod certe re ipsa pbauero. Cum & æstu: & hyeme vno eodẽq3 modo p discipulorũ pfectu labo=rare non desinã. Interim vero Valete omnes Patriæ decus. Hæc Ve=litris quarto nonas Maij. M.cccc.xcviij.

¶ Electi preceptoris responsum. Stipendij condi=tionem annuentis. Tit. xix.

Nclytis pacis conseruatoribus: Oruietino populo p̃siden=tibus Ant. Mancinellus. Platonis sententia est. Inprimis iuuenũ curã suscipiendã: vt q̃ optimi viri fiant. Nec eẽ di=uinius aliquid: de quo homines cõsulere queant: q̃ de sui & suorum eruditione. Itaq3 nulli rei maiorẽ diligentiã adhibere debeat p=uidus: q̃ vt filium & sciũ & optimũ reddat: quia scientia duce negocia & recte & bene pcedũt. Scientiæq3 officiũ est: non diuitiis: de vnoquoq3 consulere. Ignorantia autẽ malorum omniũ fere causa est: & vituperãda inscitia: & stolidus habitus. Nemo igitur fęlix erit: nisi & sapiens & bonus fuerit: sic enim cunctos & amicos & familiares habebit: vtilis nãq3 & bonus erit. Insipienti vero nec alieni: neq3 ppinqui sunt ami ci. bene q3 nati: si bene etiã nutriantur: ita demũ ad virtutẽ pueniunt. Vt ergo inclytæ ciuitatis Oruietinæ pueri: his imbuantur: quæ iuue nes sapiant viriq3 & sibi: & patrię consulere possint. Iure optimo insti tuere maiores: vt tum scientiæ: tum virtutis hac vrbe insigni: stipen dio publico pręceptores iugiter haberentur. Quod quidẽ vestra item summa prudentia exequi volens me/licet eruditorum minimũ: an=no superiori electũ pręsenti quoq3 adiecta etiam stipe irretiuit. Cũ eñ florenos centũ & quinquaginta: cuiq3 decem fluentinis grossis annu meratis: priori munere exequẽdo: & domũ: & hypodidascalum: ex=ternorũq3 discipulorum mercedẽ: habuissem: adiecti sunt quattuor & quinquaginta: ea quidem ratione: vt ego omniũ curam sub mea qua licunq3 disciplina studio incumbentiũ geram: externiq3 omnes: nul la mihi ab eis tradita stipe: doceantur. Ipse vero conditiones littera=rum. M. V. oẽs animo per libẽti accipio: eoq3 maxime: quia alter etiam diuerso ludo discipulorum partem conductus quoq3 (ne turba infan tium adolescentium studium impediret) prima docebit elementa. Daboq3 pro viribus operam. Nec ui mea quantulacũq3 docendi fa=cultas defuerit. Singulisq3 diebus mecum proficient. Valete iã patrię lumen. hęc Oruieti nonis Maij s. M.cccc.xcix.

¶ Responsum electi praeceptoris, non valentis eligentium voto obsequi. Titulo. xx.

MAgnifico & illustri Senatui, populoque fulginati, Ant. Mancinellus: Calendis Iunijs, hora diei tertia. D.V. litterae mihi platae fuerunt: quibus quidē litterarij ludi praeceptor fulginię designabar. Solet enim ciuitas vestra inclyta id curare assidue, vt eius pueri atque adolescentes, viri euadant. quod certe probandum maxime: Plato etenim illos arguit: qui omni studio pecunijs cumulandis incūbunt: filios autē quib⁹ eas relicturi sunt negligunt. Existimatque insaniam esse: curasse primum vt filij ex matre generosissima nascerent: deinde, vt amplum illis patrimonium relinquerent: eorundem vero educationem negligere. Hinc caeteris omnibus prętermissis omni studio niti quisque debet: vt q̄ sapientissimi eius filij euadant. Ad quod item & Aristippus hortatur: Melius enim esse dicebat, mendicum euadere, q̄ imperitū: quia illic pecunijs, hic eruditiōe est opus: Illud autē in primis sūmo quidē mihi dolori accedit: quod nec olim quinquennio iam prętertito inclytae ciuitatis vestrę optatis obsequi potuerim minime: nec in pręsentia. Calendis enim Maijs hora secunda diei magnifici Oruietini conseruatores pro altero anno me vltro confirmauere: Additis priori stipendio florenis Oruietinae monetae. iiij. Dederāt enim mihi priori anno florenos. CL. & domum contubernij mei: & scholam: & hypodidascalum aduenarumque scholasticorum mercedem: exceptis eorum subiectis ex comitatu: pręsenti vero, quod mihi filius est annorū. xix. aptusque erudiendis pueris, florenos illos. iiij. addidere: hoc adiecto, vt externi omnes quotquot mea sub qualicunque disciplina studiū impenderint, absque mercede aliqua, edoceantur: promiserunt etiā illi, q̄ anno praeterito hypodidascal⁹ meo in ludo fuerat, florenos. iiij. qui iam domi suae, non mecū vt olim docet. Iis igitur causis conditionem accepi: & quod filius quoque lucraretur: & quod alter conductus etiam: laboris pene dimidiū mihi demeret. Fulginiam mediusfidius me lubentissime conferrem, si liber essem. Nā vix dicere possem, q̄ mihi vrbis situs: ciuitatisque comitas placet: Sed cū non liceat pacta reuocare, Oruieti futuro anno superis annuentibus immorabor. Cui sane tertio idus Iunias initiū fuerit. Siqui vero fulginates pueri: adolescentes ve Oruietum peterent: illis operam meā polliceor: ac proprijs filijs: maximo enim fulginatum quenque amore prosequor: optoque id semper agere: quod illis & commodo, & decori accedat. Valete interim insignes patrię proceres: hęc. Oruieti Calend. Iunijs. M.cccclxxxxix.

¶ Inuitati, annuentisque praeceptoris petitio. Tit. xxi.

ANtonius Mācinellus illustribus fulginatū priorib⁹: Quarto nonas Maias. V.D. lr̄as accepi: fuereque gratissimae: quod aliqn̄ inclytę ciuitati voto obseq̄ valerē. Decreuerā sūt ei⁹ hic docēdi officio, Ro. petere: vbi alias quinquēnio publice sū professus si forte oipotēti placuisset. nil. n. opto vnq̄ mihi euētoque nisi qd̄ ille optimū

fore puiderint. Accipio igitur dei numine oblatã cõditionẽ. At illud agẽdũ censeo: neq3 interciperet: Oruietini pſertim: q hactenus me in futurũ annũ iccirco minime cõſtmarũt: q pestis hic infuit: nõ tamẽ ea: q vnq̃ me ab docẽdi cura abstraxerit: iã vere extincta est: fruticari attamen solito more posset: qd absit. Ne igit aduersari possit cõmuni desiderio vllus: q̃primũ. V. D. mihi reſpõdeant: vt nexus priori fœdere futuro expediat. Qd aũt docẽdi stipendiũ dare mihi optarem: illiusmõi fuerit. Cõtulere hoc anno mihi Oruietini florenos. CCiiij. idest aureos centũ & triginta sex: cuilibet Caroli argenteos decẽ annumerãtes nulla dẽpta portiuncula. Soluerũt & scholæ pẽsionẽ: intus in qua & ipse habito: sic eñi discipuli magis pficiũt. Stipẽdij portionẽ p'rata mẽsequoq3 dederũt: illoq etiã mẽsiũ: qbus ob pestẽ superiori anno extra Oruietũ fuerã: debetur eñi: vt scitis ex lege. Si vero senatus populusq3 fulginas mihi stipẽdium cõfer. t florenoq. CCx, nulla dempta portiũcula Donarintq3 & vindemiæ mẽsem hoc ẽ a Septembris medio ad octobris idus. tũc eñi in Romanis bibliothecis discipuloq gratia & pfectu versari soleo: quo antiq̃s codicibus euolutis Aeneida: Valeriũ maximũ: Martialẽ: Solinũ: Persiũ: & huiusmodi: quoq qdẽ paraui iã nouas interptatões: vbi oportuerit emẽdare facilius valeã. Qd certe Oruietini etiã cõcesserũt. Ipse & ciues & aduenas sine mercede vlla iugiter & diligẽter edocebo: afferẽt tũ ex primo more munuscula. hypodidascalũ ipse ducã est eñi filius mihi tali officio assuetus: atq3 idoneus. pterea docẽdi munere hic quarto idus iunias defunctus ero: itaq3 istuc intra iuniũ me cõferã. Valete patriæ certa salus & decus. hec Oruieti tertio nonas Maias. MD.

Cõmendatio pristini Clientis. Titulo. xxij.

Gaudet animus gestiunt membra omnia: dignissime domine præsentia tua. Illa enim priuatus ego mœrore assiduo & acerbo luctu conficiebar. Nunc autem e contrario lætitia omniq3 iucunditate affluere videor. Conspicio nanq3 meæ spem decus tutelam auxilium vitæ. Quocirca velit oro dignatio tua Ioanni baptistæ: cuius olim fuerat amantissima pristinum locum solitam gratiam gratam consuetudinem reddere. Quod si fiet (vt spero) cunctis me beatiorem putauero. Agedum igitur charissime domine protege custodi foue complectere puerum tuæ deditum deuotumq3 fidei beneficiorum & gratiæ perpetuo memorem. Dixi.

Commendatio pueri. Tit. xxiij.

Salue pater & gaude munuscula duo hęc suscipiẽs frõte hilari & res & meipm. Careo nãq3 parẽte: quo genitus: itaq3 me dignatio tua inter Clientulos eius habere velit: semper eñi illi deditus fui: tãta in ea virtus sapientia & clementia & benignitas elucet. Si ergo tot meritis viro fulgenti qualis tu ipse pater optime dilectus ero: nihil mihi certe optatius vnq̃ euenire potuerit. Vale & salue Diu nostri memor. Dixi.

¶QVINTVS Sermonũ libellus de quarundam celebratione solẽnitatum continet Sermones. XI.

¶Quadragesimæ initium: causæ: & commoda. Tit. I.

Quadragesima quid. Initium causæ.

Voniã hoc patres egregij tẽpore Apostolus cecinit. Ecce nũc tẽpus acceptabile. Ecce nũc dies salutis: quo vehemẽtius vestrę humanitates pietati: hoc est diuino cultui dare operã valeãt. De hoc ipso salutis tẽpore initiũ/causas/& cõmoda breui aperiã. Qua de re quæso aiaduertite. Illud aũt imprimis: Quadragesimę tẽpus/modũ eẽ luctus & pœnitẽtię. pœnitẽtẽ vero dũ ad Christũ cõuertit: a tenebris ad lucẽ trãsire incipit. deniq; sequẽti Dñica: qua qdẽ canitur. Inuocabit me: & ego exaudiã eũ. Verum hac feria quarta ieiuniũ inchoat: qa legit. Christũ eadẽ feria Ieiuniũ suũ cœpisse. Siue quoniã quarta ætate Salomon tẽplũ ædificauit. Nosq; quasi fundamẽtũ illius tẽpli. Qd e nobis cõstruit/iacimus ieiunãdo. quo in Paschate ipsi⁹ dñi tẽplũ esse possimus. Sũt & q aliã causæ ratiõe afferre cõtẽdũt. Tris. s. dies fuisse additos: p tribus illis quattuor tẽpoꝝ: q in quadragesima locũ optinẽt. Quartũq; p vigilia Paschatis: qua ieiunare debemus.

Cõmoda.

¶Ascribit Quadragesimæ tẽpus pœnitẽtię: cuius sane fructus Ieiuniũ | vigiliæ. corporalis spiritalisq; Elemosyna: aliaq; misericordię opa: vt oratio. Aliæ itẽ cõtẽplationis species/fletus/lachrymæ.

Dies. xlvi.

¶Nec illud a mysterio vacat: Sex & quadraginta diebus nos ab ieiuniũ summo initio vsq; ad pascha in abstinẽtia eẽ: post eñ Babyloniçã captiuitatẽ ãnis sex & quadraginta dñi tẽplũ fuit ædificatũ. Vnde & nos post Babylonis quoq; captiuitatẽ idest cõfusionis vitioꝝ: quadraginta sex diebus per abstinẽtiã/bonaq; opa nos ipsos deo tẽplũ ædificam⁹. Vtq; numer⁹ quadraginta sex diebus p abstinẽtiã: bonaq; opa nos ipsos deo tẽplũ ædificamus. Vtq; numer⁹ quadraginta dierũ: qb⁹ saluator ieiunasse cognoscit: impleat. Gregorij papę institutiõibus dies quattuor pcedẽtis hebdomadis recipiũtur.

Initium.

¶Hoc vero tẽpore ieiuniũ incoham⁹ vsq; ad pascha sequẽtes: nõ aũt eo quo Christus ipse ieiuniũ egit: quia in quadragesima Israel populũ repſentamus: qui annis quadraginta eremũ coluit: postq; illico pasch⁹ celebrauit. Vel q; homines verno tẽpore natura ipsa ad libidinẽ cõmouẽtur: ad quã frenandã viri sagaces tale ieiuniũ instituerunt.

Ieiunium quale sit.

Itaq; magis ab vitijs q̃ a cibis ieiunare oportet: licet & ciboꝝ abundãtia fomenta sint vitioꝝ. Sed quid pdest tenuari abstinẽtia corpus: si anim⁹ intumescat superbia? Quã laudẽ merebimur de pallore ieiunij: si inuidia liuidi sumus? Quid virtutis habet vinũ non bibere/& ira atq; odio inebriari? Tunc deniq; pclara est abstinẽtia: tunc pulchra atq; magnifica castigatio corporis:

Ieiunij bona.

quũ est animus ieiunus ab vitijs. per ieiuniũ nãq; vitia prosternũtur

virtutes augentur: humiliatur caro. hinc Eua q̃diu abstinuit/virgo fuit. vbi vero ieiuniũ violauit: in miseriam corruit: libidinis corruptiones persensit: de paradiso expulsa fuit. ¶ Porro in quadragesimæ missis illud repetitur: humiliate capita vestra deo: quoniã tali tẽpore Dæmon maxime nos aggredit. Vnde deũ suppliciter exorare: nosq; etiã illi humiles reddere/debemus. Et q̃a tẽtator ille potẽtissimus est: cũ nõ sit potestas vlla sub cęlo: q̃ ei valeat cõparari. Et sapientissimus: q̃ multa vidit. Crudelissimus vero/q̃ nõ miseretur: homo aũt infirmissimus & ignorans. Ideo vestras ad vnũ hortor/moneo/p̃cor humanitates/ad animas instituẽdas debere hoc tẽpore concionibus sacris: & diuino mysterio operã tradere. Quod certe qui facitẽ ad æterna gaudia per sæculorũ sæcula perducentur. Dixi. Dæmon Inos

¶ De Pentecostes nomine: tempore: causa. Tit. ij.

Enerandi patres & domini. Cupiẽs hoc in loco aliqua enarrare: secus nõ valeo/quin trepidulus ordiar: q̃d etiã oratoribus optimis euenisse legimus. Fretus attamẽ diuino p̃sidio/paucis orationẽ absoluã/hodiernę solẽnitatis materiã tractãs. Pentecoste igitur apud Hebræos: vt pascha celebre festũ erat: q̃d sane quinquagesimo die a paschate celebratur. Vnde & nomẽ adsumpsit: pentecostos enim quinquagesimus dicitur. Fuit etiã pentecoste vectigal Athenis. Nauigãtes eñ soluebant quinquagesimam partẽ ex omnibus mercibus. Celebratur autẽ in pentecoste solẽnitas de aduentu Spiritussancti: palam nãq; descendit tũc in discipulos: fuitq; id miraculũ & argumẽtũ q̃d Iudæi calũniari nõ potuerũt: vti resurrectionẽ & ascẽsionẽ calumniabantur. De hoc vero Spiritussancti aduẽtu idẽ agere nõ valuerũt: q̃ ex omni natione ad diẽ festũ cõuenerãt: viderũtq; Spiritũsanctũ palã in discipulos descẽdentẽ: qui illico linguis oĩbus loquebãtur. Qua de re Introitus incipit: Spiritus dñi repleuit orbẽ terrarũ: idest Ecclesiã: q̃ dicit orbis terrarũ. Vt eñ extra orbẽ terrarũ nil viuit: sic extra ecclesiã spiritaliter viuit nemo. Dixi p̃terea & Pascha & Pentecosten Hebræos celebrauisse/vti & nos celebramus: sed alia ratõe q̃ illi. Ab ipsis nãq; pascha celebrabat: quoniã eo tẽpore ab Aegyptiaca seruitute liberati fuerũt. Nos vero quia per Christũ redẽpti sumus. Illi pentecosten: q̃a tũc legẽ sumpsere. Nos tñ: quia spiritũsanctũ accepimus: quoq; dẽ medio frui æterna vita possimus. ¶ Celebrat etiã hodie ab Veliternis Eleutherij Martyris natale: hoc est huius migratio sęculi: tũc.n. natus est deo: & cælo ad gloriã ea natiuitate/quę tẽdit ad vitã æternã: quã posse adire meritis nostris & Pontiani: & Eleutherij: &. Gyraldi oratione intercedẽte Veliternis omnibus amicisq; etiam concedatur. Dixi.

Pentecoste. Pentecostes. Spũs sanctus. Ecclesia. Pascha cur. Pẽtecoste cur. Martyrum natale.

¶ De Martyre Eleutherio. Tit. iij.

Vi omnes animo virtutes penitus compꝛhendisset (vt Cicero inq̃t) oĩa q̃ facere vellet facillime tractaret. Ego vero sapiẽtissimi patres. Cũ nõ solũ virtutes oẽs: sed minima quęq; me fugiat: Quid? Quid inquam exprimere possem huiusmodi

cœtu dignum? Certe nihil: Cõfisus tandem cælesti gratia, vnde qui dẽ
omnium rerum magnarum principia duci debent: Diui Eleutherij
laudes attingam breui. Multa enim de virtute illi⁹ dici possent: Mul
ta de magnitudine animi: de grauitate: de constantia: Quę omnes do
Bona quæ cti atq; sapientes summa & sola bona esse dixerunt: Multa insuper de
Laus eius ꝓbitate industria, alijsq; virtutibus: quę neq; dare neq; eripere
fortuna cuiq̃ potest: Multa de laude gloria, & ęternitate eiusdẽ referri:
quibus certe mai ora homini dari non possunt: Vnde & Cicero, inquit:
nihil esse in vita magnopere expetendum, nisi laudem atq; honestatem:
Pietas. Multa item sũma de pietate omnium virtutum fundamẽto:
Nihil enim est aliud, nisi voluntas grata in parẽtes. & iustitia aduersus
deos. Verum ne tędio sit oratio ea oĩa vobis consideranda relinqmus.
Eleutherius De ijs hactenus. Quid aũt Eleutherius interpretet benignissimi
dñi: Strabo geographus volumine nono his ꝟbis aperuit.
Tũc eleutherio, id est liberatori ioui templũ construxerunt: & certamen
gymnicum coronatum designauere: Eleutheria id est liberatoria
Eleutheria ludos ipsos vocitãtes. Nõ iniuria igit huiusmodi nomen impositum
sancto fuit. primo. n. sese ab infera potestate eripuit & liberauit:
Inde vero quos ad veram fidem conuertit. Postea itẽ nos. ipsos & omnis
quotquot ad eius templa se rite cõferũt: Vti iam per Xystũ pontificem
patuit: Deum itaq; oro ac obsecro omnipotentem: eius Eleutherij
ꝓcibus: nostroq; merito: ęterna nos gaudia lõgo post tp̃e visere
det & concedat. sed iam quod reliquum est attendite.

Quæ miranda dedit quondam Eleutherius: en nunc
Expediam, referens qui genuere prius.
Ingenuus genitor: genitrix est Antia dicta:
Bis decimo autumno pontificalis erat.
Spiritus immundus sancta virtute fugatur:
Langorem immodicum sanat, & omne malum.
Felix centurio diui conuertitur ore:
Bis centum comites id simul efficiunt.
Aeneus apposito lectus tibi non nocet igni:
Non oleum, Sulphur crate calente nocent:
Feruenti euadis pingui & sartagine missus
Ardorem furni tu quoq; vincis ouans.
Per te corrhebor coluit cœlestia præses:
Carceri busq; cares tempora longa cibis.
Bis duo quadrupedes per te superantur acerbi:
Ad te conueniunt montibus vltro feræ.
Torua leæna tibi fuerit cum missa theatro:
Tumq; leo sęuus, mitis vterq; fuit.
Tu febrem purgare vales: tu regna polorum
Vsq; collis gladio martyr amore pio.
Annua qui celebrant demum Eleutheria, possint
Te duce sydereos scandere sancte polos. Dixi.

¶In eiusdem Natali die: De beatitudine: & vitę malis. Tit. iiij.

Leutherij sancti laudes / Venerandi & benignissimi patres: Miracula item atque interpretationē alias diximus: hodie vero æternę beatitudinis aliqua breui expediā: vt eā cuncti adire totis viribus enitamur. Beatitudo igitur vt Boetius inquit / Status est oīm bonorū aggregatione pfect⁹: quę quidē sine clara dei visione haberi non pōt: vt alij scribunt. Tantaq; est in ea lætitia: vt potius sancti vellent apud inferos esse / & deum videre: q̄ in cęlesti patria sine illo. potius itē esse in pœnis / & deum videre q̄ extra pœnas / & dei visu non frui: Eam ergo lætitiam: Quis hominum viuens passim & continue: omniq; studio & labore acquirere non conetur: & hanc vitam contemnat? de qua certe Aurelius: Vita hęc vita misera. vita incerta / laboriosa: īmunda: malorū domina: superborum regina erroribus plena: quam diuitię iactant: paupertas deijcit: iuuent⁹ extollit: senectus incuruat: ijsq; omnibus malis: mors furibunda succedit. Beatus ergo Eleutherius hęc omnia cernens atq; intelligēs beatitudinis gloriam virtute adiuit. Ad quam quidē nos etiā oēs omnipotentis gratia vitæ huiusce meritis præcedētibus martyreq; orāte ducat. Dixi. Beatitudo Vitę mala

¶Diui Gyraldi epi veliterni vita atq; miracula. Tit. v.

Voniam reuerendi patres & domini idcirco mūdus factus est: vt nascamur: Ideo nascimur: vt agnoscamus factorem mundi ac nostri deū: Ideo agnoscimus / vt colam⁹: Ideo colimus: vt īmortalitatem pro mercede laborum capiamus: quia maximis laboribus cultus dei constat. Ideo pręmijs īmortalitatis afficimur: vt similes angelis effecti sūmo patri ac deo in perpetuū seruiamus. Diuus Gyraldus velitern⁹ episcopus gallicę gentis insigni prosapia natus: vt deū agnosceret / coleretq; / & ppterea īmortalitate afficeretur: atq; angelis similis effectus deo patri perpetuo seruiret: Natura admirabilis & exq̄sita doctrina monasterium adiit: vbi a monachis in prēm electus. Eius deinde fama illectus Gregori⁹ pōtifex sūmus veliterno clero episcopum statuit. Ieiunabat aūt assidue: orabatq; indefessus. Erat sedulus elemosinarum largitor: viduarum & orphanorū tutor: Aegrotātiū re & verbo diligēs consolator. Vt ijs sanctissimę vitæ opibus deo gratior fieret: illiq; cohęreret. Cuius rei voti cōpotem extitisse: Miraculoru; varia genera quibus refulsit: nobis indicant. ¶Legistis enim eius imprecatione hostium plurimos plūbea grandine glādium formam referente (quod passim in agro adhuc videtur) oppressos. ¶Viduę filium amissos tauros (nam dormienti matri sanctus ostenderat) inuenisse. ¶Ardentes cæreos in sepulchro sub dio & aere positos ventis procacibus & imbrium copia decidente magis ac magis accensos. ¶Benedictu; bubulcum furore affectum: quoscumq; obuios morsibus lacerantem: a clericis tandem ante Gyraldi sepulcrum appositum dęmonū vexatione liberatum. ¶Petrum Alberici veliterni episcopi cocu; / os q̄dā in gutture natū Mundus cur. Gyraldus Plumbea grādo. Turi Cærei Furiosus Coci os

& defixū gerentē Gyraldi meritis illud ex gutture in eius ipsius palmam euomuisse: quod q̄dem pueri membra oia imitabatur. ¶ Cęcū virū qui prius viderat, videndi vsum recuperasse. ¶ Mulierem priuerno oriundā cisternam castellū habitantē & paralyticā apud diui sepulcrum corporis & aię salutem recepisse. ¶ Captiuos etiā veliternorum duos ferreis vinculis astrictos Gyraldi numine solutos: quę vincula hodieq; in eius sacello pendentia cunctis patēt. Nostra etiā tempestate pro diuersorum sanitate membrorū & hominū & animalium cæterorum diuersa votoq; munera ante sacratissimi corporis sepulcrum conferri atq; suspendi ab his qui sani effecti fuerint, passim videmus. Quod nrę patrię ciuibus maximę & iucunditati & saluti accedit. ¶ Dormijt aūt in dei gratia septimo idus decēbris. In cui⁹ sanctæ memoriæ recordationē hodiernū diem celebramus: Vt suis meritis & pręcibus ab omnibus coporis & animæ periculis liberemur: Sitq; hostiū terror: Spes & subsidium patrię. Et nos etiā eius sanctissimę vitæ vestigia imitantes, idcirco enim sanctorum memoria celebratur, Demus operam totis viribus, Ne a vobis iustitia, patientia, fides: innocentia: castitas: abstinentia vnq̄ abesse possint. Quoniā dei cultus constat abstinentia cupiditatum ac libidinū: patiētia doloris ac contemptu mortis. Qui aūt deum negligunt ea spernentes semper miseri sunt futuri. At qui colunt: semper beati erunt: q; iustis immortalitas: Iniustis pœna ęterna proponit. Dixi.

Cæcus. Paralytica. Cathenæ. Dormitio. Dei cultus.

¶ Pontiani Martyris vita atq; miracula. Tit. vi.

SVmma dicendi vi, pluribus artibus studijsq; collecta, mihi patres optimi opus esset: vt hoc solēni die auditu digna premerem Martyris. n. pontiani diem natalem celebram⁹ qui nrę patriæ, nostrorumq; oim portus & aura: custos & propugnaculum: tutor atq; præsidium, iugiter in nostrum cōmodū & salutem, diligenterq; excubat. De cuius vitę sanctissimę operibus, non ab re fuerit pauca, e multis referre. Adeste igitur. Naȝ & si vis illa dicendi deest. Diuus ipse dicenda dictabit. ¶ Fuit is Calphurnio prēnatus romanus ciuis: anno ab vrbe condita. D. cccc. lxxiiij. liberalibus artibus eruditus: veri dei cultor pijssimus: itaq; a teneris dęmones ab humanis corporib⁹ effugabat: leprosos, diuersisq; morbis oppressos sanctissimę crucis signo curans. Quocirca ad apostolicę dignitatis apicem assumptus ieiunijs, orationibusq; assiduis operam impendebat. Meritorū fama illectus Alexander imperator sęuissim⁹ in christi seruos, pontianū ante ipsius tribunal sisti præcepit. Queȝ vbi nullis p̄cibus, nullisq; minis a catholica fide retrahere valuit, exulare i sardiniā cū beato hyppolito vl(vt alij scribūt) Philippo p̄sbitero coegit: Ibi tādē xp̄i iesu diuin⁹ p̄co ml̄tos idolis deditos ad xp̄i fidē cōuertit. Cęci. n. videbāt: mortui resurgebāt: Ideoq; furore pcit⁹ īpator Pōtianū diuersis affectū supplicijs obtrūcari iussit: In Sardinia igit̄ Tertiodecimo calēdas decembris martyrio coronatus apostolicam sedem annis nouem: mēsibus quinq;: diebus duobus tenuerat quaȝ

anno christi iesu ducentesimo trecentesimo sexto inierat. Eius deinde corpus naui impositum beatus Fabianus pontifex in italiam duxit: Viaq; appia in callysti Cœmiterio sepeliuit. longo post tpe vna cum eleutherij epi ac marty ris compe põtiani reliqæ apud Tyberiæ oppidulum translatæ fuerunt: ab veliterna vrbe distant milibus passuu3 decē/a. Chora qttuor: a Nymphis vno vel circiter a norb3 trib9. Quo postea diruto veliternus clerus & populus sanctorum corpora petierūt: Curruq; festa fronde auratisq; pallijs ornato vt velitras deferrēt imposuerunt. Nymphæus autem Choranusq; populus (Nam & ipsi eadem optabant) maxime obstiterunt. Cumq; nullo pacto boues curru alligati moueri possent: Veliterni ipsi voto re3 pegerunt: polliciti. n. sunt martyrum festa vti & christi natale quotānis celebrare / si boues veliternam vrbem adissent. confestim igitur eo currum traxerunt. Ipsorumq3 martyrum compa sub altari marmorea quadā arca inclusa canonici pósuerunt: Quartus inde Alexander pontifex quidē summ9 instituit veliternum populum, dominicis diebus sanctorum martyrum altare visere & venerari canonicis ibidem missam solenniter celebrantibus: Qua veneratiōe sanctus oblectatus Miracula plurima sæpe ostendit: verum e multis aliqua referam: In primis autem clericum quendam graui febre affectum pontiani numine inuocato liberatum eē. Clericum alterum vltra annum renum dolore maximo vexatum eiusdem martyris ope conualuisse / Multos etiam diuersis febribus & morbis pssos ante pontiani aram orationibus actis incolumes redditos. Canonicum quempiam nocte media in choro vigilantem orationibusq3 vacantem: In subterraneum postea locum columnis adhuc munitum & camuris ædificijs adeuntem / & ad loci limen pfectum luminis splendore3 vidisse: quem pati non poterat: Audisse q3 ingentem populi tumultum: vbi eū orabat. Timore itaq3 ductu3 ex eo loco aram maximam petijsse. Deo tandem agente illorum animas / qui in cœmiterio sepulti erant sancti meritis ac pcibus e purgatorio emissas / ibi martyri sanctissimo gratias agere / q eius ope æternam gloriā tūc adibant cognouisse. Iure igitur ac merito sanctissimi pontiani martyris anno quoq3 maiorum more natalem celebrare singulisq3 dominicis diebus ad eius aram puri accedere debemus q eius ipsius meritis ac precibus ab omni perturbatione corporis & animę liberari vti iam patuit facile possumus. Dixi.

¶ Blasij martyris vita / atq3 miracula. Tit. vij:

Celebrantibus hodie Blasij martyris solēnem memoriam venerandi patres: iure illius miranda gesta referri debent: vt ea rite imitantes cœlestia regna tenere valeamus: adhibere igitur facilis aures. adhibete benignam mentem: breui nanq3 negocium explicauero: Blasium optimi patres mansuetudine: sanctitateq3 pollentem: Christiani in Sebaste oppido palęstinæ syriacæ regionis episcopum elegerunt. Is autem postea Dioclitiana persecutione speluncam adijt: vbi solitariam vitam egit: Auibus

ei victum ferentibus: ferisq́ plurimis mansuete assistentibus. quarũ quidem siquæ ægrotarent. ad eum continuo venientes pristinam valitudinem referebant. Ab regionis autem præside missi milites ad venandũ: vbi Blasio assistentis feras capere nõ valuerunt: stupore affecti sunt & præsidi: qđ acciderat/explicarũt. Misit itaq́ milites: vt caperetur. Noctu tamẽ Christus omnipotens Blasio ter apparuerat/dicens. Surge Blasi/mihiq́ sacrificium offer. Pergens igitur cũ militibus cõtinue diuina mysteria enarrabat/multa mirabilia perpetrãs. Inter quæ: puerum quẽdam moribundũ imposita gutturi manu (in quo piscium spina trãsuerse hæserat) liberauit. Lupus etiam mulierculæ ablatũ porcum Blasij iussu rettulit. Vbi vero vrbem adijt carceri traditur iussu p̃sidis. Sequẽti luce coram eodem ductus (q̃ illius deos dæmonia appellarat) fustib⁹ est cęsus denuoq́ in carcerẽ trusus. Mulier autẽ: cui porcũ lupus reddiderat/porci caput & pedes: candela paneq́ additis: scõ tulit. qđ sumens edit gratias illi agens: hortãsq́ vt quotannis nomine eius in æde sacra candelã offerret. sic. n. agens cõmoda plurima consequeretur. Eductus iterũ carcere (q̃ ad gentiliũ deos inclinari nollet) e ligno suspensus est iussu p̃sidis: corpusq́ ferreo pectine laniatũ: exin carceri redditur. Iterũq́ p̃sidi relatus (q̃ p̃staret in Christiana religione/sperneretq́ gentilem) in stagnũ deiectus est. Crucisq́ signo aqua vti arida terra stetit. Ingressi vero illuc viri septuaginta submersi fuere. Ipse deniq́ angeli monitu exiens: vt laboris coronam acciperet iubente p̃side obtrũcatur omnipotenti supplicãs vt qui ad ipsius patrocinia gutturis morbo cõfugeret: exaudiretur. qua de re vox cælo reddita est/ita fore. hæc aũt oĩa. Anno Christianæ salutis. cc. xcviij. legimus cõtigisse. Reliquũ est sapiẽtissimi: vt & nos etiã Blasij martyris gratiã cõsequamur: siue ad gutturis sanitatẽ: siue ad greges: armentaue p̃pria custodiẽda: siue ad tolerãdos pro æterna vita labores: vt ipse feci. Blasiũ veneremur Blasio supplicemus: eius quidem sancta vestigia: & exempla vbiq́ & rite sequentes: per elemosynam: per ieiuniũ & vigilias: per continẽtiã tum cibi/tum potus: tũ sermonis: tũ somni: tum vestium: magis ornatum mentis quęrendo q̃ corporis. Mentis. n. ornatus est Charitas/fides/humilitas/bonitas/patientia/pax/& iustitia. Dixi.

¶ Sanctissimi Nicolai Ep̃i vita: atq́ miracula. Tit. viij.

NIcolai ep̃i sacrũ natale celebrãtes sapiẽtissimi patres: & dñi: Eiusdẽ vitã sanctissimã paucis in mediũ ferre conabimur. Adeste igiť æquo aĩo. Intẽtiq́ aĩs dicẽda infigite. parẽtibus Epiphanio & Ioanna: cũ diuitibus tũ sanctissimis oritur
Pater. patarę Nicolaus: ea q̃dem Lyciæ vrbs/p̃uinciæ minoris Asiæ/finis
Mater. Pamphilię. ¶ Is aũt quo primũ die lauareť: in pelui stetit. Quarta: &
Stetit sexta feria semel dũtaxat hubera sugebat: illa. n. ab Iuda traditus hac
Ieiunia. vero Iudæis crucifixus ẽ dñs. Adolescẽs scripturę sacrę studiosissim⁹: q̃ errorũ mater ignorãtia maxime sacerdotibus euitãda est. Quũq́ ei amplissimũ patrimoniũ eẽt. in dei laudẽ & gloriã vertere nitebatur.

Digitized by Google

¶Itaq; nobili vicino suo/& pauperi: trisq; filias etiã virgines habẽti: venerisq; daturo: quo saltem & turpissimo quæstu alerentur: Aurũ pãnis innexũ noctẽconcubia clam intulit per fenestram. Quo mane reperto tradidit ille filiarum maximam nuptui. ægit idem secundo: ægit & tertio, nouissime tandem cognitus (fugere enim solebat illico iactis in domũ aureis) orauit illum necui talia dum ipse viueret aperirentur. ¶Electus deniq; Myrrhę ciuitatis episcopus inscius & inuitus: Oportet enim episcopum sobrium/prudentem/pudicum/irreprehensibilem esse: itaq; humilis in pontificatu viuebat: Orationibusq; inuigilans & frequenti ieiunio corpus suum macerabat: tollit em̃ ieiunium: & cohibet culpam: quocirca eo cælum acquiritur. Mulieruʒ consortia exhorrebat: ꝙ omnis caro concupiscit: illecebrisq; ad mortiferas animæ trahit voluptates. Viduarum & pupillorum negocia velut & sua curãs/rapinam execrabatur: Terrena nanq; supellex supnę fœlicitati comparata pondus est/non subsidiuʒ. ¶Affecta prouincia fame/a nautis qui triticum naui in portu habebant/exorauit modios centuʒ. qui diuisi egentibus/biennio tum victui/tum sementi fuere satis. Nautæ vero vbi frumenta emptoribus mensi sunt/nihil deesse numero inuenerunt. Tradidit autem spiritum Creatori Anno salutis trecentesimo quadragesimo tertio. Indeq; tumulatus est arca marmorea: vbi a capite olei & a pedibus aquæ fons longo tẽpore emanauit. Turcæ deniq; Myrrheam ineuntes Nicolai vrnam aperuerũt ossaq; oliuo natantia reperta/in Barion vrbem (quę ante vt legimus Iapix dicebatur/a dædali filio. a quo & Iapygia regio calabrię iuncta) reuerenter attulerunt: Anno quidem Christi Millesimo/Octogesimo septimo. ¶Tanti vero numinis extitit, vt & nautis periclitantibꝰ inuocatus opem attulerit sæpenumero. Quumq; vir q̃dam ab iudæo pecuniam mutuo accepisset: iuratus in Nicolai sanctissimi ara Cum primum posset redditurũ: Diutius deniq; eam retinens ab iudæo sæpe vt restitueret orabatur. dumq; restituisse assereret: in ius accitus/baculum auro infuso creditori tribuens: quo iurare coactus periuriũ euitaret: Iurauitq; plus satis etiam reddidisse: pręstito iuramento baculum ab eodem resumpsit. Rediens vero domum versus/in biuio constitit: vbi somno grauatus corruit: Currusq; eum impetu fluens oppssit/baculum auro plenũ effringens. Iudęus inde id resciens eo accessit: noluitq; aurum sumere: nisi defunctus ille Nicolai meritis ad vitam reuocaretur: asserẽs si id fieret: sacrum baptisma subiturum statim igitur ille reuixit: Iudæusq; sacri baptismatis gratiaʒ fide meruit. ¶Iudęus alter Nicolai miraculis credens/illius imaginem domi habebat: Cui quidem longius abiens/res omnis minitando tamen/iugiter cõmendabat inquiens nisi cuncta seruasset: verberibus & flagris afficiendam. Venerunt: fures: cunctaq; exportarunt imagine solũ relicta. Rediẽs ille imaginẽ dire flagellat: qua de re diuidentibus bona furibꝰ Nicolai imago astitit, flagellata. illis quęrẽtibꝰ/q̃snã eẽt respõdit Nicolaũ esse Christi seruũ: Cui bona iudęus: quę depilauerant: cõ

Pauperis filię
Episcopus
Frumentum.
Tumulus
Barion
Iudęus.
Iudęus alter

mendarat minitans vehementer, nisi illæc asseruasset, flagellauit igit, q rapi omnia fiuerat: itaq3 nisi q̄primum reddita fuissent: eos prope diē punitū iri. his moniti atq3 territi fures cuncta iudęo illico rettulerunt. Indeq3 & ipsi meliores effecti: & iudęus Christi fonte ingressus: Baptismo etenim pœna omnis: quæ p peccato debetur: penitus tollit.

Discipulus ¶ Vir quidam filij nomine fias edificetis, Nicolai natalē solēniter celebrans, conuiuium Sacerdotibus apparauerat: Venit spūs ille hūani generis hostis acerrimus, apud ianuam habitu peregrini cibaria petens: Iussit itaq3 pater filio, q̄ primum illi victus exhiberet. accurrit puer: neminemq3 inueniens, vlterius psecutus est illum: vbi vero in compitum appulit: eū malignus spiritus anxit: habet eni diabolus mille nocendi artes: nec vlla potestas est sup terrā: quæ cōparetur ei. Quod pater accipiens lecto puerū collocauit ingemens vehementer: vbi qui dem in Nicolaum versus, illa dicebat: hoccine est meę in te pietatis præmiū Nicolae sanctissime, hoc ne? his dictis atq3 eiusmodi pluribus, surrexit puer incolumis & illæsus.

Filius ¶ Vir nobilis Nicolaum sæpe orauerat: vti a summo oīm creatore filium ei exoraret: pollicebatq3 filium ad ipsius ædem cū aureo scypho ducturum. Nato filio atq3 adulto, Scyphus efficitur: quē tamē (pulcherrimus eni erat.) penes se habere decreuit. itaq3 alterū neq3 minoris conflari fecit. Nauigantibus inde ad diui ædem. iubet filio pater, vti priori scypho aquā afferret. Volens igit obsequi puer, in mare cum scypho decidit nusq̄ apparens. pater deinceps votū persoluens ad Nicolai aram puenit: ibi secundum obtulit scyphū: dissiluit tn̄ ille ex ara tanq̄ eiectus: Idē secundo: idem & tertio accidit: Mirantibus id cunctis astantibꝰ aduenit cū scypho puer exultās & lætabundus: narrauitq3 statim submersum a nicolao exceptum eē. Quo circa pueri pater haud mora vtrunq3 Scyphum benigno numini obtulit.

Filius ¶ Beatissimi Nicolai meritis filium quoq3 diues quidam habuerat: hac re igitur diuo sacellum domi suę dicauerat: vbi sane quotānis solenniter Nicolai natale celebrabat. Captus deinde filius est clam patre: Regiq3 in obsequiū datus. Sequenti anno dum diui solennia solito ritu a parentibus celebrātur: puer ipse cū aureo scypho regi assistens, solitæq3 celebritatis haud immemor, ingemiscebat. Cuius causam vbi rex intellexit: Agat inqt Nicolaus tuus vt volet: tu hic eris: Illico postea repētino turbine, domū concutiente puer cum scypho rapitur: Anteq3 nicolai fores, vbi parētes solennia celebrabant appositus, non sine parentum & cognatorum gaudio summo. Possem & plura sapientissimi patres beatissimi Nicolai: tū prisca: tum hodierna referre miracula: Verū ne tędio longa esset oratio alias si licuerit, enarrauero.

Miracula cur. ¶ Illud aūt prætereundum minime censeo. Si quis forsitan peteret: Cur deus miracula faciat respondi debere: triplici causa: primum vt alicuius sanctitatē ostendat: quē vitæ meritis pponat alijs in virtutum exēplar: vti de Nicolao & alijs egit: Secundo vt fidem approbet, vt gentes credant. Tertio vero pp pdicatæ veritatis confirmationē: qua certe rōne miracula, signaq3

facta sunt apl'is pdicantib⁹: virisq; apl'icis. ¶ Cete᷑: q̄ nouit de⁹ mutare sententiā: sicq; nouerit emendare delictū: Nicolai sanctissimi vita nobis ducatū p̄stet: vt illū ieiunijs/orationibus/pietate/doctrina humilitate: pudicitia: abstinentia: Continentiaq; imitantes omissis flagitijs/Vna cū illo angelorū choris interesse/p̄ntemq; dei vultum cernere valeamus: q̄ finis hoīs est ipsa beatitudo: q̄ q̄de; in dei visione consistit: repletq; aīam bonis omnibus: Nec est aliud ęterna vita: nisi cognoscere veꝝ deū incōprehensibilem spūm. Dixi.

¶ Gloriosę Marię virginis semp: Assumptio cur celebrāda. Tit. ix.

ET iure & merito sapientissimi p̄res: anno quoq; huiuscemodi celebritatem: senatus: populusq; velitern⁹: & colit & veneratur. hodie enim semper gloriosa v̄go Maria cęlos ascēdit: vbi cum christo regnat in ęternū hodie nobis omnibus eius agentibus meritis & salus & virtus/honor & gloria aucta fuit. Merito igitur omnis orbis/nostraq; ciuitas inclyta potissimum/gaudere: iubilare: exultare: lętari debet. Beatamq; virginem egenoru; p fugium: laborantium portum & auram: hymnis & dignis preconijs laudare/extollere: venerari. hęc enim illa est: quę post Christi filij sui/redemptorisq; nostri abscessum/Virgo sancta corpore ac mente p̄māsit. quā angelus Gabriel intactam custodiuit quā Ioannes apostolus virgo virginem seruauit. Hęc illa est: cui angelus multo cum lumine astitit: cui etiam inquit. Aue regina mūdi: Me filius tuus ad te misit: qui te genitricem reuerendam expectat: Itaq; die tertio cęlestia regna ascendes. Oēs aūt apostoli ad te prius conuenient: in quoꝝ cōspectu spiritum deo reddas: qui & tibi funeris exequias celebrabunt Hæc illa est: quę cacodęmonum supbiam sua hūilitate contriuit. quæ deū & hoīem pepit. Cui etiā expiranti Iesus oīpotens cum angelorū/sanctorūq; cœtu assuit: Illiusmodi verbo dicēs: Veni electa mea/te in throno meo ponam/q̄ speciem tuam concupiui. Hęc illa: cuius angeli exequias celebrarant: Cui cęlorū vniuersæ curię congratulabant. quam omnis cęlestis ordo colit & veneraꝛ. cuius aīa ad cęlos vsq; ab angelis cum hymnis & laudib⁹ sublata fuit. Hęc dei genitrix: cui cęloꝝ militia cum suis agminibus obuiam iuit/ineffabiliq; lætitia exultauit. Non ab re quidem: quę enim nobis annua celebritas/illis omnibus facta est continua. Nam & si in Vallis iosaphat medio: quę vallis est inter syon & olıueti montem posita/Marię sepulcrum monstraꝛ/ vbi etiam in eius honorē ædes miris lapidibus strata/gloriose tn̄ cū corpore ipso ad cælestia regna prexit. vbi cū Christo beata immortalitate vestiꝛ. Vt enim fuit pręcæteris gratię plena/ita & gloriæ esse debuit. Ne quę merito prę oībus sancte viuētib⁹ donata est gratia/mortem minueretur. Ipsa nāq; fuit: que filio ei purissimo sanguine suo corporea membra dedit. Ipsa quę nouē mensibus vtero portauit: quæ peperit: quę pānis inuoluit. quę lacte pauit. Ipsa quę iesum vehementer dilexit coluit: primaq; adorauit. Ipsa ergo dignissima cum filio regnare cu; corpore ēt ad cęlum assumi. q̄ putredo & vermis humanæ est oppro=

brium cōditionis: a quo certe Mariæ natura excipitur: quam Iesus de a assumpsisse probatur. Itaq̧ & nos eā laudare & venerari quotquot annis ac maxime luce conemur. Cum illa sit/per quam omnis maledictio soluta fuit: per quam cælestis benedictio venit in mundum. Cum illa sit/quę pro nobis peccātibus assidue intercedat Regina misericordię. Ad quam profecto confugientes: ab omni morbo/ab omni peste/ab omni corporis animęq̧ periculo tuti esse valemus. Inuocabimus ergo gloriosæ Mariæ tutum præsidium: quo filij sui gratiā hac vita mereamur. Altera vero sempiternum gaudium consequamur. Dixi.

¶In Mariæ virginis assumptione exultandum pluribus quidem causis. Tit. x.

SI hodie cunctis Veliterna in vrbe/vijs plateis/domibus: pueri/iuuenes/viri seniores/nuptæ/viduę/virgines: gaudent/lætātur/exultant: Optimi patres & domini. Nullus profecto/nullus indignatione aliqua affici debet. Veruntamen toto pectore vnusquisq̧ conari/vnacum angelis sanctorū q̧ cœtu. Beatæ Mariæ summi dei matris optimę ad cælestia regna assumptionem summa lætitia/debitisq̧ obsequijs celebrare. Contulit nāq̧ sacrata virgo hominibus perditis sempiterna dona: Redemptorem scilicet: quem sacratissimo vtero portauit. Frequenter etiam inter sęculi ærumnas miseros homines aspicit & tuetur. Pro nobis iugiter ad dominū filium suū orationes & p̄ces dirigit. O gloriosa genitrix: cuius visceribus fuit cæli/terręq̧ author ꝯmissus. O fęlicissimū puerperium: lætabile angelis/expectabile sanctis necessariū perditis. Tu ergo beata gloriosa q̧ Maria laudabilis inter omnes mulieres. Tu ad fontem perennis vitæ: Tu ad paradisi amœnitates & trahis & ducis errantes. Tu gentium mater. Tu dei genitrix. Tu nutrix. Ex te natus qui te creauit. A te gestatus qui te formauit. Tua suxit hubera/q̄ ipse impleuit. Senatum igitur populum q̧ Veliternū: oro ac obsecro/vt magis ac magis gloriosissima dei mater aspicias & defenses: quo tuā valeat assumptionem singulis annis maiori cum gaudio celebrare. Deoq̧ patri/& creatori nostro gratias agere: qui tanto nos amore p̄secutus est: vt propter nos homo fieret: ꝓpter nos varijs & acerrimis cōtumelijs afficeretur. Exultemus itaq̧ vna omnes festum virginis solēne cum hymis & laudibus celebrantes Veliterni ciues: reiq̧ publicæ patres optimi. Dixi.

¶Immaculatæ virginis Assumptio deuotissime hilariterq̧ celebranda. Ti. xi.

Scendi locū magnifici domini/summa qua in beatā dei genitricem Mariam virginem intemeratam/pietate & veneratione afficior. Adeste igitur: & quæ in hodiernæ celebritatis decus & laudem narrauero/æquis benignisq̧ auribꝰ audite quæso. Beata gloriosaq̧ virgo: cuius hodie festa colimus/diuinis est efferenda pręconijs. Nā hodierno die gloriosa migrauit a cor-

Google

pore: vbi cum senatoribus cæli intra paradisi curiã cõuersatur. Ascē=dit enim multis circũdata sanctoꝝ agminibus cum laudibus & can=ticis spiritalibus. Sola q̧ est: quę interemit vniuersam hęreticã prauitatē. Sola post deũ/nos omni in veritate cõfirmat. Sola meritis suis & p̄cibus auxiliatur. Perseuerãtes igitur vnanimiter in oratiõe & charitate meditemur mãdata dei. quo videlicet æternę vitę gaudia & nos intrare possimus: ad quę beata virgo fęliciter hodie introiuit. Quę dei genitrix electa/dedit cęlis gloriã/terris domini pacē/fidē gentibus: finem vitijs vitę ordinē/: moribus disciplinã. Quicquid etiã maledictionis infusum erat per euam illam: Mariæ abstulit benedictio. ijs ita q̧ meritis: iure senatus populusq̧ Veliternus: ad vnũ: per singulos annos hunc diem expendat in laudē: & cum gaudio celebret deuotissime q̧ hic est dies ille: preclarus: in quo exaltari super angelorum choros immaculata mater & virgo meruit. De qua natus est ipse de⁹ & homo: saluator hominũ perditorum. de qua etiam cunctis misericordia omnibus perfluxit & gratia. Dixi.

¶ SEXTVS Sermonum libellus: de religione: de incarnatione. de natali Christiano. Continet Sermones Septem.

¶ De sacro deorũ immortaliũ cultu causæ. De incarnationis ratione q̄dam. De natalis tempore Christiani aliqua. Titulo. I.

Vscipere debet onus officij quilibet: qd̄ se putat substinere posse. Qua de re sapiētissime p̄tor: iudexq̧ æquitate pollens: priores optimi: Vosq̧ alii ciues magnifici: horreo in p̄senti aliqd dicere. Cũ nullus in me dicēdi ornat⁹; nulla sit orãdi facultas. Verũ ne silētio tēpus omne p̄tereat: de sacro deoꝝ īmortaliũ cultu: Deq̧ incarnatiõis ratione: & natalis tēpore filij dei q̄dã paucis expediã: si diligenter attēdi videro. ¶ Duplici q̄dem causa solēnia festa: Deorũq̧ cultũ maiores instituerũt: Vt scilicet hoĩbus: q natura ipsa laboribus p̄mũtur innumeris: laboꝝ remissiones concederētur. Vt etiã dijs ipsis honorē hoĩes redderēt. Debet eñ venerari quicq̄d excellit. Dei aũt est eximia q̄dã p̄stansq̧ natura: vt ea debeat ipsa p̄ se: ad se colendã allicere sapientē. Quapropter deũ venerari: & colere debem⁹ eoq̧ maxime: qd̄ dei prudētia mũdus administratur: & illa cõsulitur rebus humanis. Cuius p̄fecto numini parent omnia. De cultu hactenus. ¶ Cęterũ p̄cipua ratio incarnationis filij dei: fuit redemptio humani generis lapsi. Venit enim filius hominis: quo saluũ faceret: qd̄ perierat. Nã si homo ad imaginē & similitudinē dei factus in suo honore mansisset. Creator mundi creatura nõ factus esset: Aut æqualis deo patri dei filius formã serui nõ accepisset. Immēsa igitur charitate

Festoꝝ causæ.

Deus venerandus.

Incarnationis ratio.

Google

deus: vt seruũ redimeret: filium tradidit. Indulgentiæ quidẽ & gratię fontẽ: qui per pphetas oẽs illuminator & doctor humani generis p̃dicabatur qui virtus dei: qui ratio: qui sapientia eius & gloria. qui in virginẽ delapsus carnem spiritu sancto cooperante indutus est. Nã qđ homo est: esse Christus voluit: vt & homo possit esse: qđ Christus Agamus itaq; omni cura deposita redẽptori nostro gratias: quę merito & haberi & agi debent. ¶ Anno autẽ ab vrbe condita Septingentesimo quinquagesimo secũdo: Imperij vero Augusti Octauij anno secũdo post quadragesimũ Christus dñs in Bethleem natus est. Quo certe anno Cæsar Augustus ab oriente in occidentẽ: a septentrione in meridiẽ: ac per totũ oceani circulũ cũctis gẽtibus vna pace cõpositis Iani portas tertio clausit. Quibus dieb9 transtyberim olei fons ex terra manauit: perq; diẽ integrũ largissimo riuo fluxit. Gentibus denotans Christi gratiam: Cuius qđe aduentũ pax illa secuta est. In cuius etiã ortu Angelus quidã pastoribus illa inquit. Nũtio vobis gaudiũ magnũ: qđ erit omni populo: quia natus est vobis hodie saluator in ciuitate Dauid. Exultantes inde angeli plures vna canebant: Gloria in excelsis deo: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quibus auditis pastores fide & pietate affecti/ Christũ natũ illico quæsiuerũt relictis ouibus suis. Inueneruntq; infantẽ positum in præsepio. Ind reuersi ad gregem/ deum maxime celebrantes. ¶ Cum pastoribus igitur & angelis exultantibus pro tam amplissimo munere iã suscepto nos etiã gaudeamus. Neq; enĩ fas est: locũ esse tristitię: vbi natalis est vitę. Iesus autẽ senatũ populũq; Veliternũ nutu suo augeat & defenset: Vtq; olim in pace natus: pacẽ Christianis omnibus velit esse: p̃sentia bella Gallica occultas peccatorum punitiones auertens. Reliquum est p̃tor illustris. Iudex æquissime iustitiam diligens: obhorrẽs iniquitatẽ: Vosq; alij ciues amplissimi: vt Veliterni senatus nomine vestris humanitatibus gratias agã: hilari enim fronte huc cõuenistis quo simul omnes Christi saluatoris natale cũ summo gaudio celebremus. Publici autem ærarij quęstor/ q; minime qua decuit rerum copia vestras dignationes acceperit: veniam poscit: haud enim voluntas: haud animus defuit: sed temporis opportunitas Gallici belli tumultu vt nostis. Dixi.

Christi ortus.

Iani portæ

Olei fons.

Angelus.

Gloria in excelsis.

¶ Dies festos tripliciter a fidelibus venerãdos. Corde: ore: & ope. Inde de natali Christiano aliqua. Tit. ij.

NOn capiũt angustię pectoris mei: nõ iñfirmitas ingenij substinet viri clarissimi: Qđ hoc solẽnissimo die dicẽdũ par eẽt. Fręt9 deniq; Cœlestiũ ope. De sacroꝝ dierũ cultu/ & natali Christiano paucis ea expediã: q̃ audisse neminẽ (vt puto) pœnitebit: dũ me diligẽter audierit. Animaduertite igit. ¶ Tripliciter a fidelibus corde/ ore/ & opere venerandi sunt festi dies. Corde: vt vnusquisq; cogitatiõe rerũ malarũ abstineat. Et memor sit dei altissimi/ beneficioꝝq; eius. Nã ideo nascimur: vt ipsum factorẽ rerũ omniũ contemplemur: idest mente cernamus/ colamus/ & veneremur.

Corde quõ.

Nati cur.

Qui nos ideo generauit: vt ei seruiamus. Seruire autẽ deo nihil est ali Seruire deo.
ud/q̃ bonis operibus tueri: & conseruare iustitiã. Iccircoq; soli animã Recti cur.
tium ad cæli aspectum erecti sumus: vt summũ bonũ nostrũ idest im
mortalitatẽ quæ est regni cęlestis hęreditas; in summo deo esse creda= Immortalitas
mus. Et ideo religionẽ soli capimus: vt ex hoc sciamus humanũ spi= Religio cur
ritũ nõ esse mortalẽ: q͛ deũ: qui est immortalis desiderat/& agnoscit. nobis.
Nihilq; prodest hominẽ esse fictum: vt recto corpore spectet in cęlum
nisi recta mente deũ cernat: & cogitatio eius in spe vitę ꝑpetuę versetũ.
¶ Ore aũt vt malis verbis abstinẽdo. Deũ ipm oremus/laudemusq; Ore q̃uo.
simul. Susceptisq; beneficijs gratias illi agamus: tunc eñ nihil aliud
est agendũ: nisi in hymnis/psalmis/& canticis spiritalibus deo vacã
dum. Nam ideo sermonẽ solus homo ꝑter cęteras animãtes accepit: Sermo cur
ac linguã cogitationis interꝑtem: vt enarrare potestatẽ. Domini sui Lingua.
possit. Qui pater ideo appellatus est: quia nobis: & multa & magna Deus pater.
largitur. Dominus ideo: quia castigandi & puniendi habet maximã Deus dñs.
potestatẽ. Itaq; amare eũ debemus: q͛ filij sumus. Et timere: q͛ serui.
Solus pater vocãdus est: q͛ creauit. Solus dñs nũcupandus/q͛ regit. Pater.
¶ Opere tandẽ: vt malis operibus abstineamus/visendo tẽpla & sa= Dominus.
cras ædes: diuinaq; audiẽdo. Auditus eñ nobis ideo datus est: vt dei Opere q̃uo.
doctrinã ꝑcipere possemus. Itaq; si voluptas est audire cantus & car= Auditus cur.
mina: Dei laudes canere & audire sit iucũdissimũ. Imperãdũq; aio ẽ:
vt tunc voluptatibus abstineat: quũ in illas omnis turba procubuit.
Nã irreligiosa cõsuetudo est: quã vulgus per sanctoꝝ solẽnitates age Vulgi ipietas
re cõsueuit: populi enim qui deberent officia diuina attendere (Cum
sacrificiũ fit laus & hymnus: cultusq; dei cõstet abstinentia cupidita= Sacrificiũ q̃d.
tum atq; libidinũ/patientiaq; doloris) Saltationibus & tripudijs in
uigilantes cantica etiã indecentia efferunt: honesti & decori omnino
immemores: Maronisq; etiã & Tibulli gentilium poetarum obliti.
Quoꝝ alteri canitur. In primis venerare deos. Alteri vero illud: Om
nia sint operata deo. Quem quidem debemus omnes amare: q͛ pater Deus amãd[9].
est: Vereri/q͛ dominus/honorificare q͛ beneficus. Metuere/q͛ seuer[9]
Qua de re: Spes omnis vitę/ac salutis/in sola dei religione sit posita. Religio
¶ Sũt igit fragilia cõtẽnẽda/vt solida cõsequamur. Spernẽda terrena Quid agendũ
vt cęlestibus oneremur. Tẽporalia fugiẽda: vt ad æterna veniamus.
Erudiat ergo se q̃sq; ad iustitiã: firmet ad cõtinẽtiã oĩm virtutũ fasti= Cõtinentia.
giũ: ꝑparet se ad agonẽ & certamẽ: Instruat ad virtutẽ. Vt si forte ad=
uersarius indixerit bellũ: nulla vi: nullo terrore: nullis cruciatib[9] ab
recto & bono diuellat. Verũ & solũ deũ rectus cognoscat: abijciat vo
luptates. quarũ illecebris anima sublimis ad terrã deprimit. Teneat
innocẽtiã: ꝓsit q̃plurimis. Vt possit deo iudice ꝑ virtutis suę meritis:
vel coronam fidei/vel præmiũ immortalitatis adipisci. Docent eñ Animarũ re=
diuinæ litteræ non extingui animas: sed aut ꝑ iustitia pręmio affici: muneratio.
aut pœna pro sceleribus sempiterna. Nec etenim fas est, aut eum: q
sceleratus in vita fęliciter vixerit: effugere quod meretur. Aut eum
qui ob iustitiam miserrimus fuerit/sua mercede fraudari. Quocirca

semper ita viuamus: vt rationem nobis reddendā arbitremur. Imite
Martyrum festa cur. murq; viros sanctos: quorum idcirco solēnia celebramus: Vt eorum
gesta recolentes conemur eos/ quantū possumus imitari. ¶ Potissi=
Christus cur natus mū vero Christi iesu veri dei & hominis praecepta seruantes. Qui cū
superius esset: descendit vbi homo erat: Vt eum reuocaret vnde ceci=
derat. Et verbum caro factum est: Vt deus & homo inter hoies esset.
Cur de⁹ fact⁹ est homo Vnde crastina luce pro hominū redemptione inter bouem & asinum
collocabitur/ creator a creatura genitus: In cęlo cu; patre sublimis &
incorruptus: in terra cum matre & in ꝑsepio humilis & corruptibilis
Quem ipsum vt genuit, mox adorauit. Dixi.

¶ Natali die Iesu Christi gaudendum eē/ & sanctificandum. Cur dei fi
lius anni fine voluit nasci: Cur in dominica: Cur nocte. De trib⁹ miss=
sis celebrandis. De sacris vigilijs: De vigiliarum & orationis fructu.
Titulo tertio.

Magnus ab integro sęclorum nascitur ordo:
Iam redit & Virgo/ redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies cælo demittur alto.
Occidit & serpens: & fallax herba veneni
Occidit. assyrium vulgo nascetur Amomum.
Aspice venturo lętentur vt omnia sęclo.
Mater aue summi Virgo immaculata tonantis:
Virgo pari numen reddens mortalibus astra.

¶ Vtinam mihi, hodie sapientissime ꝑtor: Iudex ęquissime: Priores ma
Pisistratus. gnifici: vosq; alij ciues insignes/ Pisistrati facundia exhiberet. q dicē
do tm̄ valuisse traditus est: vt ei athenienses regium imperiū oratio
Pericles ne capti permitterēt. Aut Pericles essem: qui sub Anaxagora pręcepto
re/ summo studio ppolitus liberis athenarum ceruicibus iugū serui=
tutis imposuit. Sic enim ego valerem forsitan vestras apud dignatio
nes inclytas/ digna aliqua, enarrare. Verum & si nulla in me dicendi
facultas: cælesti tamen gr̄a fretus: humanitatumq; vestrarū pręsidio:
quędam memoratu dignissima de Natali dominico in ipsius diei cō
mendationem breui aggrediar. Dicam siquidem cur deus factus est
homo. Natali die Iesu Christi gaudendum esse/ & sanctificandū. Cur
dei filius anni fine voluit nasci: Cur in dn̄ica: Cur noctu. De tribus
missis celebrādis. De sacris vigilijs: De vigiliaꝝ & orōnis fructu ade
ste igitur. ¶ Exultant mihi ꝑcordia/ & membra oīa saliunt clarissimi
dn̄i: recurrit n anq; Mātuani poetę illud: Iam noua progenies, cęlo de
mittitur alto: Aspice vēturo lętentur, vt oia sęclo. Illud ecclesię militā
tis: Crastīa die delebit iniqtas terræ: & regnabit sup nos saluator mū
di. Illā exodi: Hodie scietis/ qa venit dn̄s & mane videbitis glīa; ei⁹.
Deus cū hō. Illā btī Hieronymi: hodie ver⁹ sol ort⁹ est mūdo: hodie in tenebris sę=
culi/ lumen ingressum est. Deus factus est homo: vt homo deus fieret
formam serui domin⁹ accepit: vt seruus verteretur in dn̄m. Cęlorum
habitator & cōditor habitat in terris: vt hō colon⁹ terrę migraret ad
cęlos. Quāta ergo lętitia/ quāto gaudio: quāta hilaritate hum anum

Digitized by Google

genus affici debet hodie. Cum redemptorē dominū nostrum Iesum Christū sequenti aurora visuri simus? Oportet itaq; esse nos sanctitate puros: pudicitia mūdos: honestate nitidos: ad sacras ædes frequētius cōuenire: confessionē delictoꝝ purissime agere. Vtq; redemptoris natiuitate angeli sanctę Trinitati cōgratulātur. Nos quoq; & illi congratulari. Nō quidē ebrietatibus: non impudicicijs: non ludis & alea: casuue tabulæ blasphemijs & piuriis. Vt pene per totum terrarum orbem praua cōsuetudo solet. Gentiles Romanos imitans. Nā Saturnalibus eodem mense pueri nucibus ludebant: & alea viri. Qd sane Epigrāmatū scriptor ostēdit. Cū ait: Ne aleam sectaretur Carminibus se operā impendisse. Nos vero, Christiani veræ salutis: verę fidei docti & periti ab luce ad tenebras: a tenebris ad lucē sequimur aleā legibus vetitā. Cūq; ecclesia cantet: Te deū laudamus: vt indicetur: exultare nos cū angelis / & cōgratulari redemptoris natiuitate. Cantet et Benedicamus domino. Illudq; moneat sanctificamini hodie: & estote parati: quia die crastina videbitis maiestatē dei in vobis. Dum luditur totā noctem. Quasne laudes / benedictiones / sanctificationes agimus? Nō iniuria igitur illud efferre possum. O stultas hominū mentes O pectora cæca. ℂ Christus aūt in fine anni voluit nasci: quo se ostenderet / vltima mūdi ætate venire. Sexta feria cōceptus. Dominica natus. Sexta feria crucifix⁹. Dominica resurrexit. Vt qui sexta feria plasmatū perdiderat. Sexta feria liberaret. Et quia dixerat: Dominico die: fiat lux: eodē venit oriens ex alto: vt nos illuminaret. ℂ Noctu vero is natus est: vt se sub carne latentē venire significaret. Vel ad illustrandā noctem & tenebras nostras: habitantibus em̄ in vmbra mortis: lux orta est eis. ℂ De missæ quidē officio: illud ꝓtereūdū minime. Qd Thelesphorus papa instituit Redemptoris natiuitate debere cantari tris missas quo pateret: Christi ortū triū tempoꝝ patres saluare. Patres inquam ante legē: sub lege: & post legem. Prima deniq; media nocte canitur: q; qui ante legē fuerant: non fuere aliqua lege illuminati. Secūda vero diluculo: q; sancti patres & prophetæ: q fuere sub lege scripta: aliquantulū dei cognitionem habuere: verū non quanta habetur hodie. Tertia autem missa hora clari diei tertia celebratur: quoniam illuxit nobis dies redemptionis nostræ. Prima igiť missa est de æterna genitura: de patre scilicet sine matre. Secunda de promissione antiquis facta: de genitura scilicet a matre sine patre. Vnde cantatur: Lux fulgebit: non fulsit: aut fulget. Tertia est de veritate nobis exhibita: quæ de vtraq; agit. Vnde canitur: Puer natus est nobis. Isaiæ capite nono. ℂ Si quis adhuc peteret: quam ob rem dies solēniū dierum pręcedentes: Vigiliæ appellantur: & in eis ieiunium facimus. Respōdetur / vigilias dici: q; olim diebus solēnibus duo nocturna agebantur officia. Populus autem totam diuinis laudibus noctem in ecclesia vigilabat: vti & nunc maxime fieri solet: Vbi saluatoris nostri Iesu: Antonij magni: Luciæue natale aduenerit. Sed qa lusores Cantoresq; simul eo conueniebant. Turpibus cantilenis pos

Sanctificādū esse.

Gaudendū quomodo.

Saturnalia.

Christus cur āni fine nat⁹.

Cur dominica natus.

Cur noctu:

Missæ cur tres

Prima.

Secunda.

Tertia.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Vigilię cur.

tionibus/fornicationibusq inuigilare cœperunt: propter ista: multaq alia non decentia: quę fiebant: huiusmodi vigiliæ interdictę fuerunt. Institutūq inde earum loco Ieiunia fierent: quę sane adhuc retinent officij nomen: vigiliæ nāq: non ieiunia nuncupantur. Ieiunandum igitur/& honeste in sacris ædibus vigilandum vtiq est: vt propterea mundi ac puri filium dei digne aspicere & suscipere mereamur Beati enim sunt serui illi. quos dominus inuenerit vigilantes. Neq debemus aleæ pernoctare turpibusq appellere animū: nulla summi tonantis habita reuerentia fandi atq3 nefandi memoris. Mente atq3 ratione cuius omnem mundum administrari & regi censent philosophi magni & nobiles. Eoq3 magis ad virtutem cuiq3 nitendum est: & scelera fugienda: q nil deo latet: nihil deo clausum est. hinc Zeno interrogatus: lateret ne deos homo male operans: ne cogitans quidem inquit. ⁋ Vigilando deniq3: ieiunando & orando timor omnis excutitur: fiducia nascitur: caro maceratur: vitia tabescunt. charitas roboratur. Recedit stultitia: accedit prudētia. mens acuitur. error obtunditur. Criminū caput Sathanas gladio spiri⁹ vulneratur. Quid igit hac vtilitate magis necessarium? Quid istis lucris cōmodius? Quid hac fęlicitate beatius? ⁋ Cæterum q excellentia tua benignissime prętor summa cum hilaritate & regifico luxu. Senatū populūq Veliternum acceperit: in immēsæ memoriā charitatis/& dominici laudem & gloriā natalis. Totius nomine ciuitatis huiusce Veliternę gratias tuæ agim⁹ amplitudini infinitas. Cūq referri nō possint. Deū q̄sum⁹ omniū creatorē: virtutūq memorē: & pietatis: vt Magnificentię tuę ęterna frui vita lōgo post tēpore ad votū pcedat. Tribuis eñ qđ cuiq cōuenit: es iustus/prudēs/fortis/publici amator boni. Quocirca Veliternis omnibus concordiam & amicitiam paris. Dixi.

Ieiunandū est Vigilandum.

Deo nil latet.

Vigilandi & orādi fructus.

⁋ Religionis autores primi. Cur dij ex hominibus facti. Deū timendū & venerandum. Iræ effectus. Iusti & perfecti viri officia. Natali Christiano sobrie/pie/& caste viuendum. Tit. iiij.

Loquētissimi cuiusq facūdia mihi hodie opus esset viri q̄ optimi quo vestris omnino auribus satisfieret. Non enim mediocri vir ingenio id vnq̄ pstare poterit. Si tamē beniuolos mihi: attentosq videro: ea certe in medium ferā: qbus voluptate non minima vestræ afficientur aures. Nam religionis autores primos. Cur dij ex hominibus facti. Deum timendum & venerandū. Iræ effectus: Iusti & perfecti viri officia: Natali Christiano sobrie/pie: & caste viuendum paucis aperiam: vt deum ipsum cōtinue pura/integra/incorruptaq: & mente & voce veneremur. Adeste/faueteq3 etiam atq3 etiam oro: & quæ dicam animaduertite. ⁋ Cælum Saturni patrem iustum & benignum virum/& astrologię non imperitum. Primū regem fuisse Eumerus historicus ait: a quo Cælites de os sacrificijs primo cultos: & inde Cæli cognomē habuisse. Didymus vero aliter: scribit enim Melissea Cretensium regem: primū dijs sacrificasse: Nouosq3 ritus sacrorum: & pompas introduxisse. Sed nimirū

Cælus regū primus.

Cælites.

Melisseus rex.

hi omnes/qui olim colebantur: vt dij: homines fuerũt: & ijdem primi ac maximi reges. Eos autẽ aut ob virtutẽ: quia ꝓfuerant hominũ generi: diuinis honoribus affectos eẽ post mortẽ. Aut ob beneficia & inuenta: quibus humanã vitã excoluerant: immortalẽ memoriã cõsecutos: quis ignorat? ¶ Cæterũ quia sine religione idest summa pietate: quæ nihil aliud est/q̃ dei parentis agnitio & notitia. Vita hominũ stultitia/scelere/immanitate cõpletur. Sempiternus deus & dies & noctes timendus: tutissima enim res est. Nil timere prẹter deum: a quo hominũ vitæ consulitur: & prouidetur. Nam mente consilioq̃ꝫ diuino/omnia hoc in mundo/ad salutem omniũ conseruationẽq̃ꝫ ad ministrantur: & reguntur. Quiq̃ꝫ deum honorauerit: hoc afficietur ꝓmio: vt sit in æternũ beatus: sitq̃ꝫ apud deum: & cum deo semper. Veri autem cultoris dei sacrificia sunt: Mansuetudo animi: & vita innocens: & actus boni. Qua de re absit ab eo Ira idest commotio mentis ac perturbatio: quę hominẽ sapientem & grauem non decet. Siquidem quum in animũ cuiusq̃ incidit: velut sæua tempestas tantos excitat fluctus: vt statum mentis immutet: ardescant oculi: os tremat: lingua titubet: dentes concrepant. vultum maculet: nũc suffusus rubor: nunc pallor albescens. Quicunq̃ꝫ igitur sanus iustus perfectusq̃ꝫ homo esse voluerit: & deo charus. Iracũdiam temperet (nam virtus est iram cohibere/cupiditatem cõpescere/libidinem refrẹnare) opes non admiretur. Alienam mulierem sancte videat. Nihil omnino appetat: non inuideat vlli. non fastidiat queq̃. Sit humilis/misericors: beneficus/mitis/humanus: paxq̃ꝫ in animo eius perpetua versetur. Hęc est enim religio cælestis non quę constat ex rebus corruptis: sed q̃ virtutibus animi: qui oritur e cælo. Et hic verus dei cultus ẽ: in quo mens colentis seipsam deo immaculatam victimam sistit. ¶ Qua de re: quia crastina die tenebrarum caligo minuetur: lux fidelium & credentium oculis reddetur: Syderum conditor: omniumq̃ꝫ redemptor Mariæ virginis hubera sugget. Vt digne cum eo gloriari possimus in cælis. Saluatorẽ expectantes sobrie pie caste viuamus. Dixi.

Dij ex hoibus. *Deus venerandus.* *Pietas quid.* *Sacrificia cultoris dei.* *Iræ effectus.* *Iusti viri officia.* *Iracundia tẽperanda.* *Virtus quid.* *Religio ex quibus est.* *Caste viuere.*

¶ Christianæ incarnationis: religionisq̃ꝫ institutę causa Cur nati homines. Quid eis agẽdum vt beati cum deo habitent. Tit. v.

ETsi patres optimi: exilis ingenij mediocritas tenues admodum fruges parit: aperiam tamen facultate qua valeo/Christianæ incarnationis: religionisq̃ꝫ institutæ causam. Cur nati homines. Quid eis agendum vt beati cum deo habitent. Intendite q̃so. ¶ Deus filiũ suũ labi iussit e cælo: vt religionẽ dei sanctã trãsferret ad gẽtes: idest ad eos: q deũ ignorabãt: doceretq̃ꝫ iustitiã: quã pfidus ille popul⁹ abiecerat. Itaq̃ꝫ p incarnationẽ filij dei (qua hois animã corpusq̃ꝫ suscepit) saluamur. Vt ad illa/q̃ credimus ꝑuenire valeamus. Totũ nãq̃ꝫ hoiem assumpsit dei filius vt totũ beatificaret. Et peccatũ generis humani deleret. Quocirca & maxima & admiranda charitas dei patris/quũ ꝓprio filio nõ pepercit: verum pro nobis oĩbus tradidit illũ: aperuit ianuã regni cælorum.

Deus cur hõ factus.

Omni itaq; cura deposita redẽptori nostro gratiæ: quales possumus agi debent. Nã quis tam durus/tã inhumanus/tã ferreus sit: qui deũ non diligat: a quo tantũ se diligi conspicit: Nulla enim maior causa fuit aduentus domini nisi vt ostenderet deus dilectionem suã in nobis. Itaq; natus est Christus salutarẽ mũdo afferens fidem: vere petra medio rerum posita: vbi comminueretur: qui offenderet: qui crederet saluaret. Vere ignis ardens: quem qui sequit/illuminatur: qui tentat exuritur. Ipse est Christus christianorum caput: saluator bonorũ: malorum punitor: Iudex omniũ: qui formam secuturis verbo & opere

Religionis causa

statuit. ¶ Cęterum ꝙ est conditor rectorq; mundi deus: Ideo recte ac vere religio constituta est: authori enim rerum/parentiq; communi honos veneratioq; debetur. Falsa igitur est illa sententia: qua putant terroris ac metus gratia Religionem a sapientibus institutam: quo

Homines cur nati.

se homines imperiti a peccatis abstinerent. Cũ hac conditione gignamur: vt generati nos: deo iusta & debita obsequia præbeamus. Hunc solum nouerimus: hunc sequamur. hoc vinculo pietatis abstricti deo

Religio vnde

& religati simus: Vnde ipsa religio nomen accepit: inutilis est. n. deo qui fide ac deuotione caret. Nec iustus ac sapiens vllus est/nisi quem

Hominis officium.

dominus præceptis cęlestibus erudiuit. Quapropter id hominis officium est in eoq; solo summa rerum/& omnis beatæ vitæ ratio consistit: vt sciat quo ritu/quoue sacrificio/deum coli oporteat. Quandoqdem propterea facti & inspirati ab eo sumus: vt cæli deum pura & integra mẽte coleremus. Quisquis ergo rectuz vitę iter tenere nititur non terram debet aspicere: sed cęlum: non ad corpus referre omnia: sed ad mentem: non huic vitæ dare operam sed æternę. Maledicẽti benedicto respondeat: Nunq̃ ipse maledicat: ne verbum malum procedat ex ore hominis: qui colit verbum bonum. Nec mentiatur vnq̃ de

Virtus quid.

cipiendi aut nocendi causa: Virtus est enim bonum facere: malũ effugere: Quare inter summas hominũ quidẽ virtutes: innocentia numeratur. Et homo/qui scientiam boni ac mali habet/abstinet se a nocendo/etiam cum incommodo suo: Vt perfectus & purgatus hinc exiẽs: cum deo habitet. Deponitq; oẽm malaz cogitationem de corde suo:

Deo patẽt oĩa

Mala cur.

Nihil enim deo clausum est: interest animis nostris/& cogitationib⁹ cunctis. Ideoq; mala omnia rebus humanis quottidie ingrauescũt: quia deus huius mũdi effector & gubernator derelictus est. Inde superbis resistit: humilibus autem gratiam præbet. Quocirca humanitate & castitate & bonis moribus nixi amemus deum vt amemur a deo ne ꝑpter delicta nostra auertat faciẽ suam a nobis: & non misereatur

Deus quomõ amabitur.

Amabimus autẽ deũ: si in hoc imitabimur: vt velimus prodesse omnibus: nocere nulli. ęrũnas & angustias mutua charitate reuelemus. Ieiunijs vigilijs/orationibus crebris insistere debeamus. Ipse enim diuina voce instruit nos/& monet: Dominum deum tuuz adorabis: & illi soli seruies. Dixi.

¶ De Tẽpore & causa incarnationis: Dominiciq; natalis. Et, quid homo (quo sit dei amicus) agere: vitareq; debet. Tit. vi.

T humanaꝝ & cęlestiũ disciplina rerũ/sublimisq; dei gratia: hoc in loco dicturus: indiget sapiẽtissimi viri: Secus.n. digna aliqua enarrare nõ poterit. Qua de re summi patris & opem & dexteram inuoco: vestrũq; olm benignã mentẽ & aures opto. Ita nanq; ardentius de tẽpore & cã incarnatiõis: Dominiciq; natalis sermonẽ fecero: ostendẽs qd hõ (quo sit dei amicus) agere: vitaq; debet. Attendite diligenter: Vani nanq; sunt oẽs: in quib⁹ dei scientia nulla subest. ¶ Legimus a principio mundi ad christi incarnationẽ/quinq; annorũ milia centum nonaginta nouem prætermisse annos: Legimus etiam tria duntaxat millia: Annosq; nongentos & sexaginta. Vbi igitur temporis plenitudo aduenit: misit deus filium suum factum ex muliere/ factum sub lege: vt eos/qui sub lege erant redimeret: ad regnaq; cælorum reduceret. Post lapsum si quidem primorum: parentum: humanum genus per longissima temporum spatia/sub diuina indignatione permansit. Christus ergo verus deus & hõ malis oĩbus fidẽ dedit. ¶ Nã regnãte Herode in Iudæa: apud Romanos iam mutato reip. statu impatore Cęsare augusto: & p eum orbe terre pacato/ Natus est xp̃s in Bethleem iudę: hõ manifestus ex hoĩe virgine: deus occultus ex deo patre: sic.n. ppheta prędixerat: Ecce virgo in vtero concipiet: & pariet filiuꝫ: & vocabitur nomen eius Emanuel: quod est interpretatum nobiscũ deus. Ad cui⁹ diuerso mõ pfectionẽ indicandã/vt oñdatur patri ęqualis: dicit fili⁹. Vt oñdatur patri p oĩa similis imago. Vt ostẽdat immaterialiter genitus: dicit verbum: Nã verbũ solus filius accipit. Qui pp liberãduꝫ a morte ęterna hoĩem/factus est homo. Nãq; si homo non peccasset: Virgo nõ pepisset. In quo sane dei charitas in nobis apparuit: qm̃ filius suum vnigenitũ misit in mundum: vt viuamus per eum. q omes sub peccato nascimur: & per vnum solum/q sine peccato natus est: liberamur. hinc ait ipse: Ego sum mundi lux: qui me sequit: in tenebris non ambulabit. ¶ Vt ergo dei filium humani generis saluatorem seq̃mur ab omni peccatorum & cupiditatum malarum labe mũdemur: eius beneficioꝝ solennitatib⁹: festis: & diebus statutis memoriã celebrantes. Ipse enim fons nostrę beatitudinis: ipse omnis desiderij est finis. Bonũ &.n. nr̃m: de cuius fine inter philosophos magna cõtẽtio ẽ nullũ est aliud/q̃ illi cohęrere. propriusq; dei cultus & vera religio/& recta pietas: & tantum deo debita seruitus illa est: Diligere dominuꝫ deum tuum/ toto corde: tota anima: tota mente tua: & proximũ tuũ tanq̃ teipsum. Qui autem non colit deum: miser est: quia deo priuatur: Q̃ vero antiquus sit: in sacrificando dei cultus: Duo illi fratres Cayn & Abel satis indicant: Quorum maioris deus sacrificiũ reprobauit: minoris aspexit: Cor.n. contritũ & humiliatũ de⁹ nõ spernit. Nõ vult ergo sacrificium trucidati pectoris/sed cõtriti cordis: Cũ vera sacrificia sint opera ipsa misericordiæ: quę quidem non ob aliud fiant: nisi vt a miseria liberemur. ac vt pp terea beati simus. Itaq; immolemus deo sacrificium laudis: & reddamus altissimo vota nostra:

Incarnatiõis tempus.

Christi natale

Emanuel
Filius
Imago
Verbum
Deus cur hõ

Quid homini agendum.

Bonum hoĩs.
Dei cultus proprius
Deus amãd⁹.
Sine deo vir
Cultus antiquus
Cor nostrum.
Sacrificia va.

ꝙ præmia, bonis factis: peccatis aut supplicia sunt cõstituta. Quocir ca beatũ non faciunt vitiosæ ac mortiferæ voluptates: non opulentia libidinum incitatrix: non inanis ambitio: nõ caduci honores: quibꝰ illaqueatus animus humanꝰ ęterna morte damnatur. Sed sola innocentia, sola iustitia, cuius legitima & digna merces est immortalitas: quam statuit a principio deus sanctis & incorruptis mentibus. Quæ se ab vitijs & ab omni labe terrena integras, inuiolatasq; conseruant. Proinde vniuersos oportet: qui sapiẽtes, qui homines merito dici volunt. fragilia cõtẽnere: terrena calcare: humilia despicere. Vtq; possumus cum deo beatissima necessitudine copulari: cuiusquidẽ grã cunctis hoibus apparuit: impietatem secularia q; desideria vitemus: sobrie, iuste, & pie venientes: expectantes beatam spem, aduentũq; gloriæ magni dei & saluatoris nři Iesu Christi: q semetipsũ ꝓ nobis dedit vt nos ab omni iniquitate redimeret: populumq; bonorum operum studiosum mundaret. Dixi.

Quæ vitanda

Immortalitas

Quæ vitanda

¶ Cur nam Christi Iesu Natalem: Cur dominicũ diem: Cur Martyrũ festa celebramus. Titulo septimo.

QVid hodie patres inclyti palam dicerẽ cogitanti mihi, illũ occurrit: qua de re Christi Iesu Natalem: Cur dñicum diez: Cur alioꝝ martyrũ festa celebramꝰ, ostendere. Quocirca & mentẽ & aures intendite. ¶ Erant homines dei patris inimici oẽs: Christus aũt dei & hoim mediator vt nos illi reconciliaret e cęlo in terrã descendit. Caput etiam spinis opposuit: Manꝰ, & pedes clauis obiecit. Vt deo homines copularet a mortis contagiõe: & obligatione peccati liberãs. Hinc & Iesus gręce, latine saluator, dicitur: quia cunctis gentibus salutifer venit. Quẽ quidẽ venisse elementa oĩa testata sunt: Deum. n. hũc cęli esse cognouerũt: qa ꝓtinꝰ stellã miserẽ. Cognouit mare: ꝙ eius plantis se calcabile ꝑbuit. Cognouit terra eo nanq; moriente cõtremuit. Cognouit sol etiam, quia lucis sue radios abscondit. Saxa & parietes agnouerunt quia tẽpore mortis eius scissa sunt. Infernus agnouit: quia quos tenebat mortuos reddidit. Memores igitur Christi aduentu hominem deo reconciliatum, anno quoq; illius Natalem diem merito celebramus: & veneramur. ¶ Ab ecclesia vero institutum est: dominicum diem christianę memorię dedicandum, eo maxime ꝙ dies ille dieꝝ omniũ, primꝰ fuisse legitur: Erit ꝙ seculi huius vltimꝰ: que nulla ꝓcessit, nec vlla nox sequet̃. Eo die & cælum: & terrã: & angelos deus creauit. Boni in cælo glorificati sunt: mali vero expulsi. Eo factus estˀ hõ Christꝰ. Eo destructis inferni claustris: sanctorum aĩas inde eripiens surrexit a mortuis. Et mors interitũ, & vita cœpit initiũ. Qua ꝓpter nõ solũ in paschate diẽ hunc celebramus: verum etiam ꝑ singulas quasq; hebdomadas ipsiꝰ diei imaginẽ frequẽtamus. Eo die mortuorum resurrectio fiet: reddentq; vnicuiq; secundũ opa sua ꝓmia. Eo die spiritus sanctus in linguis igneis missus est in apostolos. Eo deniq; erit initium & cõtinuatio sine fine laudũ dei, & dñi nři Iesu Christi. Merito igitur vniuersa sabbati gra=

Christus cur in terram

Iesus id est Saluator

Elemẽta deuz nouerũt.

Natalis dies cur celebratur

Dñicus dies cur celebratur

tia:& antiqua illa festiuitas populi Iudęorũ dici huius solẽnitate mutata est. Illi sabbato seruile opus nõ faciebãt: Nos item dominico die seruile op⁹ nõ facimus: q̃a vitijs & peccatis non seruimus: qui em̃ facit peccatũ seruus est peccati. Martyrũ præterea solẽnia celebram⁹ tã q̃ sanctorum hominũ dei: q̃ sane vsq; ad mortem sacrorũ suorũ corporũ p̃ veritate certarunt: quo falsis religionibus victis: religio vera cũctis hoibus aperta esset. Deus vero eos hoies & martyres fecit: & sanctis suis angelis cęlesti honore sociauit: Vt ea celebritate & deo vero de illorum victorijs gr̃as agamus: & nos ad imitationem taliũ coronarum, atq; palmarum eodem inuocato in auxilium ex eorũ memoriæ renouatione abhortemur. Quæcunq; igitur adhibentur religiosorum obsequia in martyrũ locis, ad ornamenta sunt memorię: non sacra sunt vel sacrificia mortuorũ tanq̃ deorum: veluti prisci illi existimabant: qui beneficijs excellentes viros in cælum fama sustulerunt. Hinc. n. Aesculapius, hinc liber dij sunt habiti. ¶ Absolutis quæ proposueram, omnes ad vnum moneo: Nihil deo aduersante tutum eẽe Et serpente vicino nullã esse securitatẽ. Quã ob rẽ fugiẽda sunt vitia cũctaq; scelera: iniustitia maxime atq; impietas: Et diuina præcepta seruanda Christo dicente: Si diligitis me, mãdata mea seruate. Dixi. Martyrum solennia cur.

¶ Septimus Sermonum Libellus: de Sacro Baptismo. Continet Sermones Septem.

¶ De Sacramẽtis septem ecclię. De Ioãnis & Christi Baptismatis differẽtia: & virtute. Et quibusnam liceat Baptizare. Titulo primo.

Vidnam viri egregij de baptismi sacramento dicendum esset: exequi nullo pacto mei facultas ingenij posset: itaq; sermonẽ paucis expediã. Naz breui de sacramẽtis septẽ ecclię: De Ioãnis & Christi baptismatis differẽtia & virtute: Et q̃busnã liceat baptizare, disserã: Nouę legis & gr̃ę Sacramẽta dicũt septẽ: Baptism⁹: Cõfirmatio: Eucharistia: Pœnitẽtia: Vnctio extrema: Ordo: Coniugium. Ex ijs baptisma remedium contra peccatum prębet: gratiamq; adiutricem confert: Chrisma spiritus sanctionem adhibet. Coniugium duntaxat in remedium. est. Eucharistia & Ordo gratia & virtute nos fulciunt. Baptismus intrantium est sacramentum: Confirmatio pugnantium: Eucharistia progredientium Pœnitentia est errantium, & deficientium: Matrimonium incontinentium: Extrema vnctio exeuntium. ¶ Christi autem baptismum Ioannes suo baptismate prenuntiauit: qui certe omnium prim⁹ baptizasse legit: Verũ in aq̃ nõ in spiritu. Ipse ei ait: Ego baptizo vos in aq̃ in pœnitẽtiã: nã sola corpa abluebat: a peccatis ãĩo nõ mũdabat. q̃ erat in pœnitentiam, non in remissionem, vti Christi baptismus. Sacramenta septem Ioannis baptismus Christi baptismus

Ioannes enim baptizans/ homines vocabat ad pœnitentiam/& pœnitere docebat. Vnde scribitur. Veniebant ad Ioannem in Iordanem confitentes peccata sua. In quo baptismo peccatoꝝ remissio nõ dabatur: q̃ data est in Christi baptismate. Vtilis deniq; Ioannis baptism⁹ erat: q; homines vsu baptizandi ꝑparabat ad Christi baptisma. ❡ Qđ quidem solis sacerdotibus est traditũ eiusq; ministerium nec ipsis diaconis licet implere absq; episcopi vel presbyteri venia: nisi iis procul absentibus vltima langoris cogat necessitas. Qđ etiã & fideles laicos minime dedecet. Nec mulier q̃uis sancta audeat baptizare: nisi necessitate cogente. Cum igitur Christi baptisma in peccatorum remissionem fuerit institutum: & gratiã præbeat. Iure & merito hodie Iulius infans illud accepit. Iure & merito cuncti nos etiam tanto illius bono lætari debemus. Dixi.

Ioan. bptũs. Baptisare q̃bus liceat.

❡ Quid sit baptisma: eiusq; forma: & causa institutionis. Tit. ij.

QVoniam viri clarissimi in cõuiuio sermones habendi sunt: non anxij: sed iucundi/ & quadam cum voluptate vtiles: ex quibus ingenium nostrum venustius & amœnius fiat. Non ab re hoc in loco. Quid sit baptisma: eiusq; forma: & causa institutionis edisserã. Quæso igitur adnimaduertite. ❡ Baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata per verbum dei. Vel baptismus est ablutio corporis exterior facta/ sub forma præscripta verborum. Si enim fiat ablutio sine verbo/ non est ibi sacramentum. In duobus ergo consistit: verbo/ & elemento. Cętera vero ad eius solẽnitatẽ pertinere dicuntur. Estq; huius sacramenti materia duplex. Remota: quæ est aqua propinqua/ quę est in aqua ablutio. Celebratur enim id sacramentum in aqua tantũ: nõ alio liquore: quia sicut aqua sordes corporis ac vestes abluit: ita baptismus maculas animæ: vitiorũq; sordes emundando abstergit. Vel ideo: quo nullum inopia excusaret: vt cõmunis materia baptizandi apud omnes inueniretur. Qđ sacramentũ aqua significauit: q̃ de latere Christi exiuit: vti & sanguis alterius sacramenti signũ fuit. Nõ igitur alio in liquore/ nisi in aqua baptismus cõsecrari potest. ❡ Eius autẽ forma est illiusmodi. Ego te baptizo in nomine patris/ & filij/ & spiritussancti. Nec sufficit verba corde cogitare: nisi vocaliter exprimãtur. Nam in vocali expressione verborũ: perfecta fidei professio significatur: quæ quidem & in verbo: & in corde consistit. Inde Augustinus ait. Detrahe verbũ/ aqua quid erit nisi aqua? Accedit verbum ad elementũ & fit sacramentum. Baptizandi vero tertio mergi debent. Et tamẽ si semel dũtaxat immergãtur verũ baptisma accipiũt. Et qui semel immergit: nõ peccat: nisi ecclesiæ cõsuetudo obsistat: vel hoc modo tantum debere fieri asserat. Nã in trinis immersionibus personarum trinitas: & triduum sepulturæ Christi. Et in vna potest diuinitatis singularitas designari. ❡ Causa deniq; institutionis baptismi ẽ innouatio mẽtis: vt homo: qui ꝑ peccatũ vetus fuerat: per baptismi gratiã renouetur. qđ certe fit vitiorũ depositione: & collatione virtutũ. Tunc enim fit quisq; nouus homo

Baptism⁹ qd.

Materia duplex.

Cur in aqua tantum.

Baptismi forma.

Fides vbi cõsistit.

Baptizandi immersio.

Baptismi causa.

quum abolitis peccatis, ornatur virtutibus. Ablutio peccatorum fe-ditatẽ pellit: virtutũ appositio decorẽ affert: hinc in Ezechiele Deus ait: Aspergã sup vos aquã mundã: & mũdabimini ab oĩbus immundi-tijs vestris: & dabo vob cor nouũ, & spiritũ nouũ: Interior itaq mũ ditia res est huiusmodi sacramẽti: Quocirca christus cũ primũ ado-lescere cœpit: in Iordane flumine tinctus ẽ ab Ioãnne pphera: Vt spi ritali lauacro peccata nõ sua: q vtiq nõ habebat: sed carnis, quã ge-rebat aboleret. Vt quemadmodũ iudæos suscepta circũcisione, sic etiã gẽtes baptismo idest puri roris pfusione saluaret. Prõptissimo igitur aĩo pres inclyti sacri baptismi fontẽ adire: liberisq nris id bonũ con-ferre debemus: quo medio peccatis abolitis & mundatur: & renoua-tur homo. Dixi.

Baptismi vir tus.

Christus cur baptizatus

¶ Modus & ordo sacri baptismatis. Tit. iij.

Optarẽ hodie summi historici facundiã & eloquẽtiam q opti mi ciues & dñi: Cuius nomẽ & gloria Gaditanũ ẽgit: vti ab vltimo terrarũ orbe ei visendi gratia Romã peteret. Opta rem inq illius facundiã: Quo vestris me dicente prudẽtijs satisfieret: duram nanq cẽpi puinciã: Verum & si illa deest, orationis tẽdiũ breuitate rependã: paucis nãq de modo ipso, & ordine sacri ba-ptismatis disseram: ¶ Itaq ante omnia sacerdos puerum tenere p la-tera: versaq in aquam facie debet immergere: Idq in hũilitatis & re-uerentiẽ signum. Aliquis etiã qui, baptizatũ de sacro fonte suscipiat adsit q spiritalis regeneratio, quæ fit per baptisma: quodã modo ge-nerationi corporeẽ assimulat: in qua certe paruulus nutrice indiget, & pedagogo. Ille aũt vt baptizatum in fide nouitium de his, quẽ chri-stianæ sunt vitẽ: edoceat. Augustino illa præcipiẽte: Vos ante omnia tam viros q mulieres: qui filios in baptismo suscepistis admoneo: vt cognoscatis fideiussores apud deũ p illis extitisse: ideoq semp eos ad monete: vt castitatem custodiant: iustitiam diligant: charitatẽ tene-ant. Thoma vero doctore, spiritales hodie patres ad ea minime val de obligantur. q vt plurimũ q baptizantur: parentes habẽt christia-nos: qui sane filios diligenter instruere possunt. qđ si illi neglexerint: saluti spiritaliũ filioꝝ ipsi impendant. Qui aũt de sacro fonte pueruz suscipit, & vnus & plures esse valent: Nam cum omnibus spiritalis co-gnatio contrahitur. Eritq ille sẽcularis non religiosus aut monach & fidelis non infidelis. Isq baptizati pater spiritalis vocatur: & vt pa ter est diligendus. ¶ Eorum deniq ordo, quẽ sunt ad sacramenti ba-ptismatis solẽnitatem secundum cõem ecclesiẽ consuetudinem adhi-benda est: ille. q ante omnia puer exufflatur: vt diaboli virtus exte-rior expellatur: & interior expellenda significetur. Postea vero crucis signũ & in pectore & in fronte fieri debet: vt se pellendum dæmon in-telligat, tam ex occulto cordis, q ex apto pfessionis. Tertio sal in ore ponitur: vt per typicum salẽ: sapiẽtiẽ sale cõditus iniquitatis fetore careat: ne peccatorum vermib putrefiat vlterius: sed magis illæsus ad maiorem grãm pcipiendã seruet. Sal ergo significat: q p baptismũ

Modus baptismi.

Patres spirita les.

Pater spirita lis.

Ordo bapti.

Exufflatio

Crux

Sal

sapientiæ sapor pparatur: fetorq; fomitis restringit. Quarto nares & aures saliua tangunt: vt ei nares apiant: ad odorē notitiæ dei accipiē dum: & aures ad dei mandata audienda. Quinto in pectore & in scapulis fit inunctio: vt vnctionis gratia ad deū amandum: ad bonaq; opera faciēda significetur. Sexto fit vnctio chrismatis in vertice post baptismum: vt christi regni baptizat⁹ pticeps: a Christo xpianus vocari possit. Eiusmodiq; inunctio fit in capite: q sapientis sensus in capite eius. Per caput ergo anima designat: quæ p baptismū imputribilis reddit ad cōtēplandū æterna. Chrisma eñi ex oleo lucēte: cōseruantiq; balsamo conficit. Septimo baptizatus cādido vestimento induit: qd innocentiā christianāq; puritatem significat: quæ quidē post ablutas veteres maculas studio sanctę cōuersationis immaculata seruari debet: vt añ christi tribunal eadem repsentetur. Vnde Ambrosi⁹: Accepisti post baptismū vestimenta cādida: vt esset iudicium q exueris voluntatē peccatoꝝ: & indueris innocentię casta velamina. Nouissime ponit in manibus Cereus: vt sit lucerna pedibus eius verbū dñi: & lumen semitis ei⁹. Debēt igit (nisi necessitas repugnarit) prædicta oīa dū aliquis baptizat rite celebrari. Quoꝝ etiā qcūq; baptisma sumpserunt: nō īmemores esse decet. Sic. n. sacri baptismatis sortient effectus: qbus certe originalis actualisq; culpa deletur: pœna remittitur peccato debita: sancti spirit⁹ grā virtutūq; copia conferunt. Propter quę omnia noster Lælius infans presenti luce baptisma & iure & merito sumpsit. Dixi.

Saliua — Vnctio — Chrisma — Caput anima — Vestis alba — Cæreus — Baptismi effectus

¶ Baptismi sacri tres effectus. Tit. iiij.

Enerādi pres & dñi: Licet ego indignū me atq; ineptuz ad ea: quę in psentia mihi mandant: eē aīaduertam. Obedientię tamē grā mādatis obseq p viribus nitar: dūmodo vr̄æ benignę aures audire nō dedignēt. Dignamini obsecro: paucis nanq; de baptismi fructibus siue effectib⁹ sermo fiet. ¶ Cū igit baptismus seu baptisma (vtrunq;. n. dicit) sit aqua diluēdis criminibus sanctificata p verbū dei: Tres inde effectus emanant. ¶ Primus: Deletio culpę dicit: baptismo sed enim tollit omnis culpa tā originalis q actualis: hōq; in pstinā innocētiā restituitur qtum ad aīam: Idq; diuinæ gratia liberalitatis. ¶ Secund⁹ effect⁹ remissio pœnæ appellat: baptizato nanq; pœna oīs peccato debita remittit. Vñ & Augustinus de baptismate inquit: Quicquid ab homine dictum factū & cogitatum est: totū abolet & quasi nō factum habetur. ¶ Tertius vero effectus collatio grę vocitatur: quoniā sancto & sacro baptismate spiritus sancti gratia sanctarumq; virtutū copia homini datur. Merito igit viri pstantes gaudendum est & lætandum & exultandū quoq; (vt facimus) in eiusmodi sacramenti colatione. ¶ Iis omissis quoniā vestræ benignitates dignatæ sunt prompto aīmo hilariq; fronte in baptismate Mariani filioli Cōgratulari pręstantissimo viro Iurisq; consultissimo Petro Paulo: Ego eiusdem nomine gratias ago omnibus: omnipotentis numina cogitans: vt egregio ac sapienti viro: An

Baptisma qd. — Deletio culpę — Remissio pœnæ. — Collatio grȩ.

gelo mariani auro: Ipsiq; petro Paulo patri / Cunctisq; suæ domus ne potibus ea premia posse reddere cōcedat: Queq; quisq; exoptat & mēte vo luit. ¶ Nouissime aūt ad te vir inclyte petre paule me verto: illa q̄ deus cum propheta canens: Sit vxor tua sicut vitis abundans in laterib⁹ do mus tuæ: Filii tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuę. Bñ dicat tibi dñs: vt videas bona oib⁹ dieb⁹ vitę tuæ: & videas filios filio rū tuorū. Fiat pax in virtute tua: & abūdātia in turrib⁹ tuis. Amē. Dixi.

Angelus Tinotia

Votum in filios.

¶ De Baptismi necessitate: An scilicet teneanť oēs ad baptismi suscep tionē: Et an quis sine baptismate saluari possit. Tit. quinto.

Deceret potius viri præstantes / me aliorū sermones audire / q̄ hoc in loco verba facere. Ne tñ clarissimi viri lucidi voto deesse / repugnareq; videar: De baptismi necessitate: An sci licet teneanť oēs ad baptismi susceptionē: Et an q̄s sine ba ptismate saluari possit: breui expediam. ¶ Postq̄ igiť baptismatis in stitutio facta est: & palā oibus significata. Baptizari teneanť oēs. Augu stino dicente illud de fide ad Petrum: firmissime tene: & nullaten⁹ du bites / exceptis illis / qui p Christi noie suo sanguine baptizanť: nullū hoiem acceptum vitam ęternā: qui nō hic fuerit per pœnitentiā fideq; q; conuersus: & p sacramentū fidei & pœnitentię: idest per baptismū liberatus. Tantę aūt dignitatis est baptisma / vt etiā in vtero sanctifi cati baptizari debeāt. Idq; propter obedientię bonū q deus præcepit omnes renasci aqua: Ait enim christ⁹ Nicodemo Ioannis tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spū sancto: nō pōt introire in regnū dei: Et ppter humilitatē / q vnusquisq; debet se iudicare peccatorē & chri sti redēptione indigere. ¶ An aūt q̄s sine baptismate saluare possit: Beatus Thomas āple ostēdit: vbi ait: baptismi sacramētū dupliciter posse alicui deesse: Vno mō & re: & voto: quod illis contingit: qui nec baptizanť: nec baptizari volūt. Q̄d manifeste ad sacramēti contēptū ptinet: qui tales salutem consequi nō possunt. Aliomodo re / sed non voto: sicuti quū desiderat aliquis baptizari: sed casu aliquo anteq̄ ba ptismum suscipiat / moritur, qui certe sine actuali baptismo salutē cō sequi potest. Qua de re Theologi Tria baptismata eē dicūt. primum flaminis idest spūs sancti: quo baptizanť hi: q baptizari vellēt: vt di ctum est / & non possunt. Secundum fluminis idest aqua de quo loqui mur. Tertium sanguinis quum quis baptizari aqua non valens: pa titur pro Christi fide: & moritur pro confessione eius. Cui profecto cæ li ianua aperitur. Horum tamen vnum est sacramentum fluminis seu aque: Alia vero duo minime / licet salutem conferant. Cum igitur sine baptismatis sacramento ad vitam æternam cæli ianua nullo pa cto aperiatur: Optime vir insignis lucidus homo religiosissim⁹ Pō ponio filio forma præstanti / & optima indole puero / procedente tem pore ad summum glorię cumulum peruenturo: baptisma contulit. Quem opto deus omnipotens & illustrem & longæuum & sapientem patreq; optimo meliorem esse velit. Dixi.

Baptizari tenentur oēs.

An quis sine bapt. saluetur

Baptismata tria flaminis

Fluminis Sanguinis

¶ An sit differendum/vel celerandum baptisma. An etiam peccatores sacrū adeuntes baptisma/teneātur peccata sua confiteri. Titulo. vi.

Si cui tacendum potius q̄ loquēdum esset viri egregij. Mihi equidem multo magis: q̄ & puer & rudis rerum notitia careo. Verū vbi omnino dicendi onus subire oportet & sic inuitus id ipsum subeo. Vestras oro ac obsecro humanitates vt ipsæ nunc attentis me auribus audiant: paucis em̄ expediam/an sit differendū/vel celerādum baptisma. An etiam peccatores sacrum adeuntes baptisma/teneantur peccata sua cōfiteri. Itaq; dicimus baptizandos vel pueros esse/vel adultos. Si pueri/nullo pacto differēdum erit baptisma: primo quidem/q̄ maior instructio/pleniorue cōuersio in eis non expectatur. Secūdo ppter mortis periculū. Cui certe alio remedio q̄ baptismatis sacramento succurri non potest. Quibus pueris baptisma pdest ppter offerentiū & ecclesiæ fidē. Si vero adulti fuerint: nō statim vt cōuertūtur: est eis sacramentū baptismatis cōferendū: sed differre oportet ad tēpus aliquod/ppter ecclesiæ cautionē: ne forte decipiatur: cōferens ficte credētibus sacramentū. Vn̄ de cōsecratione distinctiōe quarta habent illa: Iudæi/quoꝝ pfidia frequenter ad vomitū redit: si ad leges catholicas venire voluerint. Octo mēses inter catacuminos ecclesię limē introeāt: & pura fide venire noscant. Hanc demū baptismi gratiā mereant. & illa: Iudæis ad baptismū venietibus indicēda ē pœnitētia & absti nētia. xl. dierū. Secūda dilationis ratio ē/eoꝝ vtilitas: q̄ baptizant: aliquo em̄ tēporis interuallo indigent: quo de fide plenius instruant: in hisq; exerceant/q̄ ad christianā vitā ptineant. Tertia ratio ē: Sacramenti reuerentia: ob quā olim adulti baptizabātur duabus pcipuis solēnitatibus: Paschate scilicet & Pentecoste. Potest tamē pdicta omitti dilatio: aut necessitate: dum baptismū cupiēs esset morti expositus: vel psecutioni: vel naufragio: aut baptizandus pfecte instructus in fide: & ad baptisma idoneus appareret. Ad illud deniq; an peccator ipse baptismū adiens peccata sua cōfiteri debeat. aduertēdū ē: duplicē esse peccatoꝝ cōfessionē. Vnā q̄ fit deo interius: & hęc ante baptismū reqritur: vt hō peccata sua reminiscens ijs doleat. Nō. n. pōt nouā incohare vitā: nisi eū pœniteat veteris. Alia vero ē cōfessio peccatoꝝ exterior: quę fit sacerdoti: eaq; añ baptismū nequaq̄ reqritur. Vn̄ Ambrosius. Dei grã in baptismo gemitū nō reqrit: nec plantū: nec etiā opus aliqd: sed solā fidē: & oīa gratis donat. Diximus hacten⁹ in pueris nō eē differēdum baptisma. In adultis attamē differendū: nisi mortis necessitate vrgente. Diximus etiā baptizando peccatori: prius interiorē cōfessionē deo ipsi faciēdā: quo eū peccatoꝝ pœniteat. Sapiēter igit vir eximius oīq; virtute ornatus Antonius Pizellus Ioanni francisco filiolo: in quo q̄ dē e mīnētis ingenij iā nūc apparēt igniculi speīq; in liberali vultu pingens/sacrū baptisma: & nomē hodie cōtulit. qd̄ olim apud gentiles Romanos: & nono & octauo die fiebat. Erat. n. Nūdina romanoꝝ dea a no

Pueri citius baptizandi.

Adultis seruis

Iudæi seruis.

Confessio duplex.

Antonius Pizellus.
Ioānes franc.
Nundina.

no die nascētiū nūcupata. q Lustricus dicebat. Nam Lustricus dies erat: quo infantes lustrabātur & nomē accipiebāt: sed is tūc maribus nonus. Octauus fœminis. quoniā Pythagorici numerū parē fœminam vocabant: marem imparem. Dies autem eos potissimū capiūt: qui septenarium subsequuntur: ꝙ septimus dies cum in cæteris: tum ad vmbilicum infantibus nuper editis periculosus esse cōsueuit: nā septimo die plęrisqꝫ resoluitur. Dixi.

Lustric⁹ dies.

¶ An Iudæoꝝ/& īfideliū pueri: sint īuitis parētib⁹ baptiȝādi. Ti. vij.

Cum timor hominibus mētē/cōsiliūqꝫ eripiat: & mēbra debilitet inclyti patres/& domini: Nil mirū/si ego adolescētulus: & omniū rerū magistro vsu deficiēs/huic pstantiū viroꝝ cōcilio minime satisfecero de baptismo dicturus. De cuius ampla materia vnū illæ in mediū ferā. An Iudæoꝝ & infideliū pueri sint inuitis parētibus baptiȝandi. Vndequęso animaduertite.

¶ Si forte illoꝝ filij rōnis vsum habuerint: quātū ad ea: q̄ sunt iuris diuini vel naturalis/incipiūt suę potestatis esse: ideoqꝫ ppria volūtate inuitis parentibus baptiȝari possunt. Si vero nōdū liberi vsum arbitrij possederint: baptiȝari nō debēt. ꝙ id nūq̄ fecit ecclesia ratiōe duplici. Vna pter fidei periculum: si eīm pueri nōdum ratiōis vsum habētes baptismū susciperēt: quū perfecti ætate essent: facile a parētibus induci possent: vt qđ inscij quōdam suscęperāt: omnino relinquerēt: quę res in fidei detrimētum vergeret. Alia vero/ꝙ iustitiæ naturali repugnat: filius nāqꝫ ē aliquid patris: qui primo a parētibus nō distinguitur secūdū corpus: quādiu in matris vtero cōtinetur. Et vbi egressus fuerit: antequā liberi vsum arbitrij teneat: sub parētum cura/velut sub quodā spiritali vtero cōsistit. Nam donec puer rationis vsum nō habet: ab irrationali nō differt. Quocirca vti bos/vel equ⁹ est alicui⁹: vt eo quū voluerit/scđm ciuilia iura vtat: ita etiā naturali iure fit: vt fili⁹ anq̄ rōis habeat vsuȝ: sub parētū cura cōsistat. Nō debet igit inuitis parētibus alicui baptisma dari. Ipsiqꝫ etiam infideles adulti nullo modo cogēdi sunt ad baptismū: ꝙ ij minime sunt inuiti saluādi/sed volētes: quo sit integra iustitię forma. Possent & plura de baptismo dici viri pstātes. Verū absolutis/quæ proposueram/ne tędio vllo afficiamini. Orationi finem impono. Dixi.

Filius in potestate patris.

¶ Octauus sermonū libell⁹. De corpore & sanguine Christi. De presbyteris & sacerdotibus. De missæ mysterijs cōtinet sermones septē.

¶ De corpore & sanguine Christi in cœna domini. Tit. I.

Oris est viri amplissimi: anno quoqꝫ hodierna luce: Vestras apud humanitates: de sacramēto corporis dei oīpotentis Iesu Christi p nobis oblati: sermonē haberi. Qđ quidē parduū est: & humano īgenio minime assequēdū. Horrebam itaqꝫ tanti pōderis subire onus. Nec vnquā ad id sponte mea venissem. Iussus aūt prouinciam

hanc adire/coactus tandē inuitusq; adii: fretus maxime omnipotē tis diuina gratia/cūctorūq; vestrū benignitate. Vnde adeste q̄so. Et quę dicā hilari vultu attentisq; auribus aīaduertite. Paucis eñ absoluam. Quare dñs noster corporis sacramētū post cœnā discipulis dedit. An verū Christi corpus/& sanguis in altari sit. Quare sub alia specie sacramentū dominus celebrauit: celebrādūq; ita instituit. Qua de re etiam: sub duplici specie sumitur: cū sub alterutra totus sit Christ⁹. & cur aqua vino admisceatur. Vbinam accidētia illa fundētur. Et cur post sacramentū baptismi: Confirmationisq; Eucharistiæ sacramētū sequatur. incipiam igitur.

Eucharistiæ institutio.

¶ Sacramentū instituit dominus: quū post typicum agnū corpus suū & sanguinem discipulis in cœna porrexit. Idq; post alia dedit: vt hoc vnū altius memoriæ discipulorū infigeret: ab ecclesiaq; deinceps frequētaretur. Nūc aūt potius ab ieiunis sumi oportet: vt reuerentia singulari discernatur ab alijs cibis: q̄d dñs apostolis: per quos ecclesiā dispositurus erat: disponēdū & docēdū reliqt.

In specie panis & vini.

¶ In specie aūt panis & vini/quā videmus: res inuisibiles idest carnē & sanguinē honoramus. Nā panis est vsitatus ante verba sacra: vbi vero accessit cōsecratio. De pane fit Christi caro: De vino sanguis. Cōstat igitur verū Christi corpus & sanguinē in altari esse.

Sub alia specie

¶ Cæterū sub alia specie tribus de causis tradidit Christus carnē & sanguinē: & deinceps sumendū cōstituit. Vt fides scilicet habeat meritū: q̄ est de his: q̄ nō vidētur. Ne abhorreret animus: si cerneret oculis carnē crudam & sanguinē sumere. Ne etiā ab incredulis religioni insultaretur: si cruor occisi hoīs biberetur. Iis ergo causis in similitudinē accipimus sacramentū.

Sub duplici specie.

¶ Sub duplici vero specie sumit̄ Christus: quāuis sub alterutra tot⁹ insit: quo ostēdatur totā humanā naturā assumpsisse: vt totā redimeret. Panis eñ ad carnē refertur. Vinū ad animā. Ideoq; duplici specie celebrat̄: vt animę & carnis susceptio in Christo vtriusq; liberatio in nobis significet̄. Valet eñ ad tuitionē corporis & animę q̄d accepimus. Nā Christi caro p̱ salute corporis. Sanguis vero p̱ aīa nr̄a offertur. Nec dici sacramēta duo/sed vnū debēt: sub vtraq; etēm idem sumit̄ specie.

Aqua Vinum

¶ Aqua tamē admiscēda est vino: qm̄ ea significat populū: q̄ sane p̱ Christi passionē redēptus. per vinū vero Christi intelligit̄ sanguis. ¶ In quo demū subiecto fundentur accidētia illa q̄ remanēt. Species/sapor/& pondus: Fatēdū quidē in nullo. Verū sine subiecto existere. Nā ibi nulla nisi dñici corporis substātia atq; sanguis inest: q̄ illis minime afficit̄ accidētibus. nō. n. Christi corpus in se talē habet formā: sed qualis in iudicio apparebit.

Eucharistia post baptisma

¶ Sequit̄ aūt Eucharistiæ sacramentum post illud sacri baptismi/& illud cōfirmationis: q̄ per baptisma mundamur: id. n. ad remissionem valet. Per Eucharistiam in bono confirmamur. Baptismus æstus vitiorū extinguit: Eucharistia spiritaliter reficit.

Eucharistia quid dicitur.

Hinc optime dicitur Eucharistia bona gratia/seu gratitudo q̄ in hoc sacramento/nō mō est virtutis & gratiæ augmētum: sed ille totus sumitur: qui est fons & origo totius gratię. quare quicūq; religiose gustauerit: corruptionē non videbit. ¶ Absolui egregij pa=

tres/quęcunq; pollicitus eram de sacramento altaris. Reliquū est: vt corruptionem vitare possimus/illud idem religiose puraq; mente assumere. Qđ certe fiet: Confessione pœnitentiaq; pręcedentibus delictorum. quisq; igitur: sese ad tantum sacramentum sumendum præparet/expurget/accingat. Dixi.

¶De sacerdotij institutione: Ac de presbyteris. Tit. ij.

Non possum vanerandi & amplissimi dñi patres itē egregij: secus agere/qui in p̄sentia horrore afficiar: pueri. n. ita bene sentire non possunt/vt senes hoc ē iudicare. Et ea q̄ scimus sunt minima pars eoꝶ/q̄ ignoramus. Nec ego dūtaxat: verūtamē alius q̇libet lōge horresceret. Nā primo de oratore Tulli⁹ ita scribit. Vt em̄ quis optime dicit: ita maxime dicendi difficultatē: variosq; euentus orationis/expectationēq; hominū ꝑtimescit. Fretus aūt vestra humanitate breui de sacerdotij institutiōe: ac de p̄sbyteris aliqua explicabo. Sermones etem̄ ingredi secūdū illoꝶ materiā de q̇bus sunt: vt pħus inq̇t. ¶Sacerdotalis igitur ordinis institutio ab veteri lege principiū sumpsit. Dñs. n. legit̄ pcepisse Moysi: applica fratrē tuū Aaron ad te cū filijs suis de medio filioꝶ Israel vt sacerdotio mihi fungat̄. Vnxit ergo Moyses Aaron in maiorē sacerdotē: filios vero illius in minores. ¶Ante legē etiā sacerdotes fuisse legit̄. Vñ Melchisedech iustus sacerdos dei altissimi extitit cui decimas ex oīb⁹ spolijs Abrahā tāq̄ sacerdoti p̄soluit. Erāt aūt multi minores sacerdotes quos Canones appellabāt. Vnus tñ summ⁹ sacerdos. ¶Dauid item vigintiquattuor summos sacerdotes instituit: q̇bus oībus vnū p̄fecit: quē statuit pricipē sacerdotū. In nouo etiā testamēto Christus maiores & minores sacerdotes cōstituit. Duodecim q̇dē Apostolos quū dedit eis potestatē cōsecrandi dicēs. Hoc facite in meā cōmemorationē. Et septuagintaduos discipulos. Apostoloꝶ itaq; vices maiores obtinēt sacerdotes: idest episcopi: q̇ dicunt̄ summi. Discipuloꝶ vero minoꝶ presbyteri. Petrū aūt quasi in summū sacerdotē elegit: ei præ omnibus claues regni cœloꝶ tradens. Maxima igitur veneratione colēdi sunt sacerdotes viri amplissimi. ¶Ceterū præsbyter græce/latine senior interp̄tatur: nō modo ꝑ ætate/ vel decrepita senectute: sed ꝑpter honorem & dignitatem/quam acceperunt. Senectus enim venerabilis est: & cani sunt sensus hominis. Vnde & dominus inq̇t Moysi Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel. Non ergo ꝑpter decrepitam ætatem: sed propter sapientiam præsbyteri nominātur. Sacerdos vero a sacrificando est appellatus: quia consecrat & sacrificat. Vnde etiam dici potest sacerdos quasi sacra dās/vel sacer dux vt ait Beda. Ii autem sacerdotes Christi vicem gerunt: dum pro peccatis obsecrant: & per pœnitentiam reconciliant peccatores. Medij enim sunt inter deum & homines. Quapropter honorandi sunt sacerdotes ob eorum authoritatem & potestatē: qđ & Salomon in sancto spiritu cōstitutus testat̄ & docet: ait. n. Ex tota aīa tua time deū: & sacer dotes eius sanctifica: & iterū: honora deū ex tota aīa tua: & hono

Sacerdotij institutio.

Apostoli.

Petrus.

Presbyter q̇d.

Sacerdos q̇d.

Digitized by Google

rifica sacerdotes eius. Hæc hactenus: Iã vero ad grãrũ actiones venire decet. Itaq; noie reuerẽdi sacerdotis in cui⁹ grãz cõuiuiũ celebrastis/ inumeras oĩbus ago grãs deũ obsecrans illi cõcedat cũctis & singulis referre posse cumulatissimas. Siq; forte conuiuij apparatus minime fuerit qualis esse debebat/veniam poscit: Non enim vos vti externos verũtamẽ vt amicissimos & familiares accepit. Dixi.

¶ De Missa mortuorum secũda feria celebranda. De Missæ tpib⁹. De Iusto monacho: cui mortuo eucharistię oblatio ꝓfuit. Et de Paschasio: cui defuncto episcopi orõ quietem tribuit. Titulo tertio.

QVoniam benignissimi patres & dñi: Hesterna luce de sacerdotibus aliqua dicta fuerũt: hodie pauca de mortuoꝵ missa secũda feria celebrãda breuiter enarrabo: & quãq̃ me pue rũ silere/audireq; potius deceret: Vos vero sapientissimos dicere atq; eloqui. Nã pueri adolescentuliq; nõ possunt esse prudẽtes cum prudentia sapientiã reqrat atq; experientiã/quæ tpe indiget. No lit tamen idcirco vestra benignitas mea verba despicere: dicaꝫ sed .n. relatu digna. primumq; de missæ temporibus: Celebraẽ.n. hora.tertia/sexta & nona: qm̃ missæ celebratio memoria est passionis Christi. Tertia aũt/qa hora illa crucifixus est linguis iudæoꝵ: Et spũs sanct⁹ sup apostolos eadem venit. Sexta quia tũc manibus militũ crucifix⁹ & imolatus est. Nona/qm̃ eo tẽpore in cruce pendens emisit spirituꝫ.

Missæ tpa.

¶ Cantatur aũt secũda feria ꝓ defunctis/vt illis adhibeamus angeloru suffragia: qui prima feria creati sunt: Vel(vt alij volũt)qm̃ prima feria refrigeriũ mortui habent/qui purgatoriũ tenent: statimq; in secunda ad pœnas redeunt & laborem. qua de re vt eorũ occurrat laboribus/missa ꝓ eis secunda feria celebrat. Neq; negandum est/vt asserit Augustinus: defunctorũ aĩas pietate suorũ viuentiũ releuari: quũ ꝓ illis sacrificium mediatori offertur: siue elemosynæ in ecclesia fiũt. Vt aũt gregori⁹ scribit: defunctoꝵ aĩæ quattuor modis soluũtur: Aut oblationibus sacerdotum: aut precibus sanctoꝵ: Aut charoꝵ elemosynis. Aut ieiunio cognatoꝵ. ¶ Sacrę vero hostiæ oblationẽ plurimũ defunctis prodesse/exẽplo ostẽdit. Recitat em̃ idem iustuꝫ monachũ suũ morientẽ tris se habere occultos aureos indicasse: quã ꝓpter cum tribus illis eiusdem corpus eo iubente in latrina sepultuꝫ. Verũtamẽ cuidã ex fratribus p̃cepisse triginta continuos dies mane quoq; ꝓ iusti anima hostiam in altari consecrare atq; offerre. quibus absolutis iustum cuidam monacho germano suo apparuisse: a quo interrogatuꝫ qui se haberet: respondisse hucusq; male: iam bene/ꝙ eo die cõmunionẽ recepisset ¶ Orationes quoq; in purgatorio morantibus longe ꝓdesse is idẽ ostẽdit: Narrat em̃ paschasium/qui vir mirę sanctitatis & virtutis extiterat: in balneis post mortẽ moratũ ad ęgrotantium quidem obsequia. Et a germano capuano episcopo illic repertum: a quo rogatum quid ibi esset/respondisse: Idcirco eum locum supplicio sibi constitutum: quoniam cum suo tempore duo fuissent summi pontifices electi/conuenissetq; tandem ecclesia in vnum/ipse ta-

Missa pro mortuis

Deseruitis elemosynę dicũt

Defunctoruꝫ animæ

Missa pro defuncto.

Iustus mona.

Orationes ꝓ defuncto.

Paschasius.

men alium ꝑtulit. Post hęc epm orasse: vt pro eius salute oraret: tūcq̧ certior esset/ an exaudita ipsus oratio fuerit quū eodem rediens/ eum non inuenisset. Qđ ita accidit. Sancta igitur & salubris est cogitatio pro defunctis atq̧ oratio vt a pœnis soluātur. Ad qđ exequēdū vestrū quēlibet hortor ac obsecro. Pietas. n. atq̧ misericordia virtutū potissi ma ē & regina. ¶ Possem vlteri⁹ de hoc mysterio venerādi patres plu rima nō spernenda afferre: sed quia notissima vobis omnia esse nō du bito/ ad gratiarū actiones me vertā. Agit itaq̧ vestrę humanitati re= uerēdus sacerdos canonicusq̧ modestissimus clæmēs nr̄ gr̄as immor tales. Cognoscit. n. lętissimo vultu & hilari fronte vos huc cōuenisse in eius ipsius honorē & laudem: hinc sese oībus & singulis: suaq̧ oia offert: nec vnq̄ desinet debere cūctis. Nā eius animus erit in vos: libe rosq̧ vestros: quē vos esse vultis/ & qui esse debet. Dixi.

¶ Religio quid sit. Vnde dicat. Quænā in religione idest dei cultu pio requirātur. De cōmunionis vel Eucharistiæ fructibus. De sa= cerdotis authoritate & moribus. Tit. iiij.

SI mihi natura vel studium eloquentiæ vim Demosthenis/ copiā Platonis/ iucunditatē Isocratis tribuissent viri cla= rissimi: vix equidē dicēdo vestras apud humanitates satis= facere possem. Cū insit oībus diuinarū humanarū rerū sciē tia/ sapiētiæ munus. Verum ne amici voto repugnās amicitię vincu lum: cuius ē idem velle atq̧ idem nolle: dissoluerē. Quid religio sit: Vnde dicat: Quęnā in religiōe id ē dei cultu pio reqrant. Inde vero de cōmuniōis vel eucharistiæ fructib⁹: De sacerdotis authoritate & mo ribus/ q̄dā memoratu digna referre ꝯstitui. Qua de re me diligēter au dire nemo abhorreat: nō mei tm̄ gr̄a: q̄tū venerādi sacerdotis canoni ciq̧ pientissimi Iānutij veteris amore: q mihi eiusmōi puīciā tradidit. ¶ Est autē religio summa in deū pietas/ summ⁹ honor & cultus: hac em̄ cōditione gignimur/ vt generati nos deo iusta & debita obsequia ꝑbeamus: hūc solū nouerimus: hūc solū sequamur: hoc vinculo pie= tatis obstricti deo & religati simus: Vnde ipsa religio nomē accepit: quia per eā vni deo religamus animas nostras ad cultū diuinū vincu lo seruiendi. ¶ In quo quidē cultu tria requirūtur: Fides/ spes/ chari= tas. In fide qđ credēdū. In spe quid sperandū. In charitate qđ sit amādū Eaq̧ maior ē oībus: q. n. diligit & credit & sperat. Qui aūt nō diligit: q̄uis bona plurima faciat/ frustra laborat. Iis aptis Eucharistiæ fru= ctus iā ꝯsequūtur. ¶ Quoniā igit id sacramentū ad tuitionē corporis & animæ valere certū ē. Nā Christi caro sub specie panis ꝓ salute cor= poris: sanguis vero sub specie vini ꝓ salute animæ offert: deuote cō= municantes multa cōmoda cōsequunt: pcipue tm̄ septē. Quoꝝ quidē primū dicit gratia: quia in eo sacramēto cōtinet Christus: a quo oīs est gratia. Secūdū remissio: remittunt nāq̧ ꝑ idē peccata oīa venialia Quæ ad pœnā obligāt tēporalē. Quocirca moriēs aliqs venialia tm̄ habēs purgatoriū adit: Tertiū satisfactio: ꝑ peccatis. etenim satisfa= cit. Cum nihil sit in sacrificijs maius: q̄ Christi corpus & sanguis: nec

Amicitiæ vinculum.

Iannutius vetus.

Religio quid.

Cur generati.

Religio vnde.

Fides.

Spes.

Charitas.

Hostia

Calix.

Gratia.

Remissio.

Satisfactio.

Christi corp⁹ & sanguis.

Digitized by Google

vlla oblatio sit hac potior. Cum omnes quidem præcellat & superet. Ideoq; mente purissima est ea omnipotenti domino offerenda. Quartum defensio: defendit vtiq; id sacramentum præseruando a peccatis futuris. Nam peccatum est quædam mors spiritalis animæ/per hoc autem q; Christo coniungit per gratiam roborat ac munit spiritalem vitam hominis. Et inquantum est signum passionis Christi: per quã victi sunt dæmones/repellit ipsorum impugnationem. Quintum releuatio: si enim homo post deuotam communionem rueret in peccatum/facilius ab illo surgeret: q̃ si ante illud non cõmunicasset: quia per sacram cõmunionem anima roboratur & munitur. Ideoq; facilius est forti resurgere q̃ debili. Sextum cibatio: cibat vtiq; id spiritaliter animam: sæpeq; miraculose reficit ipsum corpus. Septimũ glorificatio dicitur: q̃to enim magis anima proficit & crescit in gratia: tanto copiosiorem gloriam promeretur. Eucharistiæ deniq; sacramentum nemo potest conficere: nisi sacerdos: qui rite fuerit ordinatus. Est enim officium consecrandi ex authoritate. Ad presbyterum ergo pertinet sacramentum corporis & sanguinis domini in altario dei conficere: quod certe non in merito consecrantis sed in verbo perficitur creatoris/& in virtute spiritussancti potestas nãq; consecrandi Eucharistiam pertinet ad characterem sacerdotalis ordinis: qui character indelebilis est omnino. ¶ Bonus autem sacerdos conficit sacramentum ad suam & assistentium vtilitatem. Malus vero occultus in sui ipsius damnũ tantũmodo: nihilominus ad assistentium vtilitatem/qui deuote audiunt missam. Sed ab ecclesia præcisi atq; hæretici in suam & omniũ assistentium damnationem. Magna igitur est sacerdotalis dignitas: magna sacerdotibus data est potestas. Venerandi icc irco & colendi sunt vt patres/vt domini. Ipsi vero pro viribus niti debent nitorem mentis & animæ conseruare: & munde & caste viuere: vt Eucharistiæ idest gratitudinis sacramentum digne conficere possint: & dispensare fidelibus. Quotiesq; voluerit aliquis orationem suam volare ad dominũ: duas illi debet moliri alas. Ieiuniũ & elemosynam: sic em̃ illa ascendet celerius/faciliusq; exaudietur. ¶ Prætereã sapientissimi patres: quoniam gratitudinis virtus: non solum maxima est: sed etiam mater virtutũ omniũ reliquarum. Nihil est, qd Iannutius nouellus sacerdos malit: q̃ se & gratum esse & videri. Itaq; scietis eum re ipsa atq; animo fore gratissimũ. Dixi.

Defensio. | Peccatũ quid. | Releuatio. | Cibatio. | Glorificatio. | Cõsecratio. | Sacerdos cõsecrans. | Sacerdotum virtus. | Oratiõis alæ. | Gratitudo.

¶ De missæ loco/& tempore/& modo idest calice lumine/& vestibus celebrationi accommodatis: Et qd nam mystice significent. Tit. v.

Vid in præsenti conuiuio patres optimi potius q̃ missæ mysteria explicarem cogitanti mihi/aliud non occurrit. Cum vestræ prudentiæ nulla re alia huc se contulerit q̃ nouellæ missæ celebratione: de qua icc irco cognitu optima quędam breui iam eloquar. De loco nãq;: & tempore: & modo idest calice: lu=

mine & vestibus celebrationi accommodatis edisseram: quid ea signi ficent aperiendo. Attendite igitur. ¶ Cum missa nil aliud sit q̄ con secratio Eucharistiæ: Celebranda est opportuno & loco & tempore & modo. Non enim deceret missam celebrari loco non sacro: quia in sa cramēto altaris: quod in missa cōsecratur: ille cōtinetur: qui est sum me sanctus totiusq; nostræ salutis causa. Necessitatis vero gratia lo co etiam non sacro celebrari permittunt iura / si affuerit tabula con secrata: cæteraq; sancta mysteria ad id pertinentia nō defuerint: habi taquoq; episcopi venia. Altare autem Christum significat: qui petra dicitur. quod nisi lapideum fuerit / consecrari non licet. ¶ Tribus au tem horis institutum est celebrari missam. Tertia: Sexta: & nona: quoniam missæ celebratio memoria est passionis Christi: Tertia igi tur celebratur quia hora illa cucifixus est linguis Iudæorum. Et Spi ritussanctus super apostolos venit. Sexta: quia tunc manibus mili tum crucifixus & immolatus est. Nona: quoniam eo tempore in cru ce pendens emisit spiritum. Missæ deniq; sacramentum ad gratiæ tē pus pertinet: quod per diem significatur: iuxta illud Apostoli: Nox præcessit: Dies autem appropinquauit. Ideoq; celebrari debet artifi ciali die ab aurora incipiendo: Non autem nocte: excepta illa domi nici natalis. ¶ Modus vero in missa consideratur respectu calicis / lu minis / vestium. Itaq; lapideo calice propter eius ineptitudinem ce lebrare non licet: nec ligneo propter humiditatem: nec vitreo pro pter fragilitatem: nec æreo vel orichalceo: quia vini virtute ærugi ne afficerentur: qua vomitus prouocari posset: qua de re calix esse de bet: vel aureus: vel argenteus: vel si egestas inerit stanneus. ¶ Sine igne celebrari non licet: propter ipsius ignis significationem: signi ficat enim dilectionis feruorem per quem Christus pro nobis obla tus id sacramentum instituit. Ignis lumen & calor significant: quod sacramentum ipsum operatur in rite celebrante & digne suscipiente illuminationis augmentum in intellectu: charitatisq; feruorem in affectu. ¶ Neq; vllus celebrare audeat sine vestibus ab episcopo be nedictis: itaq; sacratæ esse debent / & honestæ: quibus in alijs q̄ eccle siasticis vsibus: & deo dignis officijs / nemo vti debet. Sunt autem eæ sex & episcopis & presbyteris communes: Amictus: Alba: Cingu lum: Stola: Manipulus: Casula. Quocirca sine ijs celebrans longe peccat. Oportet inde optimos sacerdotes esse & diligentes: ne ab ec clesia instituta prætereant. ¶ Quædam vero ex ijs quæ in missæ cele bratione requiruntur ad incarnationem pertinent: quædam ad pas sionem / quædam ad resurrectionem. Amictus in capite diuinitatem humanitate amictam repræsentat. Caput enim Christi deus est. Al ba camisia vitæ nouitatem significat: quam Christus habuit. docuit & tribuit in baptismo. Cingulum Christi iustitiam denotat: iuxta il lud propheticum: & erit iustitia cingulum lumborum eius. Mani pulus in leua positus / per quā vita præsens designatur / indicat Chri stum in via portasse virtutum & meritorum manipulum. Stola quæ

Missa quid. Missæ locus. Altare quid. Missæ tēpus. Tertia. Sexta. Nona. Missæ tēpus. Missæ modus Calix. Ignis. Lumen calor. Vestes. Amictus. Alba camisia. Cingulum. Manipulus. Stola.

collo sacerdotis incumbit obedientiã notat: quã christus propter humani generis salutem subijt factus obediens vsq; ad mortem. Casula vero / quæ alijs supponit / xpi charitatem significat: quæ omnis alias virtutes excellit: ¶ Eleuatio autẽ sacratæ hostiæ eleuationem christi in cruce representat: Demissio eius depositonem e cruce: Positio sup pallam inuolutionem in syndone munda: Palla enim syndonem repsentat. Altare crucem significat: Calix sepulcrum: Patena lapidẽ: quo sepulcrum fuerat clausum. Agnus dei ter repetitur / ad significandum ꝙ nobis petimus / cognitionis / locutionis / & operationis peccata dimitti: remissione quorum æternam pacem adibimus. Missam deniq; beatus petrus apostolus primus oĩm antiochiæ dicit celebrasse: Alij post alia addiderunt ad solẽnitatẽ: & decorẽ. Missam prçterea die dominico / alijsq; celebrandis & obseruandis diebus sçculares audire integram debent / ita vt ante sacerdotis benedictionem nõ abeant. Audienda est humiliter reuerenter & deuote / vt dei gratiam conseq̃mur.

Casula

Eleuatio hostiæ.

Palla

Altare

Calix

Patena

Agnus dei

Missç institutio.

Missa quãdo audienda

¶ Et qa quo sacerdotes fuerint digniores: eo facilius in necessitatibus pro q̃bus clamãt / exaudiũt: Idcirco sacerdos q̃sque id cogitare / id loq: id opari debet: quod ad sui & aliorum salutẽ accedat. Nam bonus sacerdos conficit sacramentum ad suam & assistentiũ vtilitatem: Malꝰ vero in sui ipsiꝰ dũtaxat ærumnã & calamitatẽ. quod nefiat cauete & atq; etiã oro. ¶ Quicq̃d demũ officij: beneficij / & honoris / in Luçe sacerdotis q̃ optimi gratiam & cõmodum cõtulistis: Id oẽ ita est animo eius impressum: ꝙ ex amico amicissimum fecistis. Qua propter nihil existimetis esse tam difficile / quod pro vobis ei susceptum nõ iucundum & facile sit futurum: quod quidem re ipsa q̃ verbo faciet libẽtius. Dixi.

Sacerdotis officium

¶ Eucharistiæ gratia: Et quare id sacramentum post cœnam dominus discipulis dedit. Exin quomodo eius est res gemina. Titulo: vi.

Orresco prudẽtissimi p̃res dicturꝰ de sacratissĩo xpi corpe: res. n. ẽ vltra ĩgenij acumẽ nõ mõ mei: sed mortaliũ q̃rũcũ q;: fretꝰ tñ tonãtis ope / apire experiar eucharistiç grãm: Et quare id sacramẽtũ dñs post cœnã discipulis dederit. Exin quomodo eius est res gemina. post hæc ad grãꝝ actiones me vertam. ¶ Post sacramentum baptismi & confirmationis sequitur eucharistiç sacramentum: q̃m p baptisma mundamur: id. n. ad remissionem valet: Per eucharistiam in bono confirmamur. Baptisma çstus vitiorũ extinguit. Eucharistia spiritaliter reficit: Vnde eucharistia bona grã dicitur: quid. n. melius corpore & sanguine xpi? In hoc etenim sacramento non modo est augumentum virtutis & gratiæ: sed ille totꝰ sumitur: qui est fons & origo totius gratiæ. qua de re quicũq; reliose gustauerit / corruptionẽ non videbit. ¶ Exponam modo magnifici viri Cur dominus id sacramentum post cœnam discipulis dederit. Aduertite igitur. Id ideo post alia dedit: vt vnum altius memoriæ discipulorum insigeret: ab ecclesia q; deinceps frequentaretur. Nunc autẽ potius ab ieiunis sumi oportet: vt reuerentia singulari discernatur ab

Baptisma Eucharistia

Eucharistia cur post cœnã

Digitized by Google

alijs cibis: quod quidẽ dñs apostolis per quos ecclesiam dispositurꝰ erat disponendũ & docendũ reliquit. ¶ Eiusmodi preterea sacramenti gemina est res. Vna. s. contenta & significata: Altera significata & nõ cõtenta. Res contenta & significata est caro Christi: quã de virgine traxit: Et sãguis quẽ pro nobis fudit. Res vero significata & non cõtenta: est Vnitas ecclesiæ in prędestinatis vocatis iustificatis & glorificatis. ¶ Decreuerã quoq; reuerendi partes exponere cur sint duo sumẽdi modi: & an christi corpꝰ & sanguis a bonis tãtũmodo sumi debeat: Verũ ne tędio sim ijs omissis ad gratiarũ actionẽ diuertã. fuistis enim adeo prõpti faciles & benigni in hac nouellę missę celebratione quo reuerendo fratri Leonardo & honori & iucũditati essetis: vt is periculũ fortunarũ & capitis sui pro vestra salute negligere debeat. Siq; vobis gratiã referre non possit: habeat semper. Dixi. Res gemi.

De Corpore & Sanguine Christi: an vere in altari sint. Quare sub alia specie sacramentum dñs celebrauit. Cur sub duplici specie sumitur. & Vbinã accidẽtia illa fundentur. Tit. vij.

Duertens hodie suauissimi patres aliquid ex consuetudine dicẽdum esse: non sponte quidem: veruntamen aliquorum hortatu & precibus: breui expediam. An verum christi corpus & sanguis in altari sit: Ad quid sub alia specie sacramentum dñs celebrauit: & celebrandum instituit: Qua de re sub duplici specie sumitur. cuȝ sub alterutra totus sit christus. Vbinam accidentia illa fundentur. Exin ad gratias reuertemur. ¶ In specie panis & vini quã videmꝰ: res inuisibiles id est carnem & sanguinem honoramus: panis enim est in altari visitatus ante verba sacra: vbi accessit consecratio: de pane fit christi caro: de vino sanguis. Ex ijs igitur constat verum christi corpus & sanguinem in altari esse. ¶ Sub alia autem specie tribus de causis tradidit christus carnem & sanguinem: & deinceps sumendum constituit. Vt fides. s. habeat meritum: quæ quidem est de his quę nõ videntur: ne etiam abhorreret animus: si cerneret oculis carnem crudam & sanguinem mãdere. Et ne ab incredulis religioni insultaretur: si cruore; occisi hominis libaremus. iis igitur causis in similitudinem accipimus sacramẽtum. ¶ Sub duplici vero specie sumitur christus: quis sub alterutra totus insit: Vt ostendatur totam humanã naturam assumpsisse: vt totam redimeret: Panis enim ad carnem refertur: Vinum ad animam. Ideo igitur duplici specie celebratur vt animę & carnis susceptio in christo vtriusq; liberatio in nobis significetur. Valet enim ad tuitionem corporis & animę qđ percepimus. Nam caro christi pro salute corporis: sãguis vero pro anima nostra offertur. Nec debent dici duo sacramenta: sed vnum. Quoniam sub vtraq; idem sumitur specie. ¶ In quo autem subiecto fundentur accidentia illa quę remanẽt Species: sapor: & pondus: fatendum est existere sine subiecto: q; ibi non est substantia nisi corporis & sanguinis domini: quæ quidem accidentibus illis haud afficitur: quoniam christi corpus in se talem formam non habet: sed qualis in iudicio apparebit. In quo iudicio ne diuina iustitia impiorũ numero ascribamur: Cauere debemꝰ ne efferamur ira: ne superbia tumidi simus: ne libidini seruiamus. Alienam mulierem sancte videa-

Panis vinũ
Sub alia specie cur.
Sub duplici specie
Panis vinũ
Caro sãguis
Accidentia vbi
qđ vitãduȝ.

mus: Nihil indecorum appetamus. Nō alienorum cupidi non inuidi sim⁹ Verum misericordes: benefici: mites: humani: paxq; in animo nostro ꝑpetua versetur: præsertim in sacerdotibus christi ministris: quoniam dei donum est integritas animi: Sacrificium laus & hymnus. ¶ Præterea benignissimi patres Aduertens venerabilis sacerdos Antiochus eius nouellæ missæ celebrationem a cunctis summa cum hilaritate & animo prompto ac læto honestatam se cuilibet obnoxium reddit & debitorem perpetuum: Oratq; dei numina sibi concedant: ex animi sui sententia in melius vestris in eum officijs posse referre gratiam. Dixi.

¶ Nonus Sermonū Libellus de Spōsalibus & Matrimonio: Cōtinet Sermones nouem.

Vxorem non ducendam. Tit. i.

Aepius cogitanti mihi: quot qualia: quantave cōnubio nascantur incommoda Quīte Fili (Quid ei angustiarū habeant Nuptiæ didici ipsis nuptijs) par esse visum est dissuadere tibi coniugia. Itaq; rē ipsam breui absoluam: Exordium sumens a Catone illo vticensi dicēte: Si absq; fęmina posset eē mūdus: conuersatio nostra non esset absq; dijs. hinc & Hieronymus sanctus: mihi crede: corde cum dño habitare non possunt qui mulierum accessibus copulantur. Quod quidem facile prim⁹ homo verum esse ostēdit: Is enim post familiaritatem & colloquium dei: vnius pomi cupiditate agente fęmina superatus: delitij locum perdidit. Est nanq; insani capitis & præcipitis fęmina: inde precipuum arbitratur: quicquid menti occurrerit: & volūtas illi pro ratione habetur. Quocirca impudens: inhumana: inconstans: intolerabilis: impia: morosa admodum: iurgiosa: iracunda: molesta per diem perq; noctem solet esse. Quod ēt de Xanthippe Socratis sapientissimi vxore accepimus: Nam cum in eum prius conuicia & maledicta iaculata esset: postmodum & sordidis aquis perfudit. Mirantiq; & dicenti Alcibiadi: quęnam ratio esset cur mulierē tam acerbam domo non exigeret: quoniam inquit Socrates: quum illam domi talem perpetior: insuesco vt cęterorum quoq; foris petulantiam & iniuriam facilius feram. Si ergo Socrati cuiusmodi fuit vxori: quid alijs quid tibi eueniet. ¶ Siue nobilem siue diuitem nactus fueris: vtraq; grauis molestaq; erit: dabit enim affectus plurimos: viroq; imperabit. Cum nil sit diuite fęmina intolerabili⁹ nil nobili arrogantius: cum dote nanq; maiores suos eorūdemq; gesta & supercilium numerat in tui contēptū atq; inuidiā palā sępius corāq; pluribus nulla viri rōne habita. Quapropter & martialis inquit: Vxorem que re locupletem ducere non licet. Quæritis: vxori nubere nolo meæ. ¶ Si pauperem plæbeiāq; duxeris: nec vtilis tibi: nec digna fuerit. Infęlicē nāq; vitam ages vbi liberos ciuiliter educare non poteris: puellasq; nuptui tradere ex sententia: hinc optime seruus ille apud Menādrum inquit: Quā extreme infęlix est: Quisquis in egestate situs q̄rit liberos. Ideoq; ab vxo=

Marginalia: Mulierum cōuersatio. — Mulieris cap. — Mulieris vicia. — Xanthippe Socratis. — Fęmina diues. — Mulier nobilis. — Vxor locuples. — Vxor paup.

ris congressione contineat. ¶ Quicunq; præterea seruitutem q̃ libertate; *Seruitus in*
optauerit: vxori inhæreat. Dicente Apostolo Iunctus es vxori: non quę= *vxore.*
ras solutionem. Solutus es: non quęras vxorem. i. alligationem quę solu
tioni ꝯtraria est: Qui igitur seruit officio ꝯiugali vinct⁹ est: q victꝰ ẽ Seru⁹
est. Qui tamen solutus fuerit: liber erit: cumq; libertas ipsa potestas sit vi *Libertas qd*
uendi vt velis: Seruitus in qua nulla fęlicitas postremum malorum om= *Seruitus.*
nium non modo bello: sed morte etiam repellendum vt adsit felicitas: q̃
in coniugio nulla: Vnde Phoroneus rex ait Leontio fratri suo: Ad sum= *Phoroneus*
mam fęlicitatem nihil mihi deesset: si vxor mihi semper defuisset. Mitio *rex.*
q; in Adelphis: Et quod fortunatum isti putant: Vxorẽ nunq̃ habui: Me *Vxoris ca=*
tellus item Mario respondit: (Cum eius filiã dote diuitem: forma nobilẽ *rentia.*
genere claram: fama fęlicem: ducere noluit) Malo me⁹ esse q̃ su⁹. Cui Ma= *Metellus ad*
rius: Immo ipsa tua erit At ille: Immo viꝝ oportet, voxis esse. Marc⁹ etiã *Marium.*
Cicero post repudium Terentię vxorem aliam haud voluit dicens: Se pa *Cicero de*
riter vxori & philosophiæ operam dare non posse. Est enim nociuum ge= *vxore.*
nus fęmina (vt Hieronymus ait) & via iniquitatis: itaq; si cuꝫ viris fęmi *Fęmia qd.*
næ habitant: viscarium non deerit. Sathanæ. Iccircoq; nuptę thalamus *Vxoꝝ q̃relę*
(vt ille scribit) sẽ p lites habet: iurgiaq; alterna: & i illo dormitur minimũ
Vbi vxor pomposa tota nocte ita conqueritur: Illa ornatior procedit ĩ pu
blicum: hęc honoratur ab omnibus: Ego ĩ fęminarum conspectu misella
despicior: Cur vicinam aspiciebas: quid cum ancilla loquebaris: & cętera
huiusmodi. ¶ Si castam quęris: illud admoneo: optimam fęminam esse: *Castę paucę*
quę rarior est Phęnice. Quælibet enim negat: nulla pernegat: Hinc Mar=
tialis illud.

Quæro diu totam Sophroni Ruffe per vrbem:
Siqua puella neget: nulla puella negat.
Tanq̃ fas non sit: tanq̃ sit turpe negare:
Tanq̃ non liceat: nulla puella negat.
Casta igitur nulla est? castę sunt mille: quid ergo
Casta facit? non dat: non tamen illa negat.

Summis ac minimis igitur eadem pariter est libido: nec enim melior plę
beia nobilis: Nec diues inope & contra. Testatur id Iulia diui Augusti fi= *Iulia Augu*
lia: nam vulgo potestatem corporis sui fecit. Cumq; conscij flagitiorum *sti.*
mirarentur: quo modo similes Agrippę filios procrearet: ait. Nunq̃ enim
nisi naui plena tollo vectorem. Testatur item Seruilia. Mar. Bruti ma= *Seruilia.*
ter: Catonisq; iunioris soror: Ea siquidem cuꝫ Dictatore Iulio Cęsare (ad
dita quoq; Iunia tertia filia: eademq;. C. Cassij vxore) reꝫ habuisse legitur *Iulia cassij.*
¶ Rite igitur Bias quum rogatus esset a quodam deberet ne vxorem du=
cere: an vitam viuere cęlibem: inquit: Aut pulchram duces: aut deformẽ: *Biãtis dictũ*
Si pulchram habebis communem: Difficile nanq; custoditur: quod mul *Pulchra.*
tis placet. Sin turpem habebis pęnam. Neutrum autem bonum propter *Turpis.*
alterutrum incommodum: quod necessario patiendum erit ei: qui duxe=
rit. Non est igitur ducenda vxor. ¶ Vnde & Thales sapientissimus: *Thales de*
quum rogaretur: Cur filios non procrearet: ꝙ filiorum amore non te= *vxore.*
neretur respondit. Vrgentiq; matri: vt se matrimonij vinculis astringe=

Digitized by Google

ret: adhuc intempestiuum esse dixit: Emensa fere inuenta: quum illa acri

Diogenes de vxore

us instaret: Iam inquit intempestiuum est. ¶ Diogenes quoq; rogatus a quodam: quo tempore ducenda sit vxor: Iuuenibus ait nondum: senibus vero nunq̃ Laudabat etiam: qui vxorem ducturi fuissent: & non duxerit:

Socrates de vxore

¶ Socrates vero consulenti vtrum melius esset vxorem ducere: nec ne: Vtrumuis horum inquit egeris: pœnitentia incesset. Id autem verũ esse

Arbor pacuuij.

Arius ille Indicat: Cum.n. Pacuuius flens Ario vicino suo diceret: Amice arborem habeo in horto meo infęlicem: de qua prima vxor mea se suspendit postmodum Secunda. Iam nunc Tertia: Illi Arius: Miror te i tot successibus lachrymas inuenisse. Et iterum: Dij boni: quot tibi suspẽdia arbor illa suspendit. Et tertio: Amice dede mihi de arbore illa surculos: q̃s seram: Timeo igitur Quite fili: ne de te oporteat arboris illius surculos mendicare: quum iam inueniri non poterunt. Nam quum tibi difficilis

Socratis liberi

contumax/icurabilis vxor/vt Socrati: vt mihi/vt alijs acciderit: Nec vllo pacto Socrates eris: qui morosam coniugem/& isanos liberos nactus cum eis comiter atq; humaniter vixit. Tunc arborem illam frustra perq̃res. Vnde postea velis nolis ferre iugum submissa ceruice te oportuerit.

Themistoclis vxor.

Vti &. Themistocli atheniensi euenit: Nam quum sibi filius matris intercessione plęraq; iuberet: O vxor inquit: Athenienses gręcis imperãt: Ego

Cato de vxore.

atheniensibus: Tu mihi: Tibi filius. Quod idem fere Cato senior imitatus ait: Omnes vxoribus imperant: Nos omnibus hominibus: Nobis

Licurgi leges.

autẽ vxores. Itaq; recte lycurgus inter lacedęmonum leges statuit: Virgines sine dote nubere: q̃ seuerius matrimonia sua viri coercerent: quũ nullo fręno dotis tenerentur. ¶ Cũq; Varro de officio mariti scripserit: Vxo-

Vxoris vitium.

ris vitium aut tollendum: aut ferendũ esse quiq; tollit vitiũ/vxorẽ cõmodiorem pstare: qui fert/sese meliorem facere: Nec tollere id/nec ferre tu po-

Natura.

teris. Natura enim semper est: neq; mutatur. Et hi facilius curari possũt qui p assuetudinẽ: q̃ q natura incontinentes sunt: Est nãq; facilius consue-

Mulieris voluptas.

tudinem q̃ naturam mutare: vt in Ethicis legitur: Natura siquidem nõ in nostra est potestate. Habebis inde vxorẽ: de qua vel hic/vel ille aliquan-

Purpurissus cerussa

do fiat pater: cum mulier ad voluptates propensior sit. Et modeste viuere: pręsertim iuuenibus non sit iucundum. Qua de re i facie purpurissus

Mulierum affectus.

& cerussa apponuntur: quorum alterum ruborem genarum/labiorumq; mentitur: Alterum candorem oris & colli. Est enim impudicissimus mulieruꝫ affectus. Vnde semper in gemmis/semper in lapidibus/semper in ornamentis extrinsecis gloriam ponunt: Vt oculi virorum aurum contemplantes & gemmas/tandem figantur in faciem: quo facilius incitent ad libidinosa incendia. Alienos itaq; vt curuca/pro tuis filios educabis:

Curuca

Cuculus enim in curuce nido (vt aiunt) pariens illius oua esu absumit:

Cuculus.

Curuca inde cuculi oua: vt sua: fouet & excludit/& educat. ¶ Diceres au-

Custodes.

tem custodes aderũt: quos quidem vinolentia/mollities & pigritia minime decẽt: quoniam ridiculum esset: custode indigere custodeꝫ: Ab illis ergo incipiet: mulier namq; vnico potius oculo contẽta fuerit: q̃ viro vno.

Decipi malum est.

Decipieris igitur: quod primo incommodum: iterum stultum: Tertio turpe. quid enim turpiu q̃ illud? ¶ Et cum nulla fere causa sit: i qua

Litem fęmina mouere non soleat: nunq̃ profecto quies apud te erit inte-
gra / vxore iugiter obstrepente: totiusqꝫ viciniæ dicta factaqꝫ inuito etiam
referente: Siqꝫ audire nolueris / silentiumve indixeris furore concita into
nante. Ediuerso nec ipsa propriæ domus secreta viciniæ vnq̃ tacebit: vt il Vxorꝫ q̃rele
læ in apuleio: Quarum vna inquit: At ego misera / primum patre meo se
niorem maritum sortita sum: dein cucurbita caluiorem: & quouis puero
pusilliorem: tum cunctam domum seris & catenis obditam custodientē.
Suscipit alia: Ego vero maritum articulari etiam morbo complicatum /
curuatumqꝫ / ac per hoc rarissime venerem meam recolentem sustineo: de
tortos & duratos in lapidem digitos eius perfricans: fomentis olidis / &
pannis sordidis / & fędis cataplasmatibus manus has tam delicatas adu-
rens: Nec vxoris officiosam faciem / sed medice laboriosam personam su Catonis pe
stinens. Ideoqꝫ non iniuria Cato senior dicere solitus: tribus in rebus per nitentia.
omnes vitę suæ partes pœnitentiam egisse. Primum si mulieri quicq̃ ar-
canum aliquando credidisset. Secundum / si aliquo naui traiecisset / quo pe
destri itinere sibi proficisci licuisset. Tertium siqua dies ei per incuriam
inanis effluxisset. ¶ Adde vlterius / ꝙ inuita obstanteqꝫ cōiuge nil Vxoris ob-
donare / nil vendere / nil emere / nil deniqꝫ agere sine felle poterꝭ. Saluaqꝫ so staculum.
cru desperanda tibi concordia: quod expertus aliunde testimonia non ex- filiorꝫ luct⁹
quiro. ¶ Si præterea filios tibi sors dederit / aut probos / aut īprobos: om-
nino perenni luctu non carebis. Dicente Socrate Alcibiadi illa Inuenies
nonnullos homines: qui filios votis exoptant: At quum filios adepti sūt
in calamitates doloresqꝫ maximos incidunt. Nam plęriqꝫ cū nati per om filiorꝫ luct⁹
nem ętatem improbi perseuerent: vniuersam vitam męrore conficiunt:
Qui vero probos filios nacti: aduerso quodam casu illis orbantur: hinc
nihilominus q̃ superiores illi miseri sunt: vt prorsus eligerent nunq̃ se fili
os genuisse. Quod sane. Qu. Hortensius orator temporibus suis romanę Q. hortēsi⁹
eloquentiæ ornamentum / verum esse non ibit inficias. Nam filium poti
us in tormento animi / quam in voluptatibus reponebat: Cum eius im-
pietatem suspectam & nequitiam inuisam haberet. Clari quoqꝫ generis /
magnæqꝫ dignitatis vir Fuluius / auxilium Senatus implorauit: vt su- Fuluius
spectus in parricidio filius / & ob id latens / per triumuirum cōquireretur
Qua de re iussu patrum conscriptorum comprehensus est. Vtqꝫ in Ethi- Qui patrē
cis legitur: Qui trahebatur a filio / sistere iubebat in ostio: se etenim patrē traxit.
eousqꝫ traxisse dicebat. Hæc ij passi fuerunt: cum dicente philosopho: ho- Parentum
nor parentibus vt dijs tribui debebat. ¶ Quintus autem Martius rex su honor.
perioris Catonis in consulatu collega filium summę pietatis / magnę spei Q. Marius.
& quæ non parua calamitatis accessio fuit: vnicum amisit: q̃ misera igi- Parentes.
tur eius perpetuo vita fuerit tuteipse expendito: cum parentes diligant Filij.
filios / vt aliquid sui. Sed quid Aemilio paulo euenit? Nonne duos ei egre- Paul⁹ ęmil.
giæ indolis filios fortuna abstulit: quorum alter triumphum patris fune nihil ē oīno
re suo quartum ante diem pręcessit: Alter in triumphali curru prospectus prosperum
post diem tertium expirauit: Nihil enim quicq̃ homini tam prosperum
diuinitus datum: quin admixtum sit coniugatione quadam mellis & fel
lis: ꝙ vbi uber / ibi tuber. ¶ Afferrē in hac re plura: ni passim & tu Quin

te filii nostra quoq; in vrbe tetriora conspiceres. quibus omissis vt aliquando finem orationi imponam: Illud tãtum etiam atq; etiam moneo: quo liberior tuoq; iure non alieno viuas: Et quo Vxorum iurgia/lites: imperia: multiloquium: perfidiam vites: filiorumq; aut mortes: aut calamitates: coniugia velut Aspidum Canis ve rabidi morsus effugito. Dixi.

¶ Vxorem Ducendam esse. Tit. ii.

Ontendunt plurimi vxorem vllo pacto ducendam minime: Ego vero longe secus edisseram: si attentos aduertam. Adeste igitur viri prestantes. Triplici quidem causa matrimonium rem esse vtilem sapientissimi censent: Prima est: Susceptio prolis: Nam genitalem corporis partem (quod nomen ipsum docet) nulla alia causa nisi efficiendæ sobolis accepimus: Et duo sexus generandi causa sunt instituti. Qua de re Deus coniugium inter primos parentes instituit: quibus benedicẽs ait: Crescite & multiplicamini & replete terram. Quod item & xeno asserens in repu. sua vxorem ducturum sapientem procreandorum liberorum causa: inquit: Qua etiam ratione ductus Cato senior Solonij scribæ filiolam duxit vxorem: quod cum Catonis filius ægre tulisset: accersitis socijs patrem conuenit veniamq; deprecatus est: siquid in eum parauisset quo subiratus ac dolens ei nouercam induxisset. Cui Cato meliora dic inquit fili charissime: omnia sane tua iucũditate me quadam afficiunt: Et quod tibi succenseam nihil est. Sed huius rei consilium cepi: Cum multos mihi quidem natos patriæ vero tibi pares similes ciues relinquere cuperem. Ex illis itaq; nuptijs Catoni filius ex matris cognomento Salonius ortus est. Alter vero natu maior: Pretor designatus patre viuo extremum obijt vitæ diem egregios de iuris disciplina libros relinquens: vnico tantum filio superstite: qui satis vehemens orator fuit: multasq; orationes ad exemplum aui scriptas reliquit. Salonius vero genuit. L. Catonem: &. M. Catonem: is. M. Cato tribunus pleb. fuit: Ex eoq; natus est. M. Cato pretorius & philosophus: qui se bello ciuili vtice interemit. Patet igitur optimum fuisse Catonis cõsilium: nisi em̃ vxorem alteram accepisset: in eius familia tot tantiq; viri prestantes: & Cato iunior non fuissent. Socrates etiam sapientissimus prolis gratia Xantippen vxorem habuit. Dicentiq; Alcibiadi non esse tolerabilem tam morosam ait: An vero tu non toleras clamore perstrepentes anseres? Illo dicente: At mihi oua pullosq; pariũt: Et mihi ait Xantippe filios gignit. ¶ Aristoteles quoq; & Nicomachum puerum: & puellam ex qua Herasistratus natus est medicus insignis: liberos suos reliquit: recte igitur Claudianus Nascitur ad fructum mulier prolemq; futuraȝ. ¶ Secunda matrimonij causa: post primi parentis peccatum instituta fuit Vitatio. s. fornicationis. Vnde Apostolus: propter fornicationem vnusquisq; hereat vxori. Est itaq; laudabile coniugium: quod ni esset Christus ipse nuptijs haud interfuisset: quas etiam miraculo commendauit Aqua in vinum conuer-

Matrimonij causæ.
xeno de vxore.
Cato cur maritus.
Salonius.
cato vticen
Socrates cur vxorem
Aristotelis liberi
Herasistratus.
Mulier cur nascitur.
Matrimõij cã secunda.
Xp̃s nuptijs interfuit
Cõiugiũ qd

sa. Est enim coniugium signum spiritalis coniunctionis: qua inter se cō= Vxor diligē
iuges iungi debent. Vnde Aurelius Augustinus admonet: viros diligere da est
vxores: vti seipsos. Tertia causa est: quoniam vt Genesi legitur: haud bo Coniugij cā
num est hominem esse solum. Hinc & Philosophus in Ethicis docet: ho= tertia
mines subire coniugium: non solum procreationis: sed eorum etiam gra Solitarii vi
tia: quę ad ipsam conferunt vitam: officia nanq; continuo sunt diuisa: at ta.
q; alia viri alia sunt vxoris. Opem itaq; sibi mutuo ferunt res proprias
in communi ponentes. Et solitario difficilis est vita: siquidem non facile
est per seipsum continue operari: quoniam imbecillis est: nec per se potest Senatus de
sine homine viuere: Vnde societatem appetit: vt vita communis ornati Maritis.
or fiat & tutior. Prętera quoniam Soboles ciuitati necessaria est: Cuius
seminarium quoddam est coniunctio maris & fœminę: rite Senatus po= Consules q
pulusq; Romanus ad prolem populi frequentandam pręmijs atq; inui= digniores.
tamentis vsus fuit: Tunc enim antelati sunt quibusdam in reb⁹ qui vxo=
res: quiq; liberos haberent: senioribus neq; liberos neq; vxores habentib⁹
Nā si priori ex ꝯsulib⁹ fasces sumēdi ptās fiebat: nō q pluriū ānos nat⁹ eēt
s; q plures liberos q̄ collega: āt ī sua ptāte hēret: āt bello amisisset. S; si par
vtriq; numerus liberorum erat: Maritus præferebatur: Si vero ambo &
mariti & patres totidem liberorum fuissent: tunc qui maior natu erat pri
or fasces sumebat. Quis ergo coniugia non amplectatur: Cum & ciuitas
sine matrimoniorum frequentia salua esse non possit: Et maritis honor
& dignitas maior insit? Recte iccirco Metellus Numidicus in cēsura: po Matrimōij
pulum ad matrimonia capessenda exhortabatur. ❡ Et licet nōnullas plę molestiæ.
rumq; in matrimonio molestias esse dicant: Scito illas & paruas & leues
facilesq; toleratu esse: maioribusq; eas emolumentis & voluptatibus de=
leri Easdemq; ipsas neq; omnibus: neq; naturę vitio: sed quorundam ma Vitiū cuili
ritorum culpa & iniustitia euenire: Nec omnia mortali viro ad votum ī bet.
vita succedere facile est: q; vnicuiq; dedit vitium natura creato: vt ille in=
quit. Nec etiam quicq̄ difficilius: q̄ reperire: quod sit omni ex parte in ge=
nere suo perfectum. Itaq; sine vitio aliquo non solum mulier: sed vir ipse
quidem a quo virtus dicitur: difficilis est inuentu. ❡ Cęterum q; Bias ille Bias.
dixerit: Aut pulchram duces: aut deformem: Si Pulchram habebis com=
munem: Sin Turpem: habebis pœnam: Non est igitur ducenda vxor.
Respondeo: si formosam duxero: non habeo pœnam: Sin deformem nō Fęmię viris
habeo cōmunem: Ducenda est ergo vxor. ❡ Quod aūt aliqui dicant Vxo seruiant.
res maritis imperitare: falsum ostendam: quoniam Augustinus ait: Or=
dinem esse naturalem in hominibus: vt seruiant fœminæ viris. Et Am=
brosius illud: mulierem constat subiectam esse dominio viri: & nullam
auctoritatem habere. Et Isidorus illud: Fœminæ dum maritantur: ideo
velantur: Vt nouerint se semper viris suis subditas esse debere: & humi= Cōiūx vter
les. Sed q; aliquādo imperent: inde est: q; mulieres multę multis viris ad q; castus sit
multa pstantiores: vt Plato ait. Ne ergo tibi vxor impet te virum pstabis
❡ Vbi vero impudicę mulieres argui solent: audi Hieronymū: Qđ non
licet fœminis ęque nō licet viris: & eadē seruitus pari conditione censetur

Digitized by Google

Et Apostulum: Vir potestatem sui corporis non habet: sed mulier: Nec mulier sui sed vir eius. Siquis igitur honorabiles nuptias & cubile ima=culatum quærit: se quoq; & castum & pudicu; vxori exhibere debebit: Sic enim secunda matrimonij causa vitatio fornicationis hincinde seruabi=tur. Nec ob aliam causam Deus cum cæteras animantes suscepto fœtu maribus repugnare voluisset: solam omnium mulierem patientem viri fecit: Scilicet ne fœminis repugnantibus libido cogeret viros aliud appe=tere: eoq; facto castitatis gloriam non tenerent. Seruanda igitur fides ab vtroq; alteri est: Exemploq; cõtinentiæ docenda vxor vt se caste gerat: Ini=quum est enim vt id exigas: quod ipse præstare non possis. Et vxor quu; in tale incidit matrimonium prauo exemplo cõcitata aut imitari se putat: aut vindicari. Cauendum ergo ne occasionem vitijs nostra intemperan=tia demus: Nam fere in hoc iustitiæ summa consistit vt non facias alteri quicquid ipse ab altero pati non vis. Illudq; te non fugiat nec tantum alie=nis thoris quos attingere non licet: verum etiam publicis vulgatisq; cor=poribus abstinendum deum præcepisse. ¶ Et quando potissima causa in matrimonio procreatio prolis vt patuit: Quo filij robustiores procreentur Socratis illud Platonici obseruandũ censemus. Præcipit nãq; vt mulier abvigesimo ætatis anno incipiens vsq; ad quadragesimum pariat. Vir autem postq̃ acutissimum sui cursus vigorem transierit annos sane trigĩ=ta: Inde vsq; ad annos quinq; & quinquaginta procreet. Ciuitasq; vniuer=sa precabitur: vt ex bonis meliores ex vtilibus vtiliores nascantur. ¶ Præ=terea q; educatio eruditioq; bona seruata: ingenia quoq; bona efficit: pa=tribus & primo & maxime deus præcipit: vt nullius rei maiorem cura; custodiãq; suscipiant q̃ maiorum Statim ergo a primis annis pueri ho=nestis iocis assuefiant: Nam si minus decentibus assuescant: nunq̃ legiti=mi probiq; viri euadere poterunt. ¶ Cũq; gloria patris filius sapiẽs: Et non parui sit apud deum meriti bene filios educare: parentesq; longe ho=norabiliores sint: qui liberos erudiendos curãt: his: qui solum genuerũt q; hi viuendi tñ illi etiam bñ beateq; viuẽdi auctores sunt: Imitari Cato=nem seniorem debemus: Qui sane filium cumprimum per ætatem intel=ligere potuit: Litteris erudiuit. Et licet Chilonẽ gratiosissimum seruũ su=um grammaticum haberet: qui compluribus ludum pueris aperuerat: Ipse tamẽ litterarũ pceptor fuit: Ipse leges edocuit: Ipse exercendi corporis magister non modo iaculandi tractandi arma & equitandi sed etia; pu=gno dimicandi: & calorem & frigus tolerandi ac rapidos gurgites & aspe=rimos fluuios intrandi artes ostendit. Ab verborũ quoq; turpitudine pñ=te puero sic temperauit: quasi vestalibus Virginibus Arbitris locuturus esset: Vt ille in vita quasi quoddam speculum intuens ab operum simul & sermonum turpitudine penitus se auerteret. Themistocles etiam Filiũ suum Cleophantum in equestri Facultate strenuum ita effecit: Vt eqs rectus insisteret: Rectusq; ex equo iacularetur: Cæteraq; pmulta stupen=da perficeret. Aristides quoq; filium suum lisymachum in omnibus: quæ præceptores vlli profiterentur optime athenienśium omnium eruditum euadere voluit: Pericles item vir magnopere sapiẽs duos filios educauit:

Cur sola mulier prægnans recipit virum.

Mulier ãni. xx.

Viris anni. xxx.

Filiorũ cura

Filij docti

Cato filiu; docuit.

Verba turpia

Themistoclis filius:

Aristidis filius.

Periclis filius.

paralum & Xantippum: quos ipse tum in equestri peritia: tum in musi-ca: tum etiam in certaminibus. pre cæteris atheniensibus instruxit. ¶ Si probos inde casu aliquo amittemus. Eundem Catonem imitari condu-cet: qui filii sui optimi viri & quem tam studiose erudierat: mortem modi ce sapienterqȝ tulit. Aut Periclem ipm atheniensium principem qui intra quadriduum duobus mirificis adolescẽtibus filijs spoliatus: his ipsis die bus nec vultu nec habitu mutato caput solito more coronatum gerebat: vt nihil ex vetere ritu propter domesticum vulnus detraheret. Aut Ana-xagoram: qui audita filij morte: nihil inquit mihi inexpectatum aut no-uum nuntias: Ego enim illum ex me natum sciebam esse mortalem, Rñ sum profecto sapientissimum: Vt enim mori nemo solet: qui non vixerit ita ne viuere quidem aliquis potest: qui non sit moriturus. Et qui aliquẽ queritur mortuum esse: queritur hominem fuisse. Omnes etenim eadem conditio deuinxit cui nasci contigit, mori restat. ¶ Illud autem in primis admoneo: vt non immortales tibi filios dari, sed bonos & illustres op-tare velis. Si tamen improbi fuerint: non propterea crucieris: Veruȝ for-tunæ tela a duerso pectore semper excipias: & dura atqȝ aspera ferendi sciẽ tia redde mollia: qꝛ magna & precipua virtus est patientia: hoc est accidẽ-tium malorum ꝑpatio. ¶ His igitur animaduersis: multa in cõiugio bo na esse: filiorum prolem & voluptatem: fornicationis effugia: mutuam opem: Maritorũ & patrum honorem, dignitatem, prestantiam: mulierẽ domestica gubernantem, viro subiectam: & obsequẽtem. Quis adeo stul-tus est & insanus: vt tot tãtisqȝ commodis carere potius q̃ tot animo frui & vti velit: Nisi qui solitudinem, orbitatem, generis interitum. Alienum heredem optauerit. Dixi.

Filiorũ luctus consolatio. Catonis tolerantia. Periclis patientia. Anaxagore responsum Consolatio Quales filij Patiẽtia qd Epilogus

¶ In Sponsalibus De Anulo Cur in digito: qui minimo vicinus est: ma-nu præcipue sinistra: Et de Quattuor necessarijs spõso & sponsæ. Tit. iij.

Opus equidem, Magnifici atqȝ insignes optimiqȝ almę vrbis Cõ seruatores: Egregij celeberrimiqȝ Doctores: Vosqȝ ciues gño-sissimi: Opus inquã mihi hodie esset, vel Pisistrati facũdia: vł periclis: Sic.n. valerẽ forsitan vestras apd̃ dignatiões insignes digni aliquid enarrare. At qꝛ ea minime eloquentia mihi tradita est: rem paucis expediam. Vbi nãqȝ de Anulo dixero cur in sinistra fertur: Vestris ego prudentijs, Eximij doctoris. D. Dominici de Bonis Augurijs Spon sę patris nomine, gratias agam: Posthęc de quattuor sponso vel sponsę ne cessarijs. Intendite q̃so. ¶ Cõmunis quidẽ assensus Anulũ in digito: q mi nimo vicinus est: & manu ꝑcipue sinistra, gestandum esse persuasit: quia neruus quidem e corde natus vsqȝ ad digitum manus sinistrę minimo ꝓ ximum pergat: illicqȝ desinat, implicatus cæteris eiusdem digiti neruis. Ideoqȝ visum veteribus, vt digitus ille, anulo tanq̃ corona circũdaretur: Quo certe anulo vtriusqȝ coniugis amor coniungi solet. ¶ Veteres præ-terea non ornatus: sed signandi causa anulum secum circunferebant: Vn de nec plus habere q̃ vnum licebat: nec cuiq̃ nisi libero: Iccirco ius anulo-rum famuli non habebant: Imprimebatur auteȝ sculptura materiæ anu li, siue ex ferro: siue ex auro foret: Et gestabatur vt quisqȝ vellet, quacunqȝ

Dñicus augur. Anulus in quo digito. Veterũ anuli.

manu: quolibet digito. Postea vero vsus luxuriantis: ætatis signaturas preciosis gemmis cœpit insculpere. Hinc factum est: vt vsus anulorū exēptus dexteræ quæ multum negociorum gerit: in leuam relegarentur: quæ ociosior est: ne crebro motu & officio manus dextræ preciosi lapides frangerentur. Electus autem ipsa leua manu digitus minimo pximus quasi aptior cæteris: cui commendaretur Anuli preciositas. Minus .n. officij gerit: & ideo seruando Anulo magis accommodatus. ¶ Plura de Anulo dicerem: nisi fastidio essem: Veniam iccirco ad gratiarum actiones. Sʒ cū viderim vestras humanitates hilari fronte/ & læto vultu/ animoq; et mēte promptissimis conuenisse: vt honestissimæ puellæ Clarissimi viri. D. Dominici filiæ Sponsalia honorarent: quo pacto gratias agere valeam/ nec scio nec video: Confugiendum igitur ad summi dei clementiam atq; opem. Vnde oro ac obsecro etiam atq; etiam Deus ipse vestris officijs digna præmissa referat: Concedatq; benignis sponsæ parentibus/ eiusdemq; germanis q̄ optimis gratiam plurimam: qua media vestrum omniū animo/ ac menti facere satis possint. qui certe offerūt postremo sese/ suaq; omnia vestrum cuiq;: nec vnq̄ desinent debere cunctis: Adeo nāq; summa reputant vestra officia/ ac potius pietatem: q nulla vnq̄ delebit obliuio.

Anuli in sinistra.

¶ De sponsis etiam aliquid dicere operæptium est: pluribus tam̄ omissis illa quidem huic matrimonio inesse cognoscite: quæ in optimis esse debēt. Sunt enim quattuor illa quæ in eligendo marito spectari solent: Virtus/ Genus/ Pulchritudo/ Sapientia: Item quæ in eligenda vxore quattuor: Pulchritudo: Genus: Diuitiæ. Mores. Quocirca alter ab altero coniugali amore ita amet: Veluti a. C. Graccho sua Cornelia: & a Porcia suus Brutus amatus erat: Deus autem omnipotens benedicat vtrique: Crescere faciat/ & multiplicet eorum sobolem. Dixi.

Quattuor spōsis necessaria.

¶ Sponsalia quid sint: Vnde dicantur: Quando cōtrahi possunt: Et qualiter. Et an ea contracta per parentes efficaciam habeant. Titulo quarto.

Theophrastus.

Theophrastus suo eloquētissimus tempore philosophus semel apud Atheniensem populum verba facturus/ deturbatus verecundia destitit. Multo maxīe igitur rudis ego dignissimi ciues rubore & verecundia nunc afficerer/ apud tantum clarissimroum hominū cœtum dicturus: Nisi me cognita cuiusq; sūma in omnes humanitas ad ea quæ proposui enarranda exhortaretur: Itaq; Sponsalia quid sint: Vnde dicantur: Quando contrahi possunt. Et qualiter. Et an ea contracta p parentes efficaciam habeant/ paucis exponaʒ: Attendite precor. ¶ Sponsalia quidem sunt futurarum nuptiarum promissio: a Spondeo dicta/ quod est promitto. Proprie enim Sponsalia stipulationū sponsionumq; contractus dicebatur: Nam qui Vxorem ducturus erat/ stipulabatur/ eam in matrimonium ductum iri: Qui daturus erat/ itidē spondebat daturum. Tum quæ promissa erat/ Spōsa appellabatur: Qui sp-ponderat ducturum Sponsus. ¶ Ea vero ante septennimū contrahi minime possunt: Ratio est: quia consensus in hoc requirtur: qui interuenire non potest: nisi ab alterutra parte illud intelligatur: quod inter eos agitur. Quam rem ætatis puerorum ante septennium īfirmitas non admit

Sponsalia quid.

Sponsa. Sponsus

Quando cōtrahi pnt.

sit. Hec eadē vel absolute vel sub cōditiōe contrahi valēt absolute qnq3 modis: Nuda videlicet promissione: vt quum vir dicit. Accipiam te in meā: Et mulier accipiam te in meum: Datis arris sponsalitijs: vt pecunia vel huiusmodi aliquo. Anuli subarratione. Interueniente iuramento: Datione q3 fidei. Si vero Sponsalia contrahantur sub cōditione: Aut honesta cōditio est: Vt si vir dicat: Accipiam te in meam: si placuerit: meis parentibus: quod si erit tenent sponsalia: secus minime. Aut est conditio inhonesta: non tamen contra matrimonij bona: vt si vir dicat: Accipiā te in meam/ si furtis meis consentias: quæ conditio habetur pro nō apposita: valent enim sponsalia: ac si absolute facta essent. Si autem est cōditio contra matrimonij bona: vt si vir dicat: Accipiam te in meam: si venena sterilitatis procurare volueris: tunc sponsalia tenent minime: Cōditio namq3 contractum corrumpit: quando est contra ipsius naturam. ¶ Contracta deniq3 Sponsalia per parentes efficaciam non habent: si illi/ de quibus agitur non consenserint: Vnde in Genesi legitur: Vocemus puellam: & quęramus ipsius voluntatem. Necesse est igitur maris & fœminę intelligere voluntatem priusq̄ ipsi parentes talia exequentur & contrahant. Quę: quidem omnia in pręsenti rite seruata fuisse cunctis patet & liquet: Ideoq3 oremus omnes bono sidere/ fęlici auspicio: faustoq3 omine sponsalia hęc futuro coniugio initium dederint. vt pulchra & optima proles inde fruticetur & oriatur: Viuantq3 perpetuo fœlicissimi simul. ¶ Pręterea vidēs ego viri præstantes cunctorum animos summa lętitia affectos ob hęc amantissimorum fratrum Antonij & Georgij: qui diuitijs moribus p̄stantissimi: Sponsalia: quę omnes summo studio celebrastis: Eorum nomīe gratias ago omnibus immortales: offerens vestris omnibus votis & cōmodis parata esse. q̄cunq3 habent dixi. Quomodo contrahunt Sponsalia p parentes.

¶ Matrimonium quid sit: Quæ eius instituēdi Causę. Quę matrimonij bona. De tribus pueris/ & quinq3 facibus: & de Nucibus in antiquorum nuptijs. De Anulo cur in digito sinistræ minimo proximo. De Sponsis quorum cuilibet quattuor sunt necessaria. Ti. v.

Maiores natu in Conuiuijs olim/ ad Tibias egregia superiorū opera carmine p̄phensa cantabāt: quo ad ea imitāda iuuenes ipsos redderēt alacriores. Hodie vero p̄stantissimi viri/ omissa priscorū ɔsuetudine breui expediā. Matrimoniū quid sit. Quę eius instituendi causę: Quę Matrimonij bona: De tribus pueris & quīq3 facibus/ & de Nucibus in antiquorum nuptijs: De Anulo cur in digito sinistrę minimo proximo. De Sponsis: quorum cuilibet quattuor s̄it necessaria: Attendite quęso. ¶ Matrimoniū est legitima ɔiunctio Maris & Fœminę: indiuiduam vitę consuetudinem retinens: diuini & humani iuris communicatio. ¶ Fuit autem Matrimonij causa instituēdi triplex: Prima est causa prolis: de qua in Genesi legitur: Et benedixit eis dicens: Crescite & multiplicamini: et replete terraʒ. Hinc etiam Augustinus ait: Deus marem & fœminam ꝓpagandi generis causa nuptia i castitate coniūxit. Secunda vero adiutorij causa: de qua ibidem etiam dicitur et tractat: Nō est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi. Maiorum Cōuiuia. Matrimonium qd. Matrimonij causæ.

Tertia deniq; incontinentiæ causa. Vnde dicit Apostolus: Qui se non cō tinet: nubat. ¶ Eius quidem matrimonij bona triplicia quoq; esse dicitur Fides, Proles, & Sacramentum. In fide attenditur: ne post vinculum coniugale cum alio vel cum alia coeatur. In prole vt ad naturæ conseruationem amanter suscipiatur: religiose educetur. In sacramento vt coniugium non separetur: Matrimonium nanq; significat christi desponsationem cū ecclesia: quam nunq̄ dimisit. Nec causa prolis alteri coniugatur: Nam vt Augustinus ait: Sic non sunt facienda adulteria etiam voluntate filios generandi: quemadmodum nec furta voluntate pascendi pauperes sanctos Est autem adulterium alieni tori violatio, vel proprij deturpatio. ¶ Patrum & matrum pueri tres olim adhibebantur in nuptijs: vnus, qui facem præferret ex spina alba: quia noctu nubebant: Duo, qui nubentem tenerent. Spina autem nuptiarum facibus auspicatissima quoniam īde fecerint pastores: qui rapuerunt sabinas: vt autor est Massurius. ¶ Plutarchus vero in problematis scribit: q; quinq; faces in nuptiis accendebant: quas cæreos appellabant. Nuptijs enim numerus impar conuenientior atq; aptior habebatur: Nam impar omnino scindi non potest. Vnde fidi uidatur, semper commune aliquid relinquit. Ex omnibus vero imparibus numeris, quinarius potissimum nuptialis est. Tria enim primum īparis locum tenent: Duo autem paris ex quibus tanq̄ mare & fœmina q̄narius commiscetur numerus. An magis, q; deos quinq; præcari eos putabant qui matrimonio coniungerentur. Iouem adultum: Iunonem adultam: Venerem: Suadelam: & in primis Dianam: quam etiam in partu & doloribus mulieres inuocabant. ¶ Spargebantur & nuces in nuptiis: hinc ait ille: Mopse nouas icide faces: tibi ducitur vxor: Sparge marite nuces. Fecit autem eas nuptijs religiosas (vt aiunt) tot modis fœt⁹ munitus. Illæ enim gemino proteguntur operimento: puluinati primum calycis: mox lignei putaminis. Volunt alij quia cadendo tripudium sonumve faciant, nuptijs fuisse religiosas nuces. ¶ Communis vero assensus Anulum in digito: qui minimo vicinus est: & manu præcipue sinistra gestandum esse persuasit. ¶ Cum neruus quidam e corde natus vsq; ad digitum manus sinistræ minimo proximum pergat: illicq; desinat implicatus cæteris eiusdem digiti neruis. Ideoq; visum veteribus: vt digitus ille anulo, tanq̄ corona circumdaretur: Quo quidem anulo vtriusq; coniugis amor coniungi solet. ¶ Cæterum, quia nihil est remuneratione beniuolentiæ, nihil vicissitudine studiorum officiorum q; iucundius: Eximij vtriusq; iuris doctoris domini Ioannis Baptistę hodierni sponsi nomine gratias ago omnibus, quales merito agi debēt. Cū vestræ prudentiæ has suas nuptias magna caterua & nobili honestauerint. ¶ Reliquum est vt ostendam: illa quidem huic matrimonio inesse: quæ in optimis esse debent. Sunt enim quattuor illa: quæ in eligendo marito spectari solent: Virtus, Genus, Pulchritudo, Sapientia. Item quę in eligenda vxore maxime quattuor: Pulchritudo, Genus, Diuitię, Mores. Quocirca alter ab altero coniugali amore ita teneatur: veluti a. C. Graccho Vxor sua Cornelia: & a Porcia Brutus suus. An=

Matrimōij bona
Mrimoniū qd significat
Adulteria vitanda.
Adulterium quid.
Pueri tres.
Faces qnq; ipar nūerus
Quinarius numerus.
Dei qnq;.
Nuces cur.
Anulus ī digito.
Sponsis nocitua q̄tuor.

nos vero ijsdem vobisq; omnibus felicissimos omnes ad senectutē vsq;
Liberos plurimos atq; optimos & locupletes Superi ipsi concedāt. Dixi.

¶ Conuiuium quid. Prisci conuiuij consuetudo. Cōuiuarum numerus.
Conuiuij res quattuor necessarię. Conuiuarum sermōes & lectio. Quid ci
borum viniq; varietas noceat. Tit. vj.

CVm mei exiguas ingenij vires annimaduertam Colendi pa=
tres: omnipotentis gratiam piæq; Virginis opem imploro.
Non enim Gorgias sum leontinus: qui se ad omnia: de qui=
bus quisq; audire vellet: esse paratum denunciabat. Differam
igitur Quid conuiuium: Que prisci conuiuij consuetudo: Qui conuiua
rum numerus. Que res conuiuio necessarię. Qui conuiuarum sermones
& lectio: Quid ciborum viniq; varietas noceat. Intendite oro perdiligen Conuiuiuz
ter. ¶ Conuiuium Maiores nominauerunt accubationez epularem ami Symposiū.
corum: quia vite coniunctionem haberet Quod idem Gręci tum Sympo Syndipnō.
sium: id est compotationem: tum Syndipnon: id est concœnationem vo
cant. ¶ Solenni autem conuiuio pręter cognatos & affines nemo inter=
ponebatur: aut siqua inter necessarias personas querela esset orta apud
sacra mensę & inter hilaritatem animorum fautoribus concordię adhi= Iuuenes in
bitis tolleretur. Inuitati ad cœnam Iuuenes diligenter quęrebant: quinā conuiuio.
ei conuiuio essent interfuturi: ne senioris aduentum discubitu pręcurre=
rent. Sublataq; mensa priores consurgere & abire patiebantur. Ex qui=
bus apparet: cœnę quoq; tempore q̄ parco & q̄ modesto sermone ijs præ=
sentibus soliti sint vti. Maiores natu in conuiuijs ad tibias egregia supe= Maiores na
riorum opera carmine compręhensa pangebant: quo ad ea imitanda iu= tu in conui
uentutem alacriorem redderent. Lege Didia iubebatur vt non soli qui uio.
prandia cœnę suę maiore sumptu fecissent: sed etiam qui ad eas vocati Conuiuij
essent: atq; omnino interfuissent pœnis legis tenerentur. Imperari etiaz Lex.
cœpit vt patentibus ianuis pransitaretur & cœnitaretur: vt sic oculis ci
uium testibus factis luxuriæ modus fieret. Fœminæ autem cum viris Conuiuijs
cubantibus sedentes cœnitabant. Mensam vacuam tolli non sinebāt: sed Ianuæ.
omnino quum aliquid etiam superesset. quia vrbanum atq; elegans pu=
tarent comprimere atq; inhibere appetitum: & iam quum voluptate pe=
frui liceret: Minus eniz quod abest cupiunt: qui pręsentibus atq; paratis
abstinere consueuerunt. Vel seruorum gratia: qui certe non ita gaudent:
si accipiunt: q̄ si participes fiant: q; mensam sibi cum dominis commu=
nicatam esse putant. Vel quia nihil sacrum inane ac vacuū esse decet: Mē
sa vero sacra est. In Gręcorum autem conuiuijs post cœnam olim circum
ferebatur. Lyra. Cuius quum se imperitum Themistocles confessus esstz: Conuiua=
est habitus indoctior. ¶ Pręterea. M. Varro in Satyris Menippæis dicit rum nume
Conuiuarum numerum incipere oportere a gratiarum numero: & pro= rus.
gredi ad musarum: id est proficisci a tribus & cōsistere in nouem. Vt quū
paucissimi conuiuę sunt non pauciores sint q̄ tres. quum plurimi non
plures q̄ nouem. Nam multos inquit esse non conuenit: q; turba plęrum
q; est turbulenta. Sic Varro edocuit: In nostro vero conuiuio & si conui=

Digitized by Google

uarum numerus ingens fuit/nullæ tamen dissensiões interuenerũt: qua de re & diis grãs ago: & vestris humanitatibus: quę ita se gesserũt/ vt sũma hic pax & beniuolentia non defuerit. ℭ Ipsum deniq; conuiuium cõstat ex rebus quattuor: & tunc est omnibus suis numeris absolutum. Si belli homunculi collecti sunt. Si lectus locus. Si tempus lectum. Si apparatus non neglectus. Quæ certe omnia & hic affuisse quis neget? ℭ Nec loquaces autem conuiuas: nec mutos legere oportet: quia eloquentia ĩ foro/& apud subsellia: Silentium vero non in conuiuio sed in cubiculo esse debet. Hinc legimus Theophrastum illi qui in conuiuio penitus tacebat dixisse: Siquidem imperitus es. prudenter facis: Sin vero peritus stolidę. Sermones igitur ad tempus habendi sunt: non super rebus ãxiis aut tortuosis: sed iucundi atq; inuitabiles/& cum quadam illecebra & voluptate vtiles: ex quibus ingenium nostrum venustius fiat atq; amœnius.

Conuiuiũ ex quattuor rebus.

Conuiuarũ sermones.

ℭ Dominũ vero conuiuii esse oportet: non tam lautum q̃ sine sordibus Et in conuiuio legi non omnia debent: sed ea potissimum quę simul vitæ vtilitatibus conducant/& delectent. ℭ Illud vlterius etiam atq; etiã moneo: ita esse vitandam ciborum varietatem/vt varia solent vina vitari. Quis enim ambigat eum: qui diuerso vino vtitur: in repentinam ruere ebrietatem? Qui vero simplicem cibũ sumit: facile quo succo vel corpus eius iuuetur: vel grauetur/vsu docente cognoscit: & ita fit: vt noxa cuius causa deprehensa est: facile vitetur. Qui autem multiplici cibo alitur: diuersas patitur qualitates ex diuersitate succorum. Hinc morborum scaturigo: qui ex repugnantium sibi humorum discordia nascuntur. qn etiam non omnia simul concoquuntur: sed alia celerius/tardius alia: & ita fit vt digestionum sequentium ordo turbetur. Verum ideo varia vina vetantur: quia potus vt natura leuis mox altum petit: & cerebrum quod ĩ vertice locatum est ferit fumi calẽtis aspergine & calore tã diuerso q̃ subito cõsilii sedem sauciat. Hec protuli vt apud omnes constet cibi & vini varietatem corpori atq; menti obesse: Simplicem victum vtriusq; saluti conducere. De Matrimonio quoq; aliquid dicere oporteret: sed cũ alias multa de eius materia vestrę audierunt prudentię ne longiori sermõe tędio illę afficiantur: silere constitui: Vbi aliqua de gratiarum actionibus dixero Itaq; Sponsi nomine sanctum veri dei numẽ etiam atq; etiã oro: dignetur vestris in eum meritis & officiis dignas referre gratias: Cum ipse non valeat. Et si agere & habere dum viuet nunq̃ desinere possit. Dixi.

Dñs conuiuii

Lectio q̃lis.

Ciboruʒ varietas.

Vina varia

Cibus simplex.

Cibus multiplex.

Varia vina

ℭ De Priscis Nuptiarum moribus: vbi illa narrantur: videlicʒ: Nuptię vnde dicuntur. Pudicitiæ simulachrum. Pueri tres nuptæ comites. Cur cęreri quinq; in nuptiis. Cur nuces. Cur maritus vxori noctu cõiungi solet. Cur sacramento ignis & aquæ nuptiarum fœdera sanciuntur. Cur Vini vsus olim fœminis interdictus. De sacello Viriplacæ deæ. De auspicibus & paranymphis & pronuba. Cur limen non tãgebatur a nupta. Cur Thalassii nomen repetebatur. Cur olim vxores nihil coquebant. Cur cingulo noua nupta precingebatur. Cur postes lupino adipe vngebantur. Cur nam tris asses ad virum nupta ferret. Titulo. vii.

Digitized by Google

I
Mmortalis Ingeñij beatissima hubertas dicturo mihi opus esset Viri præstantes: vt memoria auditióeq; digna eloquerer: Cum hic sit virorum cœtus & eloquentium & sapientissimorum: Quibus quidem nec Theophrastus diuino eloquio præditus satisfaceret. Quid igitur faciam: vbi omnino mihi etiaʒ inuito dicendum est: nisi vt Summi & veri dei auxilium/vestrarumq; attentionem aurium placidam & benignam exorem! Attédite quæso: Nã de priscis nuptiarum moribus ea referam: quę audiuisse forsitan non pigebit: Illud autem in primis vnde dicantur nuptiæ: Incipiã igitur. ¶ Legimus Magnifici viri nuptias a nubo dictas: Obnubit enim caput operit: vnde & nuptiæ a capitis opertione: Flameo enim amicta erat nubens ominis bõi causa: ꝙ eo assidue vtebatur Flaminica: id est flaminis vxor: cui non licebat diuortiuʒ facere. Ideoq; potissimum fœmię in nuptijs velabantur vt nossent se semper Viris suis subditas eē debere & humiles. ferebat etiam noua nupta sub amiculo corollam de floribus Verbenis/hęrbisq; a se lectis. Dicebantur & nupta verba ab Antiquis: quę virginem dicere non licebat. Plautus. Virgo sum: nondum didici verba nupta dicere

Nuptię vnde.
Flameum.
Nupta verba

¶ Pudicitiæ signum Romæ colebatur: quod nephas erat attingi: nisi ab ea quæ semel nupsit. Habent et eni locum maledicti crebræ nuptię. Hinc quę vno contentę matrimonio fuerant: corona pudicitiæ honorabãtur.

Pudicitię signum.

¶ Patrum et matrum pueri tres adhibebantur in nuptijs. Vnus qui facem p ręferret & spina alba: quia noctu nubebant. Duo qui nubenteʒ tenerent. Facem ipsam in honorem Cereris pręferebant. Spina autem nuptiarum facibus auspicatissima/quoniam inde fecerint pastores: qui rapuert Sabias. vt author est Massurius. ¶ Plutarchus vero in Problematis scribit: quinq; faces in nuptijs accendi solitas: quas cæreos appellabãt ꝙ nuptijs numerus impar conuenientior atq; aptior habebatur: nam impar omnino scindi non potest: Vnde si Diuidatur/semper commune aliquid relinquit. Ex omnibus vero imparibus numeris: quinarius potissimum nuptialis est. Tria enim primum imparis locum tenent: Duo autem paris. Ex quibus tanq̃ mare & fœmina quinarius commiscetur numerus. An magis/ꝙ deos quinq; pręcari eos putabant: qui matrimonio coniungerentur. Iouē adultum: Iunonem adultam: Venerem: Suadelam: & in primis Dianam: quam etiam in partu/& doloribus mulieres inuocabãt

Pueri tres.
Fax.
Cęreiquq;
Impar nũs.
Quinarius numerus
Dei quinq;

¶ Spargebantur & Nuces in nuptijs: Hinc ait ille: Mopse nouas incide faces: tibi ducitur vxor: Sparge Marite nuces. Fecit autem eas nuptijs religiosas (vt aiunt) tot modis fœtus munitus. Ille enim gemino protegũtur operimento: puluinari primuʒ Calycis: mox Lignei putaminis. Volunt alij: quia cadendo Tripudium Sonumve faciant/Nuptijs fuisse religiosas Nuces. ¶ Sed quid est ꝙ Maritus Primo et olim & nunc Sponsę non in Luce/sed in tenebris iungitur. An quia eum pudet: ꝙ añq̃ coeat: alienam putet. An quemadmodũ Solon scripsit: Spõsam malo Cydonio degustato thalamũ ingredi solitam: vt prim⁹ cõplexus nihil tristę/aut iniucundum haberet. Sic Romanus legislator. Si quid absurdum: ac deforme corpori aderat: occultauit. ¶ Institutumq; etiam est: vt iam pactę

Nuces.
Cur nocte coeunt
Sponsa cur non statim traditur.

Digitized by Google

Sponsa cur nō. stati tra ditur
Aqua & Ignis cur.
Ignis
Aqua
Vini vsus
Oscula mu lierum
Metelli vxor
Vinosa mulier.
Viriplaca dea.
Auspices
Auspex.
Pronuba.
Limen non tāgebatur.
Pellis.
Colus.
Fusus
Thalassius
Vxores nō coq̄bant.
Cingulum nuptæ.

sponsę non statim tradantur: Ne vilem habeat maritus datam illico: quā suspirauit sponsus dilataꝫ. Aqua aspergebatur noua nupta: siue vt casta puraq; ad virum veniret: siue vt ignem: nam facem in honorem cereris (vt dixim⁹) præferebant atq; aquam cum viro cōmunicaret: hoc est res illas: quibus consortia copulantur Vel potius sacramento ignis & aquę nuptiarum fędera sanciuntur: q; fętus animantium calore & humore corporentur: atq; animentur ad vitam. Cum enim constet omne animal ex anima & corpore: Materia corporis in humore est: animæ in calore. Ignis autem quasi masculinum elementum est: Aqua quasi fęmininum: Alterū actiuum: Alterum patibile. ¶ Vini vsus olim romanis fęminis ignotus erat ne: s. in aliquod dedecus prolaberentur: hinc itaq; institutum fuerat: Mulieres cognatos ore oscularentur: ne bibentes laterent: sed domesticorum congressu redarguerentur. Qua de re Egnatius Metellus vxorem q; vinum furtum bibisset percussam interemit: idq; factum non accusatore tantum: sed etiam repræhensore caruit. vnoquoq; existimante optimo illam exemplo violatæ sobrietatis pęnas pependisse: Et sane quæcunq; fęmina vini vsum immoderate appetit: & virtutibus omnibus ianuā claudit: & delictis aperit. ¶ Quoties vero inter virum & vxorem aliquid iurgij intercesserat in sacellum deæ Viriplacæ: qđ erat in palatio: veniebant. & ibi inuicem locuti: quæ voluerant: contentione animorum deposita cōcordes reuertebantur. Dea nomen hoc a placandis viris assecuta fertur. ¶ Interponebantur & nuptijs Auspices: quoniam apud antiquos non solum publice sed etiam priuatim: nihil gerebatur nisi auspicio prius sumpto. Verum qui præerat huic rei pro parte viri a græcis paranymphus a nostris Auspex dicebatur: Hinc Lucanus: Contenta est auspice Bruto. Et Plautus: Vltro ibi nuptum: non manebit auspices. Vt auspex ꝓ parte viri: sic & Pronuba pro parte mulieris adhibebatur: Dicta eo q; nubentib⁹ præest. Sed cum apud Christianos auspicia minime captentur: adhibentur Sacerdotes: qui & pronubi a nostris vocantur. Pronuba vero nuptijs adhibebatur: quæ semel nupserat: auspicij causa: vt singulare matrimonium. ¶ Nubentes puellæ limen non tangebāt: ne vestę id est numini castissimo dicatum locum calcantes sacrilegium cōmitterent. Lucan⁹. Trāslataq; vetat contingere limina planta. Sponsam vero introducentes pellem substernebant: Ipsa colum secum inferebat & fusum. ¶ In nuptijs itē Thalassij nomen crebro repetebatur omnis causa: fuerat enim Thalassi⁹ vir quidam rebus bellicis strennuus: præclarus & optimus: ad quem captis Sabinis Virgo egregia specie a suis clientibus capta ducebatur clamātibus nequis eam auferret Thalassio ferri. Reliqua igitur multitudo Thalassij honoris causa bonis omnibus ac votis puellam prosecuta ad Thalassium deduxerunt. Ex illo quoniam nuptiæ fęlices fuissent solenne permansit: vt quemadmodum Græci Hymenæum: ita Latini Thalassium omnis causa in nuptijs nominarent. ¶ Vxores olim nec molere nec coquere permittebant: veteris memoriam fęderis colentes: Nam post filias Sabinis raptas: facta pace & societate inita in fędere nominatim exceptū est Vxorem viro romano nec molere: nec coquinariam facere. ¶ Cingulo no

ta Nupta pcingebatur:quod vir in lecto soluebat:factuz ex lana ouis: vt sicut illa in domum sublata coniuncta Iter se sit:sic vir suus secu cinctus vinctusq; esset: id Herculano nodo vinctum vir soluebat ominis gratia vt sic ipse felix esset in suscipiendis liberis vt fuerat Hercules:qui septuagita liberos reliquit. Legimus etiam Cestum Veneris cingulum fuisse quo ad honestas nuptias vtebatur:& quo Venus Martem:& ab illa mutuata Iuno Iouem/sibi conciliabat:a quo Incestum dicitur:Quod a sacrato illo Veneris Cingulo non fuerit vinctum. Erat autem balteus discolor: quez Ven⁹ circa pectus gerebat:In quo quidem amores:In quo cupidines: In quo illecebre:In quo blande suadele:In quo deniq; omnia amatoria lenocinia ac veneficia:q̃ q̃tun cunq; prudentis delinirent mentem/ inerāt: vt Homerus scribit. ¶ Nuptarum quoq; mos erat/simul venerant ad mariti limen/Postes ante q̃ ingrederentur/laneis vittis ornarent: oleoq; perū gerent:Inde vxores quasi vnxores vt Seruio placet. Plynius vero sic: Masurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradit:ideo nouas nuptas illo perungere postes solitas:ne quid mali medicamenti inferretur. Ad q̄d etiam effugandum Ambrotani quoq; ramum/si puluino subijciatur valere aiunt: Nam eius herba efficacissima est contra omnia veneficia: quibus coitus inhibeatur. ¶ Solebant etiaz veteri lege puelle asses tris ad maritum venientes afferre. Atq; vnum/quem in manu tenerent/tanq̃ emendi causa marito dare. Alterum quem in pede haberent: in foco larium familiarium ponere. Tertium quem in sacculo condidissent/compito vicinali solere resonare. Absolutis viri clarissimi quecunq; de priscis nuptiaz ritibus legeram:quoniam vestrae humanitates Tyberij nuptias officiosissime celebrarunt: Ouidij Poete carmē Sponsi nomine referam.

Cest⁹ veneris

Incestum.

Balteus.

postes vncti

Lupi adeps

ambrotanū

Asses tres:

Hec mihi semper erunt imis infixa medullis
 Perpetuusq; anime debitor huius ero.
Spiritus & vacuas prius hic tenuandus in auras
 Ibit:& in tepido deseret ossa rogo.
Quam subeant animo meritorum obliuia nostro:
 Et longa pietas excidat ista die. Dixi.

¶ Matrimonium quando fuerit institutum: Et an id errore aliquo impediatur. Titulo octauo.

Vetus ille Crassus Orator dignissim⁹ insignisq; Philosoph⁹/ consortes amicos alloquens apud Ciceronez/ inquit: In vobis animaduertere soleo:& in meipso sepissime experior: vt exalbescam in principiis dicendi:& tota mente atq; omnibus artub⁹ cōtremiscam. Nil mirū ergo si eiusmodi pallor & tremor honorādi pr̄es & dn̄i me iuadēt:cū rez doctrina cū eloq̄ntia desint:quales hodie necessarię v̄ras apud dignatiōes forēt:apud quas ego iussus dicere breuiter enarrabo:Qñ matrimoniū fuerit institutū: Et an id errore aliquo īpediatur. Qua de re Intēdite obsecro. ¶ Matrimonij quidē institutionē deo inspirāte Adam significauit/atq; explicuit:quum dixit: vt Geneseos secundo habetur. Hoc nunc os ex ossibus meis:& caro de carne mea. Et paulo post: Quam ob rem relinquet homo patrem suum & matrem:& herebit vxori

L. Crassus.

Matrimōij institutio.

Matrimõij bona. suę: & erunt duo in carne vna. Quibus sane verbis tria matrimonij bona explicuit. Bonum videlicet inseparabilitatis: quum dicit: propter hoc relinquet homo patrē & matrē: id est cohabitationē patris & mřis. Et bonum fidei: quum dicit: Et hærebit vxori suę: nõ alienæ supple. Et bonum prolis: quum dicit: Et erunt duo in carne vna: supple vnius pueri procreandi.

Errores. ¶ An autem error aliquis impediat matrimonium iamiam expediam. Nam alius est personę error: alius fortunę: Alius Conditionis: Alius qualitatis: Exempli gratia: Mulier volens contrahere: errat circa personam: cum qua contrahit: quando putat esse illum: qui non est. Vt si putat esse Antonium: & est Iulius. Errat circa eius fortunam: si putat esse diuitem: & est pauper. Errat circa eius conditionem: si putat esse liberum: & seruus est. Errat circa eius qualitatem: si putat esse bonum: & est malus.

pſonę error. ¶ Primus error impedit matrimonium: quia impedit consensum ex parte errantis respectu personę cum qua contrahit: Quum enim Martha cõtrahit cũ Iulio: nõ putãs illũ esse Iuliũ: sed Antoniũ: nõ ꝯsentit ĩ Iuliũ: sed ĩ Antoniũ: Quia sicut non possunt amari nisi cognita: sic nõ potest esse cõsensus in personam incognitam.

Fort. & qualit. error. ¶ Error autem fortunę & qualitatis coniugij consensum non excludit: Quia error ipse non est: nisi respectu eorum quę sunt accidentia matrimonio: Ideoq; error circa talia matrimoniũ minime impedit.

Cõdi. error. ¶ Conditionis error coniugalem consensum euacuat: Solus ergo personæ: vel conditionis error matrimonium impedit. Hæc de Institutione & erroribus matrimonii dicenda hactenus occurrerunt: Reliquum est: vt vos certiores faciam pręsens Tyberij matrimonium: viri quidem omni in re legitimum esse: Quapropter alter alterũ diliget sicut seipsum: seruabuntq; etiam sibi vicissim fidem: sine qua nihil rectum nihil honestum esse potest. Cumq; vestrę humanitates ipsius Tyberij nuptias honestauerint eius nomine gratias ago omnib⁹: quales agi iure ac merito debent: Ipse vero quotienscunq; referre poterit perlibenti animo referet. Nunc agit & habet: dumq; viuet habebit sēper. Postremo sũmi & pientissimi dei numē oro velit Tyberio ex hoc matrimonio filios concedere quot Masinissę regi olim concesserat: Legimus enim hunc ad centesimum peruenisse annum robore senectę admirabilem: reliquisseq; filios quattuor & quinquaginta. Dixi.

¶ Matrimonium vnde dicitur: Volentibusq; illud cõtrahere confessionem imprimis adeundam. Titulo xix.

Matrimonium celebrantes Sapientissimi viri: de eo aliquid intelligere operępretium esse mihi videtur: Ideoq; sponsi precib⁹ non arrogantia non sponte motus: Cęteris huiusce sacramenti omissis: Duo tantum paucis absoluam: illa videlicet. Vnde matrimonium dicitur: volentibusq; illud ꝯtrahere confessionem in primis adeũdam: Res quidem erit & auditu & scitu digna: itaq; animaduertite patres optimi.

Matrimõium vñ dr. ¶ Dicitur autem matrimonium quasi matris muniumid est officium: matris eñ officium est suscipere filios: susceptos alere & nutrire. Vel quasi matrem muniens: quia per ipsũ prole munitur. Vel

quasi matrem monens: ne. s. derelinquat virum. A matre vero potius q̄ a patre denominatur: quia eius officium magis apparet in matre q̄ officium viri. ¶ Volentes denique matrimonium contrahere: ante omnia confiteri oportet: Contrahentes enim in peccato mortali: peccant mortaliter: Iccirco & Augustinus scribit: In omni susceptione sacramenti post baptismum: necessariam esse vnicuique confessionem: si crediderit se peccasse. Iccirco etiam Thobię sexto legitur: Tu autem quum acceperis vxorem ingressus cubiculum tres dies continens esto ab ea: & nihil aliud nisi orationibus vacabis cum ea: ¶ Hęc equidem quicunque seruauerit liberos optimos gignet: & cunctis in rebus agendis dei numina propitia semper habuerit. Lumen etenim mentis humanæ deus est: quem qui cognouerit & in pectus admiserit: illuminato corde mysteriorum veritatis agnoscet. Remoto autem deo cęlestique doctrina omnia sunt erroribus plena. Quod ne accidat diuinis pręceptis est obsequendum: vti & noster Lęlius egit. Cuius nomine vestris in eum collatis officijs deum quęsumus digna pręmia passim referat: Ipsi autem Lęlio filiorum numerum concedat vti & Herculi quondam: qui vt legitur filios reliquit septuaginta. Dixi.

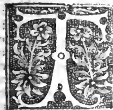
Confessio precedat

Cotinentia dierum trium

Deus lumen mentis nostrę

¶ Decimus Sermonum Libellus de Laudibus i Funere honoratorum virorum Continet Sermones .xxiiij.

¶ In Funere pueri: vbi aliq̄ de Senectę & vitæ lōgæ incommodis: breuisque vitæ commodis. Titulo primo.

Ot in vita periculorum generi a sapiētissimi ciues Tot morbi: tot metus: tot curę: totiēs mors inuocatur: vt nullum frequentius sit votum. Natura vero nihil hominibus breuitate vitę prestitit melius: Hebescūt eī diutius viuenti sensus: mēbra torquntur: Premoritur visus: auditus: incessus: Dētes ēt ciborum instrumēta deficiunt: Mēbra cū voce tremūt. fit leue caput & caluum. Nares vt in infante stillant. Panis inermi gingiua frāgitur. Hinc senex vxori: filius sibique ipsi fit grauis iniquus molestus. Nō cibus vllus nō vinū ptiosissimū torpēte palato satisfacit. Fit surdus adeo vt vix cornua tubasve audiat. Sūma itaque voce & clamore igenti vt audire possit: est opus. Gelato iā corpori minimus sāguis inest: & frigidissimus: sola febre calēs. Morborum genus oēs senes aggreditur & iuadit: quorū pfecto noia vix dici possent. Hic eīn tergo dolet: Hic lūbis: Hic coxa debilis ambos ille pdidit oculos luscis inuidēs. Illius pallida labia alienis digitis cibaria sumūt: Hiatque solū: vt auiū pulli. ¶ Oīm vero morborum demētia pessima: Noia eīn seruorum nō noscit: nō amicorum vultus: nō eorum q̄s genuit. Hic sępe vidimus alienos potius q̄ pprios filios heredes fieri. ¶ Si tñ alicui sensus ipi pstabūt: illa tū demū pœna afficitur: vt filiorum: vt charę cōiugis: vt frīs vt sororum mortes īspiciat. Aia duertēs quia iñ domi calamitates & luctus sępius renouari: ppetuo dolet: gemit: plorat: & lachrymat: Verum igr illā ē: quia viuēdo miserabiliora patimur: Nam icidētes calamitates & morbi vitā pturbāt: efficiūtque vt cū breuis sit: tñ plonga videat: ita mors est optatissimum ęrumnosæ vitæ pfugium. Qua de re cogitātes Iulium

Vitę mala.

Vita breuis

Senectę mala.

Vita lōgior Mors.

honeſtiſſimę formę/magnęq; ſpei puerũ morte media morbis calamitatibus/& ęrũnis omnibus huiuſcę vitę priuatum eſſe: Et illud veriſſimu; confitebimur: ꝙ vitæ huius amiſſio/a malo in bonum eſt tranſitus. Et
Mors.
Thrauſi
mors ipſa recte viuentibus mutatio eſt ad meliora: Nam ſi ſemper vixiſſ; homo: ſemper in miſeria fuiſſet. Quod Thrauſi populi Thraciæ quędã naturalis ſapientię diſciplina intelligentes:/Statim editũ puerũ circuncidunt propinqui & comploratione ꝓſequuntur: recenſentes quaſcunq; neceſſe eſt illi/ꝙ vitam ingreſſus ſit perpeti humanas calamitates: hominẽ fato functum ꝑ luſum atq; lætitiam terræ demandãt: referentes quot ma
Non dolendum.
lis liberatus in omni ſit fęlicitate: prudenter illi: Quoſquidem & nos imitari debemus. Eoq; magis quietiori animo eſſe: ꝙ eos ſequimur. quos credimus amiſiſſe. Hæc hactenus: vt Iulij ſanctiſſimi parentes: aícoſq; omnes hoc in funere conſolarer. Qui certe ſapiẽter dolere debent: ꝙ mortuus ſine peccato ad requiẽ deducit vt iã diximꝰ: Hic Dauid puulu; filiũ: quia ſciebat non peccaſſe: non fleuit: Nec vllo modo dolendũ eſt eo: quodqde; vni accidit: & oĩbus reſtat. Mors enim ſine delectu moriũ. ſine ordine ac diſcrimine annorũ ſæuit: Alij ſiquidem ad ſenectutem perueniunt: Alij infantes rapiuntur. Alij iam robuſti intereunt: Alij in primo adoleſcen-
Gratiarum actio
tiæ flore immaturis funeribus extinguuntur. De ijs ſatis. ❡ Reliquu; eſt viri Clariſſimi quia veſtræ prudentiæ magna cum charitate atq; frequentia pompaq; celebri: Iulij funus ornarunt: vt ego pręſtantiſſimi viri. Simonis/pueri patris/cognatorũ q; & affiniũ nomĩe veſtris hũanitatibus gratias agam: Deũq; omniũ bonorũ cauſam exorem: concedat illis/vobis oĩbus adeſſe: poſſe lætis in rebus et iucundis. ❡ Præterea ꝙ ad funeris pietatem & decus ſecundũ ciuitatis conſuetudinem cõiter ab oĩbus ſatiſſa ctum eſt: Et lachrymis hactenus/cæcoq; merori datum eſt ſatis: lugubribuſq; expiationibus ꝓſecuti eſtis eum/qui naturæ ceſſit: Aliud fieri non oportet: Niſi vt gratia vobis & pax a deo patre/& dño Ieſu Xp̃o multiplicetur. Et qui volunt abire: eant fęlici pede/eant numinibus & votis ſecundis: Dixi.

❡ In Funere Adultę Puellę Virginis: Vbi aliqua de laude Virginitatis: & Continentiæ. De Cibi modo. De Luxuriæ Damno/& Caſtitatis vtilitate. Poſtremo de vitę huiuſce malis. Tit. ij.

Multilogũ
QVidnã potiſſimũ pñti loco enarrem viri ꝑſtãtes: q̃ virginis ꝓconia/non occurrit: Decimijt enim puella virgo: Cuiuſqdem vita & mores a nemine vnq̃ ſatis laudari poſſent. Nihil aliud nãq; audiebat. nihil aliud loquebat: niſi quod ad dei timorẽ ꝑtinebat. Non garrula erat: ſed taciturna: ꝙ ĩ multiloquio nequaq̃ peccatum deeſſe poteſt. Erat etiam eius ſermo pręmeditatus: beatæ ſiquidem ſunt: q̃ nunq̃ quod reuocare velint emittunt. Iurare non didicit
Virginitas
Mentiri Sacrilegium putabat. Viuebat angelice: Parentes pietate maxima diligebat. Peccata ſua cognoſcebat: Delicta etiã minima deplorabat. ❡ Et ꝙ in fœmina præcipue pręclara eſt apud deum Virginitas & pudicitię virtus: ſi non alijs peccatorũ/& malorum lapſibus infirmetur: erat in ea honeſtas admirabilis: & ſtupenda verecundia: Mira patientia: Decẽs

incessꝰ: & verę pudicitię habitꝰ: Erat deniq̧ oībꝰ viuēdi forma & regula. Nūq̄ eni vultū ornabat: vt viris placeret: Nūq̄ absq̧ probis comitibꝰ p̄cedebat in publicū. Nūq̄ basilicas Martyrum & tēpla sine matre adibat. ¶ Præterea qm̄ continētia facit hoīēm deo proximū: ibiq̧ deus habitat: vbi est ꝯtinentia: Ieiunijs magis q̄ epulis delectabatur. Vini (ī quo est Luxuria) parcissima erat: Sic comedebat: vt statim esuriret: vt statim post cibū oraret. Nesciebat sine parentibus posse viuere: & cū sola erat ꝑtimescebat. Nō habebat prauorū colloq̄a: malorū cōsortia nō admittebat: Adeo q̧ modesta erat: vt seipsam nudā videre nō posset: maximeq̧ erubesceret. Cōtinentia Cibi modꝰ.

¶ Adde vlterius q̄ Luxuria cōsumit carnē atq̧ debilitat: Hincq̧ citiꝰ ad senectutē ꝑducit: & deum fugat. Qui vero casti sunt: & in virginitate ꝑseuerāt: Angeloꝝ similes fiūt & caste viuentes sunt dei tēplū: Iccirco iulia ipsa & casta & pudica mēte & corpe virgo ad mortē vsq̧ ꝑseuerauit. Luxuriæ dāna. Castitatis vtilitas.

¶ Qua propter eius morte dolere: tristari: gemere: flere: nullo pacto debemꝰ. Verū potius deo grās agere: q̧ eā dignatꝰ est a sęculi huius ærumnis & militia tollere: Militia siquidē est vita hoīs super terrā: quasi eni in procinctu & in acie stamus semꝑ ad pugnā. Qui vero vti & Iulia caste & pudice vixerūt loca adeūt perpetuæ trāquillitatis & pacis: Castitas eni hoīem cęlo coniūgit: & ducit ad regnū. Itaq̧ clamat nūc illa voce lugēti. Consolatio Vita quid. Castitas.

¶ Si nūq̄ me amasti mater: si tua hubera suxi: si tuis instituta sum moribus: Ne inuideas gloriæ meæ. putas esse me solā: habeo pro te Mariam dñi matrē. Miserens mei: quia ego mūdū reliqui: At ego vestri sortē doleo: quos adhuc sęculi carcer includit: quos quottidie in acie ꝑliantes nunc ira: nunc auaritia: nunc libido: nunc variorum impetus vitioꝝ ꝑtrahūt ad ruinā. Quā diu eni in ista infirma & vana vita fueritis: in sūmis malis oēs estis: Si viuentem crederes filiam: nunq̄ fleres ad meliora migrasse. Hæc illa. ¶ Reliquum est viri clarissimi: quia vestræ. &c̄. Filia matrē consolatur. Vitæ mala.

¶ In Funere Viduę vbi aliqua de pietate: de Elemosynæ bono: & pudicitiæ. Deq̧ animæ a corpore exeuntis fęlicitate. Titulo. iij.

Et si video sapientissimi viri oculis meis lachrymarum fontem adesse, venerabilis Antię obitu lacessitis: Non tamen iccirco mihi flendum arbitror: cognitis optimę fœminę vita & moribus. Erat enim illi sermo in omnibus ita moderatus & parcus: vt malum verbum de ore suo nūq̄ exiret. Erat modesta & humilis non reddens malum pro malo: neq̧ maledictū pro maledicto. Sermo q̄lis

¶ Erat & pientissima ita mediusfidius: vt non solum pauperum mater sed ancilla vocaretur. Infimis ergo seruiebat: sepulturam mortuis conferebat: custodiebat orphanos: viduas & nuptas ꝯsolabatur. Idq̧ agebat: vt male de se nemo loqui absq̧ mendacio posset: q̧ maxima cum vigilantia ab virorum verbis aures repelleret: q̧ cum vanis non conuersaretur: q̧ nō ciborum nobilitas appetitum moueret: sed fames. Et quia sacrilegiū putat ebrietas: vinū ei in quo est luxuria: vti venenū suspectum erat. Pietas. Ebrietas.

¶ Quicquid diuitiarum habebat: in vsus pauperum ab eo conferebatur: Nam sicut aqua extinguit ignem ita elemosyna peccatum. Cæterum q̧ deus hominem ad vitam non nisi per virtutem ac laborē vocat Elemosyna

perseuerabat in ieiunio: Plumarum mollicies, sua membra non fouebāt. Semper in comitatu suo graues fœminas habuit. Seu vesceret, seu biberet omnia in dñi gloria faciebat. Deū momentis omnibus adorabat. Martyrum templa secretis celebrat orationibus. Fuit vnius viri vxor annis quindecim: reliquum vitę suę tempus pudicitię consecrauit: q magni animi signum & perfectę virtutis indicium est, renuntiare expertę voluptati: fugere notas carnis illecebras: & calentis adhuc ętatis flammas fidei amore restringere: in iugi perpetuaq castitate viuere: Nam & si arduum est castitatis iter, magna tamen sunt pręmia. Adeo deniq continens erat: vt sępius in ore haberet: Ille meos primus, qui me sibi iunxit amores Abstulit ille habeat secum seruetq sepulchro. Dormiit tandem in domino pudicissima Paula, Anno ętatis suę ferme quinquagesimo. Quocirca eius est finita mortalitas non vita: viuit enim nunc vere: viuetq ea vita perpetuo, quę mortem nescit. Nam euolauit a corpore tanq̄ a carcere & vinculis, quibus tenebatur cęlestis animus: quoties siquidem sarcina carnis abiecta ē ad suum anima pudica & pura authorem reuolat: apd quē vera vita nullis mortis tenebris obscurata continue lucet. ¶ Sed q̄uis optimę mulieris obitu pauperes & cognati longe tristari possint: attamen: q inter electas dei summa pudicitia, summaq pietate connumerabitur & ponetur tanta eius fœlicitate gaudendum potius q̄ dolendum cuiq: & modus lachrymis adhibēdus: ne inuidi magis q̄ beniuoli animi esse videatur. Dixi. Reliquum est viri clarissimi, quia vestrę prudentię &c.

Pudicitia.

Animę felicitas.

¶ In Funere nuptę: vbi aliqua de viri honore. De cult⁹ qualitate. De vitę nostrę malis: & incerto hominis statu. De mortis commodis. Titulo quarto.

Vt dicarem melius venerandi ciues silentio vti: q̄ nihil dignum honestissimę fœminę laudibus dicere: sed amico obsequi volens, pauca de multis afferam: ne audienti fastidium fiat. Seruabat in primis Liuia matrimonium optime & viro authoritatem suam: totaq domus ab ea discebat: quantum illi honoris deberet: tanto itaq honoratior erat q̄to virū magis venerabatur. Vir enim caput est mulieris iure coniugii: magnus ergo maritis debetur honor. quod quidem liuia casta exequebatur. Nam viro obsequens erat sicuti oportebat ī dño. Virum dominum suum vocabat. Filios in omni timore domini erudiuit. Torum immaculatum custodiit: Immoderatum cultum, nimisq exquisitum obhorrebat: ornatum simplicem atq habitum commendans. Pallor & sordes gemmę eius erāt: q pulchritudo vana est, & fallax gloria. Erat & miro fidei ardore succensa. Oculis honesta, & verbis: Non enim detrahebat alicui. Nam qui murmurat cęli regnum recipere nō potest. In nullos odium gerebat: Non inuida, non iracunda erat: sed patiēs modesta, humilis, mansueta, casta: Quapropter ne castitas in ea periret: neq honestas deficeret: sollicita fugiebat virorum consortia: carnis & vini species: quasi caloris fomites & libidinis incitamenta vitabat. Erat ei⁹ sermo pudicus: Incessus honestus. Venust⁹ vult⁹: lingua affabilis: Mens omni dilectione plena. Familiam suam ita regebat: vt se matrem magis

Maritus.

Cultus.

Pulchritudo.

Murmurās

Familia.

Digitized by Google

strorum, q̃ dominam videri vellet. Et quoniam diligit dominus munda corda, omni cura seruabat cor suum: Cuius anima pia & religiosa hodie carne soluta est: Itaq̃ discessit e mundo multis repleto miserijs. Vbi semper homo natus est de muliere incerto statu breui degit tempore. Nunc & enim diues, nunc pauper, nunc sanus, nunc languidus, nunc gaudēs, nūc tristis, nunc videns: nunc cęcus, nunc ciuis, nunc exul, nunc bonus, nunc malus. Dolore capitis, stomachi, epatis, omniumq̃ membrorum vexatur. Sicq̃ moritur. Sicq̃ ad sepulchrum ducitur. Discessit e mundo Liuia sed vitam non finiuit: Immo de vita ad vitam transijt: de laboriosa ad quietam: de misera ad beatam: de temporali ad ęternam. Anima nanq̃ non moritur: nec succumbit per mortem: cum sit immortalis. Verum ardebunt Miseri in igne ęterno semper: Iusti autem in vitam æternam ibunt: nunq̃ amplius corruptionem visuri. Merito igitur Liuia dicet: Nolite ob secro mea morte flere: sed gaudete potius. q̃ ad regna cęlorum & ad paradisi delitias iui. Reliquum est &c. Vita mala Mors bona Miseri. Iusti.

¶ In Funere mariti: vbi aliqua de innocente & nocente De obsequio in alios. Quo pacto loquendum. De curis vitæ præsentis. De pacis bono & fortitudinis. De filiorum educatione. Titulo quinto:

Aeret vox inclyti viri: & singultus verba loquentis impediūt nemo enim lachrymis dolorem ęquare posset: Cū obierit Diomedes ille homo innocens, verax dei cultor, ab omniq̃ malo abstinens. Vnde iure ac merito illa dicere potest: Nulli nocui hominum: Iuste vixi cum omnibus: malitiam odium, atq̃ inuidiam: q̃ maxima vel sola femina sunt nocendi a me fugaui. Neq̃ manu tantum, neq̃ lingua, sed corde quoq̃ custodiui innocentiam: Nec modo opere: sed voto etiam nocere metui: quātum enim ad peccati rationem pertinet: nocuit & qui nocere constituit. Quęcunq̃ volui mihi facerent homines: illa eadem feci illis. Nulli vnq̃ omnino detraxi: nec aliorū vituperatione me laudabilem ostendere volui. magisq̃ vitam meam ordinare didici, q̃ alienam carpere. Diu considerabam quid loquendum esset: & adhuc tacēs prouidebam nequid dixisse poeniteret. Mentiri atq̃ iurare lingua mea prorsus ignorauit. In omni actu atq̃ verbo quietam & placidam mentem seruabam. Non quærebam quod mihi vtile esset: sed pluribus. Ita erat mihi domus sollicitudo: vt aliquam sępius animæ vacationem tribuerem. Et quia fidelius & gratius semper obsequium est: quod ab amore: q̃ quod a metu percipitur: Ideo benignitate potius q̃ seueritate a familia reuerentiam exhibebā. Coniugium venerabile immaculatum seruaui. Vxori debitum reddidi. facile ex inimico amicum feci. Nec adeo me curis vitę præsentis inuolui: vt futuræ oblitus essem. Quo in me neq̃ macula neq̃ ruga ante tribunal iusti iudicis appareret. Et quis diues essem: non tamen supbus: elatus: ipius erā. Pax mihi in cunctis cū oībus: Pax em̄ ē sola virtus: q̃ bonū hēt & iucūdū. Pax ē amor, vīculū charitatis, ↄsortiū Pax bella ↄpescit: iras ↄprimit: simultates tollit: supbos odit: hūiles amat: discordes Inuidia. Nocere. Vita ꝓpria Sarmo. Obsequium.

Fortitudo. sedat: inimicos conciliat: cunctis placet: a cunctis operatur. Fortitudine eram tali/ vt nulla fortunæ iacula timerem: fortitudine spreui diuitias/ honores/ pompas/ & dignitates: Aliorum inopiæ bona mea impertij. Et
Auaritia quia pmisit deus veniam pœnitenti/ iccirco sæpius confitebar. Amabaꝫ honesta lucra: nam radix malorum omniũ est auaritia quæ sola terminũ nescit. Cæterum ꝙ non est parui apud deum meriti: bene filios educare: &
Filij. Heli sacerdos offendit deuꝫ ob vitia liberorũ: ad compandaꝫ filijs modestiam/ ꝟtutem/ doctrinam/ impendi operam. & non solum nihil peccando: verum etiam honesta singula peragendo manifestum meme filijs exẽ
Parentes. plar exhibui: vt in ea in vita quasi quoddam speculum intuentes ab operum simul & sermonũ turpitudine pœnitus se auerterent. Nam parẽtes qui liberos erudiẽdos curant: longe honorabiliores sunt his: qui soluꝫ generant: ij enim viuendi tantũ illi etiã bene beateqꝫ viuendi authores sunt Demũ ꝙ nihil humilius/ nihil vilius/ nihil inuenis omni iniuriæ passioniqꝫ subiectius/ & magis obnoxiũ caduco hominũ corpore. Exij tandem carcerem illum teterrimũ contritus corde/ & ore confessus: omnibusqꝫ sacramentis ecclię munitus: itaqꝫ cęlos adiui: vbi quidẽ molestiæ nihil: sed omnia quieta & tranquilla aspiciuntur. Tenetis pro me duos filios virtute ꝓditos: In quibus sane splendet paternus vigor. Vxor igit̃ ꝑ vno homine duos recepit: Qua de re date quęso lachrymis & dolori modũ: sitisqꝫ oms oro ac obsecro Vxoris/ & Senecæ & Lucani filiorũ meorũ salutis portus & aura. Hæc ille. Reliquũ ẽ &c.

¶ In Funere viri Cælibis: vbi aliqua de consolatore. De humilitatis ꝟtute. De diuitijs spernendis. De subeundo iudicio ante Christi tribunal. De conuiuij parcitate. De legis diuinę mandatis. De patientis laude. Ti. vi.

Consolator Non erit optimus aliorũ ꝯsolator sapientissimi pr̃es: quẽ ꝓprij vincũt gẽitus: & cuius sensus elanguẽt. redeũt. n. mihi in mentem. Bernardi iã vita functi ꝯfabulatiões: blanditię/ sermo/ cõsortiũ: & ꝙ ijs careã pati non possũ. Verũ ingẽti amore/ quo in illum afficiebar ipulsus modũ in dolore q̃rã: vt eius laudibus dignũ aliqd afferã: Qui certe nihil habebat humilitate ꝓstãtius nec amabilius: ꝙ hæc ꝓcipua custos ꝟtutũ omnium. Et quanto humilior qs/ tan
Hũilitas. to sublimior. Timebat dei potẽtiam: amabat pietatem. Queqꝫ diligebat vt frem: lædebat neminẽ: seruiebat omnibus: solebat & nudũ tegere: alere esurienteꝫ: sitienti potuꝫ ꝑbere: infirmos adire: tristibus condolere: mortuos sepelire: nihil apud se hr̃e vt suuꝫ: sed oĩa sua cum omnibus iudicare coĩa. Diuitias non appetebat: ꝙ ille vere pacem hꝫ: qui nil appetit huius
Diuitiæ. sęculi possidere. Auditũ suum magis ad bonorum laudem/ q̃ ad maloruꝫ
Auditus. vituperationem accommodabat. Sanctũ magis esse/ q̃ videri studebat. Declinabat a malo: vt bonũ faceret: ꝙ oĩs homo ducẽdus est ante tribunal Christi: vt recipiat vnusquisqꝫ debitam vitę suę mercedẽ sedꝫ opa siue bõa
Iudiciuꝫ cu siue mala: Itaqꝫ procul esse debemus ab vitijs. Nunq̃ illum aut superbia
iusqꝫ extulit: aut luxuria traxit: aut ira ꝓcipitauit. & oĩe tempus/ in quo se nõ meliorem sensisset/ id perdidisse existimabat/ Fecit elemosynas plæbi multas: orans deum assidue. Sic fuit religiosus amatorqꝫ pudicitię: vt sæpius

cum monachis conuersaretur & clericis. Victu modico ꝓ naturę necessi- Conuiuiuȝ
tate contentus erat: Hinc procul a conuiuijs eius Phasides aues crasse
Turtures/& omnes alites: quibus amplissima patrimonia auolant. Nō Rerum di-
ardebat auaritia: non auro sinum expandebat: nam melius est rem fami- minutio.
liarem minui/q̄ animę salutem perire. Non homicidium fecit non adul-
terium: non furtum: quod veluti sacrilegium detestabatur: non falsuȝ te-
stimonium dixit: Honorauit & patrem & matrem. Dilexit proximū suū
sicut se ipsum: quę quidem legis diuinę mandata sunt ad æternam vitaȝ Patiens
possidendam. Doloris aculeos mira patientia sustinebat: ꝙ patiens vir Mortuus
prudentissimus habetur. Et quia terra sumus/certe quandoqȝ moriendū cur
est. Vnde rapta est Bernardi inclyti anima deo placita/ne malitia immu-
taret mentem eius. Iamqȝ Angelorum consortio fruitur: ꝙ de hostili pa-
tria migrauit ad cęlum: Absentia cuius dolere vanum est: cum sit omni-
bus communis hic casus: qui nec primus videtur esse/nec solus. Dixi. Re
liquum est &c.

¶ In Funere vetulæ Matronæ Catharinę Pasātis Maternę auię meę: vbi aliqua de linguæ honestate. de pudoris vtilitate. de vanitate fugienda. de bonis a morte. dedolendis. Titulo. vij.

Etsi mihi silentium dolor impat: ciues egregij: Conabor tamē maternæ auiæ meę vitam breui & mores afferre. Dormijt enī venerabilis illa mulier Catharina Pasantis: quę quidem tam sancte/tam grauiter disposuerat vitam suam: vt de ea sinistri Linguæ
aliqd nefingiqdē potuerit/Cuius lingua a malo procul: ne dolū labia sua
loq̄rentur. Cuius cogitationi deus semper occurrebat. Vnde dum vixit
debitum honorem viro exhibuit: ita expectabat/Ita vltimum speculaba
tur diem: vt se ad eum quotidie ꝑpararet. Nam cum vita pręsens labilis
sit & caduca/in ea bona operabatur: ꝙ in futura non licet. Tantæ verecun
dię fuit: vt v͛ginalem pudorem vinceret: pudore enim gloria inuenitur: &
gratia. Quid referam eius in cunctos clementissimū animum: in debiles
& esurientes benignitatē? Quid memorem charitatem & sedulitatem in
ægrotātes: quos miris obsequijs & ministerijs fouebat? Tarda erat ad lo
quendum: velox ad audiendū: ꝑones sanctos audiebat libenter: & sępius
ꝙ erat virtutibus dedita & ꝑhumana: q̄propter ad eam non aliter/q̄ ad
pudoris domicilium & honestatis sacrarium diuertebāt: Fuit igitur om
nium in castitate exemplū matronarū. Cuius p̄ces & orōnes assidue exau
ditę impetrarunt: vt ab humanis ad clarū cęli fulgorem ascenderet: vbi fę
licissima æuo sempiterno cum pace fruatur. Erat enim incredibili fide: ex
imia pietate. adde ꝙ aliquando quum tota ferme ciuitas choreis & laruis
operam daret: quum solennes celebrarentur ludi: ederenturqȝ spectacula
publica: ea sola ꝑter morem muliebris igenij q̄uis adhuc iuuenis: tū ma
xime humanis se subtrahebat aspectibus. Erat affabilis: blanda: liberalis
quibus virtutum gradibus haud dubitandum est: eam in cęlum ascendis
se: Et a peregrinatione laboriosissima & plena supplicij in patriā: De nau
fragio in littus: De bello ad pacem: De morte ad vitam euectam eē. Gau
deamus igitur Catharinam regnare cum Christo. ad cuius funus celebrā

dum tota vrbis ciuitas ob eius in omnes merita conuenit: quam oīs inopum multitudo matrem se pdidisse clamauit. Nos dolēdi magis sumus qui quotidie uiuimus in pлio: & vitijs peccatorum inficimur. Illa vero iam secura & victrix nos miserijs omnibus obnoxios de cęlo conspicit. Dixi. Reliquum est &c̄.

Dolendi

¶ In Funere vetuli viri Petri Pasantis. Materni Aui mei Vbi aliqua de morte senibus conueniente. De continentia. De ocio fugiendo. De septem petitionibus dn̄icę orationis. De gaudio seruientium deo. De filiorum instructione. De diebus & annis vitę nostrę constitutis. De vitę miserijs. Titulo octauo.

Senū mors

CVperem clarissimi viri gaudio potius q̄ dolore vos affici: omnia enī quę secundum naturam fiunt/sunt habenda in bonis: Quid autē est/tam secundū naturā/q̄ senibus emori? Naꝫ habet illa/vt aliarū rerū ita viuendi modū & finem. Quem optimum adeptus est hodie Petrus Pasantis pauperū hospes illis. n. terrena dabat/vt cęlestia tolleret: breuia concedebat: vt eterna reciperet. i. in oīmibus deū laudans grās illi agebat: Cani nāq Hominis sunt sapiētia eius. Vnde & Caste & pudice vixit: vxore tantum propria contentus: Nec fecit vt multi solent: qui in iuuentute luxuriose viuunt: siq ad senectutē peruenerint/gloriantur/se continentes esse: tunc eligentes seruire castitati: q̄ñ libido eos seruos habere contēnit: qui certe continentes dicendi sunt minime: Et propterea tales pmium non habebunt: quia laboris certamen nō inierunt: sed illos vere expectat sempiterna gloria: qui fortes fuerunt gloriosa certamina tolerare. Vti & Petrus: qui toto vitę suę curriculo contra luxuriam & cęteras voluptates durū certamen iniit. Qui fugiens ociū/semp aliquid faciebat: honesto opere semp occupatus. Quid enim ocium est: nisi viui hominis sepultura: p quod accendimur sępius ad luxuriam: ad alias voluptates: ad alia vitia. Dn̄icam orationem iugiter habebat in ore ac mente: q in ea septem petitiones reperiuntur: in qbus species oīs orōnis insunt: quibus deum rogamus: p appetendis bonis/p euitandis malis: pro delendis commissis. Tres etenim primæ petitiones ad æternitatem. Reliq̄ vero quattuor/ad hanc vitam pertinere videntur. Recordatusq Christi in euangelio dicētis: Stulte hac nocte auferetur anima tua a te: quę autem pparasti/cuius erunt? Egentibus abundanter pbuit/omne opus bonum executus: Hinc & eius mens diuino cultui dedita semp fuit. Nam fęlix & omni dignus beatitudine/quem senectus christo occupat seruientem: quem extrema dies saluatori inuenerit militantē. Cui i paradisi ingressu dicetur: Recepisti mala in vita tua/nunc autē hic lætare. Cæterum q ille impleuit cursum suum/nunc fruitur corona iustitiæ: & āgelorum pane vescetur: ait enim dominus. Ecce hi qui seruiunt mihi comedent: vos autem esurietis. Ecce hi qui seruiunt mihi lætabuntur. vos autem confundemini. Ecce qui seruiunt mihi exultabūt. vos autem clamabitis ob dolorem cordis. Reliquit deniq vos filios ætate adulta: Vos bonis moribus/bonisq artibus institutos: vos honestis diuitijs ac honoribus cumulatos. Vxorem vero q̄q̄ viduam/nihilominus matrē pulcher=

Cani

Cōtinentes

Ocium

Pater nr̄.

Deo seruientes.

nimæ sobolis, filiisq; lętantes. Aditiciā q ad id ætatis iam venerat: vt mo- lesta iā illi esset longior in corpe mora. Dies.n.vitę nrę Septuaginta anni si aūt amplius Octoginta: & quicquid supest labor & dolor inest. Nascit namq; hō ad laborem & dolorē. Cūq; solutę corpibus aię maneant: fœli cior illis status restat: q̄ est dum versatur in corpore. Itaq; nullo pacto flē da est mors corpalis alicuius nec bonorū externorū amissio: neq; corpis i firmitas vlla: oia enī sūt necessaria vt eueniant. omnia hæc valdē commu nia, & secundum naturam psertim senibus emori. Dixi. Reliquū est &c. Dies vitæ nostræ.

¶ In Funere generosi viri Matthęi: Vbi aliqua de misericordiæ bono: & humilitatis. De superbiæ malis. De operibus misericordię. De sepultura De clæmentia. De Irę comitibus. De pacis bono. Quid sit cōfessio. Quid vir sine litteris De scripturę sacrę virtutibus. Quæ mortis commoda: Titulo Nono.

O Vrænam aures tam durę: quę tam sæua pcordia poterunt sine lachrymis Matthęi gnosissimi corporis & animę sepationem audire? Ploranda siquidem est sanctitas, misericordia, innocē tia: castitas: plorandū est oēs pariter in morte vnius defecisse virtutes. A quo pauperum nemo vacuus vnq̄ recessit: illud.n. reminiscebatur: Beati misericordes: qm̄ miam consequntur: Nobilis erat gñe: s3 ml to nobilior moribus vita, doctrina. Et q̄uis supbia cōe sit nobilitatis ma lum: erat tamen Matthęus hūilis non supbus: q deus ait: Sup quē alius requiescā: nisi sup hūilem: & quietū, & trementē sermones meos? Supbus inq̄ nō erat: q supbia mr est & caput oim vitiorū: ab ea.n. descendit Ianis glia, inuidia, ira, tristitia, auaritia: voluptas carnis: in q̄ continet gula at q luxuria. Cibabat esurientes: vestiebat nudos: recipiebat & pegrinos: q pauptati nō nobilitati futurorū btitudo pmittitur: psolabat pupillos & viduas: adibat infirmos. sepeliebat defunctos: ista enim sunt opa misericordię. Nā quid de nobis erit: si saluator noster clemens & pius fuerit: nos vero miam ignoremus. Vltimū autem & maximū pietatis officium est: pegrinorū & pauperū sepultura.. Aegros quoq;: qb9 defuerit qui assistāt: curandos fouendosq; suscipere sūmę hūanitatis & magnę opationis ē. Ab omni illicito recedebat: ad ōme bonū prōptissim9 erat: Nec tñ corpe abstinebat: sed ēt mentē seruabat illęsā: Erat magnus in magnis: primus in primis: Iracundus minime: q ab ira nascitur odium, contumelia detractio, susurratio, & iniuria. Martyrū & sanctoru3 vigilijs ieiunabat: vt sicut ieiunando cū illis patiebatur: ita & inde futurū cū eis pitergłiaretur Erat pacificus: q sine pace deum nemo videre potest. Pax.n. omniū custo dia & cura vtutu3 est: nulliq; dabitur venia: nisi pacifico viro. Quotidie commissa flebat: non solū sua: sed aliorum etiā quasi ppria vulnera. Peccata meditabatur, modum & circumstantias peccatorū confitendo. Na3 confessio est: animarum salus: vitiorum dissipatrix: virtutum instauratrix: salus: dux: baculus: & spes omnium fidelium. Erat & sapiens: et fidus & eruditus. Quid enim homo sine litteris reputatur. Quid enim est? Nunquid non pecus vel hædus? Nunquid non Bos, vel Asinus? Nunquid non equus vel mulus? quibus non est intellectus?

Misericordes. Humilis Superbia. Clæmentia Ira. Pax. Confessio

Scriptura sacra.

Scripturæ potissimũ sacræ inuigilabat: Ea siqdẽ corda illuminat: animũ sanctificat: fidẽ munit: lumen scientiæ pbet: lætitiam sancti spiritus accẽdit: de insipientibus sapiẽtes facit: instruit errãtes: sanat ęgros: reges humiliat: hũiles exaltat: humilitatẽ: lenitatẽ: charitatẽ: obedientiã: & mansuetudinẽ docet: Abstinentiã: castitatẽ: largitatẽ: & voluntariã paupertatem conseruat: Fęlicitatem suauitatẽ gaudiũ omnibus pfert. Ideoq; cogitatio eius in spe vitæ perpetuæ tota versabatur: humana cõtẽnẽs: diuina suscipiens: vt summũ illud bonũ: ad quod natus erat posset adipisci. ¶ Possẽ vlterius & de Matthęi virtutibus & excellentia plurima dicere: Nõ tñ satis ad materiæ dignitatẽ: & ad meritũ psonę suæ. Desiderio cuius merito tenemur oẽs: Sed aduersus mortis duritiam: & crudelissimã necessitate;

Mors

hoc solatio frui debemus: q reuisuri sum⁹: eos quos dolem⁹ absentes: Neq; eñ mors: sed dormitio: & somnus appellatur. Ea vero neq; oĩno mala est: nisi male viuẽtibus: qbus autem vita est innocenter acta vti & nostro

Mors.

Matthęo mors est malorum terminus: fęlicitatis initium: laborum requies: victorię palma: & deniq; ad parentem suum ciuitatemq; sãctorum recessus: Quo quidem & nos ibimus Matthęi sãctissimi vitam: mores: studia: imitando. Dixi. Reliquum est &c.

¶ In Funere venerandi Epi: vbi aliqua de vitãda iactantia de Ieiunij bono. De vitãdis fœminis. De pastoribus ecclesiæ negligentibus. De orationis frequentia. De cibi modo. Quorum libri legendi: & qualiter. Inimicis cur benefaciẽdum. Qualis Epi vita. De ordine episcopali. De vitę mahs. De imperitis arrogantibus fortunatis. De peritis infęlicib⁹. Titu. x.

INiquo Funere Polydori Episcopi sciẽtissimi consternat⁹: vix equidem loqui valeo patres optimi. Non quod eius vicem doleam quem scio ad meliora transisse: sed quod desiderio tãti viri afficiar. Cuius ego in pręsenti nihil laudauero: nisi quod pprium fuerit. Animaduertite igitur: Illud autem in primis: q & si generosissimus erat q patritij sanguinis: & si doctissimus: atq; eloqntia sum⁹: siquidem de lingua eius dulcior melle oratio defluebat: Nulla tñ se gñis nobilitate/nulla eius doctrina: nullaq; eloquentia iactabat. sciebat enim

Gloria.

nihil esse tam periculosum/q gloriæ cupiditas est & iactantia/tumesq; animus virtutum conscientia. Nec se cæteris pręferebat: nec tamen erat plus ęquo humilis. Multa in ipso gratia inerat: moderatum silentium: moderatus incessus. Viuebat pane & legumine: & holeribus: quę solo sale condiuntur: Canebat & cum propheta: Humiliaui in ieiunio animam meam. Naturę enim ardorem crebris ieiunijs frangebat. Testes eorum omnium: qui secum duxere vitam. Tantum vero sibi ieiunij assumebat: q̃tum ferre potuisset: In ieiunio: sed enim haud est perfecta virtus: sed cæ-

Ieiunium.

terarum virtutum fundamentum & sanctificatio/ & pudicitia: sine qua nemo deum videbit. Hinc adolescentiam suam nulla sorde maculauit: pudicitia cæterisq; virtutibus: vt sapientia: fortitudine: iustitia: humi-

Fœmina.

litat/mansuetudine/abundans: Fœminæ vultum eius nesciebant: nam vt ille q ignẽ tetigerit statim aduretur: ita viri tactus & fœminę sentit naturã suã: & diuersitatẽ sexus intelligit: q fœminę arcana mẽtium acuto mu-

erone percutiunt. Tales etiam comites habebat: quorũ contubernio nullam conseq̃retur infamiã. Desideriũ suũ Christus erat: omniq; diligentia seruabat cor eius: vt absq; lapsu & vulnere transire posset. Iccirco erat ei cellula ꝑ padiso: ibi varia scripturarũ poma decerpebat: ijs sibi vtebatur delitijs. Cohortabatur ad studia clericos omnes: egẽtibusq; suggerebat: nã diuitias lutũ putabat: hñsq; victũ & vestitũ/ ijs gaudebat diuitijs. Siquid plus habuisset/ illud pauperibus erogabat. Nam magna est beatitudo ꝑ puis magna recipere: ęterna ꝑ breuibus: ꝑ mortuis semp viuentia. Mirabanť oẽs incredibilẽ abstinentiã/ consciam/ humilitatẽ: ego aũt nil ita stupeo: q̃ honorẽ & gl'iã se ita nihili facere potuisse. De regno Christi de futura beatitudine & gloria sępius assistentibus pdicabat: arguens quidem negligentes eccl'ię dei pastores: ob quorũ incuriã perit oĩs decor christiani populi: quũ neq; in legis diuinę cogitatione: neq; in pietatis cultu: neq; in sacrarũ ꝟtutum exercitio laborarent. Tunc. n. rectorũ doctrina sanitas ẽ: quum doctrina ipa pariter & vita cõsentiũt. Rectorũ quoq; esse dicebat: vt laborantiũ sudorẽ nossent. vt lapsis manũ porrigerẽt: vt erranti bus iter oñderẽt. Ipeq; nullius ꝑsonam accipiens/ quantũcũq; potens eẽt vel nobilis: si peccass; corripiebat eum: siquidẽ non est crudelitas pro deo crimina punire: sed pietas. Amabat scientiã scripturarũ: ne vitia carnis subiret. Assueuerat ẽt ad orõnes & psalmos nocte consurgere: mane hymnos canere/ Tertia/ sexta nona/ hora/ stare in acie quasi bellator xpi: accensaq; lucerna reddere sacrificium vespertinũ. sic dies transibat. sic eũ nox inueniebat laborantẽ. Orõni lectio/ lectioni succedebat orõ. Nec vnq̃ cibum sine lectione sumebat: quotiesq; vesceretur meditabať ꝗ statim ei orandũ illico & legendum esset. Post sanctas ꝟo scripturas doctorũ hominũ volumina legebat: illorũq; dũtaxat libris/ illorũ oblectabať ingenijs: in quorum scriptis pietas fidei non vacillaret: Cæteros ita legebat: vt magis iudicaret: q̃ seq̃retur. Magnę nãq; prudẽtię est aurũ ĩ luto q̃rere: Errata reꝑhendebat/ facienda edocens. Nec solũ amicis/ sed inimicis ẽt bñficia cõtulit qñ. n. inimicis nostris beneficia imptimus: eorũ malitiam nr̃a bonitate supamus: & mollimus duritiam: iratũq; animũ ad beniuolentiam flectimus. Imitabatur itaq; deum prẽm: qui solẽ oriri facit super bonos & mlaos: pl'uitq; super iustos & iniustos. Nunq̃ petens/ raro accipiebat rogatus: beatius. n. est magis/ dare q̃ accipere. Et episcopi gl'ia est pauperũ opibus puidere: vt & ignominia est omniũ sacerdotũ pprijs studere diuitijs. Honorabat clericos/ vt & sibi a clericis honor deferreť. Forma erat fideliũ in sermone: in conuersatione: in charitate: in fide: ĩ castitate. Oportet. n. epm irreꝑhensibilẽ eẽ: & sine crimine q̃si dei dispensatorẽ. Nam quõ alterũ reꝑhendet quũ ipẽ q potestatem accepit: vt doceat/ sit reꝑhendi dignus: Ipẽ pdicabat: ipẽ hortabatur: Ipẽ ꝯmonebat omẽs: ꝗ Epi vita forma debet esse clericorũ: vt hac in mortali vita viuendi modũ & exemplũ ab eo sumant. Nam ep̃alis ordo & primus & pfectus in cunctis est ecclesiæ gradibus: Ipse. n. ordinat sacerdotes: Ipse leuitas: Ipse subdiaconos: Ipse lectores: Ipẽ ostiarios: Ipẽ fossarios: Ipẽ fabricę dei pręẽst. Ipse qd vnusquisq; facere debet: oñdit. Ipẽ ligat: ipẽ ligata solui:: Ipse claues regni cęlo

Btitudo

Pastores ecclesiæ. Rectores

Inimici.

Episcopus.

Epi vita Ep̃alis ordo.

Digitized by Google

rum habet. Huic summa a cunctis clericis: atq; ab omni populo deferen da reuerentia est. Hic p omnia dei similis est: si hūilis/si bonus/si & perfe= ctus fuerit: Qualē sane fuisse Polydorū Epm vere sanctum: vno ore oīs ad vnum pdicant: Itaq; suis meritis/sua optima vita/iam assumptus est

Vitę mala. in requiē Aplorū & martyrū: relicta sęculi huius statione malefida: Vbi omnia plena piculis: oīa plena sunt laqis: vbi incitant cupiditates. insidi antur illecebræ: blandiūtur lucra: damna deterrent: nec semp veracia sunt ora lau antiū: vbi sæuit odiū: vbi quotidie bella insurgūt: morbi īuadūt: naufragia absorbent. Vbi etiā in ecclīa impitissimi quiq; florent: Et quia

Imperiti nutrierūt frontis audaciā/& volubilitatē linguę consecuti sunt: duꝫ non cogitant qd loquant: prudentes se & eruditos arbitrant: maximeq; si vul

Eruditi gi fauorē habuerint. Et econtrario vides eruditū virū latere in obscuro: & psecutiones pati/& non solū in populo grām non habere: sed inopia et egestate ta bescere. Hęc autē fiunt. quia nō est in pñti meritorū retributio/ sed in futuro. Quocirca iam Polydorus/quē lugemus in terris: in cęlo re= gnat: itaq; repudianda sunt iā lamēta: pprimendi gēitus: & ab oculis ab= stergendę sunt lachrymæ: Ne nostro incōmodo: nostraq; iactura dolere potius & inuidere glorie eius videamur. Dixi Reliquum est &c.

¶ In Funere pij reuerendiq; sacerdotis: vbi aliq de bonis ecclesiarum. De clerico negociatore. de scientia diuinę legis. de psbyteri sermone. de saluta= ri sacrificio. de honesta conuersatione. Quid sit castitas. de orōnis tēpore de Inuidię malis. luxuria quid sit: & q̄ eiuꝫ mala. de puro animo sacrificā tis. De obedientiæ bono. Tit. xj.

Lachrymis ora mea rigantur optimi ciues: voceꝫ singultus oc= cupat: qs. n. siccis oculis recordetur liberalitatē: doctrię cumu= lum/nitorē linguę: acumē ingenij reuerendi sacerdotis ātiochi qui vt nudus & leuis ad cęlū volaret/solo victu & vestitu lętus egentibus manu ppria necessaria exhibebat: sciēs ecclīarū bona pauperū

Ecclesiaruꝫ bona. primoniū esse: sacerdotūq; domos debere oībus esse cōes: Hinc eius mēsu sulaꝫ paupes & pegrini nouerunt: altariq; seruiēs altaris oblatione ptēn= tus/lucra sclī i xpi militia nō qrebat imo negociatorē clericū ex inope diui

Clericus ne gociator tem factū/& ex ignobili gl'iosū quasi quandā pestē fugiebat. reiectis itaq;

Scientia le= gis. diuitijs orōni/lectioniq; sacrę sine intermissione vacabat: quotidie de scri pturis aliquid referens. q vani sūt hoīes/qbus deest sciētia diuinæ legis. Vnde dominus ait illis: Erratis nescientes scripturas. Erat igitur myste=

Presbyteri sermo. riorum peritus/& Sacrorum dei: q Presbyteri Sermo scripturarū lectio= ne conditus debet esse. Oraq; eius cum mente puenire ne confundant opa sermonem suum. Pascebat iccirco omnes vbo & exēplo: ignorantes doce bat: seipsum imitabilem pbens: aut iuniores alij gradus benignum & hu milem consecuti: vita & testimonio sacerdotis possent exurgere. Erat &

Sacrificiuꝫ salutare. gratus omnibus a cunctisq; vt pater colebatur & venerabatur. Et quia sa crificium salutare est/attendere mandatis/ab oīq; iniquitate discedere: bo niq; mores turpibus corrumpuntur: Ideo delitias omnes/& lepores & ri su dignas vrbanitates/cæterasq; amatoruꝫ ineptias detestabatur. Repel=

Suspicio lebat & illos omnes: in quibus male conuersationis suspicio esse potuiss.

Mulierum consortia & societatem potissimum illarum etiam quę de genere suo erant: vbi enim vnius est tabernaculi conuersatio carnis non facile tollitur oblectatio. Amabat inde pcipue castitatem: sine qua nr̄a opera placere non possunt. Est enim Castitas ornamentum nobilium: exaltatio humilium: Decus sanctę nostrae religionis: Diminutio criminum: multiplicatio meritorū: dei amica: angelorū cognata: Martyrū auxiliū: Virginum speculum: Viduae refugium: Cunctorū bonorū gaudiū & solamen. Orabat & p inualidis: q oratio iusti assidua multum valet: & potest apud deum: totisq viribus nitebatur canonicis horis cū deo loqui. Qm̄ ante tempus orare prudentis est: constituto tpe obedientis: omisso orandi tempore summe negligentis. Non murmurabat: Non detrahebat: Non inuidebat alicui. Inuidia nāq virtutes oīs bona omnia dissipat: mala oīa gn̄at: omni vitio peior: om̄i peste crudelior. Non pteruus erat: non iracundus: non turpis lucri appetitor: q om̄e lucrū a pr̄sbyteris debet esse alienū: non glīam q̄rebat: non honores. Et si epi vicarius velī terno clero pesset: Raro in forū se cōferebat: mortuos sine ptio sepeliebat. auaritiam submergebat p elemosynā. Supbiam p humilitatē: Luxuriā p abstinentiam. Luxuria siquidē est: pessima v̄tutum destructio: vitiorū fossa: charitatis pditio: bonorum & crumenae euacuatio: cuius dulcedo mox in amaritudinem grauē ↄuertitur: p luxuriā pax destruitur: homicidia fiunt: ciuitates combustę sunt: regna perdita: & oīa mala eueniunt. Conuiuia secularium vitabat: eorū maxime: qui honoribus tument: q sacerdos dei minister & seruus est: sed tunc vere si sobrie si iuste si pie & caste vixerit: Nūq̄ vinū redolebat: q vinolentos sacerdotes & Apl's dānat. Erant ei ieiunia pura casta simplicia: moderata non supstitiosa: nam fortissimū ieiuniū est aqua & panis. Visitabat languentes & miseros. Nec solū oculos castos seruabat: sed mentē & linguā: q obłationū vota & sacrificia reprobantur: nisi purus & sanctus fuerit aīus offerētis. Nūq̄ de mulierū formis disputabat: q potissima clericorū tentamēta sunt mulieres. Pontifici suo subiectus erat atq obediēs: q omni oblatione & hostia praeciosior ē obtēpantia mandatorū dicente ppheta. Ecce obedientia melior est q̄ sacrificiū. Quib⁹ quidē v̄tutibus illū adijt prēm Antiochus vita defunctus qui nunq̄ moritur: Et q̄ ideo viuens mortuus ē: vt nos mortuos viuificaret: Iā vale Antioche: Spes: Fides: Charitas & oro tua xp̄o te socīant: fœlix igit: nāq bonorū merces plīma ē i cęlis. Dixi. Reliquū est &c.

Castitas
Oro iusti
Orare.
Inuidia.
Lucrum
Luxuria
Sacerdos.
Ieiunium.
Oblatiões.
Mulieres
Obedientia.

¶ In funere sacri theologi Pauli Callarij: vbi aliq̄ de obedientię Bono. de Abstinētię virtute & paupṫatis. De orōnis freq̄ntia De tēperato cibo. De Mulierū fuga. de pacis v̄tute. de Resurrectionis fœlicitate. de Leonardi Coni Summi Theologi laudibus. Tit. xij.

NEqueo sine gemitu eloqui: & haerentem linguam viscera commota non laxant inclyti ciues. Video enim nos Paulo Callario theologorū sũmo pr̄uatos: Qui certe nō dom⁹: nō familiae: nō fratrū: nō possessionū: nō alicui⁹ rei q̄ ad sclm ptiet mẽor cęlestis aulae desiderio duct⁹: Monasteriū petijt: vt pua dimittēs grandia possi-

deret: nã centuplicato fœnere christi promissa reddũtur. Viuebat ita qꝫ il-
lic sub vnius disciplina patris consortioqꝫ multorum: vt ab alio humili-
tatem/ab alio patientiam/ab alio silentium/ab alio mansuetudinem di-
sceret. Antistitemqꝫ monasterij timebat: vt dominum: diligebat vt pare-
tem. Credebat & salutare sibi quicquid ille præceperat: ita iussis omnibus
Obedientia obsequebatur: qꝫ obedientia virtutum omnium custos est: quę cęlum ape
rit: inferna claudit. Nec vnq̃ solus extra monasterium procedebat. Neq
vllus Iuuenũ fratrum sano & firmo corpore: Tantę se dederat continentię
quantę ipse fracto & senili debiliqꝫ corpusculo. Affligebat enim corpus su-
um verberibus/vigilijs/abstinentia ęscę & potus. Nam magna & admi-
Abstinẽtia. rabilis est abstinentię virtus: per quam homines filii dei efficiuntur: vitia
expelluntur: per quam animarum salus: & corporum sanitas possidetur
Peccantem fratrem cum omni mansuetudine & sine mora repręhẽdebat
Amabat omni affectu paupertatem: ipsa enim est sanctorum possessio be
atorum vita: fidelium securitas: clericorumqꝫ ornamentum Non discur
Monachus rebat per compita: & plateas/vt multi solent: ne Monachus esset inter sę
culares: ne inter monachos sęcularis. Erat ei conuiuium/Lectio/Quies/
Cogitatio Christus. Vnde cupiens saluus fieri/& sanctorum commertio
frui: fugit homines: fugit mundum & pompas eius: qꝫ nemo deo militãs
se negocijs sęcularibus implicat: cũ mundus in maligno sit positus. Ora
Oratio pro bat & pro defunctis: vt dum fuerint in ęterna vita/pro eo ediuerso oraret.
defunctis. Iugibus autem orationibus dies noctesqꝫ iungebat: illud implens psalte
rij: Lauabo per singulas noctes lectum meum: lachrymis meis stratum
meum rigabo. Ita leuia peccata flebat: vt illum grauissimorum criminũ
Orare. reum crederes Mane/hora tertia: sexta: nona: vespere: noctis medio/p
ordinem Psalteriũ decantabat. De scripturis sanctis quotidie aliquid edi-
scebat: alijsqꝫ explicabat: Eorumqꝫ salutem lucrum animę suę faciebat. ni
hilqꝫ aliud loquebatur: nisi quod ad dei laudes pertineret. Disputantem
cuncti admirabantur: Prędicantem omnes adibant: seu Romę/seu Vene
tijs/seu in Patria: seu alibi concionem haberet: Tantus erat in lingua ni-
tor: Tantus in ore lepor: Tanta gestuum gratia: Tanta rerũ doctrina: Tã
ta deniqꝫ morum & vitę fama & Sanctimonia. Ex quo enim cœperat di-
uino cultui deseruire: carnibus & vino semper abstinuerat: propter libidi-
nis quidem ardores: qui ex ijs nascuntur. Oua quoqꝫ vitauerat dicens esse
Mensa. liquidas carnes. Nec cibos ante sumebat: nisi oratione præmissa: Nec rece
Cibus. debat a mẽsa: nisi ageret gratias creatori. Crapula & ebrietate/& curis hu
iusce vitę cor suum non grauabatur quoniam modicus & temperatus ci
Cibus. bus & carnula/carni & animę frugi est & vtilis. Venterqꝫ mero ęstuans fa
cile in libidinem spumat: Erat igitur Holerum & Pomorum & Legumi-
num apparatu contentus: qꝫ & facilior: & arte impendijsqꝫ cocorum non
indigeret: Et Oppidũ Carcer & solitudo Paradisus erat: Hic omnib⁹ mũ-
di negocijs: curisqꝫ sepositis: semper in templo erat diebus & noctib⁹ deo
seruiens in terra positus. Ardentesqꝫ dæmonum faces Ieiuniorum & Vi-
giliarum frigore restinguebat. Ideoqꝫ impollutus fuit: Virginitatisqꝫ per
petuę: qꝫ grati sunt deo omnes immaculati. Nec vnq̃ hospitiolum suum

Digitized by Google

Mulierum pedes terebant: reminiscebatur enim paradisi colonū mulie re eiectum: Quocirca se nūq̄ mulieribus miscuit: adeoq; il as obhorrebat vt raro cognatas & propinquas videret: Cum fratribus omnibus pacem habebat: q̄ domum vel mentem in qua pax dominatur: dæmon intrare non valet: Et qui pacem cordis: oris: & operis non habet: Christianus di ci non debet. Eius cubile folijs contextum erat: ad quod sane lassus a di= bat: nec dum expleto somno feruens surgebat: Tepidum enim discipulū non amat Christus: A quo quidem Paulus Callarius ciuis noster: theolo gorum & patrię decus: iam reuocatus est: vbi & lætus & gaudens interest agminibus Angelorum. ¶ Sed fixum nostris animis hærere debet: Nos quum hinc exierimus aliquando ad corpora nostra esse redituros. Et ani mæ iterum & corporis diuortium coniugaturos: ad statum pulchritudi nis decoremq; renouandum. Erit enim tunc caro sine terra: corp⁹ sine do loris sensu: anima sine metu: vita sine fine: ætas sine tempore: lux sine no cte: beatitudo perpetua. Idq; erit sanctis requies id oblectamentum: id vo luptas: id delitiæ. Est ergo dolori modus & lachrymis adhibendus: Cuȝ eius pauli & corpus lucidius & animam beatiorem: quandoq; visuri si= mus. ¶ Restiteritq; nobiscum nec eo inferior: neq; indoctior: neq; deteri= or: sed par in omnibus Leonardus Conus: vt ille ciuis noster: vt ille sum= mus theologus: nec cuiq̄ secundus vt ille diuo Francisco deuotus: vt ille religionis columen: Scimus enim disputantib⁹ eis theologos cęteros vix hiscere ausos. Cuius Leonardi virtus: doctrina: memoria: vita: sapientia linguę lepor & gratia: non Italiæ tantum: sed toti Galliç: toti Hispaniæ: toti Britanię iam diu patet. Quapropter numina cuncta oro ac obsecro: & Leonardo ipsi: & nobis omnibus: hic longiorem fęlicioremq; vitæ sta= tum concedant: Ibi vero sanctorum Martyrum beatitudine frui: Qua cer te nunc Paulus Callarius & gaudet: & lętatur & fruit: Dixi Reliquū ē &c.

Immaculati. Mulieres. Pax. Discipulus. Resurrectio gñalis. Leonardus Conus.

¶ In Funere clari prçceptoris. Vbi aliqua de discipulorum eruditio= ne. De Inuidia. De Castitate. De reprehensione. De ira. De cruce. De inno centia. De malorum solatio. De patientia. De philosophis & poetis. De tolerantia. De vigilijs. De lege vitę & mortis. De duabus vitis. Tit. xiij.

QVid lachrymarum: quantos gemitus: quid doloris effundere debeam viri prestantes neminem sane latet. Obiit enim opti= mus ille nostrorum puberum: nostrorum adolescentium: no= strorum iuuenum moderator Lęlius. Quem ego vnice dilige= bam: q̄ nihil erat illo grauius: sanctius: doctius: Cum & acri & magno i= genio: parcus in victu: Modestus in cultu esset. Cuius interitu merito ci= uitas vniuersa & luget & męret. Nam ita discipulos erudiebat: vt dei tem plum futuri essēt: vt nihil audirent: nihil loquerentur: nisi q̄ ad dei timo rem pertineret. turpia non intelligerent: periurium atq; inuidiam dilige= ter cauerent. Inuidia siquidem omnia mala generans: concordiam dissi= pat: Est autem ex alienis commodis animi dolor: Quocirca nulli inuidet bonitate preditus. Docebat eos: silentium: sermonem: incessum habituȝ moresq; describens. Turpe verbum de eius ore nūq̄ exibat: q̄ animi ima

discipulorum eruditio. Inuidia. Verba.

go sermo est: nam qualis vir talis oratio: Unde & fatuus fatua loquitur. Loquaces arguens: tacentes maxime prędicabat. Eius sermo erat copiosus: varius: dulcis: & qui repugnantes quoq; duceret & impelleret. Nihil ab eo discipuli audiebant: nisi profuturum: nihil discebant: quod nescisse rectius fuisset. Magister erat sanctæ conuersationis: multorumq; castitatem: lucrum suum faciebat. Castitas enim virtus est: quę nos deo commendat: quę nos angelos facit. Ipsius autem viuendi norma cęteris omnibus exemplum erat virtutum: Nam quęcunq; discipulos admoneret: prius ipse faciebat: ne opera sermonem suum confunderent: dum in schola loqueretur: vbi tacitus quisq; responderet: cur ea quę doces non facis? Et qua liberalitate peccantem corripies: cum tu ipse eadem quę in alios repręhendis admiseris: sitq; turpissimum: quod obiicitur: in obijciente cognosci. Itaq; omni virtute & sanctitate refertus discipulos suos magis exemplo q̃ verbo docebat. Cum esset in eo summa religio: summus in studia ardor: magna oris modestia: magna fandi suauitas: mirus amor in studiosos: Multis enim virtutibus abundat: qui alienas amat: mira in omnes mansuetudo: Nam muliebre est furere in iram: Et qui iracundiam vincit hostem superat maximum. Quapropter iracundos blãditijs adibat: Lenes & mansuetos correctione: Conuicia inter se iactantes sermone lenissimo placabat. Damnum appellabat cum mala fama lucrũ. Suiq; reminiscẽs in homine calamitoso pius erat: sciens elemosynã non tam accipienti q̃ tribuenti prodesse. Qua de re omni opere: omni labore: omni gratia: miseros adiuuabat. Quem egredientem hospitio: armabat oratio: Cui etiam regredienti occurrebat oratio. Cuius in omni actu: in omni accessu: crucem manus pingebat. Nam crucis signum dęmon in fronte inspiciẽs contremiscit. Nec vllo pacto imitabatur illos: qui sub christiano nomine gentilem vitam agunt. hinc eius pueri nihil in contubernio suo: nisi sanctum honestumq; videbant. Nullum offendit vnq̃: ꝙ inter summas hominum virtutes Innocentia numeratur: quę iusto & sapienti viro ꝓpria est virtus. Nullius nomen suis carminibus maculatũ est: ꝙ ab altero expectes alteri quod feceris. Nec ipse alijs detrahebat: nec alios audiebat detrahentes. Malorum enim solatium est bonos carpere. Vnde inuenti sunt scioli tantum ad detrahendum. qui eo se doctos ostentare velint: si cunctorum vitam lacerent. Inde fieri quidem non quidẽ non potest: vt absq; hominum morsu vitæ huius curricula quis pertranseat: Cum etiam omnes sancti ęmulos habuerit. Ipse deniq; Lęlius ęmulorum mendacia summa cum patientia ridebat. ꝙ nullus beatus esse poterit: nullus cęlorum ciuis efficitur: null⁹ dei amicus erit: q inter mala patiẽs nõ inuẽtus fuerit: Patiẽtia em̃: q̃ dei donũ est cũcta vincit aduersa: & dolor oĩs patiẽtia vincit Est nãq; malorũ q̃ aut feruntur aut accidunt: cum ęquanimitate platio. Hic ẽt laboris patiẽtissim⁹ erat: docens discipulos tam diligenter & fideliter q̃ libenter. Nã sicut vniuscuiusq; optimi operis mater est diligẽtia: ita vniuersę doctrinæ & disciplinę nouerca est negligentia. Vtq; per impatientiã omnia destruuntur bona: ita per patientiam omnia bona generantur: iniquitates omnes in profundum demerguntur. Eum discipuli vt parentẽ

Castitas. Alios reprẽhẽdens. Ira. Lucrum. Elemosina. Oratio. Inuocentia Malorum solatium Patiens. Patientia. Diligentia. Impatiẽtia. Patientia.

venerabant: Ipse in oes parentis affectum exhibuit. Indociles & tardos sepius admonebat. Obiurgationi semper aliquid blande admiscebat: illos maxime damnans: qui in aliquo reprehendentes latrant vt Canes: deuorant vt Leones: dolent vt parturientes. Peccantem secrete prius: exin pertinacem coram omnibus arguebat: Quo & cæteri formidarent: Vera em amicitia que sentit dissimulare non debet: qui amici vitia qui fert: sua facit Et peccãdi cõsuetudo peccantiũ multitudinẽ auget. Quẽ vero diligit dñs corripit: Dies so'ẽnes non taꝫ ciboꝝ abundantia: q̃ spiritus exultatiõe deuotissime celebrabat: Valde enim absurdum est nimia satietate martyreꝫ honorare: quẽ scias deo ieiuniis placuisse. Hinc eius cœna expedita & parca erat Socraticis tñ sermonibus abundãs: in qb⁹ ẽt mod⁹ ꝑnerat. Assuẽtibus bonis honeste vtebat: hoc est modeste sobrie temperate pie: Diuina lectione feruebat: Qñ vero Philosophi qñ in manus suas libri venerãt sapiẽtiæ sæcularis: siqd in eis vtile reppensiet: ad christi dogma conuertebat. Siqd aũt supfluũ de idolis de amore De cura secularium reiũ id vngui um more ferro acutissimo eradebat. Alioꝝ ẽrũnas & dolores ꝑprias existimabat: Erat em̃ natura mitis exemplumq; pietatis. Ante pœnitentiã bñ viuebat: post pœnitẽtiã melius: qꝫ ex oib⁹ vix vnũ aut alterũ tanta probitate inueneris. Possessiones variã supellectilem argentũ aurũ spernebat Sunt em̃ maxime diuitię non desiderare diuitias. Nihilq; magnũ est ĩ rebus humanis: nisi magna despiciẽs animus. Pacẽ cũ oib⁹ belliũ cũ vitijs habebat. Ferebat & sapienter quod immutari nõ poterat Tolerabat & difficilia quo facilia leuius ferret: Nã magni animi est propriũ: & trãquilluꝫ esse & iniurias atq; offensiones sp despicere: quarũ quidẽ remediũ est obliuio. Idq; agebat: neq; eũ merito suo odisset. Nec alit ĩ solitudie: alit ĩ foro viuebat: qꝫ nullũ putaret eẽ locũ sine teste. multo tpe insto studio & labore multis vigilijs didicit q̃ docerũt libẽtissime nãq; ociũ suum ĩ lris collocabat. nec priẽ ꝑceptoribus tm̃ ptẽt⁹ & rõę & venetijs alibi plures audiuit clarissimos: vt plurĩ mores hoĩm plurima loca videret: sicq; doctior & acutior & aptior ĩ docẽdo esset itaq; summa ĩ eo dicẽdi facultas copia hubertasq; ierat. nũeriisq; astrictam & solutã orõnẽ optie cõponebat. Poetã ñ qdẽ nosse nõ potest nisi qui carminum peritiam habet: & Phõs non intelligit: nisi qui dogmatum varietatem nouit. Nec solum poetis historicis & oratoribus: sed Platoni sed Aristoteli sed Lactantio Hieronymo. Aurelio cæterisq; tum Latinorum tum Græcorum magnis ingenijs incũbebat: Itaq; etiam syderuꝫ motus cursusq; stellarum docili animo sumpserat: Geometriæ multiplices numeros: cælestium obseruationum rationem perceperat. Insomnes orationibus ducebat noctes. Sacras vigilias orationibus: & hymnis: lectionibusq; celebrabat: vt vigilando: & orando purgaretur: beati enim sunt serui illi: quos dominus inuenerit vigilantes. Nec verbis tantum sed corde orabat. Quoq; die Martyrum templa adibat: vt sacrificio: vt concionibus interesset: Nam beati qui audiunt verbum dei: & custodiunt illud. Crudelis autem & dura mors illum patriæ: nobisq; & amicis omnibus: quorum desiderijs amicissime obsequebatur: abstulit. qꝫ lex vniuersalis est enim: quæ iubet nasci

Amicitia.
Solennia.
Cęna.
Philosophi Poetæ.
Magnanimus
Tolerantia
Iniuriæ
Locus
Poeta. philosoph⁹
Vigiliæ.

& mori. Sed qua temperantia/qua etiam constantia nouissimam valitudinem tulerit/medicis semper obsequens: quis non miretur? omnes certe admirabamur: Verum id egit: ꝙ in eo magnus erat catholicę fidei speiq; feruor. Vnde eius vltima verba fuerũt illa. Domine neq; secundũ peccata mea/neq; secundũ iniquitates mihi retribuere: sed parce dñe parce. Poenitet enim me facti dictiq; ẽt ociosi. Post hęc animam creatori sine gemitu reddidit: Nobis omnibus humi prostratis atq; attonitis. Illud pręterea hoc in loco adijciam: cum nobis denegatum si diu viuere: reliquendũ aliquid esse: quo nos vixisse testemur: vt & Lælius egit. Nam scripsit opa pulchra varia/elegantia: pura: quæ maxime/cuncti probãt. Quam ob rẽ non patriæ tantum: quam omnibus quidem rebus augeri cupiebat: maxime tamen ciuium numero: sed alienis etiam ciuitatibus gratus & iucundus/a studiosis vndiq; petebatur. Cuius sane viuendi formam/praeceptores alios vt sequãtur: & hortor & moneo. Licetq; multis periculis: laboribus: contumelijs molestijs: ludibrijs: sit obnoxia vita longior. Lęlius breui labore nunc æterna beatitudine fruatur. Ego tamẽ vt maximi/ vt clarissimi/vt longe vtilissimi ciuis morte doleo: tristor lugeo. amisi. n. amisi vitæ speculum & Nauiculæ magistrũ: Quo nihil vnq̃ amabilius nec modo longiore vita: sed pene immortalitate dignũ vidi. O triste planc: acerbum funus: nostrum gaudium: quo mœrore mutatum est: V trũ ꝙ homo duabus rebus constare dicitur: Corpore & Anima. Quorum alterũ terrenũ ẽ. Alterũ vero cœleste. Duæ vitę homini attributę sunt Tẽporalis vna/quę corpori assignatur. altera sempiterna: quæ animę subiacet. Illa terrena est/sicut & corpus: ideoq; finitur. Hæc vero cælestis: sicut est anima: ideoq; terminum non habet. Viuit ergo Lælius: non perijt vt putabitis. Quam sententiam & Phocylides ita confirmat. Vita breuis nob ad tempus viuimus omnes: Ast animus mortem seniumq; ignorat: & idem viuit in æternum. Dixi. Reliquum est &c.

Vita longior.

vita duplex

¶ In Funere Studiosi discipuli: Vbi aliqua de parentibus. De studiosis. De obeso. De Luxuria. De pudicitia. De mundi malis. De sapiente. Titulo decimoquarto.

SI vnq̃ adolescentis obitu lachrymas fudi: si vnq̃ suspiria imo pectore traxi ciues clarissimi: Nunc maxime Dionysij acerbo funere lachrymari: gemere: tristariq; debeo. Occurrit eĩ. Quid in illo virtutis: quid ingenij: quid sanctitatis: quid puritatis dicet: Nam præstabat parentibus pietatem: Cognatis dilectionem. Partem si ęquus erat: amabat: si aliter patiebatur. Peccare innocentia: nõ metu cessabat: Assuetus audire libentius q̃ loqui. Erat illi facies liberalis: ingenua totius corporis pulchritudo: mira dulcedo: mira hilaritas. comitate iuuenis. Grauitate senex: Nihil vnq̃ nisi consilio sapientissimi faciebat: Erat igitur imbutus Honestis artibus. Ne enĩ a Clarissimis & Optimis parentibus suis degeneraret: quanto labore poterat enitebatur eorum pietatem. religionem: Fidem integritatem/Constãtiam atq; Modestiam assequi: semper ex bonis meliora: ex melioribus optima eligẽs: Cla

Parens

rissima & suauissima voce recitabat: multosq; vno ipetu spūs versus pplectens. itaq; cupidi ad eū audiendū cōcurrebant: cuncti admirantes tantaꝫ in adolescēte vim grāmq; dicendi: Quapropter tali īgenio dę ectati: eum plurimū sicut merebatur amabat. Vtq; maiorū suoꝝ vestigia: qui recte processerant assequeretur: Vtq; sapiens fili⁹ gloria patris esset: magistro Filius.
rū sapiētiæ limina terebat. Nec ipse docebat se: ꝙ nulla ars i litteris absq; Ars.
magistro discitur: Nec minima contemnebat: ꝙ nec cito ad maiora pro Parua for=
greditur: q etiā parua formidat. Illosq; maxime arguēs: q parua doctrina midans.
elati discere desistūt: sic ꝙ paulatim ex eo: cui nihil adijciūt decrescit: vtva Elati.
cui penit⁹ disciplinis īueniant: Ferrūq; quod acutū fuerat hebetetur. Ipse crebrius legebat discēs q̄plurima: Et tenenti codicem somnus obrepebat.
Qui em̄ litterarum scientiā habere desiderat: nisi discēdi tædia susceperit: do= Litterarum
ctrinę laudē adipisci nō poterit: Et q sapientiā & disciplinā nihilipēdit: in cupidi.
fœlix est: & eius opera inutilia. Solitudinem q̄rens. Ciuiū multitudinem ne cū nocentibus versaret effugiebat: Diuinaꝝ et scripturarū ardor icredibilis ei: Tantęq; continētię fuit: vt prope modū excederet: & corporis debilitatē minimo victu: nimioq; labore & studio ꝓtraheret. Eoq; maxime id agebat: ꝙ illi minus solertes: quibus obesus venter: pinguis em̄ venter
tenuem sensuꝫ gignit. Cęsariem calamistro nō crispabat: sed pudicitiā ha= Venter ob=
bitu pollicebatur: ꝙ nulla virtus: nulla bonitas nulla sapientia cū luxu= esus.
ria stare pōt: nulla iustitia nulla laus sed oīs peruersitas in ea regnat: At pu Luxuria.
dicitia viroruꝫ pariter & fœminaꝝ est pcipuū ornamētū. Itaq; sese illi tra Pudecitia.
debat: cuius sermo habitus & incessus doctrina virtutū erat: Et eruditis contentus auribus: qd īperitoꝝ de ingenio suo rumusculi iactitarēt: magnope nō curabat: Increpātis verba humiliter accipiebat: Nā ingenia liberaliter educata facilius verecūdia q̄ metus superat: Et nobilis equ⁹ vir=
gę quoq; vmbra regit. tā ꝓbus demq; tā eruditus adolescēs q oīa tēporuꝫ Virga.
momēta ad pcipiēdā & exercendā doctrinā cōtulerat: nā ita se mirificū doctrinę opib⁹ addixerat: vt in mēsa quoq; cibū cape obliuisceret: & ita doctrinę cupiditate flagrabat: vt vbicūq; sapientū libros secū haberēt: īmaturo funere parentis aīm cōsternauit. Eoq; magis ꝙ vnicus rapt⁹ ē filius qd durū qdē sed tolerabile. Ille em̄ q dederat de tenebris ad luceꝫ substulit: vbi vitę spatiuꝫ breuis ęterna mēoria cōpēsabit. Quid fles: qd optas igit? Eo iuit quo oīa eūt: nihil ei noui ē: Ad hāc legē natus erat: Id maiorib⁹ suis id oīb⁹ añ ipm euenit: oībusq; futuris eueniet: Mors em̄ p oīa it: Et q oc=
cidit cōsequit occasū. Resurgere tñ credim⁹ nos & plāgim⁹: qd ageremus si Mors
mori tñ mō pciperet deus? Qd dederat abstulit: q creauerat. nihil ergo abstulit tuum: qui dignatus est recipere proprium. Detestandæ icicirco iam lachrymę: quæ modo carent. ꝙ mundus iste ꝓmittit vitā & gaudiū: quie=
tē: honorē: sed donat mortē: mœrorē: turbationē: discordiā: metū: īfirmita Mūdi mala
tē: risū cū fletu: durū laborē incertā lætitiā: nō est itaq; mūd⁹ iste diligēd⁹. In quo Adā p gulā: Loth p ebrietatē: Salomon p luxuriā corruit. Nec tñ prohibeo lachrymas naturales: q̄s naturalr nēcessitas exprimit: sed alius sapiētis & nobilis studet: vt luctus vicat ab aīo Itaq; nō affligit sapiēs liberoꝝ amissiōe: nō aīcorū: eodē em̄ pectore fert illoruꝫ mortē: quo suā expectat.

Mortuus ẽ iuuenis & robust⁹: oĩq; laude dignissim⁹. Qui ergo se stare pu tat: vigilet: attendat: videatq; ne cadat. Dixi.

¶ In Funere Clarissimi medici: vbi aliqua de morborum causis. De re gno cęlesti. De ieiunio. De tolerantia. De sapiẽtia. De supbia. De lugendo mortuo. Titulo decimo quinto.

Etsi defuncti amici desiderio ciues amplissimi ita premor: vt aliorum consolatiõe magis videar indigere: q̃ meã alicui posse prẽstare: Tñ pro viribus enitar: In eius laudem aliqua e mul tis afferre. Mira enim in Celio prudentia: ardẽs ingeniũ: culta facundia/ liberalium artium ferme omnium caterua/ salutaris medicinæ peritia inerat: Siquidem senescebat q̃tidie aliqd ediscens: itaq; disputa
Morboꝝ cã bat subtiliter/ grauiter/ ornate/ freq̃nter. Ingenijq; magnitudie multarũq; rerum cognitione morborum causas deprẽhendebat. An.s. fatigatio mor bum/ an sitis/ an frigus/ an calor/ an vigilia/ an fames fecerit: An cibi vini q; abundantia: an intẽperantia libidinis. Quid secundã: quid aduersa; va litudinẽ; faceret optime callebat. Neq; eñ quis scire potest/ quo mõ mor bos curare puenit: qui vnde ij sint ignoret. Ille igitur recte curauerit. que;
Medicus optimus. prima origo causæ non fefellerit: & cui notum fuerit: Quid morbum fa ciat: quid tollat: Ideoq; diuinitate quadam ingenij/ & solerti medendi pe ritia alter Hippocrates sęculi sui est habitus. Verum libentissime & di
Amici. cebat & audiebat: Admonensq; secrete amicos/ palam probabat: Amaba tur inde a cunctis plurimum. Nec vulgi tantum fauorem/ verum etiam principum familiaritates amplexus est: q; nulla pusilla domus/ q̃ m̃ltos recipit amicos. Eius in manibus sępe diuina lectio: crebręq; oratiões: ad oblectamentũ eñ & animę institutionẽ statutis horis sacram scripturam
Pius legebat. Hic ei ppriũ sp fuit illũ nihil cupe: nihil amare: nihil deniq; spe ciosũ; habere q̃ Innocentiã/ q̃ pietatẽ/ q̃ cęlestiũ ardorẽ. Iccirco esurientib⁹ cibum: sitientibus potum/ nudis vestem contribuit. Nam beatus qui in
Aeger. telligit sup egenũ & pauperẽ;/ vt Psalmus cantat. Ardentissimo idem stu dio ægrotos corpore & mente curabat/ singulis illa dicens/ Sanus es? Gra tias age creatori: langues? & in hoc lauda domini voluntatem: Nã virt⁹ in infirmitate pficitur: Homoq; aduersis examinatur: Eiusdẽ rerũ doctri na varia/ medendiq; peritia exptissima (nã primus erat inter primos) du cti clarissimi ciues & alienaꝝ vrbiũ Proceres: vt ęgroti corporis & animi
Succurrens salutẽ recuperarent cõfestim ad ipsius opem cõfugiebant. Ipse vero prom ptissimus vnũquenq; adibat: Nã qui succurrere perituro põt/ quũ nõ suc currit occidit. Adeoq; diligens erat: vt priusq̃ conaretur ægro adhibere me dicinã/ non solum morbum eius: cui mederi vellet. Sed etiam consuetu dinem valentis & naturã corpis cognoscebat. Caducos honores & mũdi gloriam spernens: vigilijs: ieiunijs: Orationibus vacabat: q; ad regna cę
Regna cęlo. lorum non ducit nos mundi gloria: non diuitiarum multitudo: non ge neris nobilitas/ non scientia/ non sapientia/ non verborum facundia/ sed sola gratia Christi/ & virtus & opera. Vxore vino & carne ieiunij tempo re semper abstinuit: Castitas enim truncat libidinem: Quæ in Medico po
Ieiunium. tissima virtus. Ieiuniumq; est res sancta/ opus cęleste: ianua regni futuri

quod bene custodiens/deo coniungitur quia spiritalis efficitur: Per ieiuni um nanq; vitia prosternuntur: virtutes augentur: Humiliatur caro: dæmonum virtus superatur. Familiarium rerum iactura: quam sæpe fecit: q fortuna obesse nulli contenta est semel: ferme nihil dolebat. Rectus eñ atq; integer animus corrigit praua fortunæ: Et dura atq; aspera: ferendi scientia mollit: Solatium nanq; est: æquo animo perdere: quod periturū est: Superuacuum vero dolere: si nihil dolendo proficias. Dicebatq; nihil proprium esse: quod mutari possit: & auarum damno potius dolereq̃ sapientem: q sapientia diuinarum humanarumq; rerum institutio est. Ita q procul ab eo fuit auaritia quælibet & superbia virtutum nouerca: vitiorum mater: errorum magistra. Obijt tandem vir & arte & facundia insignis: ægrotantium salus: periclitantium portus & aura: Famę pręconia maximamq; authoritatē naturę benignitate: incredibili studio: summa q vigilantia adeptus. Heu nos infœlices: qui tãto prę͂sidio priuati sum⁹: Sed cur dolemus mortuum quenq̃: cum ad hoc nati sumus: vt morte media maneamus æterni? Moses: Petrus: Ioannes: Paulus electionis vas: & super omnia filius dei moritur: Et nos indignamur aliquē exire de corpore qui propterea forsitan de media iniquitate raptus est: ne malitia ei⁹ intellectum mutaret. Lugeatur mortuus: sed ille quem tartarus deuorat in cuius pœnam æternus ignis æstuat. Nos vero quorum exitum angelorum turba comitatur: quibus obuiam Christ⁹ occurrit: grauemur magis si diutius in tabernaculo isto mortis hab...mus. quia q̃diu hic moramur: peregrinamur a domino. Non mœreamus igitur: qui talem amisimus: verum gratias Deo agamus: quia habuimus: immo habem⁹. Deo enim viuunt omnia: apud quem pro caducis & breuibus ętema succedūt Ex hac turba & colluuione: (quid enim habet vita commodi; quid nō potius laboris?) Migrauit Celsus: vt in illud diuinū animorum conciliū septūq; pr oficisceretur. Vbi non est peccatum: non seditio: non bella: sed virtus: pax: quies: tranquillitas sempiterna. Dixi. Reliquum est &c.

Fortuna. Tolerantia. Dolere. Sapientia. Superbia. Mortuum nō dolendū. Lugendus. Vita.

¶ In Funere Strenui militis: vbi aliqua de militię laudibus. De virtute militis. De humilitate. De lingua dolosa. De labore. De mundo. Titulo decimosexto.

Oleo eq dē meo: doleo ēt publico dãno viri sapientissimi: Obuersatur enim oculis strenuissimus Hector: armorum exercitio: castrorum discipli na: vsu militię clarus: virtute corporis: morum honestate pręcipuus: quē nemo prouocare: nemo audebat offendere. Nã solis & imbris patiēs strenuus bellator euaserat: Constantiaq; & pugnãdi fiducia in eo erat: q scientia rei bellicę dimicandi nutrit audaciã: quã ipse a pueris didicit. Ideoq; missilia destinato ictu & magnis viribus iaciebat: Tractare scutum: & obliquis ictib⁹ veniētia tela de flectere: plagam prudenter vitare: audacter inferre callebat: Nec tantum corpore: sed animo præstantissimus: q velox & robustus: Qua de re cum a[?]acribus saltu: cum velocibus: cursu cum validis vecte certabat. Nec solū a dextr is: sed a sinistris etiam Equorum partibus: & insilire: & desilire

Militi necessaria.

idē solebat. Doleo inq̄ viri sapientissimi Hectoris fortissimi obitu: ꝙ omnia quæ sunt in imperio & statu ciuitatis: ab his defendi & firmari putā= tur. qui militari laude antecellunt. Hac re fortitudinē maxime honore ꝓ sequuntur respub. quia semper vel ipse bellum alijs inferunt vel ab alijs sibi illatum patiuntur. Hæc autem militaris disciplinę virtus pręcipuum olim decus & stabilimentum Romani imperij: in cuius sinu ac tutela serenus tranquillusq; beatę pacis status acquiescit: Hæc virtus perutilis est in vtranq; partem. Quid ergo tam necessarium q̄ tenere semper arma: q= bus vel tectus ipse esse possis vel prouocare improbos: vel te vlcissi lacessitus? Recte igitur rei militaris ꝟtus præstat cęteris omnibus: Hæc enim nomen populi Romani. Hæc vrbi æternam gloriam peperit. Hæc or= bem terrarum parere ro. imperio coegit. Omnes vrbane res. omnia præ= clara studia in tutela ac præsidio bellicæ virtutis latent. Itaq; nihil est ne= q; firmius: neq; fœlicius/neq; laudabilius reip. q̄ in ea abundare milites eruditos. Non enim vestitum nitor/vel argenti/ vel auri/ gemmarum ve copia: hostes aut ad reuerentiam nostram/aut ad gratiam inclinant: sed solo terrore subiguntur armorum. Constat autem vtilius erudire armis suos: q̄ alienos mercede conducere. Nam plurimum fide in patriam/plurimum charitate præstant. Qualis semper strenuissimus Hector extitit qui pro implicanda & tuenda patria plurimum laboris ac periculi sustinebat: deforme sibi existimans: quos dignitate præstaret: ab ijs virtute superari. Idem primus in hostes impetum faciebat: vel solus pręcurrere paratus. Alacri animo suos ad prælium cohortabatur. Excellenti virtute hostium audacissimum quęq;/ districto gladio modo Vmbonis impulsu:. modo Mucrōis ictu depellebat. Eoq; robore animi atq; corporis vtebatur: vt maiorem victorię partem trahere videtur. Et sæpe vndiq; hostili pedite circundatus: constanti animo: acerrime pugnās euasit: Multisq; hostium interemptis/multis ciuium seruatis/īfatigabili pugna hostem substinens: eius beneficio sæpe effectum est: vt hostes fugarenť. Vnꝰ itaq; tot ciuiū: tot hostium: in se oculos conuertebat. In quo tātus animi vigor fuit: Vt cum paucis equitibus hostes sæpe inuaderet: Armisq; exueret: Primusq; hominum castra inuaderet: crebras victorias consequens: ꝙ acer consilio/manu/strenuus: charus principibus/ vulgo militū acceptior. Sed mundi militiæ astrictus/vt fortiter: sic id munus innoxiæ tractabat: Præcauens maxime quod ipse non peccabat: Ne suorum q̄sq̄ peccaret: Quid enim prodest homini si totum mundum lucretur: & animæ suæ damnum pariat. Erat igitur ei summa ab iniurijs hominum continentia: ꝙ nulli magis parcendum q̄ homini: Summa in deum pietas atq; religio præfulgebat. Strenuus erat in militia: Strenuissimus in ope domini: Fortius deo militans. Futuræ enim vitę gloria: pręsentis vitę incōmodis comparatur. Et nemo Athleta sine sudoribus coronabitur. Castꝰ erat: benignus: modestus: misericors: humilis: Nam Christus ait: Discite a me: quia mitis sum & humilis corde. Et vt solis iubar stellarum paruos igniculos obruit & obscurat: ita cunctorum virtutes & potentias humilitas superat. Hinc patiendo iniurias furorē rabidi pectoris dei amo

Marginal notes: Arma · Militia. · Miles. · Militię virtꝰ · Lucrum · Parcendū · Vita futura. · Sudor · Humilitas

re mitigabat. Idem paruo contentus paruo victu vtebatur: & rustico: oc currebatq; amicorum paupertati pro facultate. Dominicis diebus orationi vacabat & lectioni. Diuinas scripturas sæpe legēs. Quotquot diebus sacras Aedes petebat: vbi fletibus peccatorum sordes lauabat: quo pristinum innocentię gradum reciperet. Seditionū motus cōpescens dolosam linguam acriter arguebat: Illa enim seminat inter fratres discordias. Lites suscitat: furores incitat: conuentus turbat. Idem vt semper eum auersarius inueniret occupatum: aliquid opis faciebat: sarriebat humū: Areolas seminibus. Holerum æquas limite diuidebat. Inserebat steriles arbores: vel gemmis vel surculis: vt paruo post tēpore dulcia poma decerperet. Idq; non tam propter victum: q̄ propter animæ salutem: & corporis sanitatem. Ignauia enī corpus hebetat: labor honestus cōfirmat. Et ne vagaretur perniciosis cogitationibus: sed vt nihil aliud cogitaret: nisi quod ad dei seruitutem pertineret. Sudore enī & labore nimio ad hubertatem fructuum peruenimus. Solaq; apud deum libertas est: non seruire peccatis: Summa apud deum est nobilitas: clarum esse virtutibus. Itaq; Militię suæ finis erit regnū nō terrę & temporis: sed ęternitatis & cęli. Cum enim rectius nostram vitam impendimus: q̄ illi a quo eam accepimus? & cui eam vsq; ad finem debemus? qui ipsius beneficio minim⁹? Igit̄ nec affectum: nec patriā nec honores: nec diuitias deo p̄ferre debemus: quia scriptum est. Pręterit huius mundi figura: & qui hunc mundum dilexerunt: cum mundo peribunt. Illi ergo militemus: qui militātibus sibi gloriam vitę ęternę: honorem regni cęlestis/diuitias hęreditatis suę: & diuinę cognitionis consortium perenne largitur: Nam nemo totius terrę dominus: Christus autē totius mundi rex est: Hectoris ergo anima illi viuet. Ego vero fleo: quod accidit: sed quia sic domino placuit: ęquo animo tolerandum: Cum etiam ipse hector illa dicere possit: Pręsentis vitę labores euasi: tu lachrymas fundis: quia nescias quid in te ipso quotidie patieris: Si me diligeres: gauderes vtiq; quoniam apud deū requies mea. Dixi Reliquum est &c.

Lingua dolosa

Exercitiū.

Ignauia

Labor.

Nobilitas.

Mundus

¶ In Funere Causidici: Vbi aliqua de simplicitate. De mansuetudine. de diuitijs. De oratione. De confessione. De iustitia. Tit. xvij.

INgenti mœrore afficior optimi patres: Catonis iniquo funere: Quid enim aut illo fœlicius amico: aut sodale iucundius? Cui mira in sermone/mira etiā in ore ipso: vultuq; suauitas. Cui etiam ingenium dulce: facile: eruditū in causis agendis Agebat sīq̄dē causas acriter & ardēter: nec minus polite & ornate: siue meditata siue subita p̄ferret. Proxios tanq̄ se diligebat: Alienos & īimicos nullo prosequebatur odio: sed amore. Si enim odio atq; inuidia possidemur: si cupiditati & auaritię credimus: si p̄ntia cōmoda futuris p̄ferim⁹ si iracundiam libidinēq; implere volumus: si iniuriam vindicare: si maledicenti maledicimus: & aduersum inimicū inimico animo sumus: beatorū sedē nullo pacto adibimus: sed mętentiū & afflictorū. Defendebat igitur honorabatq; pupillos & viduas: quę vere sunt viduę. Hoc est quæ om̄i suorum auxilio sunt destitutę: quę manibus suis laborare non pos-

Quę fugienda

Misericordia. sunt: quas paupertas debilitat: ætasq; cōficit: quibus deus spes est: & omne opus ratio. Nam bona comparat præsidia misericordia: habet q; in aduersis auxilia: quę commodat in secundis. Erat idem non studiorum tm̄
Simplicitas. verum etiam studiosorum amātissimus. Simplex et humilis. Nihil enī sic deo placet: vti simplicitas & innocentia. Vnde sanctusspiritus in volatilibus non apparuit nisi in columba propter simplicitatē: Et quadru
Mā suetudo pedibus in oue: ppter mansuetudinem. Mansuetudo nāq; nulla passiōe turbatur: ira & furore non rumpitur: quam qui habuerit: beatitudinem consequetur. Superbis autem resistit deus: Humilibus vero dat gratiā. Auaritiæ malum omnino vitabat: non quo aliena nō appeteret: hoc enī & publicę leges puniunt: sed quo sua: quę sibi erant aliena: non seruaret. Temporalibus enim æterna sunt prępanda: Caducis stabilia: sollicitis securiora: periculosis libera. Qui autem volunt diuites fieri in laqueū Sa-
Diues. Lazarus. tanis & desideria multa incidunt. Vnde diuitem purpuratum tartari flāma suscepit. Lazarus pauper & plenus hulceribus: cui⁹ carnes putridas lambebant canes: in beatorum sede recipitur. Et difficile: immo impossibile est/vt pñtibus quis/& futuris fruatur bonis: vt & hic ventrem/ & ibi mentem impleat. Vt de delitijs transeat ad delitias: Vt in vtroq; sæculo
Spiritale gaudium. primus sit: Vt in cęlo & in terra appareat gloriosus. Vanæ glorię idem ardore nullo capiebatur: quoniam spiritale gaudium non comparat diuitiarum copia: Non fallax mundi gloria/non prolis fœcunditas: non corporis sanitas sed tantum conscientię puritas: Orabat assiduę lachrymas
Orōis bōa fundens: Nam lugentes in hac vita/gaudebunt in æterna: Et dei seruis maxime necessaria est oratio: per quam deus placatur: per quam deus ad nos inclinatur: per quam dei ira: & furor quiescit. per orationē saluus effectus est Paulus: & doctor gentiū/& pditator orbis terræ/. per lachrymas enim & orationes æterna merces acquiritur: & bonorum oratio locutio est ad deum. Nec in oratione tantum locus requiritur/q̄tū sensus: In omni igitur loco orari potest & debet: quia deus vbiq; est: vbiq; nos exaudi-
Oratio. Confessio necessaria. re dignatur: Oratio enim columna est sanctarum virtutū: viduarū maritus: angelorum cognata: fidei fundamentum: beatus qui eam diligit: beatior qui frequentat: Nam sic dignus efficitur dei gratia. Sed quia cū peccato nascimur: omnes in peccatis demergimur: ideo opus est: deo scelera cuncta confiteri: non q; ignoret peccata nostra: sed vt dęmon audiat: quoniam confitemur: & pœnitet nos peccasse/quibus confessis cum Dolore & lachrymis: non habet amplius vnde nos incuset. Vult ergo dęmō
Confessio ad deum vt taceamus. Deus vero vt confiteamur. Hinc ait: Conuertimini ad me in toto corde vestro: in ieiunio/fletu/& planctu. In corde enim est fons pœ
Confessio qualis nitentiæ: fletus ad oculos: planctus ad os: Ieiunium ad totum corpus refertur. Discutienda igitur mens: pspicienda singula: cordis secreta consi-
Membra peccantia deranda: anteq̄ ad confessionem eatur. Cor nāq; peccauit mala appetendo: Oculus vanitatem videndo: Os falsitatem dicendo: Auris mēdacia audiendo: Manus verbera & homicidia perpetrando: & si non opere saltem voluntate: Pedes etiam veloces ad malum. Primo igitur cor: Quod

mala cogitauit & concupiuit: pœniteat & doleat. Oculus fleat. Os sine intermissione oret. Aures audiant verbum dei. Cęlestiūq; pcones dei. Manus elemosynam porrigant. Peregrinos suscipiāt: Infirmos foueāt: Nudos induant. Pedes martyrū templa adeant. Genua flectant: & laborēt. Sed quid ego hęc doctissimis? Vir autem industri⁹ atq; disertus Cato nō secus ea omnia christi amore exequebatur: quoniam vere sciebat se dei gratia natum. Qui nos ideo generauit: vt ei seruiamus. Seruire autem deo: nihil est aliud q̄ bonis operibus tueri & conseruare iustitiam. Cuius q̄dē primum officium est: coniungi cum deo: Secundum cum homine: quia homo dei simulachrum est. Sed illud primum religio dicitur: hoc secundum misericordia vel humanitas nominatur. Quæ virtus proprie est iustorum & cultorum dei: q; ea sola vitę communis continet rationem. Ita q; mortuus est honeste: prudenter fortiter: vt Xp̄i gratiam assequeretur: In quo salus vita & resurrectio nostra consistit. Qui quotidie morimur quotidie commutamur: & tamen æternos esse nos credimus: Sed quis ē. vt ille inquit: tam stultus: q̄uis scit adolescens: cui sit exploratū: se ad vesperum esse victurum? Dixi. Reliquum est &c.

Cur nati
Seruire deo
Iustitia
Mia.

¶ In Funere Gellij Publici magistrat⁹. Vbi aliqua de magistratu. De beneficio. De dignitate. De pace. De ieiunio. De Misericordia. De Pœnitentia. De Fide Spe Charitate. Titulo octauo.

NOn possum verbis exprimere: quantū animo vulnus accepe rim ciues inclyti: quum audiui Gellium eruditum & sapientem obijsse. Qui valde idoneus reip. nostrę: Omnibus per omnia placebat. Qui non quęrens quod sibi sed quod multis vtile esset: priuatas facultates neglexit publicas q̄ amplissimas esse cupiens: quia locupletem illum faciebat: non multa possidere: sed modica desiderare. Et de publico ministerio nihil curię pter laudem bene administrati officij accedere debet. Bene faciebat omnibus: q; dare beneficiū est imitari deum. deus enim semper largitur: semperq; daturus est. Diu deliberabat quicquid pro rep. statuendū semel erat: Nil audiebat: quod audiuisse: nihil dicebat: quod dixisse pœniterent. Turpi enim verbo libidinosus animus ostenditur: & per exteriorem hominem: interioris hominis vita demonstratur. Nec tantum linguam a turpi verbo: manus a lucro: sʒ etiā oculos a libidinoso aspectu continebat. quoniā ea domus: ea ciuitas: id regnum æterno in gradu facile steterit: vbi minimum virium veneris pecunięq; cupido sibi vendicauerit. habebat ergo tam auersum animū ab omni venere q̄ a lucro. Vnde & vsum veneris intra coniugis charitatem clausū tenuit. Erat igitur in eo castitas: iustitia: grauitas: pudicitia. Erat suauis & mitis in charitate perfecta: quo se ipsum bonorum operum cæteris præberet exemplum. Accedebatq; magistratui maximo ornamento: Quoniam clarus honor vilescit in turba: Et apud viros bonos indignior sit ipsa dignitas: quam multi indigni possident. Virtutum

Magistratus.
Beneficiū
Sermo turpis.
Venus.
Auaritia.
Dignitas.

deniq; operatione clarus: seditiones: rixas: & scandala mitigabat: Vt pa=
Pax. cem cū oib⁹ i vrbe seruaret. Nā pax est maloꝝ p̄sidium. Pax inopē diuitē
facit: Pax ditior vniuersis: Pax hoīes dei filios efficit. Sine pace reges non
regunt. Sne pace regna nō valent. Sine pace Ieiunia: orationes: elemosynę
cęteraq; bona: nobis prodesse nō p̄nt. Oēs ergo ī māsuetudine & charitate
sp̄us amplectebaṫ. Et ꝙ alieni abstinētissim⁹ erat: Ita viuebat: vt sua tm̄
possessione ꝯtētus: res nō inuaderet alienas: Nō agrū pauperi: nō vineam
tolleret. Nec tolli p̄mitteret: q̄a nō solū q faciūt indecētia: sȝ & q facietib⁹
Peccato cō= sentiens. cōsentiunt: digni sunt morte. Cūq; plurimū sciret Die quoq; tm̄ aliqd edi=
scebat: Ita em̄ senescere oportet virū: q totū se reip. obtulit: Vñ scriptū est
illud: Melior est puer paup & sapiēs: q̄ rex stult⁹ & senex. Itaq; nec laude sur
gebat: nec vitupatione frāgebaṫ. Nō diuitijs tumebat: nō ꝯtrahebaṫ pau
pertate. Lęta ꝯtēnens & tristia: Nā iusti & fortis viri est: nec ī aduersis frā=
gi: nec prosperis tolli: sed ī vtroq; esse moderatū. Quottidie reminiscēs se
eē mortuꝝ: p̄ntia cōtēnebat: ad futura festinās: Deq; his tm̄ et sollicitu=
do inerat: q̄ secū trāsferre deberet. Qui aūt se sp̄ victuros putāt pessime qui
Cibus. dē viuunt: p̄ntia solum īspiciētes. Tm̄ vero cibi & potionis sumebat: quo
reficereṫ vires: nō aūt quo corp⁹: aut animi libertas p̄grauareṫ: Romuli
memor: q ad cœnā vocatus: ibi nō multū bibit: quia postridie negocium
Ieiunium. haberet. Ieiunabat sępissime: ꝙ ieiunio passiōes corpis Orone pestes sanā
Oratio. dę sunt mētis. Ideoq; p ieiuniū nobis ōndiṫ redire posse in padisi delitias:
Vñ p gulā eiecti sum⁹: Nā ieiuniū curat vulnera delīqntis: curataq; san
ctificat. Et quia nō legis auditores veꝝ executores iusti sunt apd deū: Iccir
co statuta & leges seruabat oib⁹: nulli parcēs: licet æquitate potius q̄ iusti=
Pastor Mia. tia vtereṫ. Nā in pastore mīa simul & iustitia esse dñt. Grandis vero ī suos
pietas: impietas in deū est. Quē cupiēs: vt sui misereret: ipse p̄ximo mi=
serebatur. Est em̄ mīa salutis p̄sidiū: fidei ornamentū: pc̄tōrū propitiatio
Hois vita mutata. malos ad bonū pducēs. Dabat itaq; elemosynas: iuste: sācte: & pie viuēs:
ꝙ dominus mutata hominis vita: mutat sententiam: bn̄ operantib⁹ glo
Pœnitētia. riam: male vero æterna supplicia p̄mittens. Ideoq; scelerꝰ pœnitebat assi
due: ꝙ pœnitentia medicamētum est vulneris: spes salutis: per quam pec
catores saluantur: per quam deus ad misericordiam inclinatur. Quem q
dem coli & diligi toto pectore decet: Ad quod agendum opus est fide: spe:
Fides. charitate: Nam fides est (vt Apostol⁹ inquit) substantia sperandarū rerū:
Spes. q̄s non videm⁹: quare credere & sperare necesse est: quæ deus iussit: Fidem
Charitas. Spes sequitur: quæ expectatio est rerū omniū futurarum: qua certe salua
mur. Paulo scribente: Spe em̄ saluati sumus. Charitas autem dilectio est
Deus. & amor in deum: per se & in proximum dei gratia. Charitate ergo Deus
super omnia toto corde amari debet: vt cogitatio omnis & vita nostra in
deum ipsum dirigantur: a quo vti a fronte huberrimo bona cuncta ema
nant. Quæ quidem omnia vti clarissimus Gellius & nos seruare debem⁹
quoniam ait dominus: Omis qui credit in me: licet moriatur: viuit: Est
enim pręter hanc vitam: vita alia beatorum: Vt præter hāc mortē mors
alia impiorum. Dixi. Reliquum est &c.

Digitized by Google

¶ In Funere eximij Iuriſconſulti: Vbi aliqua de virtute Iureconſulto ne=
ceſſaria. De patientia ſapientis. De iuſtitia & ęquitate. De impietate quo-
rundam. De diuitiarum malo. De paupertatis & miſericordiæ bono. De
prauis cogitationibus. De libidine inſatiabili. De obtrectationibus non
audiendis. De malorum tolerantia. De recto vitæ itinere. De pœnitẽtia
quid ſit. De mortuo non flendo. de morte quid ſit. de vere viuis .i. de mor=
tuis lugendis. Titulo. xix.

Titius patrię ornamentum: ſeu dignitate ſeu moribus cẽſeretur:
Natus ſplendide. & opulentus: rectiſſimus iudex: fortiſſimus
aduocatus: fideliſſimus amicus viri ægregij: Crudeli & dura
morte (nam & fratres/ & chariſſima inter ſe nomia diuidit) ho
minem exuit: Cuius ſane doctrinam & Italia/ & cæterę gentes mirabant:
Tantum in illo induſtriæ: tm̃ probitatis/ ingenij: ſtudij: memorię erudit
onis Põtificij Ciuiliſq; Iuris erat. Qui iuſtitię cultor: rei publicę amator:
non odio: non amore non ꝑtio: nec precibus: non timore corrumpi pote=
rat. ꝙ plus deum q̃ homines: plus dei honorem q̃ loculos pecũia graues
diligebat. Itaq; auaritiam fugiens: ſummam iuſtitiæ inimicam: largita=
tem etiaʒ vltra modũ ſectabatur. Clæmentięq; ſtudioſus/ ſæuitię deteſta=
tor/ benignus omnibus: in ꝓſpis humilis & cautus: in aduerſis conſtans
atq; magnanimus erat. In quo enim ſapiens ac bonus vir a malis & inſi
pientibus differt: niſi ꝙ habet inuictam patientiam. Qua ſtulti carẽt: ni Sapiens.
ſi ꝙ regere ſe: ac mitigare irã ſuam nouit: quam illi (quia virtute indigẽt) Patiens.
fręnare non poſſunt. Summa igitur virtus habenda patientia eſt: q̃ vna
omnibus eſt oppoſita vitijs & affectibus: vna perturbatum animum ac
fluctuantem ad tranquillitatem ſuam reuocat: vna mitigat: vna homi=
nem ſibi reddit. Et quia bonis nocet: qui parcit malis: Et iudex ipſe dam
natur: quum reus abſoluitur: Nunq̃ acceptis muneribus (vt multi ſolẽt)
damnabat inſontem: reum liberans. quem punire non eſt crudelitas: ſed Iuſtitia.
iuſtitia. quæ ſancta & laudabilis eſt: per eam ſiquidem Prudentia regnat:
ſecuritas & dignitas florent. Verum quandoq; laxanda eſt: propter mul=
torum ſcandala: quandoq; exagitanda: vt ſit reliquorum cautio. ꝙ mun Mundus.
dus iſte plenus eſt confuſione erroribus/ iniquitatibus/ & veneno malitię.
Præſtabat autem amicis fidem: omnibus æquitatem. ꝙ ſumma iuſtitia Impij.
ſummum patibulum. Et nihil erat animo eius clæmentius: Itaq; pro fe
ris immanibus habebat illos: qui hominibus nocent: qui contra ius hu=
manitatis & fas omne: ſpoliant/ cruciant: occidunt. Imitabaturq; ſalua=
torem ſuum: : qui mitis & humilis paſtor. agnus & aries appellat. Nec
defuit vnq̃ ipſi miſericordia in egenos: libenter enim illis neceſſaria ſugge=
rebat: Ne diues in hoc ſæculo mala plurima ſibi acquireret: nam fluxu re Diuitiæ
rum/ & hubertate copiarum: animus ſoluitur: mentis vigor infringitur.
corporis virtus eneruatur. Comes enim diuitiarum ſuperbia & luxuria
eſt. At in paupertate non laſciuia conuiuia: non turpes potationes/ om= Paupertas
nia ſobria: omnia rigida/ humilia omnia: Idem ad iram tardus: ad miſe=
ricordiam pronus: priuati iuris & publici peritiſſimus/ multos aduoca=
tione/ plures conſilio adiuuabat. Non enim meremur in periculo libera

Mia ri/si non succurrimus: Nec meremur auxilium: si negamus. quod magna est
Misericordiæ merces: cui Deus pollicetur peccata se omnia remissurum.
Nam si audieris inquit preces supplicis tui/audiam & ego tuas. Si misere-
tus laborantium fueris/& ego in tuo labore miserebor. Si autem non respe-
xeris nec adiuueris. Et ego animum tuum contra te geram: tuisque te legibus
Cogitationes. iudicabo. Prauas cogitationes (est enim pœne supra humanam modum/
ne in cogitatione quidem non admittere/quod sit vel facto malum: vel di-
cto improbum) crescere non sinebat: quod ille laudatur/ille prædicatur beatus:
qui statim quum cœperit cogitare: opprimit cogitatus: præsertim libidi-
Libido nis: quæ nunquam satiatur: & extincta reaccenditur: vsu crescit: nec rationi pa-
ret: quod impetu ducitur: inde viro luxurioso verbum castitatis offensio est.
Obtrectationes. Obtrectatorum verbis temerario assensu minime inhærebat: quod nihil tam
inquietat animum: nihil est: quod ita mobilem mentem ac leuam faciat: quam fa-
cile cuncta credere. Hinc enim crebræ Discordiæ. Hinc odia iniusta nascun-
tur: Id est quod sæpe de Amicis etiam Inimicos facit. At contra magna
quies animi: magnaque est morum grauitas: non temere de quoquam sinistri
Tolerantia quid audire: Maiusque est linguam compescere: quam vrbem capere. ¶ Amara
& grauia cuncta patienter ferebat: quod deus præmia pro laboribus æterna
constituit. Et ad bonum: quod summum & sublime est: nisi cum summa
Iter rectum difficultate & labore: non potest quis peruenire. ¶ Quisquis ergo rectum
vitæ iter tenere nititur. Non terram debet aspicere: sed cœlum. Non his ter-
restribus simulachris: sed deo seruire cœlesti. Non ad corpus referre om-
nia: sed ad mentem: Non huic vitæ dare operam: sed æternæ. Vt noster Ti-
tius: qui omnem rationem: & curam & laborem: & diligentiam adhibe-
bat: in seruandis magni dei præceptis: In ieiunijs: orationibus: elemosy-
nisque agendis: In confessione & pœnitentia exequendis. Quæ quidem est an-
Pœnitentia te acta deflere: & flenda iterum non committere. ¶ Sed quam gratia dic
Non flendum quæso mortuum defles: Num quod malus fuerit? propter hoc igitur gratias te
deo agere oportet: quod inhibitus sit a malitia. Sed nunquid bonus erat &
mansuetus? Et in hoc quoque gratia habenda est: quod raptus sit e vita: priusquam
Mors quid in malitiam conuerteretur. Morsque ipsa est omnium periculorum euasio: debita na-
Viui quando turæ solutio: reditus in patriam: & ingressus ad gloriam: Hi ergo viuunt:
Vitæ mala. qui corporum vinculis/tanquam e carcere euolauerunt: Nostra vero quæ dici-
tur vita/mors est: Nam ex quo lapsus est Adam: non fuerunt nisi dies ma-
li: Vnde puer a ploratu incipit: lachrimæ enim testes sunt dolorum/& mi-
seriæ huius vitæ/Dies autem mortis terminat hunc dolorem/dans suaui-
Quæ fugienda tatem illis videlicet qui & perfecti & purgati hinc exeunt: cum deo enim
habitant. Qui vero in peccatis moriuntur/ij deflendi/ij dolore & lachrymis pro-
sequendi sunt/alij minime: quia angelis & martyribus sanctisque omnibus
(vt iam Titio accidit) associantur. Dixi: Reliquum est &c.

¶ In Funere optimi prætoris: vbi aliquid de virtutibus prætori necessarijs. De iu-
stitiæ commodis. De his qui vrbibus præesse dent. De iudicandi celeritate fugienda.
De vitandis muneribus. De superbiæ malo. humilitatisque bono. De pace. De di-
uitum iniquitate. De obedientiæ bono. De tribus virtutis gradibus. De mortis im-
pietate. De animæ immortalitate. de morte cuinam bona sit/vel mala. Titu. xx.

Digitized by Google

Rdura mihi dicendi prouincia data est inclyti ciues: ad honestandum Marcelli prætoris optimi funus: Non enim tali facũdia sum vt grauissimi viri meritis ac officijs digna efferre possim: Et dolor intimus officiosissimi disertissimiq̧ prætoris obitu ꝑ cordia opprimit. Nam succurrit, quanta in eo prudentia: iustitia: temperantia: fortitudo, quibus nil preciosius: nil ornatius inueniri potest. Ideo ꝙ deerat ei stultitia: iniquitas: luxuria: formido: quę vitia quattuor illis virtutibus sunt contraria. ❡ Iustitiam vero diligebat: ꝙ illa est singularũ rerum & personarum æquissima distributio: quam quis obtinens: & cui adhærens: vitam suam disposite & sine molestia degit. Custodit in omnibus æquitatem: scit quid deo debeat: quid sanctis & æqualibus reddat: qd sibi retineat: quid proximo competat: aut congruit. Hæc autem sine prudentia mors est: & bonorum persecutio: hęc sine misericordia gladius est in manu tyranni. Itaq̧ non puer, non demens vrbi pręesse debet: sed annosus, prudens, castus, sobrius: Quodquidem Romanum imperium facile iudicat: nam pacifice tam diu perseuerauit: q̃ diu sapientibus regi permissum. At vbi iuuenes & ignaui prouincias adierunt: amissum est pœnitus. Iuuenes ergo sine prudentia: duces vel ecclesiarum pastores minime constituendi sunt: ne et ipsi cum populo pereant. Tales enim si ꝑsunt non solum præterita & futura non cogitant: sed etiam audire quod bonũ sit dedignantur. ❡ Præterea ꝙ in iudicando criminosa est celeritas. Et ad pœnitendum properat: qui cito iudicat: priusq̃ audiret. Marcellus prętor neminem iudicabat: quia non statim, qui accusatur reus est: sed qui conuincitur criminosus. ❡ In peruersos iura iustitię exercebat audacter: quia malorum numerus super arenam maris multiplicatus est passim. Timorem q̧ dei habens (nam initium sapientiæ timor domini) Diuitum Munera & Obseq a non quærebat: ꝙ munera ipsa: vt scriptum est: iudicis oculos occæcant. Vnde & lex quoq̧ illa accipi vetat. ❡ Nec pluris apud eum erat Matrona nobilis & diues: q̃ pauper & mendica: aut vidua omni auxilio destituta. Nullaq̧ tumidus superbia cæteros homines obducta frõte non contempsit; sed cunctis amabilis benignus & humilis erat: sciens vbi superbia fuerit, ibi discordiam & contumeliam dominari: Superbia ex angelis dæmones factos. Humilitate homines similes Angelis constitutos: Superbia angelicam gloriam cælis eiectam. Humilitate ad cælos humanam infirmitatem euectam. Superbia Adam e Paradiso pulsum: Humilitate in Paradisum Latronem ductum. ❡ Ab ira quoq̧ pœnitus abstinebat: ꝙ ira affectus haud potest consilij esse capax. ❡ Pacis tamen erat diligentissimus Cultor: Cuiusquidem tanta est virtus: vt in eius dignitate Apostolus omnis suas Epistolas scripserit. dicens. Pax vobis. Et gratia a domino deo nostro. Quam salutandi formam nobis Christus & prius tradidit: Pax vobis inquiens. Passim diuitem fieri aspernabatur: Oẽs siqdẽ diuitię ex iniqtate descẽdũt: & nisi alter perdiderit: alter iuenire non potest. Vnde & illa vulgata sententia mihi videtur esse verissima. Diues aut iniqu⁹: aut iiq hęres: Hic dñs discipl'is ait illa: Difficile diues itrabit in regnũ cęlorum: & rursum, facilius est Camelum per foramen acus

Prętoris virtutes
Iustitię commoda.
Vrbium fides.
Iuuenes.
Iudicare
Munera
Superbia
Humilitas
Ira
Pax.
Diuitiæ
Diues

Digitized by Google

transire: q̃ diuitem intrare in regna cęlorum. Nec impossibile: sed diffic
le dixit: Licet impossibilitatis exemplum posuerit: ꝙ nec diuiti obsunt o
pes: si eis bene vtatur: vti Marcellus egit: qui illas pauperibus & egen
bus impertiebat: Diuinis pręceptis obsequens ꝙ obedire oportet deo
Obedientia omnibus: si saluari cupimus: Vnde per inobedientiam homo paradisu
amisit: per inobedientiam Salomon amorẽ diuinum. Nec sine obedie
respublica stare: nec familia regi potest. Itaq; diuinę scripturę incumb
ieiunio: oratione: vigilijs corpus suum conficiebat: virtute duce: quæ
iram cohibere: cupiditatem compescere: libidineʒ refrenare: Id est enim vi
Virtutis gradus. tium fugere: vt ille inquit. Cuius quidem virtutis primus est gradus m
lis operibus abstinere. Secundus etiam malis verbis: Tertius etiam co
tatione rerum malarum: Qui primum gradum ascendit: satis est iust
qui secundum iam perfectæ virtutis: siquidem neq; factis: neq; sermon
delinquat. Qui tertium is vere dei similitudinem assecutus videtur es
Quos omnis gradus Marcellus prætor re vera (vt cunctis liquet) asce
Mors. dit. ¶ Sed quod homo natus erat: & motralis: & impia mors nulla p
ce nullo pretio flectitur: Quemlibet finito vitæ suæ cursu rapiens a no
bis recessit: Nolimus tamen arbitrari eum nusq̃: aut nulluʒ fore: vt C
ri verbis vtar: nec enim dum erat nobiscum animum eius videbamus
Animus. eum esse in corpore ex his rebus: quas gerebat quisq; arbitrabatur: Eunde
igitur esse creditote etiam si nullum videbitis. Nam mihi nunq̃ persua
Mors quid. deri potuit: animos dum in corporibus essent mortalibus viuere: qu
exissent ex iis emori. ¶ Siquis igitur nos roget: vtrum mors sit bonu
malum. Respondebimus qualitatem eius ex vitæ ratione pendere. N
Vita. sicut vita ipsa bonum est si cum virtute viuatur: malum si cum scelere
Mors ita mors ex pręteritis vitę actibus ponderanda est: Ita fit / vt si vita in
religione transacta sit: mors malum non sit: quia translatio est ad imm
talitatem. Si aliter: malum sit necesse est: quoniã ad ęterna supplicia tr
mittitur. Cauenda sunt ergo mala & turpia: & honesta sequenda: vigil
dumq; semper ꝙ mors inopina venit: nec fidendum iuuentę / ꝙ mors
ri conditione homines perimit. Qua de re mortuum aliquem flere sup
uacuum est & inutile: & ingratum. Nosq; diutius viuendo pœnitenda
currimus: Quisq; enim toties moritur: quoties amittit suos. Erubesc
apud doctissimos plura loqui: ne non tam cõsolari amicos videar: q̃
ta iactantia docere perfectos. Dixi. Reliquum est &c̃.

¶ In Funere illustris dominę: vbi aliqua de humilitatis virtute. Ie
nium quid sit. De preceptorum obedientia. De cęlesti aula labore acqu
da. De scientia scripturarum. De Melaniæ sanctæ: & Iob patientia. D
quid sit. De ministrorum honestate. De beneficijs conferendis. De la
cij opere. De ocio fugiendo. De vitæ fragilitate. De mortis bono. De d
ris malo. De Mose moriente. Titulo vigesimo primo.

Ihil vnq̃ acerbius peruenit ad meas aures inclyti proceres
lustris dominæ Marcellæ obitus: Cuius imago tanq̃ pręse
occurrit oculis: ꝙ extinctam viuere amor fingit: Anteq; me
mis obliuiscar: q̃ eius pietas meo pectore pelli valeat. Na

liqui dem ea lenē miseris gen uit. Vnde exaudiebat supplicū voces/quam poterat opem ferens: cum regia res sit lapsis succurrere. Spoliati ea sum⁹: quam claram generis amplitudo. auorumq; nomen & gloria/ & magnā probitas atq; ingenium faciebant: iure igitur me miserum sensus & consilium reliquerunt: iure lachrymas illi fundo: iure verba mihi desunt: q̄ assueta erat iuuandis supplicib⁹: in quo numero & ego eram: Cuius gratia voto meo defuit nunq̄. Iustissima mihi est lachrymarum causa: q̄ doleo fœminam maximam/ omniq; muliebri sexu venustate pręstantiorē oculis ciuitatis ereptā/ nescio an aliq̄d simile visur⁹: Quę ei illi⁹ castitas q̄ sācti tas: quāta grauitas: quanta p̄stātia: Cui⁹ ardor in Christū/ pallor ex Ieiu nijs/ elemosynæ in pauperes/ obsequiū in dei seruos/ in cunctis moderat⁹ sermo/ vestiū & cordis humilitas: Quoniā Christus ait: discite a me/ quia mitis sum & humilis corde. Perq; solā humilitatē omnia vicere valem⁹: sine qua nostra ieiunia nobis non p̄derunt: Nā sicut deprecantis humilitas meretur pręmia: ita superbia confidentis auxilio deseritur. quem contēnere etiam in exiguo non leue est: quia culpa offenditur: Pęnitentia placatur: Saccus autem & ieiunium arma sunt pœnitentię: & auxilia peccatorum: itaq; pane & sale & aqua frigida sæpius vescebatur: nihil in cibo/ nihil in potu voluptatibus tribuens. Est enim Ieiunium cunctorum mēbrorum satisfactio: Membra nanq; satisfacere debent: propter peccata/ q̄ commiserunt: Vnde si quis in gula peccauerit: satisfaciat ieiunando: sicut etiam de membris singulis est agendum. Sed tunc deo gratum ieiunium reddimus: dum ab iniquitatibus & voluptatibus abstinemus: vti & dia Marcella semper abstinuit. Cui sane ieiunium pro ludo: Oratio pro delitijs erat. Hinc quotidie flexis genibus/ ne iuuentutis delicta suæ deus remmisceret/ orabat: Vtq; facilius præcepta seruaret: hoc est ab omni illicito/ quo prohibita erat/ recederet: & ad bonum omne: quod videbatur: prōpta accederet: Nam nihil honestius est huiusmodi: q̄ creatori suo parere: & dei p̄cepta si q̄s nō obseruauerit: Hostis est animæ suę: eligebat sibi opportunum: & a familię strepitu remotum locum: in quē velut in portū. quasi ex multa curarum tempestate se reciperet: Ibiq; diuinæ lectioni studiū impendebat: ibi orationibus vacabat: ibi meditabatur: qualem suis præbere se deberet. Ideoq; humilis erat animus suus ac mitis: & aduersus sola vitia erectus: Quem nunq̄ aut superbia extulit: aut auaritia iflexit: aut ira pręcipitauit: Nam q̄q̄ irasci hominis est: Christiani tamen proprium est finem iræ ponere: Humilitasq; prima Christianorum virtus habetur Quocirca vitę sanctimonia & orationis freq̄ntia prędita media nocte surgebat: vt deo confiteretur super iudicia iustitię suę: quia bonum est confiteri domino & psallere nomini suo altissimo: Et nos oportet multis laborib⁹ adire cęleste regnū: Tropheaq; vitę nostrę non pompis: sed miserijs referunt. Vnde quē diligit dn̄s corripit: flagellatq; omnem filiū: quē recipit: vt etiam in patientissimo illo apparuit: qui nisi certasset & vicisset in p̄lio: nō accepisset coronam iustitię. Afflictio itaq; in sęculo nostro materia premiorum est: q̄ms non digna satis esse valeant ad futuram gloriam tēporis huius tędia & miserię. Omnia igitur amara & grauia patienter se

Humilis. Deus. Ieiunium. Pręceptis obedire. Humilitas Labores. Afflictiones

renda: eo quidem promptius: quo nobis imperator noster deus premia p
laboribus eterna constituit. Eiusquoq; diuitię erāt in lege dei meditari no
Eruditio. ctu atq; interdiu. Quid enim eruditione melius: quid suauius disciplina
Quę enim potest esse vita sine scientia scripturarum? Nec etiam quenq̃ o=
Princeps. portet magis: vel meliora scire vel plura q̃ principem: cuius doctrina oı=
bus prodesse valet subiectis. Itaq; & viro: & filijs absentibus ita ciuib⁹ cō
sulebat: in caussis omnibus iustitiam mira cuȝ lenitate & æquitate seruās
vt in omni philosopho mirum ne dum in fœmina esset. Inde etiam neq;
vehementer in prosperis lętabatur: neq; nimium in aduersis dolebat. Vn
de & mira patientia valitudineȝ tolerabat: vt dolori resisteret: vt sitim dif
ferret: Sibimet dicens Respice melaniæ sanctæ tolerantiam: quę calēte ad
melāia scā. huc mariti corpusculo: Nec duȝ humato: duos simul perdidit filios: & la
chrymę gutta non fluente stetit immobilis: ad pedesq; aduoluta christi:
Iob. quasi ipsum teneret arridens: Expeditius inquit tibi seruitura sum domi
ne: quia tanto me onere liberasti: Respice item hominuȝ patientissimū il
Patientia. lum: qui erectis in cælum oculis inter ruinam domus: pœnas hulceris:
innumeras orbitates: ad extremum vxoris insidias: inuictam tenuit pa=
tientiam Quę quidem est omnium iniuriarum & passionum tolerantia
quam siquis intellexerit: & habuerit: vitæ incommoda ferre didicerit: so=
rorem spem habens: patitur enim libenter: quia sperat: & sperando tole=
rat: Impatienter autem fertur: quod non speratur: omni itaq; virtuti pa=
tientia inre pręfertur. Vtq; etiam casto corpore Deo seruiret: & mūdo cor
de placeret: Incōtinētiam non solum fugiebat: sed etiā vituperabat: Quis
Tēperantia q; enim temperans voluptates fugit: Quę impedimento prudentiæ sunt
Temperantia autem est prudentiæ conseruatrix. Cumq; in omni gradu
& sexu boni & mali reperiantur: Iccirco iuuenum fugiebat consortia: & co
Minister. matulus comptus: atq; Lasciuus domus suæ tecta non vidit: Nam peri
culose tibi ministrat: cuius vultum frequenter attēdis: Et nitens cutis sor
didum ostendit animum: Nec æthnæi ignes: nec vulcania tellus tan=
tis ardoribus æstuant: vt iuueniles medullæ vino præsertim plenę & da=
pibus: itaq; si loquendi cum viris incubuisset necessitas arbitros non de=
Bñficium. uitabat: Peregrinantem & orphanum viduam & pauperē: vel pupillum
vacuo gremio a se non dimittebat: Est eñ ipsius virtutis bñficia poti⁹ cō
ferre q̃ suscipere: & honesta potius agere: q̃ nō agere turpia. Hinc etiaȝ pē=
Lanificium. sa & lanificium ad lucernam vigilanter exercebat: Imitās sane Augusti Iu
liam ac neptes: Quas ita instituerat ille vt etiam lanificio assuefaceret: ve
taretq; loqui: aut agere quicq̃ nisi palam. Et Brutus item ad bellum exi=
turus Porciam vxorem interpellantem ad colum & telam remisit: Et ho
merus Heroidibus quoq; id opificium tribuit: a Salomoneq; prius eius=
modi Fœmina mire est laudata: Non ergo parum decorum est: etiam il=
Ocia. lustriori loco natis lanificium exercere: Ne ocia ignauum corpus corrum
pant velut aquis accidit: que vitium capiunt ni moueantur. Neq; bonus
is est qui bonis actionibus non oblectatur. Cæterum q; hominuȝ vita te
nui filo pendet: & valida subito casu ruunt. habetq; natura vt aliarum re
Vita. rum: sic viuendi modum: q; nihil est: quod non conficiat & consumat ve=

Digitized by Google

iustas: pro nefas: Diuæ Marcellæ anima matronalis vitæ specimen, & exemplum: relicto corpore Cum magna ciuium omnium beniuolentia side pace atq; concordia migrauit ad superos: nam migratio est: quam dicimus mortem. Quam illa ceu postremum virtutis premium: & malorũ terminum contemplans: (viuimus enim vt nunq̃ amaro sensu caream⁹ immensa laborum serie) dicebat: mori sibi lucrum esse: q̃ mortem gaudia prosequuntur: Cupereq; dissolui: vt esset cum Christo. Quod optare semper possunt hi soli: quibus ante acta vita & conscientia recte factorum arridet. Nec vllo modo ad superum gloriam penetrabimus: aut immortalitatem assequemur vnq̃: nisi corruptibile hoc primum corruat: & mortale hoc induat incorruptionem. Excelsa ergo & insuperabili fortitudine & dolorem & mortem calcabat: q̃ dolor distrahit: atq; corrumpit naturam eius: qui habet ipsum. Nemoq; iustus esse potest: qui mortem: quiq; dolorem timuerit: Hinc moriens (vti & Moses) filijs inquit: Caput vestruȝ non denuabitis: & vestimenta non scindetis: viuit enim quicunq; credit in Christum. Hęc hactenus: vt sanctissimę principis optima vita externis etiam nota foret: quæ quotidiano ieiunio cęlestem panem inuenit: Itaq; gaudio & veluti quodam tripudio omnium animus efferri debet: filiorũ potissimum: quo prudentes & discretissimos (Nam & ipsa optime instituerat eos vti Cornelia Gracchos suos) imprudēs ego solari non ausim: doctorumq; notas sententias in medium ferre. Vnum tantum etiam atq; etiam opto: vt pudicæ puellę: optimiq; filij: ac tota domus fęlicissime longa vita fruantur: Diuinæ Marcellæ obitum æquo animo tolerantes. Dixi. Reliquum est &c.

Mors.

Dolor.

Moses.

¶ In Funere illustris & inclyti principis Nicolai Caietani: vbi aliqua de eius magnifica domo: atq; parentibus: De Fratribus Iacobo scilicet protonotario apostolico: & Gulielmo iuuene strenuissimo. De commodis Sermonetę ipsius regiæ. Titulo vicesimosecundo.

QVi forma præstantissimus: Eloquentiæ lepore summus: Armis & toga maximus: Cui soli hominum virtus omnis contigerat: Cui ingenium sapientia validum: In quo vno toti⁹ latij spes tota: & sal⁹ semper incubuit: Magnificus atq; illustris ille princeps Nicolaus Caietanus quo nihil elegantius: nihil humanius ob suauissimos eius mores: singularemq; probitatem atq; constantiam: Cui labor in negocijs: fortitudo in periculis: industria in agēdo: celeritas in conficiendo: consilium in prouidendo. Qui veritate amicitiam fide societatem: pietate ꝓpinquitatem colebat. pro Iuppiter: ante diem occidit. Heu q̃ breuibus causis ingentia pereũt: Heu q̃ breues & mutabiles reruȝ vices: fortuna nunq̃ simpliciter indulgente. Mortuus est proceres optimi Nicolaus heros fortissimus Cuius animus virtutum omnium pręsidio munitus illarum decore fulgebat. ¶ Itaq; tollendus ad mundi axes: Tuȝ q̃ e latio oriundus locorum omnium præstantissimo vnde & lingua latina ab eo nomen accepit: Tum etiam excellentissima eius domo Caietana quæ non modo Ausonidum: sed aliarum omnium ꝑ se fert principatum nec inferior Aemiliana seu Scipionum familia gestorum titulis & virtu-

Fortuna.

Caietana domus.

Honorat⁹. tum? Quid. n. de parentibus omni ꝟtutis officio pſtantiſſimis referam? Quorū quidē alterū Honoratum videlicet re & nomine magnanimo illi
Cathęrina Troianorū duci: tū pietate: tū geſtis merito antetuleris: Alteraȝ vero pudiciſſimam. ſ. atq̧ diā Matronā Cathęrinā Vrſinā: Cū omi ꝟtute: quę in fœminas cadit Functa ſit: Nobiliſſimæ & prudentiſſimę Liuiæ Druſillæ que ſola Auguſto Octauio imꝑatore digna eſt habita. ¶ Tum q̧ educatus & eruditus tota pueritia prudentiſſime fuit tanq̄ Achilles a Chirone centauro & bello & armis diſciplinisq̧ optimis apud regia ſceptra: tuȝ Ferdinandi Parthenopæi tū etiaȝ Galeatij Marię Mediolani Ducis ſapientiſſimi. ¶ De corpore vero quid dicam? Cū egregius forma cū citus cū fortiſſimus haberetur: qlem & quantū Rutulorū regē Turnū accepimus. ¶ Quid de animo tam iuſto: tā moderato tam ſapienti: tam ſtrenuo loquar? quando fabritiū alterū: Mariumue aut Curium appellaueris? ¶ De continentia eius de fortitudine prudentia benignitate & liberalitate in omnes religionisq̧ ſtudio: q̄nam referre potueris: niſi q̧ Pompilio anteponeres? ¶ Quid de officio militari: q̄ ſag ax ī eo? q̄ acutus: impiger: audens magnanimus alacer: optimus impio: fortis bellator: rerū conſultus: & ſolertiſſimus? Iure igitur Xantippo Lacedęmonio carthaginenſium aſſertori & ꝑpugnaculo: ſiue Camillo: de quo poeta. Et referentem ſigna Camillū: pręponendus. Quapropter eū hoſtes maxie formidabant: eū ſerui metuebant: eū liberi verebant: eū charū oēs habebant: eoq̧ magis q̧ dabat opam. Ne qua ciuiū diſſidia fierent: q̄ enim domus tā ſta-
Odia bilis q̄ tam firma ciuitas eſt quę non odijs atq̧ diſſidijs funditus euerti
Pax poſſit? Itaq̧ pacem (quę eſt tranquilla libertas) inquirebat vt bella fugeret:
Concordia qm̄ concordia puę res creſcunt: diſcordia maximę dilabuntur: Diligebat
Diligi. ergo ab omnibus: Cū rerum omnium nec aptius ſit quicq̄d ad opes tuen-
Iuſtitia. das q̄ diligi: Nec alienius q̄ timeri. Vnde & iuſtus erat: q̧ fundamentum
Pietas ꝑpetuę ꝯmendationis & famę eſt iuſtitia: ſine qua nihil poteſt eſſe lauda-
Deus. bile. Erat in eo ſpiritus ſapientiæ & intellectus conſilij & fortitudinis ſcientię & pietatis. Quę quidem eſt deū pura mente colere. Quę etiā erga patriam aut parentes: aut alios ſanguine iunctos officiū ſeruare monet. Timebat deum: q̧ beatus vir qui timet dominum. Veraq̧ vita eſt: Deum noſſe: Timere eius Potentiam Amareq̧ pietatem. ¶ Erat magnanimus & benignus & clemens. Vñ alterius āguſtias ita ſentiebat vt ſuas: Qua
Ira. de re anguſtia preſſis ita ſuccurrebat: vt ſibi in tali caſu ſuccurri optaſſet. ¶ Non erat auarus non inuidus non detractor: nullūq̧ malum ꝑ malo reddens. Iracundiā intra pectus non admittebat: Cum qua nihil recte fieri: nihil conſiderate poteſt. Et omnis iactantię atq̧ ſuperbiæ maluȝ ca-
Lingua. uens: linguam ab omni mendacio ab iuramento ab omni periurio abſti-
Aures. nebat. Eiuſq̧ aures non niſi ſermonibus ſanctis & veris auditum prębe-
Manus. bant. Lingua nunq̄ obſcæna aut turpia loq̄batur. Manus ad accipiendū
Oratio. clauſæ ad dandum apertæ ſemper. Erat in eo oratio ampla deuota: & pu-
Impœni- ra: ꝓ omnibus enim rogabat. ¶ Et quoniam nihil magis deo repugnat
tens. q̄ cor impœnitēs: Nec vlla re ſic deus iraſcitur: q̄ ſi peccator ſuperbiat nec
Pœnitētia miſericordiam poſtulet ꝓ delicto: ad pœnitentiaȝ paratiſſimus fuit ſem

per: vt a misericordię iudice veniam (quę est pœnę debitæ remissio) conse= quereturs non enim deus cogeret pœnitere: nisi veniam pœnitentibus cō cessurus esset. ¶ Eius itaq; mores & virtutum vestigia merito prosequun tur Germani fratres: Sapientissimus quidem Iacob⁹ omni honore & lau de dignissimus: Cū nulli⁹ virtutis sit expers: aut indigens: Vnde nec for= sitan laudaretur eximie: si in eo peritiam litterarum commemorarem: si ue oris facundiam/suauitatem/iucunditatem: aut eius constantiam/cō= tinentiam/grauitatem: Multā pręterea historiarum memoriam: natura lium rerum & moraliū/scripturę etiam sacrę: sanctarumq; legum/& verę theologię cognitionem: Qui adeo omni laudum nitore ardet conspicu⁹: vt par esse meritis sermo esse non possit: Quid igitur tantis & tot virtuti bus dignum precari debes: nisi vt militantis ecclesię sceptrum diuina gra tia illi gestare permittat? ¶ De Guilielmo autem pręstanti & egregia for= ma/& summę spei adolescente quid referam? Scitis enim quid illi gratię in vultu: quid iucunditatis in sermone: quem summi ingenij vigorē: & quā præstantiam placidę & altę mentis ostendat: Nec etiam fugit aliquem su perioribus annis q̄tam liquerit stragem in Vmbria: nam alijs fugientib⁹ Solus ipse pugnæ nodus & mora fuit: cum dura gente virisq; acribus ma num conserens. Iure igitur Ausoniæ pręsidium appellaueris: & Lauso me zentij: aut pallanti euandrio comparaueris. ¶ Ij ergo Nicolao fratre iam defuncto omnes ditionis eorum populos mira prudentia regent. princi= pes enim constituti sunt: vt populos foueant ac protegant. Ideoq; non ab re Nicolaus virtutum decus & catholicę sanctitatis norma/extremuʒ spi ritum agens/multa mandauit multaq; monuit. subiectos populos illis commendans: Ante omnesq; Sermonetam ipsorum principum cunabu la atq; regiam. Cum sit in ea quod de tota Italia scribitur: perennis salu= britas: est enim antiqua in latio: Sit & cæli temperies: tam fertiles campi tam aprici colles: tam opaca nemora: tanta olearum & pomorum fertili tas: tot lacus: tot amnium fontiumq; hubertas: tantaq; virorum inge= nia & doctrina: Acutiora enim ingenia & ad intelligendum aptiora sunt eorum: qui terras incolunt eas: in quibus aer sit purus ac tenuis: q̄ illorū qui vtantur crasso celo atq; concreto. Qua in vrbe defunctum fidissimi ci ues innumeris prosecuti sunt lachrymis: Nemo enim fuit doloris expers amisso patriæ parente: probitate morum & ingenii elegantia claro: Re= puente crudelitatem & matrem crudelitatis iram: q; ex seua animaduersi one nulla regi gloria est: Nec minus turpia sunt principi multa supplicia q̄ medico multa funera: Regibusq; certior est ex mansuetudine securitas. ¶ Quod & vos fratres imitaturos non dubito quorum consilio & proui dentia tranquilla pace subiecti omnes fruentur. ¶ Et quia nullius anima quuʒ semel a corporis carcere euolauerit/lachrymis reuocari potest: Iam supprimendæ sunt illæ: opponēda quę rebus aduersis fortia pectora: quo ties enim aspera patienter feruntur & mitia & leuiora fiunt: hiq; optime miserias ferunt: qui abscondunt: eoq; maxime lachrymis adhibendus est modus: quęq; acciderunt ęquo animo ferre debetis: q; Nicolaus inclytus heros iam vita & gratia sempiterna virtutū operein paradisi delitiis frui

Iacobus. Guiljelm⁹. Princeps. Ingenia. Supplicia. Securitas. Tolerantia

Google

beatorum vita — tur: qua vifa nihil beatius: nihil omnibus bonis affluctibus cogitari pō test: Nam tum maximis: tum æternis voluptatibus affluit: q nulla in ce lo: nec fortuna nec temeritas: nec erratio: nec vanitas ineſt. præclarorum

Animus. Mors. — q animi hoim diuini ſūt & ęterni: qa mors nō extingunt hoiem: ſed ad pmiū virtut admittit: Nā virtut pmiū ē poſt mortē: Qui aūt ſe vitiis aut ſcelerib contaminauerit: voluptatibuſq ſeruierit: is dānat ęternā luet pœ

Mors ſcda. Inferi. — nam: quam diuinæ litteræ ſecundam mortem nominant: quæ eſt & perpetua & grauiſſimis cruciatibus plena. Sunt enim inferi: & ſedes piorum ab impijs diſcretæ vt etiam Zeno Philoſophus aſſerit: Itaq alij luūt pęnas in tenebroſis locis atq in cœni voraginibus horrendis. Alij vero quietas & delectabiles incolunt regiones: vt nicolaus heros: a dijs immortalibus ereptus ex his miſerijs atq iniquiſſima conditione vitæ. Poſt has mundi tenebras viſurus clariſſimam lucem. Dixi.

¶ In Funere Metelli Badij viri doctiſſimi. Titulo vigeſimotertio.

RElata Metelli Badij peracerba & luctuoſa morte adeo me vndiq mœror/afflictatio/luctus & angor iuaſere: optimi & eximij ciues: vt illico maximā lachrymarū copiā vſq pfuderi. Cum igit ita męſt: ita exterritus/ & fere exanimis nedū exanimat adhuc perſtem: & ipſe conſolatione & prudentiſſima & vehementi egerem potiuſq alijs conſolandis vacarem. Vbi tamen rogatus ſum: obſequendi ſtudio pro virili nitar de ſummis Metelli infeliciſſimi laudib aliquid iā

Patria. — diſſerere. Adeſte queſo. ¶ Si patria quiſpiā: ſi atauis: ſi parentibus: ſi doctrina & moribus laudari poteſt: Quis ille qui Metellum etiam atq etiā laudandum inficias eat? Venetijs enim locupletiſſima nobiliq & illuſtri progenie ortus. Quę ſane ciuitas imperio & conſilio: & autoritate tantū italiæ cæteras præſtat: quantum alias Roma pluris erat: q̄ reliquæ orbis terrarum. Vrbes etenim multę & amplę & populoſę: atq inſignes multaq regna illius & ditiſſimę & mirandę ditioni addictę.

Attaui. — ¶ Ex Atauis legitur Callimachum artibus eruditum liberalibus multas & optimas patriæ conſtituiſſe leges: vt palam cunctis. Fuit item ex hac clariſſima ſobole. C. Gracch vir īpiger & ſtrenuiſſim ī re militari: q patrij ductor exercitus inumeras Parthenopæi reg apd Metaurū cohortes nō pcul foro ſempronio deleuit. Vbi ſiqdē hoſtiū decē millia (vt hiſtorici aſſerīt) deſiderata. ſociorum vix duo millia. Poſſē adhuc plrimos eiuſdē ſobolis haud diſſimiles enarrare: verum ne auditorib tędio forē: ad clariſſimū & egregiū Tydeū

Pater. — Metelli patrē diuertā. Qui quāta & āplitudie & authoritate fuerit: aperire non mihi opus: cum omnibus liquat. Veruntamen illius eloquentia credi poterat: non longe inferior illa philoſophi: qui Theophraſt ob diuinam quodammodo eloquentiam ab Ariſtotele appellatus. poterat etiam comparari Periclis eloquio Athenienſis: qui dicendo tantum valuiſſe fertur: vt ſuorum ciuium animos: quo libuerat: facile duxerit. Hac re igitur apud Venetos omnis & eloquētiſſimus & ſapientiſſim. Tydeus ha-

bebatur. Quanta qꝫ claritudine: quantis animi dotibus fulserit: explicandū minime: ꝙ oib⁹ luce clari⁹ illū eqstri ordini sūmo pōtifice ascriptū fuisse: ab venetis suis Nouēuirū nūero: atqꝫ collegio. quo qdē ad sūmū facile poterat gradū euadere. cū ex illo senat⁹ & ppli princeps eligi soleat & certe electus esset: si auara fata & ipia illi⁹ vitę spaciū lōgi⁹ aliquāto nō iuidissent. Ei⁹ attamē celebratum funus pompa ingenti atqꝫ illustri: Cæreisqꝫ innumeris & omnis ordinis sacerdotibus: haud aliter q̄ in funere aliquo vł regio: vel īperatorio fieri solitū. Qua de re iure ac merito habita est oratio funebris a clarissimo & doctissimo Saldino. ¶ Iure etiam memoratu digna/& laudibus prosequenda mater cornelia: matrona quidem castissima/& venusta in primis: De cuius nobilitate & moribus loqui nil opus Cuncti etenim certiores estis eā. Q. Metelli filiam: viri & sapientissimi & inuictissimi: qui pro salute: augendoqꝫ patriæ regno dimicās: subacto pānoniæ rege priamo cum insigni triumpho domum regressus est. ¶ Natus ergo Metellus Badius istiusmodi parentibus ab ineunte ætate virtuti deditus & cognatis & patriæ & externis omnibus: qui eum conspexerit/optimam de se spem obtulit. Qua de re eius mirabili indole incensi parentes: anteq̄ infantię tempus pręteriret: in discipulum ac filium peritissimo & sapiētissimo viro Pomponio Lęto tradiderunt: imitati equidē Macedonum regem Philippum: qui Alexandro filio Philosophorum principem Aristoteleꝫ sapientiæ præceptorem elegerat: illi reputans virtutes omnis ꝑceptori cuiqꝫ necessarias non deesse: & doctrinam & pudicitiam. Sub cuius Pomponij disciplina annis decem morat⁹: ita pudice atqꝫ assidue studio incumbebat: ꝙ duodeuigesimo anno & grammaticus: & poeta: & orator euasit. ¶ Contulit se deinceps Patauium vbi annis quinqꝫ tanta cura & diligentia noctes & dies operam litteris adhibebat: vt anno quidem vicesimo tertio septem liberalium artium cognitioneꝫ mirandam & perfectam nancisceretur: non latine duntaxat/verum & Attice. Hinc maximo cum honore/& hilari fronte/animoqꝫ prōptissimo a doctoribus: eximijsqꝫ philosophis aureum insigne vigiliarum suarum pignus & monumentum recepit. ¶ Redijt posthac in patriam expectatissimus. vbi sūmę doctrinę: sermonisqꝫ lepidi fama & nomen suum ita excreuerat: ꝙ quum Pannoniæ regi orator mittendus esset: Senatus omnis & populus vno ore Metellum Badium elegerunt. qui eo profectus ab inclyto rege tanta veneratione receptus est. ꝙ ab regia sua vltra viginti passuum millia equites centum aureis torquibus decoratos illi obuiam misit. Quorum cuilibet erant comites quinquaginta. Rex etiam ipse extra limina passibus triginta expectans ingenti gaudio & lętitia illum complexus est: & recepit. Quanta equidē vix vnq̄ pius Aeneas a Punica regina: vel Latino socero post Turni cladem receptus: Iunctisqꝫ manibus regiam petierunt: vbi & regi & illius proceribus orationem Metellus habuit: non secus: q̄ vel Cato: vel Cæsar: vel Cicero: vel Atheniensis orator habuissent. Qua quidem absoluta cuncti/sed Rex potissimum summa illius doctrina: huberrimaqꝫ facundia diutius admirabundi stupidiqꝫ effecti ora cōtinuerunt vti &

Mater.

Metellus Badius.

Patauium.

Orator in Pānomiaꝫ.

Apollonio græco oratori M. Tullio græce orante legimꝰ accidisse. Iunctis iterum manibus penetralia superbis auleis auratisq; trabibus ornatissima ingressi sunt. vbi regifico luxu paratę dapes: & quãtas & quales Aeneę Dido/ Euander Herculi Heroibus/ vti legitur/ minime parare potuerint. Amotis deinde mensis/ habitoq; sermone de regno/ de rebus magnis & inclytis/ velut de Scipione Aemyliano & masinissa rege Numidię scribitur: post multam noctem suo thoro quilibet acquieuit. Preteritis inde diebus aliquot & responso & gratia ex sententia habitis/ maximo cum honore & gaudio patriam petijt. Quocirca breui exinde Orator ad summum pontificem Innocentium octauum electus. Qui primum illustrissimæ dominationis Venetę gratia/ deinceps nomine & fama virtutum eius: doctrinaq; eximia & multiplici extra vrbis portam mille passibus & vlteriꝰ: triginta episcopis: duodecim cardinalibus: octoq; regulis peditum atq; equitum octingentis honestatus & comitatus est. Vixq; passim & Romanis & externis refertę visendi gratia Metelli Badij excellẽtiam: Magno igitur cum triumpho in contubernium suum deductus. Sequenti luce summũ pontificem visens hilari vultu acceptus est. Cognita posthac virtute: doctrina: eloquentia: inclytum: illustrem: eximiũ esse: tanto in illum amore affectus est: vt si forte dies preterijsset: quo eius aspectu careret: sine mœrore nõ esset. ¶ Iccirco vbi accidit: eligendum camorum presulem Innocentius sponte sua Metello statim nec alij honorem hũc tradidit. Cui vitę cursu defuncto suffectus est Alexander sextus. Itaq; Metelli fama illectus illũ acciuit. Hortatusq; est: & rogauit apud ipsum morari: pollicitusq; eiꝰ animo breui satisfactum iri. ¶ Sed o fortunã: qua nemo diu fouetur. O mortem acerbam: iniquam: importunam. O fata aduersa: Priusq̃ Alexander primum sui pontificatus annum præterijsset: fuit Metellus dira peste oppressus. Et si prouidentia recte prospiciens adesse mortem, ab vrbe migrauerat: rurisq; omni contagione semotus se contineret. O Phœbe: O Pallas: o Liber: o musę: obijt ille sacerdos: ille minister: & presidiuʒ & decꝰ vestrum. Miseri latini: infelicissimi studiosi iacturam hoc anno perpetuum adeo grauem adeoq; onerosam fecimus q; alias nunq̃ fortassis eiusmodi latinę linguę cultorem nobis adesse contigerit. Erat enim Metellus illius & curiosus: & peritꝰ: & studiosissimꝰ: ingenioq; solerti & perspicaci. Qua propter res omis obscuras: ambiguas: & obstrusas: facile claras certas apertas reddere potuisset. Quod plane eius summa diligẽtia & acumen ostendunt: Quibus latinę linguæ codicibus plurimis emendandis: Græcorumq; voluminibus latinę: per eum traductis est vsus: Quorum tamen portionem maximam fatorum sæuitia: fortunęq; liuore non valuit exequi. Conuoco igitur latinos omnis: & græcos: & Barbaros: omnisq; studiosos ad luctum. ¶ Vos autem Germani eius clarissimi & insignes ad vnum hortor Metelli vestigia imitari: vt facitis: qui merito nunc afflicti in tanta calamitate fortitudinis munere fungi debetis: Cogitareq; mortalium vitam omnibus fortunæ telis obiectam: Cogitare etiam mortem & bene & recte viuentibus transitum esse ad meliora. ¶ De Metelli sanctissima vita dubitarit nemo: cum a teneris annis pudicissimus: & con-

Orator ad põtificem.

Camorum Præsul.

Mortis deploratio.

Consolatio suorum.

stantissimus omni vꝫtutum genere vsq; ad vltimum fuerit: Nã quid de pietate in deum in patriam & parentes: de liberalitate in fratres eiusdem: & sorores: de beniuolentia in omnes: Quid etiam de tolerantia sua in p̃sperꝭ & aduersis: De ratione praua libidini dominante: Quid de Verecundia & Innocentia in omnes dixero? Profecto hæc eius vexilla talẽ Metello triumphum contulere: qualem ab iis sanctæ & appetendæ virtutis comitibus segregatus adipisci poterit nullus. Credite igitur proculdubio credite beatorum sedibus: Metellum assumptum esse: & morte immortalitatem redemisse. Cuius quidem & nos portiunculam cõsequemur: si velut ille virtuti dediti passim fuerimus. ¶ Reliquum est viri præstãtes age re pompę gratias: Cuiq; igitur luctuosũ funus comitari & honestare dignato Badiæ familiæ nomine gratias ago q̃maximas. Deum orans illi concedat omnibus ac singulis digna pręmia posse reddere tum iucundis tum lætis rebus. Valete iam cuncti & viuite. dixi.

Defuncti laudes.

Gratiarum actio.

¶ Monstrum Gemellorum.

¶ Anno christianæ Salutis. MDIII. Sextodecimo Calendas Apriles: id ẽ die Martij decimo septimo prima sextę feriæ: idem diei veneris hora: Alexandri Borgiæ sexti Pontificis summi anno: xi. in vrbe Roma Hispana mulier Hagnes appellata nata annos vt ipsamet rettulit mihi duos & viginti (cuius vir Aluerus dicebatur hispanus etiam & annorũ trigita) Gemellos peperit ab vmbilico pectora vtrinq; pellicula triũ digitorum lata connexos. Vmbilicus autem vnicus ambobus erat in medio quidem: ex infimo amborum confinio dependens. Vtriq; mares: Vtriq; speciosi: cuiq; enim sua perfecta & integra membra. Eorũ alter: Cuius caput pri⁹ editum parumper vixit: Alterius caput extinctum exijt difficulter. Huic manus dexteræ pollex in summo bifidus: duo enim digituli cum suis vnguibus extabant. Erat ambobus statura gemellis conueniens: Eosdẽ incolę fere omnes vrbis Romę: & Ep̃i & Cardinales aliq iuxta ædẽ diui Saturnini in regione sancti Angeli conspexerunt: e fenestra enim non alta nimis duo iuuenes humanissimi toto ferme die omnibus eo concurrentibus ostentabant: ip̃e etiam manibus meis contigi tractaui. Vt testimonium rectius ac verius posteris perhiberem. Hora autem vicesima secunda perlati ad summum pontificem (vt aiunt) paulo post ad parentes humandi remissi sunt.

Finis.

¶ Hi Antonij Mãcinelli Sermones impressi sunt ad exemplar impressionis eorundem Romę in Campo Florę: non Io. Tacuini: quod auctor mẽdosissimum criminatur. In alma parrhisiorum academia: in ędib⁹ Ascẽsianis: communibus impensis ipsius Ascensij & Ioannis Parui. Iouis: sancto ante pasca. MDXI.

¶ In quorum commendationem. Sequitur Epigramma.

Ioannes Bruchetius Trecensis commendatiuo epigrammate Librum superiorē alloquit.

Vade liber gallas non ātea vise per vrbes:
  Omnigena semper gente legendus abi.
Excipiet tota lęto te gallia vultu
  Excipiet clariæ tota caterua domus.
Omnibus excipiet semota britannia terris
  Excipient siculi celtiberi, calabri.
Et nobis/italis qui te asportauimus oris
  Optabit pilios tota iuuenta dies.
Immatura omnem surget tibi fama per orbem
  Magna tibi æternę gloria laudis erit.
Ne trepides tetro quæ zoilus euomit ore.
  Hęc sunt iudicijs paruiputanda tuis.
Tu nihil: vnde tibi mordaci detrahat ausu
  Assuetus summa carpere liuor: habes.
Hæc canis a tetrico quæ sint laudanda catone
  Socratico quæ sint ore probanda refers
Quę diuiniloqui tollat censura platonis
  Quę pater eloquij Tullius ipse colat.
Non nisi inexcultus te spernet Meuius vnq̄
  Non nisi ab indocto est spreta minerua viro.

ΤΕΛΟΣ.

Digitized by Google

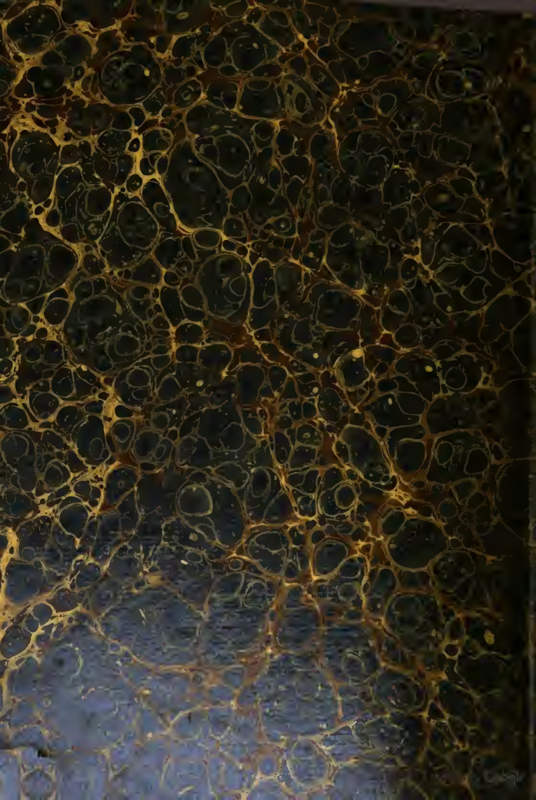

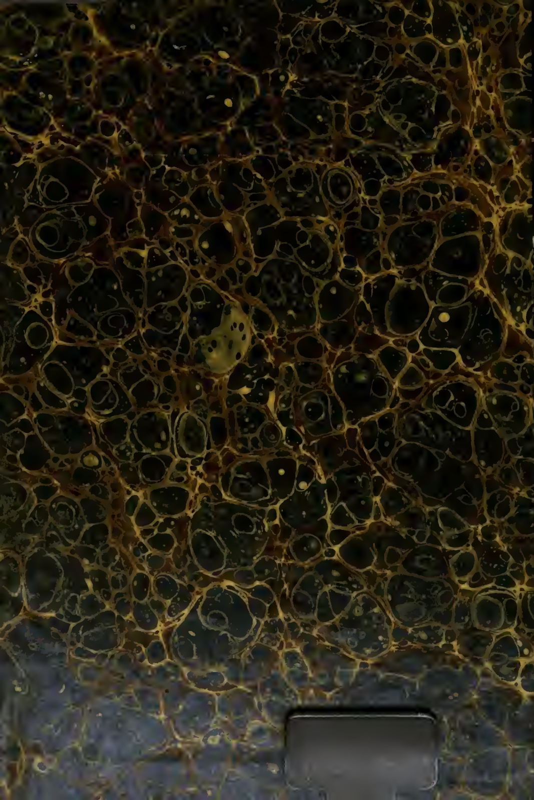
Digitized by Google

Digitized by Google

Vente Versauwen n° 422.
6

Digitized by Google

Digitized by Google